

1, 2020

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА: ОЧІКУВАННЯ ТА НАДІЇ...

ДРОГОБИЦЬКОМУ МУЗИЧНОМУ КОЛЕДЖУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ БАРВІНСЬКОГО — 75 РОКІВ!

ДРОТОВИЦЬКИЙ МУЗИЧНИЙ КОЛЕДЖ
імені В. БАРВИНСЬКОГО

ЧУМАК ЮРІЙ ВІКТОРОВИЧ,
ДИРЕКТОР КОЛЕДЖУ

ПРІОРИТЕТИ ОСВІТИ 2020

(З ПОСТАНОВ, НАКАЗІВ, РОЗПОРЯДЖЕНЬ,
ПРОГРАМ ДІЙ, ЗАЯВ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ, МОН)

1. ВИЩА ОСВІТА

- оптимізація закладів вищої освіти
- запровадження ЄДКІ (єдиного державного кваліфікаційного іспиту) для здобуття ступеня магістра з найбільш суспільно важливих та пов'язаних з підвищенням ризиком спеціальностей, ЄФВВ (єдиного фахового вступного випробування) для правничих спеціальностей, ЄВІ (єдиного вступного іспиту) з іноземної мови для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра
- ліцензування в режимі онлайн через електронні бази
- розширення автономії при фінансуванні (надання права встановлювати підвищену заробітну плату більш ефективним викладачам і навпаки)
- оцінювати роботу закладів вищої освіти через працевлаштування випускників, місце в міжнародних рейтингах
- фінансування закладів вищої освіти з бюджету проводити за принципом:
 - а) більш ефективним (від 95% до 120%)
 - б) фінансово стабільним
 - в) пропорційно отриманню коштів від інвесторів, проектів, грантів
 - г) встановлення індикативної собівартості контрактного навчання (60–80%)
- підписання контрактів з усіма керівниками закладів вищої освіти із зазначенням цільових показників ефективності, строками їхнього виконання та механізмів перевірки
- спрощення системи підвищення кваліфікації та стажування викладачів за кордоном
- посилення академічної доброчесності викладачів і студентів
- запровадження нових підходів щодо підвищення кваліфікації викладачів
- відмова від поняття «диплом державного зразка»
- запровадження мобільних електронних студентських квитків (е-квиток)
- збільшення мінімальної заробітної плати до 4723 грн
- форми трудових договорів – безстроковий, строковий, сезонний, учнівський та ін.
- форма роботи – дистанційна, з укороченим робочим днем
- заборона створення та функціонування територіально відокремлених структурних підрозділів університетів у містах Київ, Харків, Львів, Дніпро та Одеса
- прийом на навчання у 2020 році:
 - а) запровадження конкурсного балу для вступу за кошти державного бюджету – не менше 125
 - б) встановлення мінімального конкурсного балу при вступі на медичні спеціальності – не менше ніж 150, на спеціальності галузі знань «Право», «Публічне управління та адміністрування» та «Міжнародні відносини» – 140 балів, «Фармація, промислова фармація» – 130
 - в) державне замовлення на підготовку молодшого бакалавра
 - г) прийом випускників коледжів і технікумів за ЗНО та фаховими випробуваннями
 - д) запровадження мотиваційних листів при вступі до закладів вищої освіти

2. ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА

- набуття закладами освіти статусу фахових коледжів
- виведення технікумів і коледжів зі структури університетів, набуття статусу юридичної особи з метою подальшої передачі на місцевий бюджет
- передача майнового комплексу закладів освіти (юридичних осіб) на місцевий бюджет
- завершення підготовки молодшого спеціаліста, започаткування освітньої діяльності за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра
- започаткування сільського коефіцієнта при вступі
- можливість вступу на базі повної загальної середньої освіти на основі сертифікатів ЗНО або вступних іспитів
- утворення сектору фахової передвищої освіти Науково-методичної ради МОН, науково-методичних комісій для розроблення стандартів фахової передвищої освіти, аудит закладів професійної освіти
- оновлені підходи до фінансування навчально-практичних центрів у професійно-технічній освіті

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

Видається щоквартально

1, 2020

На обкладинці студенти Дубенського коледжу Рівненського державного гуманітарного університету

Позиція

Олег Домінський

Якщо постійно міняти під квочкою яйця, то курчата не вилупляться на світ

4

Освітній процес

Ольга Власюк, Людмила Синенко

Формування у студентів позитивної мотивації до обраної спеціальності

6

Наталія Мельник

Стандартні та нестандартні методи викладання у закладах фахової передвищої освіти

10

Ольга Дмитрик, Богдана Щербаченко

Вікно можливостей для розбудови нової архітектури галузі освіти

12

Ірина Карнаух, Наталія Новікова

Індивідуальна освітня траєкторія у процесі здобуття фахової передвищої освіти

14

Наталія Коваленко, Ілля Наделяєв, Тетяна Семенова, Надія Українцева

Методика викладання фахових дисциплін з галузі знань «Електрична інженерія»

17

Надія Вороніна, Лідія Скороходова

Бінарні заняття як одна з форм реалізації міждисциплінарних зв'язків

21

Світлана Ільїна

Шляхи та засоби розвитку критичного мислення на заняттях з комп'ютерних спецдисциплін

23

Наталія Кирпиченко

Активізація пізнавально-розумової діяльності студентів на заняттях з дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства»

26

Юлія Макаренко

Курсова робота як форма професійної підготовки майбутніх спеціалістів

31

Олена Коваль, Вікторія Орманжи

Драмогерменевтичні методи на заняттях з української мови та літератури

34

Алла Африканова, Леся Шепелюк

Математична біологія – наука для майбутнього

38

Надія Шумлянська

Історичний екскурс у розвиток фінансово-економічної термінології

41

Наталія Кучеренко, Олена Майстренко

Розвиток критичного мислення здобувачів освіти в галузі фізичної культури і спорту

45

Любов Онофрійчук

Тестові завдання з української мови за творчістю видатного педагога і письменника В.О. Сухомлинського

49

Тема «Складне речення»

Цифрова освіта

Аліса Гадайчук, Тетяна Михаленко

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення суспільних заходів

55

Надія Оберська

Як викладачам порозумітися з «цифровим» поколінням студентів

60

Микола Бондарєв

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів шляхом використання можливостей ІКТ

63

Леся Галич, Олена Водяницька

Використання 3D-технологій у медичній освіті

66

Тамара Веремій, Олена Головач, Катерина Головач
Новітні інформаційно-комп'ютерні технології та методика
викладання економічних дисциплін

70

Інтерактивні технології навчання

Тетяна Білонога

Використання проблемного методу навчання в процесі викладання
хірургії

73

Олександра Ващенко

Використання інноваційних технологій на заняттях з циклу
«Природничі науки»

78

Наталія Недільська, Василь Дутік

Доцільність впровадження педагогічного прийому «Шість капелюхів»

82

Олена Мамасва

Ігрові технології як інноваційна форма навчання

85

Олена Стичинська, Тетяна Курган

Актуальність міждисциплінарних зв'язків у навчанні

87

Діана Палій

Інтерактивні методи в лекційно-семінарській формі навчання

94

Науково-дослідна робота

Надія Волошина

Організація науково-дослідницької та проєктної роботи студентів

96

Адреса досвіду

Надія Німеровська

Формування економічних компетентностей у майбутніх педагогів

100

Оксана Білик, Людмила Заріцька

3 досвіду навчання образотворчого мистецтва

104

Галина Бережницька

Екологічна грамотність студентської молоді як необхідна умова
формування здорового способу життя

109

Ювілей

Юрій Чумак

Колиска українських зірок

113

Валерій Бабак, Віра Семешук

Шлях довжиною в 75 років

117

3 досвіду роботи

Людмила Чайка

Творча робота викладача як засіб розвитку мислення студентів
на заняттях природничо-наукового циклу

121

Мар'яна Омелько

Роль інтеграції як основного фактору розвитку професійних
та творчих здібностей студентів

124

Роман Сендзюк, Олександр Литвиненко

Лісове багатоборство у Лубенському лісотехнічному коледжі

128

Практична підготовка

Ольга Рогозіна

Етичний кодекс медсестри на практичному занятті

132

Віталій Палій

Практичне навчання, його педагогічна основа

134

Технології здоров'язбереження

Валентина Заєць

Особливості фармакодинаміки геропротекторних засобів
у пацієнтів старших вікових груп

136

Оксана Кондрашина, Юлія Копйова

Вплив енергетичних напоїв на організм підлітків

139

Виховуємо особистість

Наталія Кошляцька

Духовно-моральні принципи як основа формування особистості
педагога

147

Волонтерська діяльність

Ганна Гуль

Організаційно-правові аспекти волонтерської діяльності
в освітньому закладі

152

Виховна робота

Наталія Стрільчук

Особливості організації виховної роботи зі студентами першого
курсу в гуртожитку

155

Віталій Заворотинський

Взаємодія освітнього закладу і сім'ї як важлива складова
формування особистості

157

Виховний захід

Наталія Малюшко, Анатолій Вітряк

А світ чекає добро

161

Наталія Кручинська

Зорі та терни Олесь Бердника

164

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновник:

Державна установа
"Науково-методичний центр
вищої та фахової
передвищої освіти"

Редакційна колегія:

Тетяна Іщенко – голова
Валерій Булгаков
Світлана Жуковська
Володимир Калущка
Станіслав Ніколаєнко
Анатолій Похресник
Володимир Стасюк
Микола Хоменко
Олег Шаров

Редакція:

Світлана Жуковська – головний
редактор
Ніна Цибенко – літературний
редактор
Марія Пісарєва – коректор

Видання зареєстровано в Державному
комітеті телебачення і радіомовлення
України.

Свідоцтво КВ №24178-14018Р
від 04.11.2019 року

Верстка та дизайн

Людмила Шишкіна
Оксана Потієнко
Максим Цендревич

Адреса редакції:

м. Київ, вул. Смілянська, 11

e-mail: osvitatk@ukr.net
www.osvitatk.com.ua

Видавництво Науково-методичного
центру
Свідоцтво ДК №1310
03151, м. Київ
вул. Смілянська, 11

Замовити журнал можна на сайтах:
www.osvitatk.com.ua
www.nmcbook.com.ua

Наклад 1000

Відповідальність за зміст публікацій та достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право скорочувати авторські матеріали та вносити в них правки.

ЯКЩО ПОСТІЙНО МІНЯТИ ПІД КВОЧКОЮ ЯЙЦЯ, ТО КУРЧАТА НЕ ВИПУПЛЯТЬСЯ НА СВІТ

Олег Домінський,
директор Вінницького технічного коледжу

Освіта, яку одержують студенти у технікумах і коледжах, відповідає рівню освіти у дворічних коледжах США, спеціальних училищах і школах техніків у Німеччині, секціях старших техніків у Франції, коледжах системи подальшої освіти і політехніки в Англії, молодших технічних коледжах Японії.

Проект «Концепції державної політики щодо досягнення цілі 1.3.: «Випускники шкіл мають широкий вибір закладів для здобуття якісної професійної освіти з подальшим працевлаштуванням» – засвідчує продовження багатостраждального марафону технікумів і коледжів України на шляху пошуків своєї подальшої долі. Розвиток освіти багато в чому розгортається безсистемно, наважання, методом проб і помилок. Ми вже десятки років коливаємося між різноспрямованими напрямками та авторитетами, хапаємося то за один, то інший досвід провідних країн. На розвиток Нової української школи впродовж 2018 і дев'яти місяців 2019 року виділено 2,2 млрд гривень. А в прес-службі уже пишуть, що «реалізація реформи була обмежена численними управлінськими прорахунками і суттєвими ризиками неефективного впровадження». Нас всіх дуже засмутили результати міжнародного дослідження PISA успішності наших учнів. Колишня міністерка Лілія Гриневич вважає, що величезна кількість дітей, які не досягли навіть базового рівня математичної грамотності, – це «дуже драматична цифра». Драматична, але закономірна. За визнаної світом потреби в 50 тисяч гривень на підготов-

ку одного учня з 6 до 15 років ми витрачаємо лише 27 тисяч гривень. Загальні витрати на освіту на душу населення становлять в США – 2515,7 доларів, у Франції – 2021,1 доларів, у Німеччині – 1721 доларів, у Японії – 1283 доларів, в Україні – 205,1 доларів (за публікацією 2019 року). У той же час підготовка фахівців у системі професійної, фахової передвищої, вищої освіти також відстає від вимог роботодавців.

Директор Державного центру зайнятості Ольга Макогон пише: «Освіта програє інтелектуальною складовою і відсутністю діалогу з роботодавцями, державною службою зайнятості, Міністерством економіки». І, як висновок, – «Формальна... освіта в Україні пасе задніх». За результатами світових авторитетних рейтингів жодного нашого вишу немає серед перших чотирьохсот університетів світу. 34% опитаних підприємців вважають, що серед основних факторів, які обмежують розвиток виробництва, є нестача кваліфікованих кадрів. Їх не фізично не вистачає, а кваліфікаційні вимоги роботодавців не відповідають рівню підготовки тих,

хто шукає роботу. Все частіше фахівців генерують самі роботодавці на власній базі. Підготовка спеціалістів для реального ринку праці наполегливо вимагає модернізації матеріально-технічної бази закладів освіти і підвищення кваліфікації самих викладачів. Нам потрібно забезпечити довготривалий потік освічених людей і надати їм належну кількість робочих місць, на яких вони могли б застосовувати ці знання. В іншому випадку ми будемо давати освіту майбутнім емігрантам. Продукуюмо з року в рік закони за законами, концепції за концепціями, а в сухому залишку – наша освіта нижче середнього світового рівня. Ще не встигло висохнути чорнило, яким написаний Закон «Про фахову передвищу освіту», а невгамовні «реформатори» вже готують нові зміни статусу технікумів і коледжів.

Але якщо постійно міняти під квочкою яйця, то курчата не випупляться на світ.

Відсутність якісної освіти веде до духовної кризи суспільства.

Освіта, яку одержують студенти у технікумах і коледжах,

відповідає рівню освіти у дворічних коледжах США, спеціальних училищах і школах техніків у Німеччині, секціях старших техніків у Франції, коледжах системи подальшої освіти і політехніки в Англії, молодших технічних коледжах Японії. Ще у листопаді 2008 року у Франції на черговій нараді учасниць Копенгагенського процесу експерти надали матеріали, згідно з якими в 2020 році сфера зайнятості Європи буде мати потребу в працівниках з університетською освітою на 31%, у кадрах із середнім професійним рівнем – на 50%, робочі місця, що вимагають невисокої кваліфікації, не будуть перевищувати 19%.

Весь світ визнає нагальну необхідність існування освіти для підготовки кадрів із середнім професійним рівнем. Плекає цю освітню ланку. Але ж нам «не личить» йти в одному ряду з провідними країнами світу. Нам завжди хотілося «Левою! Левою!», коли всі ступали правою.

Відома американська дослідниця глобалізаційних феноменів в освіті В. Стюарт вважає, що причиною домінування США в глобальному суперництві стало значне розширення мережі американських коледжів після Другої світової війни: «Тоді як європейські країни дотримувалися своїх елітних систем вищої освіти, Сполучені Штати різко розширили свої можливості здобуття вищої освіти ... У результаті Сполучені Штати отримали найширший вибір висококваліфікованих кадрів у своїй дорослій робочій силі, більший, ніж у будь-якої країни в світі. Цей величезний запас високоосвіченого людського капіталу допоміг США стати

провідною економікою у світі та скористатися глобалізацією й розширенням ринків». Колишній американський президент Б.Обама свого часу заявив: «Дворічні коледжі – секрет успіху США».

Для освіти в об'ємі дворічних коледжів характерні доступність, практикоорієнтованість, адаптивність і підзвітність – характеристики, які необхідні для забезпечення прогресу освіти в сучасному суспільстві.

З впровадженням високих технологій в світі спостерігається зменшення частки зайнятих у промисловості та аграрному секторі. Високий освітній рівень стає необхідністю для одержання вакантних робочих місць

Приблизно в 1500 американських дворічних коледжів навчається близько 5,5 млн студентів. Освіту, яку надають в цих коледжах, у США називають «вищою». Основним типом вищого навчального закладу у Сполучених Штатах Америки є коледж.

Більше половини контингенту студентів у дворічних коледжах США навчаються за програмами, які оцінюються в залікових одиницях і, відповідно, мають перспективу одержання диплома коледжу, а в подальшому – ступеня бакалавра і магістра за скороченим терміном навчання в університетах. Мотивація вступу абітурієнтів до коледжів значною мірою забезпечується перспективою продовження навчання в університетах. У США пишуться тим, що дворічні коледжі дають можливість студентам продовжити навчання в університетах одразу ж з третього курсу.

Наші ж очільники освіти стоять на позиції, що коле-

джі – це «лазівка» для вступу до закладів вищої освіти. Є намагання законодавчо ускладнити випускникам коледжів здобуття освіти вищого рівня.

Враховуючи усталену відразу суспільної думки до аббревіатури ПТУ, ПТНЗ, пропонуємо назвати всі заклади професійно-технічної освіти, коледжі та технікуми – коледжами (різнорівневі коледжі). Освіту, яку надають в цих коледжах, назвати фаховою та фаховою передвищою освітою. Стимулювати створення центрів фахової освіти, в яких готувати висококваліфікованих робітників (фахова освіта) та працівників середньої ланки (фахова передвища освіта). Ці заклади освіти мають насамперед забезпечити:

- віру кожній людині у можливість успіху,
- надію на подальше поступове зростання власного освітнього та професійного рівня,
- полегшення шляху до вищої освіти тим бажаючим, яким на цей момент бракує знань, навичок та засобів.

Ми живемо в епоху, коли необхідно продовжувати навчання впродовж всього життя.

Коледжі повинні мати також можливість постійно надавати додаткові освітні послуги всьому населенню: підвищення кваліфікації, мовної грамотності, математичної підготовки, комп'ютерної грамотності тощо.

Пишатися потрібно дітьми, які прагнуть здобути освіту вищого рівня, а не чинити перешкоди їх намаганням. Ріст освітнього рівня має стати засобом збереження зайнятості населення і повинен супроводжуватися підвищенням зарплати працівників.

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ОБРАНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Ольга Власюк, Людмила Синенко,
викладачі Державного вищого навчального
закладу «Київський енергетичний коледж»

Педагогічний процес формування позитивної мотивації студентів, усвідомлення соціальної цінності у майбутніх фахівців до обраної професії передбачає створення відповідних умов для закріплення позитивного ставлення, інтересу до фахової діяльності, усвідомлення престижності обраної професії.

З розвитком сучасних технологій засвоєння знань у фаховій передвищій освіті посилюється актуальність психолого-педагогічного забезпечення професійної підготовки фахівця, формування позитивного ставлення до засвоєння фахових дисциплін, пошуку інноваційних технологій формування професійної мотивації, розвитку інтересу до обраної спеціальності.

Головними чинниками формування позитивної мотивації фахівця є: сформованість фахових інтересів, усвідомлення місця й ролі своєї професії в контексті існуючих технічних спеціальностей, усвідомлення соціального значення обраної професії, а також забезпечення викладачами закладів фахової передвищої освіти особистісно орієнтованого підходу та педагогічного супроводу процесу формування позитивної мотивації студентів, єдність навчально-виховних вимог до студента як до особистості, що проявляються у змісті, формах і методах формування та розвитку позитивної мотивації.

З розвитком науки та техніки зростає об'єм та складність інформації про механізми формування позитивної мотивації особистості, розширюються та вдосконалюються можливості управління цим процесом. За останні роки обсяг інформа-

ції у деяких наукових галузях збільшився майже удвічі, а обсяг знань з усіх напрямів виробництва змінюється майже повністю кожних сім років. Відповідно з'явилися і нові напрями у професійній освіті, підготовці технічних кадрів. При цьому все більше виявляється невідповідність між кількістю інформації та можливостями студента-першокурсника щодо її засвоєння.

Наприклад, знання про техніку, про технологію містять у комплексному поєднанні три основні складові: опис функціональних технічних властивостей, характеристик застосування, опис природних явищ, що лежать в основі дії технічних об'єктів і технологічних процесів. За такого складного змісту фахової передвищої освіти ускладнюються форми і методи засвоєння політехнічних знань, формування позитивної мотивації до майбутньої професії.

Особистісно орієнтована освіта, персоналізація навчання та виховання визначає провідні напрями перебудови вітчизняної системи фахової передвищої освіти і передбачає впровадження в освітній процес гуманістичного цінніс-

ного бачення студента як особистості, яка має потребу у саморозвитку і підтримці з боку викладачів закладів фахової передвищої освіти. Згідно з Документом ЮНЕСКО "Реформа і розвиток вищої освіти", прийнятим у 1995 році, можна виділити передумови та критерії ефективної освітньої діяльності, що найбільш істотно відображають якість професійно-технічної освіти [10, 35–36], де найважливішою умовою є якість персоналу, яка визначається ступенем академічної кваліфікації викладачів і наукових співробітників закладів фахової передвищої освіти. Якість персоналу і якість освітніх програм у поєднанні з процесом викладання і наукових досліджень, за дотримання умови їх відповідності суспільному попиту, визначають якість професійної підготовки.

Розробка моделі ефективної професійної підготовки фахівців-техніків із високими професійними, психофізіологічними, соціальними якостями передбачає:

- урахування системних показників, що характеризують індивідуальні якості майбутнього фахівця та їх аналіз у динаміці розвитку;

- введення системи показників, які характеризують якість процесу підготовки фахівців у освітньому закладі (від конкурсного відбору абітурієнтів до вручення документів про закінчення);

- визначення взаємозв'язку між показниками якості освітнього процесу у закладі освіти та рівнем сформованості позитивного ставлення студентів до засвоєння фахових знань [9, 113 – 114].

Перераховані критерії та завдання стали концептуальною основою моделі управління якістю підготовки фахівців у галузі енергетики. Введення кількісних показників разом зі встановленням їх залежності від якісних і кількісних характеристик управління процесом навчання, формування позитивного ставлення до фахових знань дає змогу формулювати і розв'язувати завдання ефективного управління підготовкою фахівців.

Педагогічний процес формування позитивної мотивації студентів, усвідомлення соціальної цінності обраної професії передбачає створення відповідних умов для закріплення позитивного ставлення, інтересу до фахової діяльності, усвідомлення престижності обраної професії, формування прагнення набути якісних знань та застосувати

їх для розв'язування задач виробництва, розвитку власних професійних якостей.

Ми виходимо з того, що суспільну значущість обраної професії студенти мають уявляти та усвідомлювати вже на першому курсі і зацікавлювати обраним фахом, чому сприяє ознайомлення на першому році навчання з курсом “Вступ до спеціальності”, який залучає студентів-першокурсників до світу майбутньої професії [1, 3 – 10].

Сформоване на першому курсі позитивне ставлення до професії є необхідною передумовою становлення і розвитку професійної мотивації, інтересу до навчальної дисципліни “Вступ до спеціальності”. Відповідно подальший процес системного забезпечення розвитку професійних мотивів відбувається безпосередньо у навчальній діяльності, протягом усіх років навчання у закладі фахової передвищої освіти, за свідомого самоконтролю за цим процесом самих студентів. Саме в цей період першокурсники потребують підтримки з боку викладачів і кураторів студентських груп, які за допомогою різноманітних форм і методів педагогічної роботи заохочують студентів до розвитку власної професійної рефлексії, формують професійний інтерес до психолого-

педагогічного аналізу різноманітних чинників ефективності професійного становлення та самопізнання. Уже з першого курсу куратори студентських груп мають приділяти додаткову увагу питанням психолого-педагогічної обізнаності студентів, знайомити їх зі змістом психолого-педагогічних категорій, необхідних для їхнього професійного становлення, особливостями процесу професійного зростання та професійної самоідентифікації.

На думку кураторів студентських груп, провідна роль у формуванні професійної самосвідомості майбутніх фахівців належить психолого-педагогічному обґрунтованому процесові формування професійного “Я”-образу студента (уявлення про професію та своє місце у ній), формуванню професійної самооцінки та усвідомленню соціально професійних ролей й установок.

У процесі формування професійної “Я-концепції” майбутніх фахівців ми враховуємо такі особливості: рівень сформованості стереотипів стосовно обраної професії, а також “співвідношення їх з реальними поглядами першокурсника” [4, 259 – 261].

Усвідомлена студентом творча співпраця з педагогом-наставником (куратором академічної групи) виступає основою внутрішньої сторони оволодіння фахом та формування у першокурсника психологічного стимулу до професійної діяльності на основі формування індивідуальних якостей, виходячи із власних мотивів, цілей та ставлення до праці, тобто через зміну самосвідомості. Професійна самоідентифікація першокурсника поступово стає результатом його власної психолого-педагогічної і фахової підготовки та професійного становлення [8, 422 – 426]. У цьому випадку йдеться про ідентичність осо-

бистості, яка стає результатом професійного становлення за умов належного рівня усвідомлення необхідності самовияву, саморозвитку і самовдосконалення у професії, на основі партнерських стосунків з куратором групи. Тому самоідентифікація виступає шляхом для подальшого розвитку творчої спрямованості та креативності першокурсника.

Процес формування професійної самоідентифікації першокурсника пов'язаний зі структурою професійних образів, які включають "уявлення про суб'єкт професійної діяльності, мотиваційні компоненти, професійно важливі якості, вимоги до особистості щодо конкретної спеціалізації" [2, 15–17].

Професійна самоідентифікація обумовлює розвиток професійної самосвідомості, професійної "Я-концепції" студента-першокурсника і розглядається нами як провідна передумова соціалізації та самопізнання студента-першокурсника у професії, формування її образів. Таким чином, професійна самоідентифікація забезпечує "стабілізаційну та перетворювальну функції соціалізації першокурсника" [3, 344].

На сучасному етапі важливе значення має особиста відповідальність майбутнього фахівця за своє професійне зростання та формування, розвиток власної особистості. Так, Беррі Шварц вбачає суттєві зв'язки між свободою, відповідальністю та щастям особистості. Він звернув увагу на те, що "якщо ми хочемо підготувати молодих людей до позитивного життя, доброго, змістовного та продуктивного, то тоді наша поведінка має передбачати, окрім власної ініціативності та прагнення до вдосконалення, відданість таким якостям, як чесність, вірність, відвага і справедливість до ін-

ших" [11].

На основі систематизації, узагальнення та переосмислення досвіду формування позитивної мотивації студентів-першокурсників можна стверджувати, що у механізмі формування їх професійної мотивації враховуються "цілеспрямована система зовнішніх та внутрішніх елементів мотивування" [5, 6 – 14]. При цьому зовнішні елементи мотивування є об'єктивними та усвідомленими для наших студентів, оскільки вони формують стимули, а внутрішні елементи стають суб'єктивними, оскільки формують мотиви. Відповідно процес мотивування студентів-першокурсників ми умовно поділяємо на "внутрішньо організований" та "зовнішньо організований" [7, 34–36].

Виходячи із даної концепції розуміння процесу мотивування студентів-першокурсників, формування основних елементів мотиваційного механізму, під сформованою позитивною мотивацією ми розуміємо сукупність множини чинників та елементів, які у своєму зв'язку зумовлюють, спрямовують та підтримують зусилля, що витрачає першокурсник у процесі засвоєння фахових знань. На підставі узагальнення та модифікації різноманітних підходів до формування навчальної мотивації майбутніх технічних фахівців та на основі проведених бесід і опитування найбільш кваліфікованих викладачів, методистів, а також власних педагогічних спостережень за організацією навчального процесу, нами було виділені наступні етапи розвитку мотивації до майбутньої професії у студентів:

- ♦ негативне ставлення до навчання (у студентів переважають мотиви уникнення навантажень);

- ♦ пасивне ставлення до навчального процесу (нестійкий інтерес до внутрішніх і зо-

внішніх результатів навчання);

- ♦ пасивно-позитивне ставлення до навчання (елементи зацікавленості у результатах навчання);

- ♦ позитивно-активне ставлення до навчання (переважають мотиви пізнавального характеру, потреби у самоосвіті та професійний інтерес до засобів, форм і методів отримання професійних знань);

- ♦ особистісно-відповідальне ставлення до навчання (шлях удосконалення навчально-пізнавальної діяльності) [6, 123].

На нашу думку, за відповідної організації освітнього процесу з боку куратора студентської групи більшість студентів з самого початку навчаються і працюють на позитивній пізнавальній мотивації, уникаючи проходження рівнів негативної мотивації.

Основні виховні завдання кураторів та викладачів полягають у забезпеченні неперервності процесу розвитку професійної мотивації, формування зацікавленого ставлення до обраної професії, неперервного підвищення фахового рівня, подолання труднощів, пов'язаних із особливостями освітнього процесу, удосконаленням професійно спрямованих якостей особистості, реалізацію творчого потенціалу в процесі професійної практики та науково-дослідницької роботи, а також знаходження доступних форм, способів і методів діагностування рівня особистісного свідомого ставлення до процесу формування позитивної мотивації до засвоєння фахових знань і своєчасне його коригування.

Досвід показав, що усвідомлення соціального значення професійної діяльності майбутніми фахівцями необхідно розпочинати вже на першому курсі, готуючи майбутніх спеціалістів до засвоєння фахових

знань, всебічного розуміння особливостей спеціалізованого курсу “Вступ до спеціальності”. Показником усвідомлення соціальної значимості майбутньої професії виступає рівень розуміння студентом системи об’єктивних та суб’єктивних чинників, які формують позитивне ставлення до навчання. Особливості формування фахових інтересів залежать від професійної спрямованості особистості [12, 21-24].

Викладачам та кураторам академічних груп необхідно враховувати вікові та психофізіологічні особливості соціальної адаптації студентів-першокурсників, вчорашніх випускників дев’ятих класів

загальноосвітніх шкіл.

Особливої уваги потребує системний підхід до процесу формування соціальної значимості, фахових інтересів та ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, робота над усвідомленням соціального значення професії як соціально-психологічної цінності, формування психологічної готовності до подолання труднощів, пов’язаних із навчанням, виробничою практикою та майбутньою професійною діяльністю.

Висновки. Таким чином, цілеспрямована робота педагогічно-викладацького колективу технічного закладу фахової передвищої освіти над формуванням і розвитком мотивації

до обраної професії є важливим чинником їх відповідального ставлення до навчання, саморозвитку, а також професійного становлення майбутніх спеціалістів, результатом свідомого життєвого вибору. Проблема формування позитивної мотивації до обраної професії у студентів закладів фахової передвищої освіти в Україні не вичерпала себе. Подальшого вивчення потребує проблема формування позитивної мотивації у досвіді країн ЄС, а також у контексті Болонської декларації, впровадження інноваційних технологій, які б сприяли ефективності фахової перед вищою освітою.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Студенти і викладачі очима першокурсників // Збірник наукових праць. – Київ, 2000. – С. 3 – 10.
2. Аршава І.Ф. Деякі аспекти діагностики соціально-психологічної дезадаптації студентів-першокурсників в умовах ВНЗ // Актуальні проблеми практичної психології. – Херсон, 2006. – С. 15 – 17.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – Київ : Либідь, 2003. – 344 с.
4. Буренніков Ю.А. Деякі практичні аспекти адаптації першокурсників до умов університету та підвищення їх мотивації щодо успішного навчання // Гуманізм та освіта. – Вінниця, 2004. – Т. 1. – С. 259 – 261.
5. Бохонкова Ю.О. Позиції психокорекційної роботи підвищення рівня соціально-психологічної адаптованості першокурсників до умов вищого навчального закладу // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – Луганськ, 2005. – №1 (9). – С. 43
6. Гунченко М.В., Кривенко Л.В. Формування механізму мотивації праці у системі управління персоналом // Праці Четвертої міжнародної конференції студентів та молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. Частина 4. – Донецьк : ДонНУ, 2003. – С. 34 – 36.
7. Кривоконь Н.І. Проблеми професійної самоідентифікації працівників системи соціального захисту населення // Психологія. Зб.наук.пр. – Київ : Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, 2000. – Вип. 11. – С. 422 – 426.
8. Нестеров В.Л., Радченко В.И. Критерии учебной деятельности вуза // Информатика и образование. – 2004. – №3. – С. 113 – 114.
9. Реформа и развитие высшего образования. Программный документ. – Париж: Изд-во ЮНЕСКО, 1995 – С. 35 – 36.
10. Schwartz B. Self Determination: The tyranny of freedom. In American Psychologist American Psychologist Association, 2000, Inc. January.
11. [http://mr.dspu.edu.ua/publications/2008/9%20\(44\)%202008.pdf](http://mr.dspu.edu.ua/publications/2008/9%20(44)%202008.pdf)

СТАНДАРТНІ ТА НЕСТАНДАРТНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Мельник, викладач
Відокремленого структурного підрозділу
Львівський коледж «Інфокомунікації»
Національного університету «Львівська політехніка»

Інновації не виникають спонтанно, а постають результатом системних наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є упровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику.

Основне завдання викладача полягає у тому, щоб зробити процес навчання цікавим, корисним та приємним для студентів. Вагому роль тут відіграє впровадження інноваційних технологій в освітній процес, де викладач виступає як керівник розумової діяльності студентів.

Інновації не виникають спонтанно, а постають результатом системних наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є упровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду [4].

З метою формування професійних компетенцій для впровадження активних методів навчання, що забезпечують особистісно зорієнтований підхід і розвиток критичного мислення у студентів, на мою думку, є роль педагога у виконанні сучасних завдань під час процесу навчання.

Критичне мислення – це таке мислення, при якому особлива увага приділяється вмінню сформулювати самостійні твердження та їх ґрунтовній аргументації. Студенти проявляють своє вміння критично мислити, коли в усній чи письмовій формі роблять інтерпретації (витлумачують щось) і підкріплюють це власними доводами. Критичне мислення використовується рецептивно,

коли студенти аналізують, чи коректно, коли вони критикують аргументи інших людей [5].

Заняття можна поділити на стандартні та нестандартні. Перші вже вижили себе та відійшли в минуле, а майбутнє – за нестандартними.

Практичні заняття та лекції із застосуванням мультимедійного проектора, допомагають ілюструвати теоретичний матеріал, що дає можливість студентам не тільки почути, але й побачити біологічні об'єкти та явища.

Процес пізнання цих явищ – складний та досить суперечливий, при цьому практика показала, що результати надійні лише тоді, коли заняття відбуваються в легкій, приємній і ненав'язливій формі, на цікавих та дотепних прикладах, в ігровій формі.

Сьогодні нестандартне заняття у закладах вищої освіти – це імпровізоване навчальне заняття, що не має традиційної структури, і викладач не дотримується традиційних методів навчання.

Так, при проведенні нестандартних занять характерною особливістю є отримання нових знань за допомогою розкриття внутрішньої сутності явищ. Їх переваги у порівнянні із звичай-

ними в тому, що підвищується інтерес студентів до навчання, їх активність у пізнанні та творчості, самостійність пошуків знань, переживання успіху досягнень, ініціативність, можливість індивідуального підходу, використання інноваційних та інформаційних педагогічних технологій, розвиток культури спілкування, взаємовідповідальності.

У сучасному світі є потреба в активних творчих особистостях. Виховати їх можна, лише впроваджуючи у педагогічну – практику стратегії розвитку критичного мислення.

Як було досліджено, структура заняття, спрямованого на розвиток критичного мислення, складається з трьох частин:

- актуалізація (ревакуація) – залучення пам'яті, інтелекту, постановка питання, висунення пропозиції, обговорення мети заняття;
- усвідомлення – читання тексту, лекція, перегляд відео, дослідження;
- рефлексія – обговорення, систематизація, переоцінка, переоформлення, нове тлумачення отриманих знань, проговорення проблеми [2, с. 77].

У своїй практиці я постійно застосовую метод пізнавальних ігор, який сприяє створен-

ню емоційно піднесеної атмосфери, засвоєнню матеріалу за допомогою його відтворення. Пізнавальні ігри моделюють життєві ситуації, стосунки людей, взаємодію речей та явищ. Вони можуть бути основною або допоміжною формою навчання. Розвивальний ефект досягається за рахунок імпровізації, природного вияву вільних творчих сил студентів. У виховному значенні гра допомагає подолати невпевненість, сприяє самоствердженню, найповнішому виявленню своїх сил і можливостей.

Пізнавальна гра – метод навчання, що допомагає самостійно орієнтуватися у мотивах вчинків дійової особи, обирати і втілювати зовнішні прояви її внутрішнього світу, прогнозувати педагогічний вплив [1, с. 339].

Наступним методом, який я раджу застосовувати у навчальній практиці, є диспут – публічна суперечка на наукову чи суспільно важливу тему та навчальна дискусія – суперечка, де обговорення певного питання ґрунтується на обміні думками між студентами. Це вчить їх мислити самостійно та сприяє розвитку аналітичних навичок. Дискусії навчають мислити самостійно, розвивають здатність до вираженої аргументації.

Крім цього, сьогодні навчання неможливе без використання віртуальних соціальних мереж та мобільних інтернет-технологій. Ще в 1999 році в Лос-Анджелесі на семінарі СВТ

Systems був використаний термін e-Learning (Electronic Learning – електрон-не навчання). Спеціалісти найчастіше тлумачать E-learning як навчання з використанням інтернет-технологій. Це набір додатків та процесів, які забезпечують навчання з використанням web-технологій і передбачають наявність засобів організації взаємодії користувачів. E-Learning включає в себе доставку інформації через інтернет, аудіо-та відеозаписи, інтерактивне телебачення та ін. Усі існуючі технології та засоби e-Learning дозволяють: організовувати навчання, використовуючи різні форми: син-хронне, асинхронне та змішане навчання; забезпечити доступ до електронних матеріалів; використовувати сучасні засоби навчання; організовувати взаємодію учасників дистанційного навчання; організовувати колективну роботу учасників. E-Learning дозволяє змінити суть освіти, підвищити мобільність та креативність навчальних планів та програм, відкриває можливість проектування та конструювання різноманітних інструментів формування професійної компетентності [3].

Однією із ключових переваг навчання з використанням технологій e-Learning у порівнянні з традиційною освітою є персоніфікованість. У рамках електронного навчання студент отримує можливість самостійно: створювати власне навчальне середовище, регулювати свою діяльність у ньому;

визначатися із термінами вивчення навчального матеріалу; організовувати навчальну діяльність відповідно до часу та власних можливостей, маючи можливість змінювати послідовність вивчення розділів навчального матеріалу; визначати проблемні для нього частини в навчальному матеріалі, які викликали у нього найбільше питань, завдання, що вимагали від нього багатьох спроб вирішення та викликали найбільше труднощів; розраховувати свій час на вивчення навчального матеріалу, не зупиняючись детально на вже відомій інформації, а більше уваги та часу приділяти вивченню невідомого; аналізувати результати власної навчальної діяльності; порівнювати власну оцінку результатів з оцінками викладача, а також, що дуже важливо для формування самооцінки, з оцінками інших студентів.

Обов'язковим також є метод усного опитування за посередництва перевірконої бесіди. Усне опитування передбачає постановку викладачем питань та демонстрування студентами знань, викладених у процесі відповіді.

Таким чином можна зробити висновок, що заняття є основною організаційною формою навчально-виховної роботи, яке базується на власній організаційній методиці викладача. Його правильна побудова має навчальне і виховне значення, сприяє засвоєнню знань та формуванню організованості студентів.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць / Автори-укладачі Н. П. Наволокова, В. М. Андрєва. – Харків : Вид. група "Основа", 2010. – 117 с.
3. Рубин Ю. E-Learning: от экстремального обучения к упорядоченной системе / Ю. Рубин // Высшее образование в России. – 2007. – №11. – С. 36.
4. Інформаційні ресурси <https://osvita.ua/school/method/1663/>
5. https://pidruchniki.com/10470406/pedagogika/innovatsiyini_tehnologiyi_metodi_navchannya

ВІКНО МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗБУДОВИ НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Ольга Дмитрик, методист
Богдана Щербаченко, викладач
Вінницького транспортного коледжу

**Сьогодні людство стоїть на порозі
чергового технологічного перевороту, впоратись з яким
доведеться генерації цифрових дітей – так званому по-
колінню Альфа, тобто тим, хто з'явився на світ після
2010 року.**

«Треба бігти чимдуж, щоб тільки залишатися на місці, а щоб кудись потрапити, треба бігти як мінімум удвічі швидше!» – цю фразу з «Аліси в Країні чудес» Льюїса Керрола варто було б розмістити в кабінетах освітян.

Сьогодні людство стоїть на порозі чергового технологічного перевороту, впоратись з яким доведеться генерації цифрових дітей – так званому поколінню Альфа, тобто тим, хто з'явився на світ після 2010 року. І вони до цього готові. Так, за даними досліджень британської цифрової мережі Beano Studios, якщо 47% сучасних дітей воліють гратися з електронікою, то 36% десятилітніх вже складають комп'ютерні коди, а 55% представників цього покоління регулярно самостійно створюють відеоконтент. Британська статистика актуальна як мінімум для вітчизняних міст-мільйонерів.

Покоління Альфа, на відміну від міленіалів та покоління Z, фактично на 100% ростуть у діджиталсвіті, їх дитинство проходить у гаджетах. Такі діти швидко опановують технології, уміють працювати з великими масивами даних, мають доступ до значно більших обсягів інформації, ніж у їх віці мали всі попередні покоління землян.

Вочевидь, діти Альфа – перші нащадки прогресивних у минулому міленіалів, вони виховуються у того покоління батьків, які вважають, що

вибір – це важливо. У світі і в Україні підрастають прагмати, які мають намір заробляти навіть на своїх захопленнях. Відеоблоги в соцмережах дають розуміння таким дітям, що вони можуть монетизувати свої хобі. Їх стихія – свобода, а гаджети – не розвага, а засіб, інструмент досягнення цілей.

Сьогодні високу конкурентоспроможність на ринку праці зберігає молодь Z, яких важко не помітити у трудових колективах завдяки їх здатності знаходитися в авангарді нових віянь під впливом «синдрому втраченої вигоди». Завтра світ заповнить Альфа-де-сант, відмінною рисою якого є мультизадачність. Цим цифровим дітям доведеться удосконалювати штучний інтелект (ШІ), який стає дедалі потужнішим, а можливо, й конкурувати з ним. Адже ШІ – це одна з проривних технологій із реальними та потенційно вагомими глобальними наслідками. І саме від покоління Альфа залежатиме відповідальне застосування цієї технології.

Діти Альфа важко навчаються за класичною методологією, яка вважається їм надто нудною, в порівнянні із захоплюючим відеоконтентом, яким можна управляти. Примусити їх вивчати те, що вони вважають нецікавим, не-

можливо. Саме тому сучасна освіта вже сьогодні має переорієнтовуватися на гостей із майбутнього – студентів, які прийдуть у заклади освіти із відчуттям тотальної індивідуальної свободи, умінням реагувати на зміни та нестабільність, налаштованих на багатозадачність, багатофункціональність та швидке вирішення проблем.

Сучасні моделі світової і вітчизняної освіти уже пропонують багатовекторні напрямки, які, на нашу думку, цілком прийнятно поєднують. Так, UNIT Factory – доволі значне явище в освітньому середовищі Києва та України. Замість класичної системи освіти – лекції, семінари – викладачі пропонують навчання IT на практиці. Молода людина отримує кейс й одразу навчається на ньому. Моделлю UNIT Factory є доволі складна, але добре структурована, відпрацьована фундаментальна програма отримання фаху, яка поступово ускладнюється.

Немає перешкод для створення закладами освіти власних академічних курсів для онлайннавчання із одночасним залученням виробничих підрозділів, зацікавлених у працездатних молодих спеціалістах.

Цікавий досвід напрацьо-

вано демократичними школами Ізраїлю, які зуміли організувати індивідуальну освітню траєкторію для учнів і втілити педагогіку партнерства. Кожен учень отримує власний план навчання: сам обирає що, як та з ким він хоче вивчати. Оцінок немає – є цілі, яких прагне досягти дитина. Для цього створені групи з учнями різного віку, а вчитель у цьому процесі виконує роль учасника, який допомагає навчатися. Такий підхід виявився досить затребуваним. Сьогодні в Ізраїлі працюють близько 30 таких шкіл, які підтримує держава і які, на думку ідеолога і засновника новаторської моделі

Якова Гехта, є лабораторіями змін, що відбуваються в ізраїльській системі освіти. Сам Яков Гехт входить у десятку найвпливовіших людей освітньої сфери країни.

Молодь Альфа волітимуть поєднувати навчання із роботою. В сучасних освітніх закладах України адміністрація і викладацький колектив із насторогою ставляться до студентів, які прагнуть працювати і заробляти, вважаючи, що робота шкодить навчанню. Але вже сьогодні в окремих країнах є практика проходження процедури емансипації, яка дозволяє визнавати громадянина повністю дієздатним ще

до повноліття. Тоді підліток може вести трудову або підприємницьку діяльність, буде відповідати за свої рішення. Вочевидь молоду людину потрібно підтримувати у ініціативі працювати, допомагати порадами, корисними знайомствами. Адже робота – один із чинників, що виховує організованість та відповідальність. Головне – безпечні умови праці.

Відтак, запит на застосування нових освітніх технологій давно є, і починати потрібно вже сьогодні, тому що сьогоднішній день – вже минуле, з якого потрібно вириватися, думаючи про майбутнє.

ТЕОРІЯ ТРЬОХ ПОКОЛІНЬ: X, Y, Z

Науковці певні, що сучасних людей просто неможливо характеризувати шляхом об'єднання в єдине ціле. Саме тому виникла теорія трьох поколінь: X, Y, Z.

Покоління X (Generation X)

Інші назви: Іксер, Xers, Покоління 13, Невідоме покоління. Народжені в 1965-1982 роках.

Вперше термін запропонували британський дослідник Джейн Деверсон і голлівудський репортер Чарльз Хамблетт. На це покоління вплинула значна низка важливих подій: афганська війна, операція «Буря в пустелі», початок ери персональних комп'ютерів, перша чеченська війна.

Покоління X виросло надзвичайно активним, з великою потребою дарувати свою любов оточуючим. Тому не дивно, що наступні покоління не сильно розуміють надмірну увагу чи опіку іксів. А вони просто хочуть дати своїм дітям те, чого бракувало їм самим. Це покоління виросло за непростих часів конфліктів та нестабільності. Тому вони більше за усіх схильні до депресій, внутрішніх переживань, емоційної нестабільності. Однак самопізнання та саморозвиток залишаються просто необхідними для іксів.

Мілленіали (Millenials), або Покоління Y (Generation Y)

Інші назви: Покоління Ігрек, Покоління Міленіуму, Покоління Next, Мережеве покоління. Народжені з 1983-го до кінця 1990-х.

Термін був запропонований журналом AdvertisingAge. Вважається, що на формування світогляду ігреків вплинули: перебудова, розпад СРСР, тероризм, війни, міжнародна фінансова криза, телебачення, поп-культура, розвиток мобільного та інтернет-зв'язку, комп'ютерних технологій, соціальних мереж тощо.

Одні з найпомітніших рис ігреків – залежність від знань, які вони знаходять не у книжках, а в інтернеті, і надмірна довіра до віртуальної інформації. Це покоління, яке обожає вчитися, однак цей процес для них абсолютно відмінний від іксів. Навчання для міленіумів – це щось цікаве та самобутнє. Віртуальна реальність – це те, що їм потрібно для повноцінного існування. Міленіуми люблять знаходити друзів за своїми інтересами, а у соцмережах це зробити легше всього. Незважаючи на усі, можливо, негативні риси цього покоління, воно по-своєму цікаве і неординарне. Ігреки мають позитивне мислення, вірять у те, що життя прекрасне і різноманітне.

Покоління Z (Generation Z). Народжені з 1996 по 2010-й. На їх філософський і соціальний світогляд кардинально вплинув розвиток мобільних технологій. Їхньою характерною рисою є те, що з усіма сучасними технологіями вони на «ти» ще з раннього дитинства – малюк говорить ще не навчився, але знає, як увімкнути комп'ютер та відкрити улюблену гру. Отже, зети – це діти інтернету та сучасних технологій. За рахунок цього, вони не мали типового дитинства «у дворах», а тому й не є командними гравцями, їх треба вчити цьому. Це покоління відрізняється абсолютною відсутністю чітко визначеної життєвої позиції. На відміну від усіх їхніх попередників, зетів не мотивують ані гроші, ані будь-яке кар'єрне зростання. Вони ніколи не будуть робити те, чого не забажають самі. Великі обсяги інформації їх абсолютно не лякають. Переважну більшість знань вони отримують з інтернету. Їм не потрібен комфорт, їм байдуже де ночувати, на чому їхати, почуття безпеки відсутнє. Головне, це емоції, які вони зможуть пережити.

Отже, покоління досить різні. А тому, спілкуючись зі своїми дітьми чи батьками, необхідно враховувати особливості, що притаманні цьому поколінню. Завдяки цьому можна буде уникнути можливих конфліктів та зберегти чудові стосунки один з одним.

За матеріалами сайту: <https://learning.ua/blog/201711/teoriia-pokolin-x-y-z/>

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЕКТОРІЯ У ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірина Карнаух, Наталія Новікова,
викладачі Машинобудівного коледжу
Донбаської державної машинобудівної академії

**Модернізація вищої освіти в Україні
та інтеграція вітчизняної освіти у світову систему освіти
вимагають переосмислення основних напрямків профе-
сійної підготовки студентів.**

Освітній процес у сфері фахової передвищої освіти – це інтелектуальна, творча діяльність, що провадиться у закладі фахової передвищої освіти та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які здобувають освіту, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [1, С. 45]

Розвиток освіти у всьому світі йде шляхом надання освітніх послуг безпосередньо кожному індивідууму, враховуючи його можливості, уподобання і здібності. Проблема індивідуалізації навчання стає не тільки важливою, але й справді доленосною.

«Тільки вирішуючи цю проблему, – стверджує В. Д. Шадриков, – ми можемо створити умови для реалізації в навчальному процесі потенційних можливостей кожного учня і уникнути трагічних фруструючих ситуацій, що калічать особистість школяра, породжують невіру у власні сили і озлобленість стосовно сьогодишнього світу» [4, с. 53]

Дослідження проблеми індивідуалізації навчання в освітніх закладах різного типу і рівня тривають давно. Різні аспекти розглянуто в межах когнітивної і особистісно зорієнтованої парадигм (Ю. Бабанський, А. Бударний, А. Воронцов, А. Кирсанов, Т. Ко-

вальова, М. Махмутов, Е. Рабунський, Н. Рибалкіна, О. Тубельський, А. Хуторський [5], Є. Ямбург та інші). Але питання впровадження в них індивідуальних освітніх траєкторій залишається недостатньо розкритим. Розробки особистісно орієнтованої технології проводяться в основному стосовно до школи. Розробка індивідуальної освітньої траєкторії навчання студента в умовах вищого закладу освіти припускає такі основні відмінності:

1. Студенти за своїми віковими особливостями (від 15 до 22 років) відносяться до періоду ранньої юності чи юності;

2. За своєю життєвою позицією – це люди, що пройшли першу ступінь професійного самовизначення, оскільки ними зроблено вибір професійного навчального закладу;

3. Враховуючи загальні характеристики, притаманні віку і життєвій позиції студентів як соціальної групи, варто мати на увазі яскраво виражені в цьому віці індивідуальні особливості розвитку і суб'єктивний досвід кожного студента.

Оскільки головною метою розробки і реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання студента виступає

розвиток активності особистості в освітньому процесі, то і способом виміру дієвості цієї технології, її ефективності є прояв активності і її динаміка в умовах застосування пропонованої технології.

Розглянемо суть поняття «індивідуальна освітня траєкторія» та виявимо шляхи реалізації індивідуальних освітніх траєкторій в умовах реального закладу освіти.

Різні підходи до трактування цього поняття із позицій проблемно-рефлексійного діяльнісного підходу, технології педагогічного супроводу можна знайти в наукових працях П. В. Антошкіної, С. В. Воробйової, А. С. Гаязова, Н. Г. Зверєвої, С. А. Ізюмової, В. В. Лоренц, Л. Мякоход, Н. Н. Суртаєвої, А. В. Хуторського [5], М. Б. Утепова, В. Н. Павленко [9] та інших.

Індивідуальна освітня програма – один з можливих проєктів навчальної діяльності студента. Складання індивідуальної освітньої програми пропонується студентові для осмислення власного індивідуального освітнього маршруту. Освітня програма розглядається

- по-перше, як організаційно-управлінське знання, що

дозволяє реалізувати принцип особистісної орієнтації освітнього процесу через визначення умов, що сприяють досягненню студентами з різними освітніми потребами і можливостями встановленого стандарту освіти;

- по-друге, як індивідуальна траєкторія студента, створена з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Для відображення індивідуальної траєкторії навчання здобувача фахової передвищої освіти на основі навчального плану розробляється та затверджується індивідуальний навчальний план студента (ІНПС), який враховує здатності й можливості студента максимально сприяти розвитку особистості.

ІНПС є робочим документом, яким визначається навчальна траєкторія здобувача фахової передвищої освіти на навчальний рік із урахуванням дисциплін вільного вибору студента, містить інформацію про перелік і послідовність вивчення навчальних дисциплін, обсяг навчального навантаження (усі види навчальної діяльності), типи індивідуальних завдань, систему оцінювання (поточний та підсумковий контроль).

Сукупність обов'язкових дисциплін визначає нормативну складову ІНПС і забезпечує виконання вимог основної частини освітньої програми. Дисципліни вільного вибору студента забезпечують виконання вимог вибіркової частини освітньої програми, сприяють здійсненню поглибленої підготовки за спеціальністю, визначають характер майбутньої діяльності, підготовку його за певною спеціалізацією та сприяють академічній мобільності студента.

Складається індивідуальний навчальний план студента під керівництвом завідувача відділення, голови циклової

комісії на основі навчального плану на кожний навчальний рік у перші два тижні навчання на першому курсі і за три місяці до завершення поточного навчального року на старших курсах. Упродовж перших двох місяців студентів першого року навчання завідувач відділення разом з головою циклової комісії ознайомлюють з відповідним навчальним планом, структурно-логічною схемою підготовки фахівця обраної спеціальності, з правилами та принципами організації освітнього процесу в Машинобудівному коледжі Донбаської державної академії (МК ДДМА).

Складений ІНПС затверджується директором коледжу. Виконання індивідуального навчального плану здійснюється згідно з графіком освітнього процесу, розкладом занять, графіком проведення підсумкового контролю (заліків, екзаменів).

Індивідуальна траєкторія навчання студента визначається дисциплінами самостійного вибору та самостійним вивченням будь-якої дисципліни (факультатив, індивідуальні заняття).

Дисципліни самостійного вибору студента мають складати не менше 25% загального обсягу освітньої програми і формуватися з двох блоків:

– блок професійно орієнтованих дисциплін, які визначають профілізацію здобувача фахової передвищої освіти за однією із спеціалізацій (70%);

– блок, що задовольняє запити широкого спектру та надає додаткові або поглиблені загальні компетентності, – це цикли соціально-гуманітарної та соціально-економічної підготовки (30%).

Для опанування дисциплін самостійного вибору студенти різних спеціальностей можуть бути об'єднані в один потік.

Таким чином, для студента під «індивідуальною освітньою траєкторією» ми розуміємо обраний ним за власним бажанням і під власну відповідальність рух до досягнення, визначеного стандартом освіти, рівня професійної компетентності, що здійснюється за постійної педагогічної підтримки і контролю, в процесі якого відбувається його творча самореалізація, прояв і розвиток сукупності особистісних якостей, відповідно індивідуального освітнього маршруту. Індивідуальний освітній маршрут – це персональна програма формування студентом професійної компетентності, що відповідає його віку і здібностям, інтересам, мотивації, психодинамічним характеристикам і яка спроектована

на базі освітньо-професійної програми підготовки фахівця.

Результати прояву зважено побудованої професійно-освітньої траєкторії фахівця можна розглядати на трьох рівнях: індивідуальному, виробничому та державному (регіональному).

Для індивіда коректно побудована професійно-освітня траєкторія:

- підвищує рівень конкурентоспроможності на ринку праці;

- зменшує витрати на перенавчання; забезпечує підвищення рівня задоволеності особистою та професійною діяльністю;

- надає можливість отримувати гідну заробітну плату, достатню для заощаджень та реалізації особистих потреб;

- зменшує строк віддачі від інвестицій в людський капітал;

- дає змогу постійно самовдосконалюватись та розвиватись як в професійному, так і особистісному плані;

- забезпечує постійне про-

фесійне зростання та пересування кар'єрними сходами;

- дає змогу провести правильну професійну ідентифікацію, розвивати творчі здібності та схильності особистості;

- збільшує рівень упевненості фахівця у затребуваності своїх знань і вмінь у майбутньому;

- підвищує рівень використання отриманих знань у роботі.

Слід також зазначити, що побудова оптимальної професійно-освітньої траєкторії продовжується після закінчення терміну формального навчання, вона триває протягом всього життя шляхом самоосвіти, підвищення кваліфікації або безпосереднього надбання нових знань, вмінь та навичок на виробництві.

Результатом цієї роботи є участь студентів Машинобудівного коледжу ДДМА в 2018-2019 навчальному році в 32 конференціях різного рівня: міжнародних, всеукраїнських, регіональних та на базі Державної машинобудівної академії.

Перше місце посіли студенти МК ДДМА в обласній олімпіаді з інформатики, перше місце – в обласній олімпіаді з дисципліни «Економіка підприємства», друге місце – в обласних олімпіадах з математики, фізики та Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, третє місце – в Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика.

Отже, правильність вибору індивідуальної траєкторії освіти викликає особливі проблеми у студентській молоді. Тому цей процес необхідно відповідним чином організовувати. Кожен студент має отримати широкий вибір для свого подальшого розвитку. Вищий заклад зобов'язаний забезпечити йому право на побудову особистого світу знань протягом навчання професії.

Отже, правильність вибору індивідуальної траєкторії освіти викликає особливі проблеми у студентській молоді. Тому цей процес необхідно відповідним чином організовувати. Кожен студент має отримати широкий вибір для свого подальшого розвитку. Вищий заклад зобов'язаний забезпечити йому право на побудову особистого світу знань протягом навчання професії.

Список використаних джерел

1. Закон України/ «Про фахову передвищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30, ст.119)
2. Закон України «Про освіту» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затверджена Указом Президента України від 25.06.2013 № 344 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
4. Шадриков В. Д. Индивидуализация содержания образования : Концепция индивидуализации содержания образования / В. Д. Шадриков // Школьные технологии. – 2000. – № 3. – С. 72–83.
5. Хуторський А. Індивідуальна освітня траєкторія / А. Хуторський [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/2287/print> R
6. Васютина Н. Ю. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании / Васютина Н.Ю. // Фестиваль педагогических идей «Открытый урок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://festival.1september.ru/articles/581708/>.
7. Лов'янова І. В. Професійно спрямоване навчання математики у профільній школі: теоретичний аспект: монографія / І. В. Лов'янова. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 354 с.
8. Изюмова С. А. Влияние индивидуально-психологических особенностей на обучаемость студентов / С. А. Изюмова, Е. В. Чмыхова // Инновации в образовании. – 2001. – № 2. – С. 54–63.
9. Павленко В. Н. Ситуационные управления как способ построения индивидуальной траектории обучения / В. Н. Павленко, В. В. Шевель, С. П. Визиряко // Радіоелектронні і комп'ютерні системи. – 2009. – № 3. – С. 111–115..
10. Тарасенкова Н. А. Організація навчально-виховного процесу в багатопрофільній школі : монографія / Н. А. Тарасенкова, І. А. Акуленко, І. В. Лов'янова, А. Й. Жгир та ін. – Черкаси : Пономаренко, 2013. – 268 с.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН З ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «ЕЛЕКТРИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ»

Наталія Коваленко, Ілля Надєляєв,
Тетяна Семенова, Надія Українцева,
викладачі Новокаховського політехнічного коледжу
Одеського національного політехнічного університету

*Знання – це скарб, а вміння вчити – ключ до нього.
П. Буаст*

Удосконалення якості підготовки інженерно-технічних фахівців є основною метою викладачів спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» НКПК ОНПУ.

Нові економічні умови в країні та за кордоном вимагають від молодих спеціалістів сформованих ключових компетентностей, перспективності, нестандартного мислення, вміння розв'язувати конкретні екстремальні ситуації.

Кожна дисципліна навчального плану спеціальності 141 має свої характерні методи й організаційні форми навчання.

Перелік дисциплін та кількість годин на їх вивчення забезпечує профільне навчання, яке є невід'ємною частиною професійної підготовки молодшого спеціаліста.

Методика викладання спеціальних дисциплін пов'язана з громадянською освітою, логікою, іншими науками. Розвиток інформаційних технологій дозволяє удосконалювати сучасні методи навчання, які пов'язані з наочністю, системністю, емоційністю, інтегрованістю знань, доступністю, наглядністю, активністю, зв'язком з практичною діяльністю та життям.

Цього можна досягти, використовуючи у процесі навчання різні методи пізнавальної діяльності, які поділяються

на репродуктивні та активні.

До репродуктивних методів відносять такі, як: пояснювально-ілюстративний і відтворювальний.

До активних відносять: метод інциденту, тренування чуйності, метод синектики, інверсії, емпатії, багатомірної матриці, синквейну та евристичної бесіди.

Ці методи спрямовані на розвиток таких умінь і навичок студентів: дослідницьких умінь, порівняння, аналізу і синтезу, абстрагування, узагальнення, висунення гіпотези, співставлення, самоконтролю, регуляції своїх дій, опрацювання джерел інформації, електронних ресурсів, проведення експериментальних досліджень, спостереження фактів, подій, обробки даних спостережень, впровадження результатів у практичну діяльність.

Використання різноманітних активних методів навчання дозволяє зробити процес навчання не тільки цікавим для студентів, але й результативним.

Викладач постійно взаємодіє у тісному контакті з аудиторією, впливає на розвиток професійних, інтелектуальних,

мовних, інформаційно-цифрових компетенцій.

Синектика – це метод колективної творчої діяльності та навчального дослідження, заснований на цілеспрямованому використанні інтуїтивно-образного, метафоричного мислення учасників [2].

Технологія проведення синектичного штурму схожа на технологію мозкового штурму з активним застосуванням аналогій. Під час вивчення фахових дисциплін метод синектики застосовується частково, тому що зазвичай, вирішуючи проблеми, участь у цьому процесі беруть окремі студенти, інші – пасивні.

На практиці використовують чотири основних типи аналогій, так звані оператори синектики.

Пряма аналогія – розглянутий об'єкт порівнюється з більш-менш схожим аналогічним об'єктом у природі або техніці. Під час вивчення спеціального курсу «ТОЕ» електричний струм порівнюється з потоком води.

Символічна аналогія – буквально двома словами відображає суть явища. Наприклад: ядро атома – це енергетична незначимість.

Фантастична аналогія – основний акцент робиться на символічному описі бажаного майбутнього або нереальних ситуаціях. Наприклад: їх величність – «Електрика».

Особиста аналогія дозволяє уявити себе тим предметом (частиною предмета) або явищем, про який йде мова в задачі. Рука конструктора – лопать вітрогенератора.

До позитивних якостей методу синектики можна віднести його евристичні можливості. До недоліків належить зниження продуктивності пошуку та генерування нових ідей після 30 – 40 хвилин інтенсивної розумової діяльності. Слід зазначити, що часте використання синектики може стати причиною інтелектуального та емоційного виснаження.

Метод евристичних питань полягає у постановці простих запитань, які за допомогою логічного мислення, підводять до висновку. Наприклад, під час викладання спеціального курсу «К та ЕТМ», вивчаючи тему «Провідникові матеріали», викладач ставить студентам такі питання: Що? – об'єкт (метал мідь), Навіщо? – Область використання – (провідник), Де? – місце (асинхронний двигун з КЗ ротором), Як? – процес (утворення обертового магнітного поля). Таким чином, студенти самостійно і творчо знаходять рішення поставлених проблем. Метод евристичної бесіди застосовується для групи студентів та не використовується індивідуально [1].

Метод тренінгу. Наприклад, студенти діляться на групи та намагаються зібрати макети різних механізмів, але в них можуть бути деталі, які не використовуються в цих механізмах. Отже, завдання поля-

гає в тому, щоб знайти зайву деталь, яка використовується в механізмі іншої групи та навпаки. Макет генератора змінного струму – зайвий елемент – колектор; макет стартера – зайві контактні кільця [3].

Особливість тренінгу в тому, що студенти виконують практичні завдання викладача. Актуальність тренінгових форм пов'язана з тим, що завдяки запровадженню інтерактивних методик активізується діяльність студентів – пошукова, дискусійна, творча, організаційна, інтелектуальна. Викладач допомагає у процесі здобуття нових знань через розвиток власної активності студентів, спрямовує і регулює їх спільну діяльність; забезпечує зв'язок між викладачем та студентом; дає можливість відтворити складні ситуації.

Метод інциденту спрямований на подолання інерції психічних процесів, які виникають у стресових ситуаціях – за дефіциту інформації, часу, наявності аварійної обстановки, яка вимагає швидкості мислення, формує вміння розв'язувати конкретну екстремальну ситуацію. Студенти постають перед необхідністю збору додаткової інформації раціонально та спрямовано. Наприклад, на трансформаторній підстанції спрацював релейний захист. Район міста залишився без електроенергії. Ваші дії. Оцінюються не теоретичні знання, а швидкість прийняття безпомилкового рішення.

До переваг методу відносять: розвиток вміння керувати групою і виявлення та прийняття оптимального рішення проблеми в екстремальних умовах без емоційної напруженості [3].

Недоліком цього методу є поверхневий аналіз через недостатню інформацію.

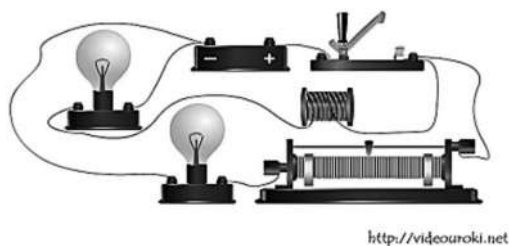
Під час викладання спеціальних електротехнічних дисциплін, зокрема опитування та закріплення на занятті, використовуються презентації (рис.1), (рис.2), відеофільми, електронні тести (рис.3), спеціальні програми (рис.4), створені студентами спеціальності «Інженерія програмного забезпечення». Це дозволяє подавати та закріплювати інформацію в різній формі демонстрації (текст, таблиці, схеми, діаграми, відео- та аудіофрагменти).

Одним із прийомів технології активізації пізнавальної діяльності студентів є синквейн, який формує вміння та навички працювати з інформацією: робити резюме, виділяти головне, синтезувати та аналізувати інформацію, викладати складні ідеї, почуття й уявлення в декількох словах [4].

У перекладі з французької слово «синквейн» означає вірш, що складається з п'яти рядків, який пишеться за певними правилами. Складання синквейну вимагає від студента вміння знаходити в навчальному матеріалі найбільш істотні навчальні елементи, робити висновок і висловлювати все це в коротких висловах. Написання синквейну є формою вільної творчості, яке здійснюється за певними правилами [5].

Таким чином, впровадження активних методів навчання під час підготовки фахівців зі спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» забезпечує високу якість знань, мотивує і розвиває пізнавальну діяльність, критичне мислення студентів.

ЯВИЩЕ САМОІНДУКЦІЇ

Явище збудження ЕРС в контурі при зміні його власного магнітного потоку називається самоіндукцією. Е.Р.С. самоіндукції виникає у будь-якому замкненому електричному колі, якщо у ньому змінюється струм.

$$e_L = -L \frac{di}{dt}$$

Напрямок ЕРС визначається за правилом Ленца. ЕРС самоіндукції протидіє зміні струму. При збільшенні струму протидіє його підвищенню, а при зменшенні струму його спад.

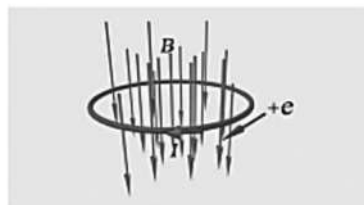

Рис. 1. Елемент навчальної презентації з теми «Самоіндукція»

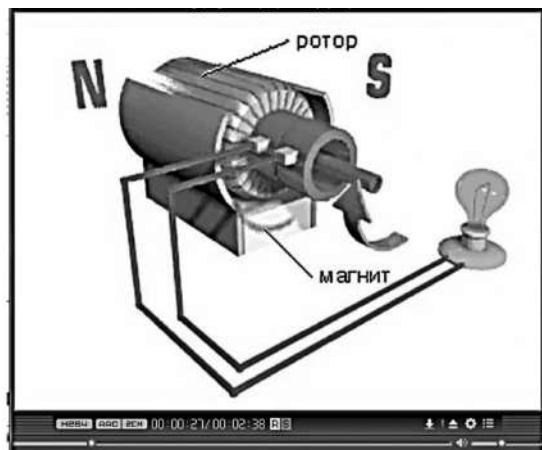

Рис. 2. Фрагмент навчального фільму «Принцип дії генератора і ДПТ»

Рис. 5. Приклад синквейну при закріпленні матеріалу теми «Токарні верстати» дисципліни «Електроустаткування підприємств і цивільних споруд»

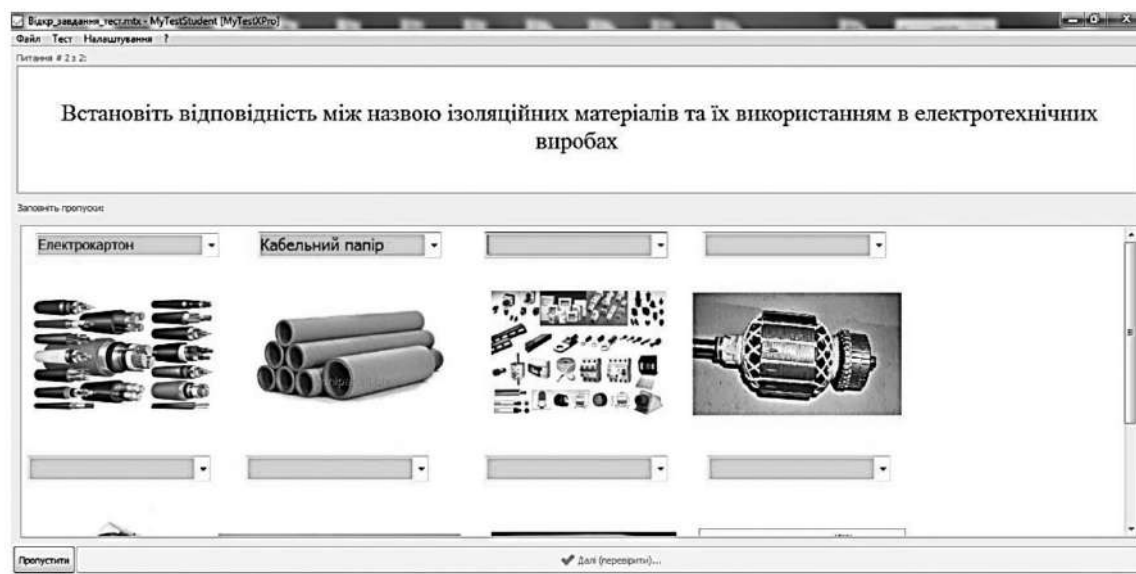

Рис. 3. Елемент комп'ютерного тесту для закріплення нового матеріалу з дисципліни «Конструкційні та електротехнічні матеріали»

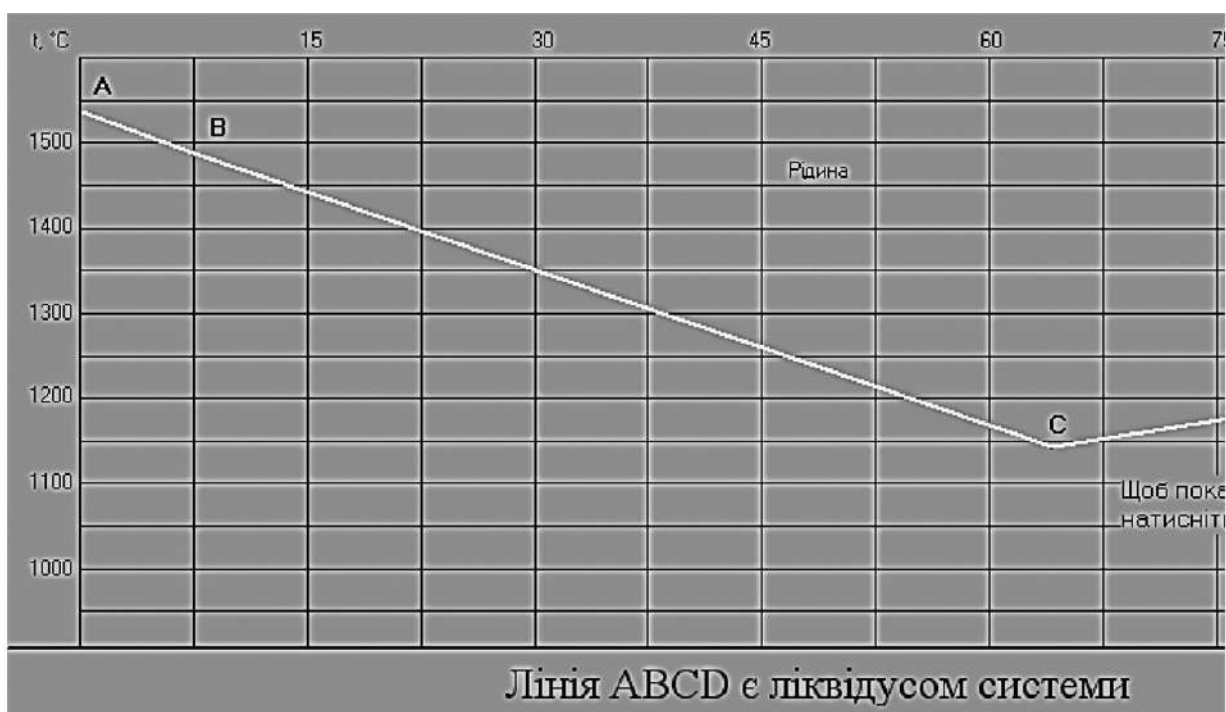

Рис. 4. Елемент програми для побудови діаграми «Залізо - вуглець»

Список використаних джерел

- 1 Пойа Д. Математическое открытие / Джордж Пойа. – Москва : Наука, 1970. – 452 с.
- 2 Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / Світлана Олександрівна Сисоєва. – Київ : 1997. – 484 с.
- 3 Хуторской А.В. Методика личностно ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?: пособие для учителя / Андрей Викторович Хуторской. – Москва : Изд-во ВЛАДОС–ПРЕСС, 2005. – 383 с.
- 4 Гуреева Л.В., Козьміна Н.А. Синквейн – прийом активізації пізнавального процесу студентів немовних ВНЗ [Електронний ресурс]/ Режим доступу : <http://interconf.fi.kpi.ua/node/1257>;
- 5 Написание синквейнов и работа с ними [Електронний ресурс]/ Режим доступу : <http://medbio-kgmu.ru/cgi-bin/go.pl?i=606>.

Н О В И Н А

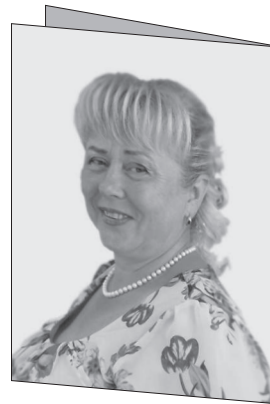
У Медіатеці електронних засобів навчання www.nmcbook.com.ua, розділ «Відкриті онлайн-курси», онлайн-курс «Педагогіка», розміщено відеолекції викладача педагогіки Коростишівського педагогічного коледжу імені Івана Франка Житомирської облради Тетяни Марченко «Нові ролі вчителя в Новій українській школі», «Іструменти оцінювання в Новій українській школі», «Мотиви навчання» та «Етапи засвоєння знань».

КОЛЕГИ! ЗНАЙОМТЕСЬ З МАТЕРІАЛАМИ, РЕКОМЕНДУЙТЕ СТУДЕНТАМ, СТВОРЮЙТЕ АВТОРСЬКІ ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ!

БІНАРНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ОДНА З ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Надія Вороніна, Лідія Скороходова,
викладачі Машинобудівного коледжу
Сумського державного університету

Для сучасного етапу реформування освіти в Україні характерним є вдосконалення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації і зменшення часу, відведеного для її засвоєння. Сьогодні більш якісні знання можуть бути отримані на основі інтеграції дисциплін різних циклів. Ідея інтегрованого навчання завжди актуальна, адже сприяє формуванню цілісної системи знань і вмінь здобувачів освіти, розвитку їхніх креативних здібностей та потенційних можливостей.

Циклова комісія економічних дисциплін та циклова комісія математики й інформатики Машинобудівного коледжу Сумського державного університету реалізовує це завдання завдяки узгодженості навчальних планів та програм, єдності навчально-виховних дій викладачів математичних та економічних дисциплін, взаємовідвідуванням занять, спільною методичною роботою.

Важливим завданням методичної та навчально-виховної роботи викладачів є поглиблення теоретичних основ навчання, які б забезпечували єдність навчання, виховання і розвитку особистості майбутнього фахівця і активізації його пізнавальної діяльності. Для цього варто урізноманітнювати форми, методи та засоби організації навчальних занять. Зокрема акцентуємо увагу на таких формах організації: фронтально-колективна, самостійно-індивідуальна чи групова форма роботи.

Економіка та математика пов'язані між собою вже більше як тисячу років. Поява чисел, їхні назва та написання, система підрахунку і всього того, що тепер складає основу математики, було викликано самим життям (виробництвом, обміном, торгівлею). Із розвитком математики посилювався її зв'язок із економікою. Тому й не дивно що й сучасна економіка широко використовує математичні методи. Ці методи дозволяють: точно й компактно вираховувати основні положення економічної теорії; отримувати теоретичні висновки в ході вирішення економічних задач; прогнозувати, давати рекомендації; встановлювати зв'язок між економічними характеристиками.

Економіка ніколи не функціонувала без математики, починаючи зі статистичних даних, які дозволяють кількісно аналізувати економічні процеси в минулому, й закінчуючи цифрами, які показують матеріальну цінність майбутніх років життя держави та суспільства.

Математизація полягає не тільки в тому, що та чи інша галузь знання починає застосовувати вже готові математичні методи й результати, а в тому, що починаються пошуки того математичного апарату (мож-

ливо, і неіснуючого ще), який би найповніше в цих умовах давав змогу описати широке коло явищ, які її цікавлять. Коли в організації виробництва з'явилась потреба шукати прийоми, що дають можливість оптимально використовувати наявні ресурси, виявилась необхідність побудови нових математичних теорій – лінійного і нелінійного програмування, з одного боку, і теорії масового обслуговування – з іншого.

Бінарне заняття – нестандартна форма навчання для реалізації міждисциплінарних зв'язків, заняття ведуть два викладачі, це творчість педагогів, що переростає у творчий процес у студентів [Базиль С. М. Бінарне заняття з дисциплін «Маркетинг» і «Інформатика та комп'ютерна техніка» [Електронний ресурс] / С. М. Базиль // Режим доступу: <http://www.teacherjournal.com.ua/proftexosvta/9024-bnarnenezanyattyaaz-discipln-lmarketingrlnformatika-ta-kompyuternatexnkar.html>].

Використання різних видів діяльності на занятті дає можливість студентам підтримувати увагу на високому рівні, веде до осмислення та знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення,

*Предмет математики настільки серйозний,
що не треба нехтувати можливістю
зробити його цікавішим.*

Блез Паскаль

комунікативних здібностей.

Вважаємо, що переваги бінарних занять полягають у тому, що вони сприяють підвищенню мотивації навчання, формуванню пізнавального інтересу; сприяють розвитку мовлення, формуванню вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки, знімають перенапруження.

Інтеграція є джерелом знаходження нових зв'язків між фактами, які підтверджують чи поглиблюють певні висновки, спостереження студентів.

Бінарні заняття вимагають ґрунтовної підготовки як викладачів, так і здобувачів освіти – це ще одна причина неможливості проводити їх часто. Але в той же час таке заняття проводиться не заради зовнішнього ефекту, а для систематизації знань, формування переконань через поєднання предметів і є важливим етапом у формуванні світогляду здобувача освіти, розвитку його мислення.

Бінарні заняття є однією з питомих форм організації навчальних занять, яка застосовується в Машинобудівному коледжі Сумського державного університету. Зокрема мають високу ефективність бінарні заняття з економіки та вищої математики.

Розглянемо особливості методики на прикладі бінарного заняття з економіки та вищої математики для студентів другого курсу спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» з теми «Розподіл витрат обслуговуючих та допоміжних підрозділів».

Першим етапом був етап підготовки, на якому викладачі визначили тему, цілі заняття, спільні для обох дисциплін.

Другий етап – підготовка до заняття, тема якого знаходилася в межах економічно-математичного поля. У ході підготовки до заняття акцентувалася увага на впровадженні математичних методів у економічну науку

та управління економічними процесами, адже в наш час наукове управління цими процесами може бути здійснене тільки на основі застосування точних математичних методів у всіх сферах господарювання. Тому рівень кваліфікації майбутнього економіста значною мірою залежить від рівня його математичної підготовки.

Третій етап – проведення заняття. На етапі актуалізації знань викладач наголосив на значенні математики для сучасної економіки: найпростіші обчислення проводяться з допомогою калькуляторів чи усних підрахунків, у процесі складних розрахунків використовують комп'ютери тощо. Також було застосовано метод «мозкового штурму». Студентам для роздумів було поставлене питання: «Чи можна обійтися в економічних науках без умінь виконувати дії з числами, функціями; працювати з рівняннями, нерівностями; володіти основними розрахунковими математичними інструментами; ставити проблеми, розв'язувати їх; робити аналіз отриманих результатів?». Завдяки цьому викладачі підвели до наступного етапу заняття – оголошення теми та мети заняття: заняття присвячене економічним і математичним методам розв'язування задач та умінню робити аналіз економічних розрахунків.

Під час опанування нової теми студенти для визначення взаємозв'язку основних та додаткових підрозділів працювали у групах. Групова робота передбачала виконання випереджального завдання: презентувати однокласникам важливі в економіці поняття (місце витрат; центр витрат та центр відповідальності; яку функцію на промисловому підприємстві виконують основні виробничі підрозділи; яку функцію на промисловому підприємстві виконують обслуговуючі та допоміж-

ні підрозділи).

Викладачі послуговувалися і традиційними методами в ході заняття. Зокрема завдяки:

- методу лекції студенти навчилися визначати розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між відповідними іншими виробничими підрозділами, виходячи з обсягів наданих ними послуг з допомогою трьох основних методів: методу прямого розподілу; методу взаємних послуг (інша назва – метод повторного розподілу); методу системи рівнянь;
- розв'язуванню розрахункової задачі, запропонованої викладачем, відбулося закріплення вивченого здобувачами освіти;

- технології «Два – чотири – усі разом» відбулася порівняльна характеристика використання методів розподілу витрат обслуговуючих та допоміжних підрозділів: методу прямого розподілу; методу взаємних послуг; методу системи.

Заняття було скомпоновано з використанням інтерактивних методів, системи міждисциплінарних зв'язків, що дало можливість кожному студенту побачити результати своєї праці, командної роботи.

Такі заняття забезпечують наочність зв'язків математики з економікою; активізацію самостійної діяльності здобувачів освіти; глибоке обґрунтування теоретичного матеріалу; відпрацювання обчислювальних навичок; формування культури мовлення; виховання поваги до однокласників.

Отже, бінарне заняття – це не данина моді, а необхідність сучасного освітнього процесу, тому що бінарні заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, активному, емоційному сприйняттю нових знань, розвитку творчого, самостійного та критичного мислення.

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З КОМП'ЮТЕРНИХ СПЕЦДИСЦИПЛІН

Світлана Ільїна,
викладач Ржищівського
індустріально-педагогічного технікуму

Кожна успішна кар'єра починається з якісної освіти.

Шляхи реалізації змісту освіти, вибір методів та технологій навчання формують компетентності студента. Технологія «Розвиток критичного мислення» є однією з найрезультативніших, що підтверджують вчені за результатами апробації цієї технології в навчальних закладах.

Критичне мислення – це дуже важливий аспект не лише у навчанні, а і в повсякденному житті.

Навчити студентів мислити критично на заняттях означає:

- навчити їх правильно поставити запитання,
- самостійно робити висновки,
- знаходити і приймати правильні рішення.

Студентів цікавлять ті види навчальної діяльності, які дають їм матеріал для роздумів, можливість проявляти ініціативу та самостійність, потребують розумового напруження, застосування логічного мислення, винахідливості та творчості, свободи вибору шляхів розв'язання.

Кожен студент має певні здібності. Завдання викладача – відшукати найменші прояви таланту та розвивати їх. Адже їм у подальшому житті стануть у пригоді міцна пам'ять, гостре око, гарний смак, образне та логічне мислення. Усе це можна розвивати під час виконання різних творчих завдань на заняттях з

комп'ютерних спецдисциплін.

Важливо використовувати проблемні питання. Наявні в них суперечності викликають дискусію, спонукають до роздумів, пошуків і певних висновків.

Зміст курсу дисциплін ІТ-технологій не веде до автоматичного розвитку мислення чи творчих здібностей студентів, їх необхідно сформувати. Це мислення є нестандартним. Навчитися критично мислити не просто. Немає чіткого переліку кроків, зробивши які можна навчитися критичного мислення. Існує низка умов, які викладачу необхідно створити, щоб студенти успішно залучилися до процесу критичного творчого мислення.

Отже, для стимулювання критичного мислення викладачу необхідно:

- ▼ виділити час та забезпечити можливості для застосування критичного мислення;
- ▼ дозволити студентам вільно розмірковувати;
- ▼ приймати різноманітні ідеї та думки;
- ▼ сприяти активному залученню студентів до процесу навчання;
- ▼ забезпечити безризикове середовище, вільне від насмішок;

▼ висловити віру у здатність кожного студента породжувати критичні судження;

▼ цінувати критичні міркування студентів та їх ідеї.

Для того, щоб почати ефективно практикувати критичне мислення, студенти мають:

- ♦ розвивати впевненість у собі і розуміння цінності власних думок та ідей;
- ♦ брати активну участь у навчальному процесі;
- ♦ ставитися з повагою до різноманітних думок;
- ♦ бути готовими породжувати і відкидати судження.

Кожна успішна кар'єра починається з якісної освіти. Навчання – основна форма розвитку пізнавальної активності.

З одного боку, під час процесу навчання студенти здобувають нові знання, які розширюють їх кругозір, а з другого боку – у процесі активної пізнавальної діяльності розвиваються навчальні можливості студентів, завдяки яким вони можуть самостійно і творчо не лише використовувати запас знань, а й шукати нове, задовольняючи свої потреби в пізнанні.

Головною умовою при цьому є розуміння змісту і значення того, що вивчається. Для цього

викладач на заняттях має ставити перед собою чітку педагогічну мету: у чому переконати студентів, як розкрити значення цього питання сьогодні і з найближчою перспективою на майбутнє.

Якщо зрозуміла мета завдання, тоді студенти зможуть з інтересом виконувати дуже багато нецікавої, але потрібної роботи.

Найбільш цікавими є ті завдання, що максимально розвивають самостійність, спонукають до активної мисленнєвої діяльності.

Викладати потрібно із захопленням – це один з принципів методики сучасного заняття. Кожне заняття має носити пізнавальний характер і, одночасно, захоплювати як своїм змістом, так і способом викладення навчального матеріалу.

Студенти не мають задовольнятися матеріалом підручника чи лекції, що недостатньо забезпечує розвиток пізнавальної діяльності. Такі джерела інформації не можуть постійно стимулювати самостійну творчу діяльність людини, осмислення ними певних явищ, оскільки це не асоціюється ними з реальними життєвими враженнями.

Потрібно стимулювати бажання студентів вивчати навколишній світ, види трудової діяльності, предметні області застосування набутих знань.

Структура заняття критичного мислення має 5 етапів:

1. розминка;
2. обґрунтування навчання;
3. актуалізація;
4. усвідомлення змісту;
5. рефлексія.

1. Розминка дає альтернативу організаційним моментам класичного заняття. Її основна функція – створення сприятливого психологічного клімату на занятті. Це – ефективне засвоєння навчального матеріалу; підвищення авторитету викладача; психологічне розвантаження студентів.

2. Обґрунтування навчання передбачає: постановку мети заняття; розвиток внутрішньої мотивації до вивчення конкретної теми.

3. Актуалізація. На цьому етапі відтворюються знання, вміння, встановлюється рівень досягнень з теми.

4. Усвідомлення змісту. На цьому етапі студенти знайомляться з новою інформацією, аналізують, визначають особисте її розуміння.

5. Рефлексія. Студент стає власником ідеї, інформації, знань; з'являється можливість використання знань; обмін знаннями з іншими одногрупниками; оцінка та самооцінка діяльності.

Критичне мислення формується та розвивається під час опрацювання інформації, розв'язання проблеми, оцінювання ситуації, вибору раціональних способів діяльності. Тому на таких заняттях створюють плідні умови для формування та розвитку критичного мислення. Якщо планувати етапи заняття з використанням відповідних стратегій технології формування та розвитку критичного мислення, то результат буде якіснішим.

На кожному занятті важливим є опанування інформаційним матеріалом, що неможливо без спеціальних прийомів роботи та розвитку компетентності студента, без поєднання предметного матеріалу з продуктивними технологіями.

Отже, доцільно використовувати методи навчання у структурі заняття критичного мислення для:

- забезпечення засвоєння відповідних знань з комп'ютерних дисциплін, розвитку предметних умінь і навичок;
- створення умов для формування та розвитку критичного мислення;
- формування та розвитку основних груп компетентностей

студента.

Так, наприклад, під час вивчення теми «Створення бази даних. Створення таблиць» пропоную студентам завдання, які пов'язані з повсякденним життям.

Завдання. "Відділ кадрів фірми". Уявімо собі, що фірма має певний штат співробітників. Потрібно створити таблицю для відображення даних кожного співробітника. Для цього необхідно дослідити завдання, підібрати всі необхідні дані. Це можуть бути: освіта; спеціалізація; можливо, розряд та відділ, в якому людина може займати посаду відповідно до своїх даних.

Під час проведення занять з програмування і розгляду теми «Логічні управляючі структури» обов'язково ставиться питання про розгляд переваг та відмінностей між різними управляючими структурами, а також ефективність їх застосування у тих чи інших завданнях.

Під час захисту курсових робіт чи захисту навчальних практик студентам пропонується створити презентацію на відповідну тему поставленого завдання, яке вони вивчали, досліджували і виконували. Студенти переглядають презентації один одного, оцінюють якість та об'єм виконаних робіт, висловлюють власні враження, міркування та пропозиції.

Студенти не завжди схильні вільно розмірковувати над важливими ідеями. Вони часто чекають, поки викладач не підкаже їм єдину правильну відповідь. Студенти ж, які застосовують критичне мислення, активно розвивають теоретичні гіпотези і комбінують ідеї та концепції різними способами. Звичайно, одні з цих комбінацій виявляються більш продуктивними, ніж інші; деякі можуть спочатку здаватися логічними, але втрачати сенс у подальших міркуваннях. У той же час, концепції що на перший погляд вигляда-

ючи безглуздими, можуть, після подальшого вдосконалення чи коригування, набути цінності. Для того, щоб процес мислення відбувався вільно, студенти мають отримати можливість розмірковувати, породжувати припущення та встановлювати їхню очевидність або безглуздість. Коли студенти розуміють, що це реально, вони більш активно залучаються до критичного аналізу.

У деяких завданнях є окремі випадки, коли дійсно існує лише одна правильна відповідь і тут необхідно бути чесним з студентами. Різноманітними можуть бути лише способи та шляхи пошуку відповіді. Якщо ж більша частина часу заняття витрачена на пошук однієї правильної відповіді, тоді процес мислення не відбуватиметься на достатньо високому рівні.

Форми заняття з розвитку критичного мислення відрізняються від занять в традиційному навчанні. Студенти не повинні сидіти пасивно, слухаючи викладача, а мають стати його колегами на заняттях.

Вони думають, діляться міркуваннями один з одним, читають, пишуть, обговорюють прочитане. Роль викладача – координувати роботу студентів.

Дієвим методом демонстрації процесу мислення є гра-

фічна організація матеріалу. Моделі, малюнки, схеми відображають взаємини між ідеями, показують хід думок. Процес мислення стає наочним, знаходить видиме втілення. Графічна організація матеріалу може застосовуватися на всіх етапах як спосіб підготовки дослідження, направляючи його в потрібне русло, для отримання та закріплення знань студентів.

Навчання за методикою розвитку критичного мислення має значні переваги:

- навчання загальним прийомам розумової діяльності: пошук закономірностей мислення за аналогіями, пошук ієрархічної залежності між об'єктами та поняттями, порівняння, знаходження загального та відокремлення частки, побудова логічних висновків та розвиток критичного мислення;

- реалізація міжпредметного зв'язку базується на інтеграції знань з математики, економіки та інформатики, що призводить до глибокого розуміння загальних причинно-наслідкових зв'язків понять;

- застосування прогресивного методу навчання – навчання в групах (педагогіка співробітництва);

- проведення досліджень моделей економіки за такою методикою приводить до підси-

лення основного принципу навчання – це бажання студентів пізнавати навколишній світ;

- розв'язування задач курсу засобами математичного моделювання;

- комп'ютерна підтримка спостережень та аналізу алгоритму розв'язування будь-якої прикладної задачі.

Технологія «Розвиток критичного мислення» – універсальна, міжпредметна, дозволяє отримати такі освітні результати: уміння працювати в різних галузях знань з інформаційним потоком; уміння висловлювати свою думку усно чи письмово; уміння формувати особисту точку зору на підставі різноманітних ідей та уявлень; вміння працювати в групі.

Але сама технологія не вичерпує арсеналу можливостей формування компетентностей. Без методів навчання комп'ютерних наук не можна опанувати можливості програмного забезпечення комп'ютера, написання програм за поставленим завданням, формувати предметні знання та вміння. Тому у своїй роботі маємо поєднувати елементи критичного мислення та відповідні стратегії цієї технології з традиційними методами вивчення комп'ютерних наук.

Список використаних джерел

1. Терно С. Соціальні норми // Громадянська освіта : Теорія і методика навчання. – Київ : ЕТНА-1, 2008.
2. Дёрнер Д. Логика неудачи / Д. Дёрнер. — Москва : Смысл, 1997. — 243 с.
3. Дженні Л. Стіл, Куртіс С., Мередит та Чарльз Темпл. Методична система “Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів”, частини I-IV, 2009.
4. Загашев І.О., Заір-Бек С. І. Критичне мислення. Технологія розвитку. – СПб.: Альянс “Дельта”, 2003.
5. Співаковський О. В. Майбутнє шкільної інформатики. Тенденції розвитку освітніх інформаційно-комунікативних технологій / О. В. Співаковський // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова – 2005. – №3(10). – С. 226 – 234. – (Серія №2. Комп'ютерно орієнтовані системи навчання).

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНО- РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «УСТАТКУВАННЯ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА»

Наталія Кирпиченко, викладач
Краматорського коледжу Дон НУЕТ
імені Михайла Туган-Барановського

Заклад вищої освіти має формувати особистість громадянина України, забезпечувати наше суспільство всебічно підготовленими фахівцями, які мають глибокі загальнонаукові та професійні знання, навички наукової роботи, готові до самоактуалізації в умовах професійної діяльності, у суспільному та особистому житті.

Приєднання України до Болонського процесу, курс держави на європейську інтеграцію передбачає суттєву реорганізацію структури освітнього процесу, вдосконалення методики викладання, напрацювання нових підходів в організації навчання.

У сучасний період розвитку української держави відбуваються складні процеси демократизації, що ставлять високі вимоги до підготовки фахівців із вищою освітою. Заклад вищої освіти має формувати особистість громадянина України, забезпечувати наше суспільство всебічно підготовленими фахівцями, які мають глибокі загальнонаукові та професійні знання, навички наукової роботи, готові до самоактуалізації в умовах професійної діяльності, у суспільному та особистому житті.

Професійна підготовка особистості спеціаліста є складним утворенням, в якому спостерігається взаємозв'язок професійних і теоретичних знань. Сучасні дослідники пізнавально-розумової діяльності приділяють увагу умовам виникнення нових потреб, мотивів, цілей і способів діяльності, що відповідають творчій природі людської діяльності. Нині особлива увага приділя-

ється пошуку шляхів і засобів, які стимулюють творчий потенціал особистості спеціаліста у сфері його професійної діяльності.

Сьогодні основними турботами закладів вищої освіти є виховання у студентів раціонального професійного мислення, яке забезпечує їхню майбутню творчу діяльність. Активна, зацікавлена праця, з високою професійною майстерністю та новаторським підходом – саме такі вимоги до випускників закладів вищої освіти висувають сучасні заклади ресторанного господарства. Разом з тим вони мають запам'ятати великий обсяг навчального матеріалу, набути певних навичок, без чого неможливо стати активним учасником господарського життя держави.

Для глибокого і повного оволодіння матеріалом навчальних програм закладу вищої освіти необхідно постійно вдосконалювати навички пізнавально-розумової діяльності студентів, формувати якос-

ті дослідника, підвищувати ефективність пізнавальної діяльності.

Значний відбиток на індивідуальну розумово-пізнавальну діяльність студентів накладає їх особистий досвід і запас фактичних знань, уявлень та понять. Особистий життєвий досвід і попередньо здобуті знання посилюють пізнавальні процеси студентів, сприяючи осмисленому розумінню, запам'ятовуванню та засвоєнню нових знань. Тільки судження, зроблені самостійно, сприятимуть активній розумовій діяльності, розвитку пізнавальних здібностей. В ході навчання мають збагачуватися уява, пам'ять, мова студентів, формуватися особистий спосіб мислення [1, с. 22].

У філософії пізнання розглядається як активний творчий процес відображення у свідомості людини закономірностей об'єктивного світу: «Пізнання – вища форма відображення об'єктивної дійсності... Воно не існує поза пізнавальною діяльністю окре-

мих індивідів, однак останні можуть пізнавати, лише опановуючи колективно опрацьованою, об'єктивною системою знань, що передаються від одного покоління до іншого» [2, с. 31].

Розглядаючи процес пізнання як складну соціальну проблему, дослідник Г.Герасимов виділяє взаємодіючі основні складові частини або підсистеми:

- пізнавальна діяльність людей;
- засоби пізнання;
- об'єкти, предмети пізнання;
- результати пізнавальної діяльності.

Діяльність – важлива форма прояву життя людини, її активного ставлення до навколишньої дійсності. Під поняттям «діяльність» найчастіше розуміється специфічно людська форма активності, яка характеризується цілеспрямованістю.

Активність – важлива умова досягнення цілі в освіті і тому її можна вважати основоположною категорією дидактики. Активність розглядається як певна риса особистості. Пізнавальна активність, яка зумовлює ефективність пізнавальної діяльності, виявляється у спрямованості та стійкості пізнавальних інтересів. Суб'єктивно людина усвідомлює потребу через мету, а виявляється вона у мотивах поведінки (прагненнях, потребах, інтересах тощо), що спонукає людину до активної пізнавально-розумової діяльності.

Проблема активізації розумово-пізнавальної діяльності студентів завжди була й залишається актуальною. Активізація розумово-пізнавальної діяльності полягає у цілеспрямованій діяльності викладача з метою розробки і застосування такого змісту, форм, мето-

дів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу, активності, творчості, самостійності в одержанні знань, формуванню вмінь та навичок, використанню їх на практиці.

Ця проблема спонукає викладача так організовувати навчальний процес на заняттях, щоб насамперед досягти позитивної мотивації до вивчення дисципліни, підвищити якість знань, сформувати у студентів уміння самостійно здобувати знання, розвивати й удосконалювати розумові здібності. Цього можна досягти тільки тоді, коли студентам буде зрозумілий та доступний матеріал, коли в них з'явиться постійний інтерес до навчання [2, с. 42].

При викладанні дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства», застосовуючи різні методи, прийоми та засоби навчання, викладач спрямовує розумово-пізнавальні процеси студентів, приводить їх у відповідність з поставленими завданнями та специфікою змісту навчального матеріалу.

Активізація пізнавально-розумової діяльності перш за все пов'язана зі змістом навчального матеріалу:

- новизна у викладанні матеріалу – це новітні факти і відомості, відкриття і досягнення сучасної науки. Проблема активізації пізнавально-розумової діяльності, що здивує студентів, збудить їхню уяву, вихід за межі навчальних програм, виявлення у звичних повсякденних знаннях нових сторін, нових зв'язків, коли заняття набирають іншої цінності та суті. Тут викладач звертає увагу на використання знань з дисципліни в житті, порівнює схеми устрою та конструктивні особливості устаткування закладів ресторанного господар-

ства, актуалізуючи життєвий досвід студентів;

- історизм (історичний аспект науки) – допомагає студентам оцінити значення навчання, наближає процес вчення до наукового пізнання. Історичні відомості з дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства», як правило, мало відомі тим, хто навчається, і сприймаються ними як несподіване та нове, що дає змогу наближати їх до сучасної науки, підіймати її престиж.

Практичне значення знань – один з основних стимулів зацікавлення. Застосування теоретичних знань у практичній діяльності підвищує їх престиж у житті людей. Для посилення практичної направленості навчання та підвищення зацікавленості дисципліною викладач пропонує розв'язати виробничі ситуації, пов'язані з відповідною темою [3, с. 19].

Особливе місце посідає стимуляція пізнавально-розумової діяльності, пов'язаної з відносинами між учасниками освітнього процесу.

Взаємини між викладачем і студентом завжди виявляються на занятті в емоційному тонусі діяльності суб'єктів навчання. Розвитку пізнавально-розумової діяльності сприяють інтелектуальний настрій студентів на оволодіння знаннями, ділова напруга, бесіди, дискусії, безперервна активна діяльність студентів, рівний позитивний тон у спілкуванні. Пізнавальну діяльність потрібно аналізувати не окремо, а як складову навчальної ситуації, ядром якої виступає соціальна взаємодія студентів із викладачем та між собою. Прикладом таких взаємодій може бути робота в бригадах (по 2–3 особи) під час проведення лабораторних, практичних та семінарських занять. При

цьому спільна діяльність, що виникає в процесі навчання, формує єдине смислове поле у всіх учасників навчання, що і забезпечує подальшу саморегуляцію в їхній індивідуальній пізнавальній діяльності.

Слід також відзначити, що дуже впливає на пізнавально-розумову діяльність педагогічний оптимізм – довіра до пізнавальних можливостей студентів. Він особливо яскраво виявляється в організації групової роботи, змагань, рольових і ділових ігор. При цьому позитивний ефект дає не тільки і не стільки висока оцінка, скільки судження викладача, аргументація оцінювання.

Серед різноманітних форм і методів навчання особливе значення мають методи проблемного навчання, дискусії, навчальні, ділові ігри, групові форми, індивідуальний підхід і диференціація навчання, творчі завдання.

Ефективним способом залучення студентів до самостійного наукового пошуку, розвитку їх розумово-пізнавальної активності і творчості є проблемне навчання [4, с. 28].

Ціль проблемного навчання – підштовхнути студентів до самостійних розумових дій і цим забезпечити активність, цілеспрямовану увагу, сприйняття, запам'ятовування та ін. Використання методів проблемного навчання зумовлює підвищення інтересу до дисципліни до 85% порівняно з 43 % за звичайної методики.

Цьому сприяє таке подання матеріалу, за якого викладач лише повідомляє матеріал, щоб студенти самі зробили необхідні висновки, спираючись на знання, вміння та навички, життєвий досвід, що вони вже мають, використовували їх для розв'язування запропонованих задач та питань.

Сьогодні кожна лекція має бути дидактично обробленим повідомленням – основою самостійної роботи студентів. У лекції викладач визначає суть проблеми. Отримання нових знань спонукає студентів до самостійних суджень і роздумів. Простий натяк, не розкрити повністю суть питання іноді скоріше пробудить допитливість студентів, ніж найдокладніший виклад.

Саме при вивченні дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства» проблемний підхід реалізується досить добре. Реалізація проблемності здійснюється шляхом проблемного викладу знань викладачем у поєднанні як з відтворювальною діяльністю, так і з самостійною роботою студентів. Створення проблемних ситуацій, підведення студентів до самостійних узагальнень, висновків значно активізує їх діяльність. Такі ситуації створюються шляхом підведення студентів до обґрунтування неочевидних залежностей, підведення студентів до самостійних висновків, організацією дискусії, порівнянням нового поняття з вивченим раніш.

Для розвитку активності студентів у процесі пояснення нового навчального матеріалу важливо перед повідомленням поставити перед групою проблемне запитання. Наприклад, в процесі проведення лекції – евристичної бесіди викладач каже: «Я буду задавати вам запитання з тем, які ви вже вивчили. Ви, відповідаючи на них, самостійно складіть схему устрою устаткування, наприклад, для обробки м'яса та риби, а потім ви обґрунтуєте свої висновки». Таким вступом викладач стимулює студентів до міркувань, до осмислення нових знань з точки зору поставлених про-

блем. Така форма проведення лекції спонукає студентів вчитися шукати. Щоб студенти отримали глибокі, міцні знання, потрібно не тільки повідомляти факти, але й запитань на занятті – як? чому? – має бути більше.

В системі активізації навчання на заняттях з дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства» досить важливу роль відіграють виробничі ситуації. Вони створюють сприятливі умови застосування набутих в процесі вивчення дисципліни знань, умінь і навичок на практиці. Завдання такого типу пропонуються студентам під час вивчення багатьох розділів дисципліни зокрема: «Машини і механізми для обробки овочів», «Машини і механізми для обробки м'яса та риби», «Машини і механізми для приготування тіста і крему», «Теплове устаткування», «Холодильне устаткування», «Ваговимірвальне устаткування», «Регістратори розрахункових операцій» та ін. Значно більше активізує розумово-пізнавальну діяльність спроба складання виробничих ситуацій самими студентами. Студенти, перш ніж скласти виробничу ситуацію, шукають приклади, використовуючи досвід роботи на практиці у закладах ресторанного господарства.

Чітке розуміння ролі знань, самостійність їх отримання і перевірки, творчий підхід до розв'язання різних завдань забезпечує глибоке та міцне засвоєння таких знань. Саме в процесі активного застосування знання стають більш систематизованими і міцними, частково переходять в уміння та навички. Найефективніше формуються навички на основі глибокого осмислення студентами необхідності своєї роботи, зацікавлення до ово-

лодіння діями, усвідомлення помилок, а також своєчасного схвалення та заохочення успіхів викладачами [3, с. 29].

Одним з найбільш складних моментів організації освітнього процесу і разом з тим однією з найбільш ефективних форм навчання студентів, зокрема і в питаннях активізації навчання, є самостійна робота студентів. За останні роки у закладах вищої освіти спостерігається тенденція на збільшення самостійної роботи студентів, яка базується на активній навчально-пізнавальній діяльності, оскільки дає змогу студентам усвідомлювати власне інтелектуальне зростання. Самостійне вивчення окремих питань, тем, розділів дисципліни не тільки виробляє у студентів навички роботи з навчальною і науковою літературою, але і сприяє формуванню власного погляду, думки, спонукає до пошуку нетрадиційних шляхів розв'язання завдань.

Викладачі мають навчити студентів різноманітним видам самостійної роботи, прищеплювати навички самоосвіти, оскільки різноманітність прийомів роботи активізує розумово-пізнавальну діяльність. Різноманіття форм самостійних робіт розвиває у студентів такі цінні якості, як кмітливість, уміння аналізувати, систематизувати й узагальнювати.

Самостійна робота студентів при вивченні дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства» робить їх активними учасниками освітнього процесу. Працюючи самостійно, студент, по-перше, засвоює навчальний матеріал, переосмислює, узагальнює, розвиває навички, по-друге – застосовує на практиці теоретичні знання, по-третє – набуває навичок роботи з навчальною літературою,

у нього формується характер особистості тощо.

Самостійна діяльність студентів-технологів організована на всіх етапах аудиторних занять, її форми різноманітні: складання і розв'язання ситуаційних завдань, розробка таблиць, технологічних схем та алгоритмів підготування устаткування до роботи, які виносяться на самостійне опрацювання, виконання студентами творчих робіт. Кожна з цих форм в організації вивчення дисципліни дозволяє в тій чи іншій мірі розвивати пізнавально-розумову активність студентів.

При вивченні розділу «Машини і механізми для нарізання, протирання та змішування овочів» викладач пропонує складання схем та алгоритмів правил експлуатації устаткування, а також таблиць з характеристикою технічних можливостей устаткування.

Правильно організована самостійна навчальна робота розвиває мислення, спостережливість, озброює умінням застосовувати теоретичні знання в умовах практичної діяльності. Під час проведення лабораторних занять з дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства» застосовують такі типи самостійних робіт:

- репродуктивні;
- частково-пошукові або евристичні;
- дослідницькі.

Репродуктивні самостійні завдання включають у себе процес підготовки устаткування до роботи та виконання типових розрахунків сировини, яку необхідно підготувати для приготування страв. Вони призначені для опанування студентами навчального матеріалу, передбаченого програмою. При цьому пізнавальна активність формується у процесі ви-

конання завдань, які вимагають застосування попередньо отриманих знань для оволодіння уміннями та навичками.

Зміст частково-пошукових або евристичних самостійних робіт спрямований на поглиблення та розширення знань студентів. Значно активізують діяльність студентів завдання професійного спрямування. Складені завдання імітують реальні дослідження, але мають дещо спрощений характер: визначити тривалість механічної обробки або підготовки устаткування до роботи, тривалість ручної обробки (наприклад, овочів) в порівнянні з механічною та ін.

Дослідницькі завдання, при виконанні лабораторних робіт, передбачають реальні дослідження процесів, які відбуваються під час механічної та теплової обробки сировини. Наприклад, студентам пропонується визначити відсоток відходів за механічної обробки сировини, за теплової обробки, за обробки сировини та продуктів холодом та зробити висновки про причини відхилення отриманих результатів від нормативів.

Дослідницькі самостійні роботи – невід'ємна частина освітнього процесу. Вони використовуються на всіх етапах вивчення дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства». Студенти виконують навчально-дослідницьку роботу, за результатами якої вони пишуть реферати.

Підвищення ефективності самостійної дослідницької роботи можливе тільки за умов ретельного відбору тем, що виносяться на самостійне опрацювання. Тому під час підбору тем для самостійної роботи з дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства» обов'язково враховують

як можливості студентів самостійно опрацювати тему, так і наявність навчально-методичного забезпечення. На допомогу студентам розроблені «Положення про дослідницьку роботу студентів» – методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи студентів з дисципліни «Устаткування закладів ресторанного господарства», рекомендації до написання рефератів, перелік тем різного ступеня складності.

Для надання підготовки майбутніх фахівців особистісно-діяльнісної спрямованості пропонується врахування принципу рольової перспективи, де кожний студент реалізує відповідальну роль у ситуаціях, максимально наближених до реальних, що сприяє формуванню професійної компетентності, індивідуального стилю діяльності й готовності до творчого виконання професійних функцій [5, с. 37].

Одним з найважливіших є метод емоційного стимулювання: створення викладачем емоційно-психологічного контакту з аудиторією, виникнення позитивних емоцій у ставленні до навчальної діяльності, її змісту, форм і методів. Це і є створення ситуації успіху в досягненні поставленої мети, заохочення та використання ігрових форм навчальної діяльності, використання системи перспектив. Одним з

прикладів створення ситуації успіху є проведення рольової гри – тендера, це рольова гра, розрахована на всю пару за попередньо розданими ролями, де студент виступає в ролі члена тендерного комітету (голови, санітарного лікаря, начальника торговельного відділу виконкому). "Члени тендерного комітету", готуючись до заняття, розуміють, що тільки маючи належну підготовку і уміння вести заняття, вони зможуть правильно оцінити роботу однокурсників. Решта студентів працюють у групах як представники закладів ресторанного господарства. Групи по 3-4 студенти підбирають матеріали з теми «Машини і механізми для приготування тіста і крему», «Холодильне устаткування», а потім влаштовується дискусія. Створення ситуації творчого пошуку викликає надзвичайно сильний пізнавальний інтерес. На занятті студенти обмінюються досвідом та інформацією, взятою з різних джерел. При цьому часто виникає ситуація спільних переживань. Вона формує довірливі відносини між студентами і є їхньою спільною діяльністю у групі, містить елементи сильного позитивно-емоційного співпереживання. Це створює емоційне поле, відчуття співпереживання та зацікавленості. І під час такої роботи студенти виправ-

ляють власні помилки, коригують усне мовлення.

Використання ігрових форм організації навчальної діяльності є досить ефективним методом стимулювання інтересу до навчання [5, с. 117]. Крім того, на лабораторних та практичних заняттях використовуються короткі ігрові моменти, ситуації. У цих ситуаціях створюються тимчасові групи, які складаються з технолога, заввиробництвом, керівників виробничих цехів, інженерів з техніки безпеки, які ефективно працюють і показують гарні результати. При цьому творча активність і зацікавленість студента до таких видів роботи зростає і в цих ситуаціях навіть нерішучі студенти наважуються висловлювати свою думку та беруть активну участь в обговоренні чи виступах.

Для здійснення активізації пізнавально-розумової діяльності студентів потрібно використовувати сучасні концепції навчання на основі гуманістичної філософії освіти, надавати навчальному матеріалу особистісного смислу, який би викликав навчально-пізнавальний інтерес у студентів, використовувати оптимальні способи та прийоми викладання, організаційні форми навчання, що активізують навчальну і пошукову діяльність студентів.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ : Либідь, 1997.
2. Драч І.І. Деякі аспекти активізації навчально-творчої діяльності студентів ВНЗ // Нові технології навчання : науково-методичний збірник. – Київ, 2006. – № 44.
3. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : монографія / За ред. І.А. Зязюна. – Київ : ВІПОЛ, 2000.
4. Пометун О.І. Пироженко Л.В. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід. – Київ, 2002.
5. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посібник. – Київ : Вища школа, 2004. – 207 с.

КУРСОВА РОБОТА ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Юлія Макаренко, викладач-методист
Маслівського аграрного коледжу
ім. П. Х. Гаркавого Білоцерківського НАУ

Курсова робота як форма підготовки молодих спеціалістів організує навчально-пізнавальну діяльність студентів, в процесі якої, вони на підставі отриманих знань та фактів прагнуть самостійно розв'язувати проблеми, робити висновки та приймати управлінські рішення.

Майбутні фахівці в галузі менеджменту мають засвоїти теоретичні знання, оволодіти мистецтвом управління, набути навиків організаторської роботи та вмінь застосовувати їх в практичній діяльності.

У професійній підготовці майбутніх спеціалістів Маслівського аграрного коледжу ім. П.Х. Гаркавого Білоцерківського НАУ важливе місце займає виконання курсової роботи з дисципліни «Менеджмент».

Мета виконання курсової роботи – всебічно вивчити, систематизувати, закріпити та поглибити знання з однієї актуальної теми дисципліни, з якої виконується курсова робота; оволодіти методикою збору інформації про діяльність конкретного підприємства та її аналізом; набути навиків розробки конкретних заходів для запровадження у виробництво найбільш ефективних форм і методів управління, а також досягнень науки і техніки.

Виконання курсової роботи сприяє розвитку активної пізнавальної діяльності студента, що так необхідно для того, щоб допомогти молодому спеціалісту адаптуватися до умов сучасного виробництва.

Працюючи над курсовою роботою, студент має засвоїти вміння та навички з виявлення наукових або виробничих проблем, обґрунтувати актуальність їх розв'язання на сучасному етапі, навчитися

самостійно працювати з літературними джерелами, плановою документацією, статистичною інформацією, проводити аналіз господарської діяльності конкретної фірми.

У курсовій роботі необхідно:

- систематизувати та поглибити теоретичні знання й закріпити практичні вміння та навички студентів;
- використати основну та додаткову літературу, наукові публікації;
- зробити ґрунтовний аналіз результатів господарської діяльності підприємств, які є об'єктом дослідження при виконанні курсової роботи;
- вивчити та узагальнити досвід організації виробничих, технологічних та трудових процесів при виробництві продукції;
- використати планову та нормативну документацію, бухгалтерську та фінансову звітність, інші джерела інформації;
- навчитися розв'язувати виробничі проблеми та завдання для досягнення бажаного результату та забезпечення досягнення поставленої мети;
- зробити висновки та внести конкретні пропозиції по удосконаленню організації виробництва продукції, системи оплати праці, підвищення

ефективності діяльності підприємства.

Під час виконання курсової роботи необхідно використовувати загальнонаукові методи теоретичного узагальнення факторів (методи діалектичної і формальної логіки) і специфічні методи економічного дослідження (статистичні, економіко-математичні).

Написання курсової роботи – досить відповідальний та складний процес, який вимагає певної теоретичної і практичної підготовки при обробці і аналізі одержаної інформації. Курсова робота виконується на базі конкретного підприємства, за даними якого досліджується обрана тема.

Студенти проходять виробничу переддипломну практику на передових господарствах району, під час якої детальніше ознайомлюються з особливостями організації виробництва, управлінської, виробничої та комерційної діяльності в ринкових умовах.

Під час практики студенти можуть використовувати дослідні, проблемно-пошукові та пізнавальні нетрадиційні методи навчання, завдяки чому зростає інтерес до дисципліни «Менеджмент», до проблеми, що вивчається, та до ефектив-

ності засвоєння знань.

Для того, щоб курсова робота була виконана на високому рівні, цикловою комісією проводиться низка заходів, послідовно пов'язаних між собою, що забезпечує поетапне виконання курсової роботи.

На засіданні циклової комісії економічних дисциплін розглядається та схвалюється тематика курсових робіт, яка завчасно розробляється і охоплює головні питання управлінської діяльності підприємств ринкової економіки, що діють відповідно до законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативних документів.

З особливим ентузіазмом студенти виконують курсові роботи з тем:

- Психологія та етика ділових відносин у системі управління підприємством.
- Розробка та ухвалення управлінських рішень на підприємстві.
- Застосування функції «контроль» в управлінні підприємством.
- Організація та технологія ведення ділових нарад на підприємстві.
- Використання системи методів управління.
- Дослідження керівництва та ролі лідерства в колективі.
- Менеджер в системі управління підприємством.
- Управління конфліктними ситуаціями та стресами на підприємстві.
- Застосування функції «мотивація» в системі управління підприємством.

Студенти вибирають тему курсової роботи та базу практики, де вони будуть проводити свою пошуково-дослідну роботу. Це є дуже важливим моментом при закріпленні курсових робіт за студентами, що виражається у допомозі викладача у визначенні теми, враховуючи індивідуальний підхід до студентів.

Щоб успішно досягти поставленої мети, керівник має переконатися у правильному розумінні теми конкретними студентами, бо, як показує досвід, навіть за високого рівня теоретичної підготовки, студенти можуть недостатньо грамотно зрозуміти і вирішити практичні питання виробничого характеру.

Наступний етап – ознайомлення студентів з методичними рекомендаціями щодо виконання курсової роботи.

Методичні рекомендації включають:

- загальні положення про завдання, мету та значення виконання курсової роботи майбутніми спеціалістами;
- етапи підготовки курсової роботи;
- структура і узагальнений зміст кожної частини курсової роботи;
- вимоги до оформлення курсової роботи;
- рецензування і захист курсової роботи.

У методичних вказівках щодо виконання курсової роботи поданий також зразок титульної сторінки, зразок оформлення змісту курсової роботи, а також зразки таблиць, які необхідно оформити студентам при висвітленні розділу 1 «Організаційно-економічна характеристика підприємства».

Для того, щоб курсова робота була виконана якісно і правильно, навчальним планом передбачено 12 годин консультацій по виконанню курсових робіт. На цих консультаціях студенти отримують від викладача завдання на курсову роботу із погодженим планом; методичну допомогу по підбору необхідної літератури з бібліотечного фонду коледжу; вказівки щодо оформлення курсової роботи, її структури, написання окремих розділів та ін. Студенти мають змогу отримувати додаткову інформацію та виконувати курсові роботи на комп'ютерах, які

розміщені в трьох комп'ютерних класах коледжу.

Структура курсової роботи включає: ВСТУП, ОСНОВНУ ЧАСТИНУ, до складу якої входять три розділи, у складі яких, як правило, є по три параграфи: РОЗДІЛ 1. Організаційно-економічна характеристика підприємства; РОЗДІЛ 2. Теоретичні основи вибраної теми та їх аналіз на обраному для дослідження підприємстві; РОЗДІЛ 3. Шляхи вдосконалення та підвищення економічної ефективності основних аспектів досліджуваної теми на підприємстві; ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ; Використані джерела інформації; Додатки.

Зазвичай спочатку студенти виконують теоретичний розділ курсової роботи, потім під час практики на конкретному підприємстві беруть матеріал для організаційно-економічної характеристики підприємства та досліджують питання обраної теми на конкретних прикладах роботи його колективу та керівників.

Але саме під час написання аналітичної частини роботи можуть виникати певні складності, пов'язані з відмовою студентам у наданні конкретної статистичної та аналітичної інформації, посилаючись на комерційну таємницю. Проте в більшості випадків керівники і посадові особи всіляко допомагають у підготовці майбутніх грамотних спеціалістів і створюють сприятливі умови для проходження переддипломної практики та написання курсової роботи. Це керівники таких підприємств, як «Клуб сиру» м. Канів, «Київ-Атлантик Україна» м. Миронівка, ФОП «Педченко» с. Козин, ВАТ «Агро-Світ» с. Карапиші та ін.

В період практики, коли теоретичний матеріал обраної теми вже опрацьовано, перед студентами постають завдання, які слід виконати, це:

- вивчити природну характеристику підприємства та ви-

явити її вплив на діяльність підприємства;

- визначити основні економічні показники роботи підприємства та проаналізувати їх динаміку за три останні роки (згідно з таблицями, поданими в додатку до розділу 1);

- визначити тенденцію розвитку підприємства (стабільно чи ні? Встановити причини та зробити висновки);

- дослідити проблему, передбачену темою курсової роботи у вступі;

- виявити позитивні та негативні явища з досліджуваної проблеми;

- навести приклади вирішення конкретних виробничих ситуацій;

- розрахувати окремі показники;

- зробити висновки з досліджуваної проблеми;

- надати свої пропозиції з їх обґрунтуванням.

Під час перебування студентів на практиці викладач проводить індивідуальні та групові консультації для надання практичної допомоги студентам в питаннях: як правильно оформити роботу, як методично правильно викласти матеріал, як опрацювати отриману інформацію та ін. Такі консультації проводяться в позанавчальний час згідно з затвердженим графіком.

По завершенні написання курсової роботи, вона здається

на перевірку та рецензування викладачу. В разі виявлення недоробок чи помилок робота повертається студенту на доопрацювання.

Захист є завершальним етапом виконання курсової роботи. Готуючись до захисту курсової роботи, студент складає тези виступу, робить певні висновки та пропозиції. Зміст виступу має бути цікавим, мультимедійний супровід виступу – яскравим, а сама курсова робота повинна мати привабливий зовнішній вигляд. Під час виступу студент демонструє таблиці та схеми для наочності отриманих результатів. Досить цікавими є курсові роботи, виконані з використанням матеріалів, отриманих під час проходження практики за кордоном – в Данії, Польщі та ін.

Написання курсової роботи є завершальним етапом вивчення дисципліни «Менеджмент» та інших дисциплін управлінського та економічного циклу, які ставлять мету: сформувати у майбутніх фахівців економічне мислення, глибоке комплексне розуміння проблем управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємства; системи теоретичних знань та практичних навичок з питань економіки підприємства. Викладачі ставлять перед студентами, які виконують курсову роботу, певні творчі завдання: розробити стратегію розвитку

досліджуваного підприємства, тактику її здійснення; сформулювати програму виробництва продукції (чи надання послуг) та її реалізації, яка б забезпечувала досягнення цільового рівня прибутку; обґрунтувати стратегію формування ресурсного потенціалу досліджуваного підприємства та пошук шляхів ефективного його використання; вивчити питання управління поточними витратами підприємства (собівартістю, витратами обігу) з врахуванням альтернативних варіантів використання ресурсів підприємства; визначити стратегію формування та використання доходів і прибутків підприємства від різних напрямків його діяльності.

Виконання курсової роботи здійснюється через систему знань вивчених дисциплін «Менеджмент», «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік», «Маркетинг», «Економічний аналіз», на основі яких формуються індивідуальні моделі професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі менеджменту.

Курсова робота як форма підготовки молодих спеціалістів організує навчально-пізнавальну діяльність студентів, в процесі якої вони на підставі отриманих знань та фактів прагнуть самостійно розв'язувати проблеми, робити висновки та приймати управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту».
2. Положення про організацію навчального процесу у вузі (Наказ МОН України №161 від 02.06.93).
3. Карачина Н.П., Сметанюк О.А. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Основи менеджменту» для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» всіх форм навчання. – Вінниця : ВНТУ, 2013. – 29 с.
4. Гончаренко С.У. Дидактична концепція змісту освіти //Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методика, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2002.

ДРАМОГЕРМЕНЕВТИЧНІ МЕТОДИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Олена Коваль, Вікторія Орманжи,
викладачі Економіко-правничого коледжу
Запорізького національного університету

Драмогерменевтичні методи навчання та взаємодії частіше використовуються в роботі з молодшими школярами та дошкільнятами, але без використання їх складно побудувати цікаве заняття й налагодити плідну взаємодію з підлітками.

Поняття драмогерменевтики введено в обіг В. М. Букачовим, російським педагогом та психологом. Поряд з тим, вагомий внесок зробили О. П. Єршова та Є. Є. Шулешко, які стоять біля витоків соціоігрової педагогіки.

Драмогерменевтика є складовою соціоігрової педагогіки та спрямована не тільки на засвоєння програмного матеріалу, але й розвитку соціальних компетентностей, навичок критичного мислення, допомагає підліткам розкрити творчий та інтелектуальний потенціал. Обов'язковими складовими драмогерменевтики є поєднання елементів драми, педагогіки та герменевтики, а отже, і специфічні методи та прийоми, характерні для них. Застосування цього методу навчання вимагає:

- усвідомлення бажаного результату, інакше процес навчання перетвориться на звичайну розвагу;
- відповідних технічних засобів, "реквізиту", який допоможе зануритися в тему;
- підготовки – студенти по-

Драмогерменевтика є складовою соціоігрової педагогіки та спрямована не тільки на засвоєння програмного матеріалу, але й розвитку соціальних компетентностей, навичок критичного мислення, допомагає підліткам розкрити творчий та інтелектуальний потенціал.

винні мати базові знання з предмету, без яких вони не зможуть навіть зімпровізувати.

Самі методи можна поділити на два різновиди:

- рольові або ділові ігри, які цілковито належать до царини драмогерменевтики;
- елементи гри під час виконання звичних завдань чи вправ.

Головною метою навчальних ігор є формування вміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Оволодіти необхідними вміннями і навичками студент зможе лише тоді, коли сам достатньою мірою виявлятиме до них інтерес і докладатиме певних зусиль, стане учасником певної ситуації – а саме такий принцип дії має драмогерменевтика. Наближаючи навчальну ситуацію до життєвої, викладач поєднує навчання із використанням набутих знань на практиці – хай навіть в уявній ситуації, внаслідок чого розуміння теми стає значно глибшим. До того ж розвиваються навички критичного мислення, усебічного аналізу проблеми та розуміння внутрішньої

структури предмету.

Основними функціями драмогерменевтики є: мотиваційна (викликає інтерес до навчання); комунікативна (студенти навчаються захищати свою думку, аргументувати її); самореалізація (розкривається творчий потенціал студента, його креативність); розвивальна (окрім набуття нових знань, це ще й розвиток уваги, волі, пам'яті тощо); розважальна (отримання задоволення від самої гри та спілкування, що також заохочує до навчання); діагностично-корекційна (виявлення рівня знань та умінь, можливість виправити та переорієнтувати напрямок роботи зі студентами).

Завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів, оскільки вони не відчувають психологічного тиску відповідальності, який властивий звичайній навчальній діяльності. У процесі гри відбувається навчання дії за допомогою самої дії. Засвоєння знань здійснюється в контексті певної діяльності, що створює ситуацію необхідності знання. Гра

дає змогу позбутися шаблонів і стереотипів, здатна змінити ставлення студентів до будь-якого явища, факту, проблеми. Вона стимулює інтелектуальну діяльність студентів, вчить прогнозувати, досліджувати та перевіряти правильність прийнятих рішень і гіпотез, виховує культуру спілкування, формує вміння працювати в колективі та з колективом. Усе це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного та педагогічного впливу на особистість. Педагогічно і психологічно продумане використання гри стимулює розумову діяльність. А це підвищує інтелектуальну активність, пізнавальну самостійність та ініціативність студентів.

Соціально-психологічний вплив гри виявляється в подоланні студентом страху говоріння, у формуванні культури спілкування, особливо культури ведення діалогу. Гра формує здатність приймати самостійні рішення, оцінювати свої дії та дії інших, сприяє активізації знань. Ігровий підхід не є визначальним способом засвоєння навчального матеріалу, але він значно збагачує педагогічну практику і розширює можливості студентів.

Заняття-дискусія, заняття-рольова гра або підготовка до ділової гри є найяскравішими ілюстраціями використання ігрових та театральних елементів, однак потребують істотної підготовки, значних часових ресурсів та постійної залученості чималої кількості студентів. Натомість, якщо вводити елементи соціоігрової педагогіки в обмеженій кількості на різних етапах занять, з'являється можливість імпровізації. У свою чергу, це дозволяє розвинути навички швидкого та креативного

розв'язання поставленої проблеми, виховує психологічну стійкість та певну інтелектуальну гнучкість. Усе це позитивно позначається на результатах навчальної діяльності студентів (зокрема ДПА у формі ЗНО).

Українська мова Асоціативний куш

Цей прийом доцільно використовувється під час формування мотивації вивчення нового матеріалу, закріплення знань на заняттях з мови та літератури, залучає власний досвід студентів, має високий рівень зацікавленості, проводиться фронтально. Залежно від змісту має декілька форм проведення:

Викладач вертикально на дошці записує основне поняття, яке мають опрацювати студенти. Далі він просить студентів назвати ознаки цього поняття або асоціації, яке воно у них викликає. Обов'язковою умовою є те, щоб слова мали спільні з основними поняттями літери.

Квітка. Викладач малює на дошці квітку (серединка та пелюстки). У середині записує основне поняття. Після цього він просить студентів назвати прояви та характеристики поняття й записує їх на пелюстках. Із відібраними асоці-

аціями відбувається подальша робота.

Бачено-небачено

Робота з вивчення термінів може проводитись і в групах. Студенти об'єднуються в декілька команд по п'ять-шість осіб. Викладач вивішує заздалегідь виготовлений плакат, на якому різними кольорами великим і дрібним (помітним здалеку) шрифтом «уздовж і поперек» написано 15-20 слів (кількість варіюється відповідно до тематики). Після закінчення, наперед обумовленого часу (40 с - 1 хв), плакат знімається, а команди записують усі слова, що запам'яталися.

Взаємоконтроль (часткове залучення технології «класу догори дригом»)

Необхідно обрати одного або декількох «асистентів» з числа студентів, які виявляють високий рівень знань. Вони можуть пояснювати незрозумілі терміни, контролювати виконання завдань. Якщо вдало обрано «асистента», досягається дві мети: індивідуальна робота зі слабкими студентами; повторення та глибше розуміння матеріалу студентом, який здійснює контроль. Через певний час студенти можуть мінятися ролями. Цей прийом не повинен займати все заняття, на ньому викладач не

має акцентувати уваги, оскільки взаємодія відбувається між студентами.

Картки Домана

Студентам дається завдання – описати за карткою, наприклад, іменник: абстрактне чи конкретне значення, рід, відміна, група, змінити за числами, відмінками, скласти речення тощо.

Кубик Блума

На гранях кубика написані фрази «Придумай», «Запропонуй», «Назви», «Поясни», «Чому», «Поділись». Це прийом можна застосовувати під час вивчення будь-якої мовної теми.

-Придумай прислівники часу.

-Назви морфологічні ознаки прислівника.

-Поділись думками про змінюваність прислівника.

Кубик

Якщо потрібно дати багато завдань різного типу, то вибір, що кому робити, можна запропонувати кидаючи кубик. На дошці записані номери завдань, і залежно від комбінації цифр, які випадають на кубику, кожний студент вибирає свою частину завдання на дошці.

М'яч зі словами

Це один із варіантів опрацювання термінології. Кидаючи м'яч, викладач (або студент) називає термін, а той, до кого м'яч потрапить, дає стисле пояснення, про що йдеться.

Одне завдання на двох

Два варіанти цього методичного прийому: перший – студенти «однієї вагової категорії», другий – «паровоз і вагончик», тобто один із студентів сильніший і відіграє роль ведучого, другий – ведений. У другому варіанті важливо так продумати завдання, щоб працювали обидва студенти, але частини завдання були розподілені з урахуван-

ням здібностей і можливостей.

Парадоксальна розповідь

Розповідь, яка містить хибні твердження. Студенти, спираючись на засвоєний матеріал, мають виправити помилки. Цей прийом добре підходить для закріплення або повторення засвоєного матеріалу. З теми «Орфографія» аналогом є виправлення помилок у тексті.

Синквейн

Віршовані форми (наприклад, синквейн – п'ятиряддя) – це спосіб творчої рефлексії, що дозволяє в художній формі оцінити вивчене поняття. Можна застосовувати на заняттях з мови та літератури.

Саморефлексія

Студенти відповідають на запитання «Чи справдилися мої очікування?», «Про що мені хочеться поговорити?», «Яку проблему хотілося б порушити?».

Під час вивчення нової теми з мови можна використовувати такі прийоми, як:

Складання казок

На запропоновану тему студенти заздалегідь складають казку, яку можна використати під час вивчення нової теми.

Створи тест

Запропонувати студентам створити систему тестів, яка б охоплювала весь вивчений матеріал підручника. Пояснити правила складання тестів, показати на прикладах, як це зробити правильно. Уточнити рівень створюваних тестів та їхній тип (з однією правильною відповіддю, з декількома правильними відповідями та ін.). Кожний тест необхідно супроводжувати варіантами відповідей і фактичними відповідями. Сенс цього завдання – у формуванні навичок складання тестів, тому обов'язковим є аналіз роботи студентів.

Театр «Мім»

Запропонувати студенту

зобразити будь-який фразеологізм пантомімою, інші – вгадують і пояснюють. Той, хто вгадає, показує наступний фразеологізм. На заняттях з української літератури студенти «ілюструють» уривок із тексту або найбільш пам'ятний епізод, за яким можна вгадати твір, події, які передували зображеній ситуації тощо.

Українська література

Веббінг (павутиння слів, хмара слів)

На дошці пишеться ключове слово, навколо нього «нарошуються» асоціації. Студенти створюють таку «хмару» самостійно, утворюючи власний асоціативний ряд. Доречно використовувати цей прийом у кінці заняття. На парах з української мови у такий спосіб можна добирати спільнокореневі слова, форми слова, частини мови. З української літератури – підсумовувати вивчений матеріал про автора, твір, літературно-мистецький напрям.

Дискусія

Обговорення спірного питання, порушеного у творі або пов'язаного із життям автора. Якщо є декілька полярних поглядів, варто розподілити студентів за ролями (хтось буде Чіпкою, хтось Мотрею; хтось захищає філософію Марусі Чурай, хтось, навпаки, стає на місце Гриця). Таким чином, дискусія перетворюється на рольову гру, а студенти розвивають не тільки когнітивні здібності, але й емоційний інтелект. Розподіл за ролями варто здійснювати до заняття, щоб студенти мали змогу підготуватись. Обов'язково дотримуватися регламенту: один «персонаж» говорить не більше 3-5 хвилин. Паралельно на дошці можна вести перелік аргументів на користь тієї чи іншої думки.

Картинна галерея

Цей прийом направлений на повторення вивчених творів. За поданими картинами, малюнками визначити художній твір та його автора. Схожим є також прийом “виставка”, однак замість картин можна використовувати різні предмети, текстові асоціації. Приклад: нотний зошит (“Меланхолійний вальс”), камінчик та хрестик (“Камінний хрест”) та ін.

Паспорт твору. Літературні схеми. Цитатник

За вивченим твором студенти складають паспорт. Цей вид роботи допомагає побачити образ, створений автором, очима студента, перевірити рівень сприйняття твору, розкрити глибину розуміння тексту, потребує від студента самостійної роботи.

Лото

Студентам необхідно підібрати правильні закінчення до малюнків, фраз, назв, понять.

Робота з ейдос-конспектами – аналіз тексту художнього твору

Завдання 1. Прочитати вірш вголос та записати свій перший емоційний стан після прочитаного.

Завдання 2. Чому обрано такі кольори? Що це означає?

Завдання 3. Розбити вірш на описові або тематичні блоки.

Завдання 4. Дати назву кожному уривку, використовуючи слова з тексту вірша.

Завдання 5. Зобразити (як у завданні № 1) провідний настрій кожного уривка.

Завдання 6. Дати відповідь на питання: чи змінюється настрій вірша від висловлювання до висловлювання? Описати спостереження та зміну настрою у вірші.

Отже, на нашу думку, завдання драмогерменевтики не обмежуються тільки прагненням до інноваційності, збільшенням інтересу студентів до роботи. Використання елементів соціоігрової педагогіки дозволяє розвивати аналітичне мислення та вміння імпровізувати — вони є корисними не тільки в безпосередній навчальній діяльності, але й у загальному розвитку студента, формуванні його як особистості.

На заняттях рекомендується використовувати драмогерменевтичні елементи тільки

частково, оскільки перенасичення ігровими компонентами, навпаки, втомлює та зменшує ефективність роботи. На заняттях з української мови варто звернути увагу на практичне використання української мови, покращувати навички розмовного мовлення та логічного мислення. Не тільки писемні вправи, але й усне використання української мови у повсякденних ситуаціях формує мовну особистість та, як наслідок, успішного громадянина.

Українська література надає великі можливості для використання відповідних методів, особливо під час вивчення програмних текстів. Інсценізації, представлення себе на місці персонажа, героя твору розвивають вміння розуміти людей у різних ситуаціях (емпатію), обстоювати свою думку, наводити переконливі аргументи. Найдоцільніше використовувати драмогерменевтичні методи на заняттях з української літератури для закріплення навчального матеріалу, оскільки вони вимагають базових знань та умінь з теми.

Список використаних джерел

1. Біла У.Р., Остапчук О.Р. Ігрові технології навчання [Електронний ресурс] / У. Біла, О. Остапчук. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_NTP_2017/Pedagogika/5_228695.dok.htm
2. Букатов В.М. Основные составляющие драмогерменевтики // Общение на уроке, или Режиссура поведения учителя / В.М. Букатов. – Москва : 1998. – С.326-333.
3. Салов В.О. Основы педагогики вищої школи : навчальний посібник. – Дніпропетровськ : Національна гірнича академія України, 2003. – 183 с.
4. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ : Кондор, 2011. – 628 с.
5. Яворська Ж. Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців / Ж. Яворська // Вісник Львівського університету. – 2005. – Вип.19. – С.241-246.

МАТЕМАТИЧНА БІОЛОГІЯ – НАУКА ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО

Алла Африканова, Леся Шепелюк,
викладачі ВП НУБіП України «Немішаївський
агротехнічний коледж»

Формування загальної системи знань студентів про реальний світ, які відображають взаємозв'язки різних форм руху матерій – одна з головних освітніх функцій міждисциплінарних зв'язків. Щоб по-справжньому проникнути в досліджувані процеси чи явища і керувати ними, необхідно мати відповідний математичний апарат, який міг би забезпечити більш точний і логічно строгий метод аналізу. І такий апарат існує.

Біологічну мінливість можна досить адекватно описати відповідним розподілом ймовірностей. Правильно вибравши план експерименту, можна виявити вплив кожного з численних факторів окремо. Альтернативні гіпотези можна порівнювати на кількісній основі, використовуючи відповідні критерії статистичної значущості. На електронних обчислювальних машинах можна дуже оперативно обробити велику кількість даних, швидко і точно виконати всі необхідні обчислення.

Характерною рисою сучасних наукових досліджень є широке застосування точних математичних методів в найрізноманітніших галузях знань. Проникнення математичних методів в науку про живу природу йде зараз різними шляхами: з одного боку – це використання сучасної комп'ютерної техніки для ефективної об-

... Весь попередній досвід доводить нам, що природа становить собою реалізацію найпростіших математичних елементів. Я впевнений, що, застосовуючи чисто математичні конструкції, ми зможемо знайти ті поняття та закономірні зв'язки між ними, які дадуть нам ключ до зрозуміння явищ природи ... А. Ейнштейн

робки біологічної інформації, з іншого – створення математичних моделей, що описують живі системи і процеси, які в них відбуваються. Не менш важливий і зворотний зв'язок, який виникає між математикою і біологією: біологія не тільки служить полем для застосування математичних методів, але і стає все більш істотним джерелом постановки нових математичних задач.

Перші спроби в цьому напрямку сягають далекого минулого. Так, ще в 1680 році Джованні Бореллі опублікував велику працю «Про рух тварин», в якій зробив спробу застосувати геометричні та механічні міркування до дослідження рухів тварин і людини. Уперше точні кількісні дані використав у біології та статистично їх обробив у другій половині 19 ст. австрійський природознавець Ґ.-Й. Мендель. Він заклав принцип спадкових ознак, що згодом став базою для законів Менделя в класичній генетиці. До кінця 19 – початку 20 ст. дослідники не були обмежені сучасною концепцією спеціалізації, тому чиста математика тісно перепліталася з прикладною. На-

приклад, у 18 ст. швейцарський пр.фесор медицини Д. Бернуллі, який опублікував одну з перших математичних моделей, що доводила доцільність вакцинавання, співпрацював зі швейцарським математиком і механіком Л. Ейлером, який викладав застосування математики та механіки у фізіології; у середині 19 ст. німецький математик і фізик Ґ.-Л. Гельмгольц математично обґрунтував закон збереження енергії для організму, який вперше визначався як фіз.-хім. середовище; 1899 німецький фізіолог О. Франк і англійський фізіолог Е.-Ґ. Старлінґ запропонували модель для досягнення відтоку крові від серця, яка згодом стала відома як закон Франка–Старлінґа, або закон серця, який відображає залежність сили скорочення серця від розтягування м'язових волокон його стінок. До витоків теорії популяцій відносять рівняння Мальтуса (1798) та його узагальнення, що ілюструють демографічні зростання за експоненціальним законом, тоді як доступність харчових ресурсів зростає лише в арифметичній прогресії. Новим етапом у розвитку цієї теорії став опис

динаміки популяції у термінах нелінійних диференціальних рівнянь Лотки–Вольтерра на початку 20 ст.

Співпраця біологів і вчених-лікарів з математиками призвела до формулювання абсолютно нових математичних задач, розв'язування яких сприяло розвитку як математики, так і біології та медицини.

Характерна риса математики полягає в тому, що вона оперує, як правило абстрактними, ідеалізованими поняттями. Такі поняття, як, наприклад, «пряма», «площина», «точка», «множина», «число», не означають будь-яких реальних предметів, а лише деякі «уявні моделі» існуючих у природі речей. До такого роду моделювання (у логічному сенсі) доводиться вдаватись, по суті, щоразу, коли мова йде про застосування математики до вивчення навколишнього світу.

Математика – це мова, на якій можна описувати різні явища. Але ця мова підпорядкована вельми жорстким і суворим правилам логіки.

Різноманітність форм сучасних занять. Різновиди прийомів та засобів, бажання викладача та студентів співпрацювати, розвиватись – все це дає змогу активізувати пізнавальну діяльність студентів на інтегрованих заняттях. Як свідчить досвід, нетрадиційні методи на заняттях характеризуються високим рівнем активності студентів, навіть найменш комунікативних, що сприяє їх самоствердженню, дозволяє розкрити свої можливості, повірити у свої сили. Нерідко результатом таких занять є виконання студентами творчих домашніх завдань (складання кросвордів, ребусів, ігор-загадок). Використовуючи методи активізації пізнавальної діяльності студентів, ми враховуємо вікові психофізичні особливості дітей.

Використання математичних моделей у біології дозволяє студентам предметно розуміти і представляти абстрактний математичний матеріал. Так, в екології моделюється характер росту чисельності популяцій у вигляді логарифмічних виразів, де в якості змінних, замість прийнятих в математиці буквених позначень, виступають змінні, представлені властивостями популяції, екологічними факторами та ін. Уміння складати і вирішувати пропорції, знаходити відсоток від цілого числа і виконувати різні математичні розрахунки необхідні для успішного вирішення екологічних завдань. Зв'язок з математикою простежується і в оцінці господарської діяльності людини, де актуальний розрахунок сучасного стану природних ресурсів та його прогнозування в майбутньому за допомогою математичних методів.

Біологія – наука про життя, і це вже дуже добре відомо. Життя – явище доволі складне та багатогранне, і так само, як життя, складна й біологія. Біологи вивчають живих істот на найрізноманітніших рівнях, починаючи від тих проявів життя, які не видно навіть у найпотужніші електронні мікроскопи і закінчуючи глобальними, що охоплюють усі живі організми на планеті. Біолога можна уявити собі з сачком чи гербар-

ною текою в полі; з пробірками та піпеткою в лабораторії; за програмуванням алгоритмів аналізу спадкової інформації біля комп'ютера чи за вивченням структури молекул за допомогою найскладніших фізичних приладів.

Таке різноманіття діяльності зумовлено тим, що біологія – це складна наука, яка об'єднує багато інших дисциплін

Статистичний аналіз отриманих даних – необхідний етап перевірки того, чи не є виявлені закономірності результатом звичайної випадковості. Іноді, накопичивши факти, можна побудувати математичну модель об'єкта чи явища, що дуже полегшує висунення та перевірку наукових гіпотез. На підставі наявних даних висувається гіпотеза – можливе пояснення причин спостережуваних явищ. Дуже важливо, щоб гіпотеза була перевірюваною, тобто щоб, спираючись на неї, можна було передбачити нові факти. Така багаторазово перевірена та підтверджена гіпотеза стає науковою теорією.

Математична біологія має як практичні, так і теоретичні застосування в біологічних дослідженнях. Класичні дослідження математичної біології стосувалися популяційної динаміки та виникнення просторових картин, таких як плями і смуги на тілі тварин. Зараз подібні дослідження

продовжуються на складнішому рівні, наприклад, методи математичної біології застосовуються для дослідження розвитку, роботи органів та інших подібних процесів. Крім того, за білок-білкової взаємодії у біологічній клітині, зв'язки між білками та їх частинами зазвичай виражаються у вигляді дуже простих моделей, які не здатні повністю описати систему і вимагають математичного моделювання, що дозволяє описання системи в кількісній формі, передбачаючи її необхідні властивості.

Математична біологія – міждисциплінарна наукова галузь, що ґрунтується на застосуванні математичного апарату до опису біологічних систем у широкому спектрі наук про живе та вивчає чисельний аналіз фундаментальних проблем цих наук на підставі математичного моделювання біологічних процесів і їхніх досліджень математичними методами.

Серед учених, які застосовували математику та її підходи до біологічних систем і стали Нобелівськими лауреатами, – А.-В. Гілл (1922), Ф.-Г. Крік (1962), Е.-Ф. Гакслі (1963; усі – Велика Британія), Б. Загманн (1991, Німеччина), Л.

Бак (2004), М.-Р. Капеккі (2007; обидва – США). Дослідженнями у галузі математичної біології займаються в Інституті математики НАНУ (Київ) та низці українських ЗВО.

Досить популярна точка зору, що біологія нікому не потрібна, але ми живемо в світі, який настільки швидко змінюється, що ніхто насправді не знає, що кому знадобиться через десять, двадцять, тридцять років.

Біологія відповідає на запитання – «Що ми будемо їсти через десять років?», «Як ми будемо лікуватися?», тому біологія потрібна, і людям необхідно знати основи біології, хоча б, щоб лікуватися у лікарів, а не у шахраїв.

Отже, міждисциплінарні зв'язки – це загальнопедагогічний засіб комплексного підходу до виховання студентів у процесі навчання, завдяки якому досягається формування у них природничо-наукового розуміння світу. Використання міждисциплінарних зв'язків поглиблює і розширює світоглядні уявлення студентів про принцип матеріальної єдності світу. Також підпорядковує конкретні знання з різних дисциплін у єдину систе-

му знань як найвищий ступінь узагальненості та міцності. Вони певною мірою допомагають у професійній орієнтації студентів та сприяють росту професійної майстерності самого викладача. Таким чином, вивчення біології, пов'язуючи її з математикою, є вираженням когнітивно-креативних, а саме творчих умінь та пізнавального інтересу студентів. Сьогодні інтегроване навчання надзвичайно актуальне, тому що його успішна методична реалізація передбачає досягнення мети якісної, конкурентоздатної освіти, яка дасть можливість кожній людині досягти життєвої мети, творчо самоствердитися в різних соціальних сферах. Отже, значення міждисциплінарних зв'язків вбачається в тому, що вони: сприяють виробленню вмінь використовувати власні знання в різних ситуаціях; допомагають вивчити природні явища в різних аспектах, переконують у тому, що знання мають універсальний характер, їх можна застосовувати в різних ситуаціях; формують цілісне уявлення про картину світу; забезпечують розширення наукового світогляду студентів.

Список використаних джерел

1. S. P. Otto, T. Day. A biologist's guide to mathematical modeling. Princeton University Press. 2007
2. Всеосвіта . Бібліотека. Біологія. МАН «Математика в біології»
3. Загальна біологія, 10 клас/ М. Є. Кучеренко, Ю. Г. Верес, П. Г. Балан, В. М. Войціцький. – Київ : Генеза, 2001. – 160 с.
4. Шманько І.І., Химинець О.В., Химинець В.В., Петечук В.М.. Метод як засіб пізнання. – Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. – 284 с.
5. Кісілевич О. В., Пенцак О. С., Барбуляк Л. В. Математика. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 320 с.
6. Перельман Я. І. Жива математика / Пер. з рос. за ред. В. О. Тадеєва. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 250 с.
7. Інтеграція знань з предметів природничо-математичного циклу: проблеми та шляхи їх вирішення(збірник матеріалів інтернет-семінару). Упорядник Замулко О.І., методист лабораторії природничо-математичних дисциплін ЧОІПОПП, 2012.
8. https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00521623_0.html#text

ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС У РОЗВИТОК ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Надія Шумлянська,
викладач ВСП Львівський коледж
"Інфокомунікації" НУ "Львівська політехніка"

Термінологія – найдинамічніший пласт словникового складу будь-якої фахової мови. Еволюціонуючи, вона відображає прогресивні зміни, в науці, техніці та суспільстві.

Загальновідомо, що на сьогодні значно збільшився обсяг наукової та економічної інформації, зросла кількість термінів та номенклатурних знаків. З розширенням наших знань, поняття в науці й економіці постійно розвиваються та поглиблюються, а отже, безперервно зростає потреба в нових термінах. Термінологія – найдинамічніший пласт словникового складу будь-якої фахової мови. Еволюціонуючи, вона відображає прогресивні зміни в науці, техніці та суспільстві. Без аналізу словникового складу і семантичних змін в термінології неможливо вивчити закономірності розвитку мови загалом. Ось чому мета цього дослідження – описати фінансово-економічну термінологію з позицій мови: за значенням, походженням, структурою, за парадигматичними та синтагматичними зв'язками, властивими її організації. Виходячи з окресленої мети, поставлено такі завдання: окреслити межі терміносистеми, визначити основні етапи становлення української фінансово-економічної термінології, дати лексико-семантичну характеристику фінансово-економічним термінам, схарактеризувати парадигматичні відношення, властиві термінам цієї галузі в межах лексики, проаналізувати іншомовні запозичення в названій терміносистемі за походом.

Упорядкування системи понять і термінів пов'язане з об'єктивною потребою трансформації економіки, прискореного формування ринкової інфраструктури, обігу та використання грошових фондів. В українській термінографії за останній час з'явилася чимала кількість спеціальних словників, довідників, які сприяють врегулюванню процесів терміноутворення. Фіксує у словнику реальний стан сучасної фінансово-економічної термінології, автори намагаються, не порушуючи змісту понять, коригувати окремі терміни і терміносполуки, узгоджувати їх зі словотвірними засобами української мови, уникати недоречних русизмів чи інших чужомовних впливів. Одночасно залишають можливість користувачам, зацікавленим у розвитку української фінансово-економічної думки, самим більше експериментувати і вдосконалювати термінологію на власній мовній основі, сміливіше впроваджувати нові наукові лексеми, шукати розумної діалектики між запозиченим і власним.

Економічну термінологію неодноразово досліджували та аналізували українські мовознавці (Г. Вознюк, Г. Черно-

вол), фінансово-бухгалтерську лексику представляли в своїх словниках В. Балого, А. Загородній, Л. Чижевська. Українську соціально-економічну термінологію досліджувала Т. Дячук, термінологію маркетингу – Д. Шапран, податкової сфери – О. Чорна, економіки агропромислового комплексу – Т. Кравченко.

Споглядаючи українську фінансово-економічну термінологію з історичної точки зору, ми бачимо, що фінансово-економічна лексика є однією з найдавніших фахових термінологій, розвивається за законами спадковості й еволюції.

Формування цієї термінологічної групи почалось ще за Київської Русі. Також у стародавній українській мові XIV-XV ст. зафіксована лексика, яка має термінологічні риси й позначає поняття, пов'язані з фінансовими та економічними процесами. Унаслідок нових міжетнічних контактів на торговельно-економічному рівні в українській мові XIV-XV ст. почали функціонувати запозичені слова, переважно з романських і германських мов через посередництво старопольської і старочеської мов, наприклад: гандель, рынокъ, крамъ, броваръ, ярмарокъ, коштъ, сума, почасти – з тюрк-

ських, наприклад: баришникъ, ятка. Вони стали також базою для творення нових слів цієї групи. Староукраїнська фінансово-економічна термінологія збагачувалася й за рахунок запозичень, зокрема з польської, латинської або німецької мов через посередництво польської мови. Так, наприклад, поняття зі сфери обліку передаються словами рахунок (пол. rachunek, нім. rechnen) та лічба (пол. liczys, liczba), що виступають синонімами й відповідають сучасним термінам облік, фінансовий звіт.

У XVI-XVIII ст. в українській мові продовжують вживатися утворення, засвідчені пам'ятками давньоукраїнського періоду XIV-XV ст. Одночасно виникають і нові слова, наприклад: купецтво, купованье, перекупникъ, перекупничество, подкупне, подкупца. Міжнародні економічні зв'язки українських земель зумовили появу нових запозичень, переважно із західноєвропейських: експенсъ, квота, рата, фримарокъ, шинкъ. Частина таких запозичень з'явилася через посередництво польської, а з початку XVIII ст. – російської мови, наприклад: флимарчити, флимарчитися, шинковати, шинкованье, шинковный.

Особливого розвитку українська фінансово-економічна термінологія набуває в кінці XIX на початку XX ст.

У часи національного відродження (20-30-ті роки XX ст.) починається бурхливий розвиток української термінографії. Працівники Інституту української наукової мови (ІУНМ) зібрали значну кількість термінів різних наук, уклали й видали десятки галузевих термінологічних словників: «Короткий російсько-український технічний словничок фінансових термінів (для вжитку співробітників Губфінвідділу)» (1924), «Російсько-український словник банкового діловодства» за ред. В.І.

Орловського та І.М. Шелудька. Фінансово-економічні терміни увійшли до «Короткої банківської й комерційної енциклопедії» за редакцією О. Полоцького (Х., 1926).

Лексикографічні праці економічної тематики відображають як галузеву термінологію загалом, так і за напрямками економічної сфери: банки, фінанси, мікроекономіка, ринкова економіка, зовнішня економіка, фондовий ринок, біржова торгівля, бухгалтерія та ін.

Потребує уваги тлумачно-перекладний словник із ринкової економіки, укладений у Харківському політехнічному інституті. Ця лексикографічна праця містить терміни шістьма мовами: українською, російською, англійською, німецькою, французькою, іспанською. Також серію тлумачних словників з фінансово-економічної термінології укладено в Національному університеті «Львівська політехніка». Створений тут «Фінансовий словник» витримав уже 4 видання упродовж 1996 – 2002 років і є визнаним авторитетним джерелом інформації.

Питання теоретичних проблем фінансово-економічного термінознавства, походження та функціонування термінів розглядалися у працях Т.І. Панько, Л.М. Полюги, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк, Л.О. Симоненко, О.О. Тараненка, Б.П. Михайлишина та ін.

Необхідність детального вивчення української термінолексики зумовлюється тим, що, по-перше, сучасна вітчизняна термінологія ще не досить глибоко досліджена, по-друге, існує потреба багатоаспектного аналізу всіх складників лексичної системи української мови, дослідження особливостей їх структури, взаємозв'язків та функціонування.

Поява великої кількості іноземних запозичень у сучасній фінансово-економічній термі-

нології викликають неоднозначне ставлення мовознавців: з одного боку, дослідники відзначають певне збагачення мови, наближення за допомогою асимільованих іноземних запозичень до світових досягнень у економічній, управлінській, торговельній сферах, з іншого – спостерігається перевантаження та засмічення рідної мови чужими лексемами, часто-густо навіть за наявності власне українських відповідників.

У низці мов американо-західноєвропейського мовного ареалу більша частина фінансово-економічних термінів давно існує у вигляді інтернаціоналізмів. Ці інтернаціоналізми почали активно запозичуватися українською мовою разом з новими поняттями на початку 90-х років XX ст.

Однією з найактивніших сфер залучення до української мови нової англійської лексики є засоби масової інформації. Через мову ЗМІ до українського лексичного складу потрапляє значна кількість запозичень. Щоб привернути увагу україномовної аудиторії, нерідко маскуються звичайні речі, що іноді можуть мати й українську назву. Наприклад, дайджест – огляд, кеш – готівка, сервіс – обслуговування, прайм-тайм – найкращий час, флаєр – листівка, дистриб'ютер – розповсюдjuвач, консумація – споживання, консумент – споживач, сейл – розпродаж, офіс – контора, сек'юриті – охорона, дисконт – знижка, бартер – товарообмін, лізинг – оренда тощо.

У переважній більшості сучасні запозичення англійського походження відповідають вимогам, що висуваються до слів-термінів: бути максимально точними та лаконічними. Наприклад: бренд (розрекламована торгова марка певного товару), пертурбації (несподівана зміна звичайного стану), грант (грошова допомога на навчання чи наукове досліджен-

ня), фундація (пожертвування коштів на заснування чого-небудь), офшор (території, які забезпечують пільговий фінансовий режим із закордонними партнерами) тощо.

Серед запозичених лексем, що входять до складу сучасної фінансово-економічної термінології більшість зберігають ті чи інші фонетичні та граматичні ознаки іншомовності: невластиві українській мові сполучення приголосних (паблікрилейшнз, білборд, франчайзинг), сполучення голосних (аукціон, промоушн, біхевіоризм), невідмінюваність (брутто, мобілі, пабліситі), нездатність до утворення дериватів (гудвіл, ноу-хау).

Перенасиченість запозиченими термінами порушує баланс в системі мови й вона втрачає можливість бути універсальним засобом наукового спілкування. Галузь економічних наук використовує не тільки економічні терміни, але і терміни інших наукових галузей. Усе це сприяє розширенню й збагаченню економічної терміносистеми та утворенню термінів-сполучень. Мовами-джерелами прямих та опосередкованих запозичень у досліджуваній терміносистемі є: латинська мова (адміністратор, бонус, інструкція, інспекція, кондиція, кваліфікація, персоніфікація, компетенція, місія, комунікація, рекламація, централізація, корпорація, комісія, ефект, штат), грецька (характеристика, теорія, клімат, прогноз, система, синергія, програма), англійська (лідер, менеджмент, рейтинг, інновація, бюджет, холдинг), французька (кадри, гриф, інформація, комівояжер, контроль, організація, ресурси, фільтрація, купюра), німецька (штандарт, штраф) тощо.

Вагоме місце в сучасному українському термінознавстві відводиться фінансово-економічним термінам, специфіка структурних та семантичних особливостей яких не випадко-

во часто потрапляє в поле зору дослідників.

У XVI-XVIII ст. термін грош, гріш, що позначав дрібну монету, використовувався в Україні як назва особливого засобу розрахунків і платежів. Етимологи зазначають, що походить це слово через посередництво польської мови зі старочеської. З вищесказаного розуміємо, що до складу економічно-фінансової сфери розмінна монета Польщі *grosz* увійшла на позначення «міри вартості, засобу обігу, платежу, нагромадження вартості». Тому назва "гроші" зараз функціонує у формі множини і має такі значення: кредитні гроші, депозитні гроші, капітал, статок. Велика кількість термінів-сполучень із компонентом грошовий в сучасній українській науковій мові свідчить про високу термінологічну продуктивність названого прикметника на сучасному етапі розвитку економічної терміносистеми.

Також виділяється давня за походженням тематична група фінансово-економічних термінів із значенням певної грошової суми як оплати: плата (платіж, платин, виплата, сплат, оплата, оплаток), одержання, видаток, заробіток, сума, оклад (ставка), пенсія, стипендія, внесок, завдаток, додаток (придача), аванс, премія (нагорода), перетрат (розтрата), позика (позичка), допомога, (під)помога, поміг), кредит, дотація, субсидія, відсоток (процент), дивіденд, виручка, страховка, податок, мито, збір, штраф, недоїмка (недоплат), борг, пеня (удержання), депорт, контрибуція, акцизія, фрахт, рамбурс та інші.

З одного боку, синонімія у термінології трактується як негативне явище, теоретично вона неможлива, проте мовна практика свідчить про те, що вона є. В українській фінансово-економічній термінології синонімія є досить поширеним

лексико-семантичним явищем. Серед термінів виділено такі види термінологічної синонімії українського та іншомовного походження: депозити – вклади, тезаврування – нагромадження, інфляція – знецінення, профіт – прибуток, акредитив переказний – акредитив трансферабельний;

скорочення терміна-словосполучення засобами словотвору: державний кредит – держкредит, фінансовий відділ – фінвідділ, державний бюджет – держбюджет.

Синонімічні синтаксичні конструкції можуть утворюватися поєднанням власне українських та іншомовних компонентів: вкладне свідоцтво – свідоцтво депозитне, депозитний сертифікат – сертифікат ощадний, дебетові обороти – обороти за рахунками, а також різноструктурними словами – термінами: баланс зовнішній – екстерн – баланс, прибуток валовий – прибуток – брутто, прибуток чистий – прибуток – нетто.

Оскільки термінологічні словосполучення складаються із двох та більше слів, логічно передбачити, що семантика сполуки в цілому залежатиме від їх значень. Аналіз термінів за походженням дав змогу мовознавцям зробити висновок, що близько 40% у різногалузевих мікросистемах – слова, запозичені з інших мов. Багато термінів – слова інтернаціональної лексики з грецькими і латинськими коренями.

Спостереження над цими терміносполученнями дозволяють твердити, що їм не властива лексична неподільність слів-компонентів. Наприклад, складові компоненти термінологічного словосполучення «товарна біржа» мають такі значення: товарний – «прикметник до товар – призначений для обміну продукт праці, що має споживну вартість», біржа – «державна або акціонерна організація, котра надає

приміщення, певні гарантії, розрахункові та інформаційні послуги для операцій з цінними паперами або товарами, одержує за це комісійні від операцій і накладає певні обмеження на торгівлю».

Значну частину термінів у терміносистемі менеджменту також становлять інтернаціоналізми. Водночас спостерігаємо й тенденцію до надмірного захоплення запозиченнями англomовного походження у фінансово-економічній термінології, невиправдане використання іншомовних лексем за умови функціонування в мові автохтонних відповідників із тим самим значенням. Тож необхідність фахової оцінки доцільності засвоєння англіцизмів у фінансово-економічній терміносистемі української мови є на часі.

Також важливим завданням сучасного українського термінознавства є порівняльне вивчення термінів української та інших мов. Це допомагає глибше пізнати походження терміна, а також створення дво- і багатомовних словників, упорядкування термінології.

У термінології сфери фінансово-економічних відносин і грошового обігу метафоризовані і метонімізовані слова виступають частинами термінів-словосполучень, тобто йдеться

про поєднання семантичного та синтаксичного способів терміноутворення. Терміни, утворені в результаті метафоризації: галопуюча інфляція, курс валютний гнучкий, плаваюча процентна ставка, плинна ціна, тверда валюта, гарячі гроші, ножиці цін, біржова інтервенція, фінансова стратегія. До групи термінів-метонімії належать вексельний портфель страховий, портфель цінних паперів, портфельні інвестиції, валютний кошик, споживчий кошик.

Терміни, переходячи з однієї терміносистеми до іншої, можуть зберігати своє лексичне значення, набуваючи нового значення в новому термінологічному оточенні, а іноді, навпаки, термін запозичують зі звуженою, обмеженою семантикою.

Спостерігаємо розширення значення термінів, які стають міжгалузевими, а згодом загальнонауковими: аутсайдер, авізо, акцепт, корнер, тендер, трансфер, форвард, франшиза тощо. Оскільки усі фінансові розрахунки комп'ютеризовано, відповідно у фінансово-економічну термінологію проникають також і технічні терміни: інтернет-банкінг, картридж, модем, факс, файл, провайдер та інші, які тісно пов'язані з сферою фінансів.

Використання в різних мовах тих самих слів на позначення наукових понять є нормальним явищем у світовій практиці, оскільки полегшує співпрацю вчених різних країн, пришвидшує обіг інформації. Отже, у сучасних терміносистемах співіснують національна та інтернаціональна складова. Перша дбає про самобутність наукової лексики, збереження її народного характеру, друга ж єднає її з міжнародними стандартами, забезпечує контакти з іншими мовами. Але повноцінний розвиток тієї чи іншої терміносистеми, як і наукової мови загалом, можливий лише за умови збереження рівноваги цих складників.

На сучасному етапі українська фінансово-економічна термінологія, формуючись на національній основі, постійно поповнюється іншомовними запозиченнями, що органічно ввійшли і продовжують входити до її складу, поступово набуваючи при цьому ознак, притаманних для власне української лексики. У цьому разі термінологія живе за загальномовними законами, які стверджують: сила мови полягає в тому, що вона, запозичуючи необхідне чуже слово, адаптує і використовує його як власне, пристосовуючи до своїх парадигм.

Список використаних джерел

1. Загородній А.Г. Облік і аудит: термінологічний словник/ А.Г. Загородній – Львів ; 2012.
2. Зубков М. До проблеми унормування запозичень / М. Зубков // Проблеми української термінології: зб. наук. праць – 2012.
3. Савицька Л.В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою / Л.Савицька // Лінгвістичні дослідження.– 2013 – Вип.35.
4. Марчук Л. Актуальні процеси української термінографії : фіксація термінів економічної галузі / Людмила Марчук // Проблеми української термінології: зб. наук. праць – 2014.
5. Вознюк Г., Наконечна Г. Чужослови в системі української фінансово-економічної термінології: проблеми адаптування / Г. Вознюк, Г.Наконечна // Стаття. – НУ «Львівська політехніка»; 2016.
6. Вознюк Г. Л., Конівіцька Т. Я. Процес фразеологізації як засіб творення фінансово-економічних термінів // Український смисл: науковий збірник. – Дніпро : Ліра, 2017.
7. Бабинець М.М. Термінологічний словник для студентів економічних спеціальностей /М.Бабинець// Словник, вид. ЦНУ, 2019.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Наталія Кучеренко, Олена Майстренко,
викладачі Київського коледжу фізичного
виховання

Творче мислення спрямоване на створення нових ідей, а критичне виявляє їх недоліки й дефекти, тому для ефективного виконання завдань необхідні обидва види мислення.

Зорієнтованість сучасної освіти на розвиток особистості студентів, становлення мислячої, громадсько активної особистості значною мірою визначають необхідність дослідження питань формування мислення. Ця проблема зумовлена тим, що притаманна нашому часу динаміка технічного та соціального прогресу вимагає від випускників закладів фахової передвищої освіти умінь швидко адаптуватися до професійної діяльності, змінювати та вдосконалювати її на основі самостійного здобуття знань, знаходити шляхи вирішення професійних та соціальних завдань у будь-яких нестандартних ситуаціях у сфері педагогіки.

Складниками змісту дисциплін медико-біологічного циклу в галузі фізичного виховання та спорту, до яких відносять біологію та екологію, анатомію та фізіологію людини, біохімію та біомеханіку, основи масажу та ЛФК, гігієну спорту є: реальні об'єкти та процеси живого організму; теоретичні знання про них; загальнонавчальні та спеціальні вміння, способи діяльності, перебудови в організмі людини під впливом фізичних навантажень та у спортсменів різних спортивних спеціалізацій; вплив біологічно активних речовин, вітамінів, гормонів на процеси життєдіяльності організму спортсмена. Перелік обов'язкових для вивчення об'єктів і процесів зафіксова-

ний у темах навчальних програм вищезазначених дисциплін. У результаті навчання студенти здобувають емпіричні знання, які збагачуються теоретичними знаннями про ці самі об'єкти та процеси життєдіяльності організму людини. Саме від того, яким чином буде організовано процес засвоєння ідей і теорій дисциплін медико-біологічного циклу, залежить не лише рівень навчальних досягнень здобувачів освіти, але і якості їхнього розуму, здатність аналітично та критично оцінювати події життя, формувати конкурентоспроможного фахівця в галузі фізичної культури і спорту (далі – ФКіС).

Проблема розвитку критичного мислення є одним із загальновизнаних напрямів у закордонній педагогіці та психології. Зокрема над цим питанням працюють Д. Брунер, Дж. Гілфорд, М. Ліпман, К. Мередит, Д. Стіл, Ч. Темпл, С. Уолтер, Д. Халперн, В. Оконь та інші. Дослідження розвитку критичного мислення спираються на загальні принципи й закономірності, розроблені вітчизняними вченими, такими як Біблер, А. Брушлинський, Д. Вількеєв, Н. Дайрі, Г. Костюк, І. Лернер, О. Лук, О. Матюшкін, С. Максименко, М. Махмутов, Рубіншейн, Б. Теплов, О. Ти-

хомиров та інші. У педагогіці ці питання розробляють С. Векслер, С. Заїр-Бек, А. Ліпкій, О. Марченко, І. Мороченкова, Л. Рибалко, В. Синельников, Р. Суровцева та ін.

Встановлено, що здобувач освіти, який уміє критично мислити, володіє різноманітними способами інтерпретації й оцінювання навчальної інформації, здатен виділяти в тексті протиріччя й типи наявних у ньому структур, аргументувати свою точку зору, спираючись не тільки на логіку, але й на уяву співрозмовника.

Під час вивчення курсу дисциплін медико-біологічного спрямування особливо необхідною є здатність усвідомлювати закономірності процесів життєдіяльності людського організму на рівні ціннісного ставлення до нього, осмислювати місце й роль людини в природі, визначати сутність еволюції й суспільного прогресу, мінливості та спадковості, принципової можливості пізнання його, аналізувати перебудови в організмі спортсменів під впливом фізичних навантажень тощо.

Творче та критичне мислення виділено в праці американських психологів Г. Ліндсая, К. С. Халла, Р. Ф. Томпсона.

Проте наявні дослідження лише фрагментарно й теоретично окреслюють цю пробле-

му й часто не надають підстав для розробки компетентних рекомендацій до застосування в практиці роботи викладача.

Метою статті є розгляд основних підходів до трактування аспектів розвитку критичного мислення здобувачів освіти у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін.

У філософському енциклопедичному словнику зазначається, що мислення є вищим продуктом особливим чином організованої матерії, активним процесом відображення об'єктивного світу в мозку людини у формі суджень, понять, висновків; це духовна, теоретична діяльність людини, яка полягає в тому, що людина виділяє певні сторони й властивості відображуваного в мозку об'єкта й ставить їх у відповідні відносини, зв'язки з метою одержання нового знання.

Найчастіше мислення підрозділяють на теоретичне й практичне. При цьому в теоретичному мисленні виділяють понятійне й образне мислення, а в практичному – наочно-образне й наочно-дійове. У цілому за формою здійснення розрізняють наочно-дійове, наочно-образне й абстрактно-логічне; за характером – теоретичне та практичне; за ступенем розгорнутості – дискурсивне та інтуїтивне; за ступенем новітності – репродуктивне та продуктивне. Серед розмаїття видів мислення існує й розподіл на творче та критичне мислення. Тут творче мислення розглядається в зовсім іншому аспекті, ніж у порівнянні з репродуктивним.

Такий підхід уперше було застосовано в працях американських психологів. Вчені визначили творче мислення як мислення, результатом якого є відкриття принципово нового чи вдосконаленого розв'язання того чи іншого завдання, а критичне – як перевірку запропонованих рішень з метою визначення галузі їх можливого застосування. Творче мислен-

ня спрямоване на створення нових ідей, а критичне виявляє їх недоліки й дефекти, тому для ефективного виконання завдань необхідні обидва види мислення.

Про важливість цілеспрямованого розвитку критичного мислення здобувачів освіти в процесі навчання говорили й раніше. Серед найбільш відомих підходів є критичний метод Сократа, а пізніше – Канта. Сократівська, а потім і кантівська лінія у ставленні до проблем виховання розуму зберігаються в текстах інших мислителів, зокрема, у роботах М. Хайдеггера, Х. Г. Гадамера, Е. Фромма. Наприкінці XX століття внаслідок розвитку активних (проблемних та пошукових) методів і форм навчання, розрахованих на розвиток творчих здібностей, зросла увага до ідей засновника американської філософії освіти Джона Дьюї, який розробив принципи й методику формування критичного мислення.

Зазвичай поняття «критичне мислення» пов'язують із пошуком недоліків, прорахунків. Проте в педагогічній науці та передовій педагогічній практиці цей термін найчастіше пов'язують із високим рівнем свідомості процесу навчання, причому не тільки з боку викладача, але й (що принципово важливо для освітньої технології розвитку критичного мислення) з боку здобувача освіти.

Хоча фахівці із психології й споріднених з нею наук запропонували кілька визначень терміна «критичне мислення», усі вони досить близькі за змістом. От одне з найпростіших, що передає його сутність: критичне мислення – це використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують імовірність одержання бажаного кінцевого результату. Це визначення характеризує мислення як таке, що відрізняється контрольованістю, обґрунтованістю й цілеспрямованістю, такий тип мислення, до якого вдаються

для розв'язання завдань, формулювання висновків, імовірного оцінювання й прийняття рішень. При цьому той, хто розмірковує, використовує навички, які обґрунтовані й ефективні для кожної конкретної ситуації й типу розв'язуваного завдання. Інші визначення додатково вказують, що для критичного мислення характерна побудова логічних висновків, створення погоджених між собою логічних моделей і прийняття обґрунтованих рішень, що стосуються відхилення чи погодження з яким-небудь судженням. Усі ці визначення мають на увазі психічну активність, спрямовану на розв'язання конкретного пізнавального завдання (Д. Халперн).

Визначення, подане І. Мороченковою, дозволяє достатньо комплексно підійти до проблеми критичного мислення, що подається як якість особистості. І ця проблема виявляється в здатності суб'єкта адекватно розуміти думку іншого, виділяти головну ідею в змісті, усвідомлювати й зіставляти безліч точок зору, висувати тезу й аргументувати її. Критичне мислення забезпечує процеси самопізнання, самоосвіти, самореалізації особистості. Критичне мислення історично є найбільш практично зорієнтованим і педагогічно значущим здобутком теоретичних результатів, отриманих формальною й неформальною логікою.

Властивостями критичного мислення, які дозволяють усвідомлювати його як особистісне досягнення індивіда, на погляд І. Мороченкової, є: рефлексивність (уміння працювати не тільки зі знаннями, але й із власними способами одержання знань); прагматичність (уміння застосовувати отримані знання на практиці); суб'єктність («особистісність» одержуваного знання, присвоєння його людиною, убудованість у систему досвіду).

Навчання критичного мислення сьогодні – це достатньо

глибоке й розроблене поле педагогічної практики. Різноманітні курси критичного мислення набули значного поширення в навчальних закладах США, Канади й низки інших країн Заходу. В Україні також проводять підготовчі курси для вчителів і викладачів. Але, незважаючи на це, існує ще багато нерозв'язаних проблем, пов'язаних із практичним упровадженням цього напрямку в роботу закладів освіти.

М. Ліпман, філософ освіти, на початку 70-х років минулого століття розробив цілісну систему розвитку критичного мислення студентів, яка, зокрема, використовується у закладах освіти України. В основу розвитку критичного мислення, за М. Ліпманом, покладено спеціальні філософські романи проблемного характеру, які розраховані на осіб різного віку, починаючи від молодших школярів до юнаків. Основна процедура навчання критичного мислення на уроці полягає в колективному обговоренні цих текстів або введенні спеціального філософського курсу. Технологія розвитку критичного мислення, на думку М. Ліпмана, – це вміння відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження.

Таким чином, сьогодні можна виділити два основні підходи в навчанні студентів критично мислити – через запровадження окремого курсу («Критичне мислення», «Сократівський діалог», «Філософія мислення» тощо) або через відповідну організацію педагогічного процесу будь-якої з навчальних дисциплін.

У подальшому доцільно розглядати застосування технологій, методів і засобів розвитку критичного мислення здобувачів освіти в галузі ФКіС під час вивчення дисциплін медико-біологічного спрямування. Серед них такі: інсерт, мозковий штурм, кластери, «вільне письмо», есе, «займи позицію» та ін.

Загальноприйнятою й найбільш застосовуваною виявилася триступенева модель заняття з розвитку критичного мислення АУР – актуалізація (виклик), усвідомлення змісту, рефлексія або розміркування. Ці терміни було введено Джинні Стіл і Куртом Мередітом.

Цілями та завданнями розвитку критичного мислення необхідно вважати: формування пізнавального інтересу здобувачів освіти та розуміння мети вивчення теми (питання, проблеми); розвиток внутрішньої мотивації до цілеспрямованого навчання; підтримання їхньої пізнавальної активності; спонукання до порівняння отриманої інформації з особистим досвідом і, на її основі, формування аналітичного судження; розвиток критичного способу мислення.

Заняття, на яких заохочується активність і критичність мислення студентів, мають такі характерні риси:

- викладачі та здобувачі освіти розподіляють між собою відповідальність за психологічний клімат на занятті, можуть брати участь у створенні правил під час заняття. Студенти відкрито обговорюють те чи інше питання між собою, вони дізнаються не тільки про ідеї одне одного, а й про особистий хід міркувань – аргументування ідей;

- викладачі спонукують студентів узяти ініціативу у свої руки, моделюють процес мислення та підтримують їх, демонструють, як можна мислити критично, формулюють ідеї обережного, обґрунтованого мислення, заохочують поважати різні точки зору, можуть ставити під сумнів висновки та знання як свої власні, так і інших, заохочують аудиторію до такої ж критичної роботи.

Існує атмосфера пошуку й відкритості. З цієї метою використовуються запитання високого рівня (тобто не просто «Що?», «Де?» і «Коли?», а й «Чому?», «Що, якщо?» і «Чому

б ні?»). На практиці студенти застосовують різні види мислення: роблять припущення, збирають інформацію, організують її та ставлять під сумнів висновки. Викладачі дають зразок, як виконувати завдання під час навчального заняття, і дають поради більше з метою корегування їхньої діяльності, ніж її критики чи оцінювання. Викладачі пильнують за тим, що завоюють здобувачі освіти, і тим, як вони думають, досліджують і спілкуються в процесі навчання. Створюється таке навчальне середовище, де всі почуваються захищеними та вільними для виконання нових завдань і в якому навіть невдалі спроби можуть призвести нарешті до остаточного успіху.

Навчальний простір побудовано таким чином, щоб зробити співпрацю та комунікацію студентів легкою та природною. Роль викладача стає роллю одного з партнерів у освітньому процесі, вони залучають усіх студентів до активного одержання знань, складання схем, творчої діяльності. Усі учасники освітнього процесу стають викладачами, а навчальна група здобувачів освіти – діяльною громадою тих, хто навчається.

У такий спосіб студенти набувають певних навчальних навичок, результатом чого є ефективна інтеграція нової інформації та попередніх знань.

Розуміючи не лише зміст, а й особливості процесу навчання, здобувачі освіти перетворюються на особистостей, здатних упродовж усього життя відкривати нові ідеї та інформацію й трансформувати її в практичні вміння й навички, ставати високоосвіченими фахівцями у галузі ФКіС.

Під час підготовки майбутніх педагогів взаємодія викладача зі студентами має відповідати наступним вимогам:

- безперервності та цілісності розвитку особистості, гармонізації педагогічної діяльності, інтеграції всіх її аспектів;
- особистісної зорієнта-

ності;

- професійно-практичної спрямованості (варіативність змісту занять у просторі ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у галузі ФКіС і запитів педагогічної практики та спортивної майстерності);

- альтернативності свободи вибору (спільні проекти, диференційовані завдання тощо);

- усвідомлення професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії (рефлексія, корекція власної діяльності та ін.);

- творчого самовираження, співпраці та співтворчості, розвитку пізнавальної та професійної активності, самовираженню майбутніх педагогів у галузі ФКіС.

Головними чинниками розвитку критичного мислення студентів під час вивчення медико-біологічних дисциплін є такі:

Час. Здобувачі освіти повинні мати достатньо часу для збору інформації за заданою проблемою, її обробки, вибору оптимального способу презентації свого розв'язання. Роботу з розвитку критичного мислення можна виконувати не тільки на занятті, а й перед ним і після нього й передбачати постійний пошук, розумове напруження студентів.

Очікування ідей. Студенти мають усвідомлювати, що від них очікують висловлювання своїх думок та ідей у будь-якій формі, їх діапазон може бути необмеженим, а ідеї – різноманітними, нетривіальними. У навчально-пізнавальному процесі слід передбачити захо-

ди, що вимагатимуть генерації здобувачами освіти своїх ідей, пропозицій та їх заохочення, реалізації міждисциплінарних зв'язків.

Спілкування. Здобувачі освіти повинні мати можливість для обміну думками. Унаслідок цього вони можуть бачити свою значущість і свій внесок у розв'язання проблеми.

Цінування думок інших. Усі учасники освітнього процесу мають навчитися слухати й цінувати думки інших. Вони мають усвідомлювати, що для пошуку оптимального розв'язання проблеми дуже важливо вислухати всі думки зацікавлених людей, щоб мати можливість остаточно сформулювати власну думку з проблеми, яка може бути скоригована «колективною мудрістю».

Віра в сили студентів. Здобувачі освіти повинні знати, що їм можна висловлювати будь-які думки, мислити поза шаблоном. Вони мають бути впевнені, що можуть внести свою «цеглинку» у зведення «будинку», яким є розв'язання проблеми. Завданням викладача на цьому етапі є створення середовища, вільного від жартів, глузувань.

Активна позиція. Щоб студенти займали дійсно активну позицію в процесі навчання, вони мають отримувати справжнє задоволення від здобуття знань. Це стимулює їх до праці на високому рівні складності, прагнення мислити нестандартно, критично.

Висновки. Проаналізувавши чимало підходів, під критичним

мисленням розуміємо здатність здобувача освіти чітко виділити проблему, яку необхідно розв'язати; самостійно знаходити, обробляти й аналізувати інформацію; логічно будувати свої думки, наводити переконливу аргументацію; мислити мобільно, обирати єдино правильне розв'язання проблеми; бути відкритим до сприйняття думок інших і одночасно принциповим у відстоюванні своєї позиції.

Звісно, в одній статті неможливо показати всі методики розвитку критичного мислення. Викладач, який одержує в руки технологію, а не готові рецепти занять, має навчитися працювати в режимі творчого співавторства, у готовності до обґрунтованих змін, прийняття нестандартних і відповідальних рішень. Отже, створення методики, адекватної природному процесу розвитку критичного мислення студентів під час вивчення дисциплін медико-біологічного циклу, має ґрунтуватися на системі дидактичних умов, серед яких: урахування індивідуальних і вікових особливостей студентів під час організації їх діяльності на занятті; гармонізація емоційного й інтелектуального факторів навчання в процесі вивчення медико-біологічних ідей; проблематизація змісту навчального матеріалу; забезпечення взаємозв'язку аудиторної та позааудиторної роботи (тренувальні заняття, робота предметних гуртків, участь у конференціях та семінарах тощо).

Список використаних джерел

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання. – Запоріжжя : Просвіта, 2004. – 328 с.
2. Мороченкова І. О. Проблеми та шляхи формування критичного мислення студентів університетів / І.О. Мороченкова // Проблеми вищої та середньої освіти . – 2005. – № 6.– с. 12-18.
3. Ноель-Цигульська Т.О./ Про критичне мислення/ Татьяна Ноэль-Цигульская [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://noelrt.com>.
4. Терно С. Критичне мислення : чергова мода чи нагальна проблема // Історія в школах України. – 2007. – №7 – с.18 – 23.
5. Тягло А. В. Критичне мислення : Проблема світової освіти XXI століття/ А. В. Тягло, Т. С. Ворочай. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. – 210 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ТВОРЧІСТЮ ВИДАТНОГО ПЕДАГОГА І ПИСЬМЕННИКА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ТЕМА «СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ»

Любов Онофрійчук,
викладач Коледжу мистецтв та дизайну КНУТД

Сьогодення зі своїми шаленими темпами розвитку й впровадження інноваційних технологій фокусує увагу молоді здебільшого на інформаційному наповненні, аніж на духовному.

ВАРІАНТ I

Прочитайте речення. Виконайте завдання до них 1-3.

А Найголовніше завдання вихователя – дати (1) кожній людині велике особисте щастя – щастя творчої праці, повноту духовного життя.

Б (2) Хочеться порадити всім, хто стоїть на порозі трудового життя: не надійтесь на те, що покликання саме прийде до вас, упаде як манна небесна.

В Покликання треба здобувати працею, відкривати животно-творне джерело, (3)пробиваючи тверду, суху землю, просвердлюючи камінь.

Г Мудре і добре слово дає радість, а нерозумне і зле, (4) необдумане і нетактовне – приносить біду.

Д Навчання – ваша перша праця.

1. Визначте складне речення, з різними видами зв'язку.

А	Б	В	Г	Д

2. Оберіть речення, ускладнене відокремленим означенням.

А	Б	В	Г	Д

3. Якою частиною мови є виділені слова в реченнях

(цифра позначає наступне слово).

- А займенник;
Б дієприкметник;
В дієприслівник;
Г дієслово;
Д прислівник.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

Прочитайте текст, виконайте після нього завдання (розділові знаки пропущено) 4-7

А Якби людина жила, як у пустині, в цілковитій самотності, вона не знала б взагалі, що таке сором і совість.

Б Бути вірним у дружбі, значить, ділити з другом не тільки радість, а й горе.

В Якщо ти бачиш у друга щось погане, не гідне вашої одностудності, вашого прагнення до ідеального, скажи йому відверто про це.

Г Знай, що маючи вірного друга, ти щогодини, щохвилини не тільки бачиш сам себе, але й залишаєш свою душу відкри-

тою перед тим, кому ти віриш.

Д Щоб бути Великим треба бути людиною Великої ідеї та великого характеру.

4. Позначте речення, яке відповідає поданій схемі: [], (що), (кому).

А	Б	В	Г	Д

5. Оберіть речення, ускладнене однорідними додатками.

А	Б	В	Г	Д

6. Укажіть речення, в якому потрібно доставити тире.

А	Б	В	Г	Д

7. Укажіть речення, в якому потрібно доставити кому.

А	Б	В	Г	Д

8. Укажіть складносурядне речення

А Розуміння і відчуття краси – могутнє джерело самови-

ховання. Той, хто живе в ім'я блага людей, – найбагатша, найщасливіша людина.

Б В основі людської чутливості вчителя лежить загальна інтелектуальна, моральна, естетична й емоційна культура в своїй органічній єдності, а ця єдність досягається і освіченістю, і суспільним досвідом моральних відносин у колективі.

В Постійно жити багатим розумовим життям, виховувати в собі прагнення до знань, утверджуватися в переконаннях – усе це вимагає великих внутрішніх сил.

Г Бути трудівником – честь, бути дармоїдом – безчестя.

Д Егоїзм – першопричина раку душі.

А	Б	В	Г	Д

9. З'ясуйте, яким членом речення є виділене слово (цифра позначає наступне слово)

1) Багато лих мають своїми коренями саме те, що людину з дитинства не вчать (1)керувати своїми бажаннями.

2) Без будь-кого з нас Батьківщина може обійтися, але будь-хто з нас без Батьківщини –(2)ніщо.

3) Слово може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро

4) Розніжені й розбещені індивідууми формуються тоді, коли в їхньому житті домінує єдина радість – (3)радість споживання.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

5) Людина лише тоді може (4)по-справжньому дорожити життям, коли в неї є щось несумірно дорожче за власне життя.

А відокремлене означення

Б обставина

В підмет

Г додаток

Д присудок

10. Позначте речення, яким відповідають подані схеми:

А Батьківщина – це ласкава й вимоглива мати.

Б Батьківщині, як і рідній матері, боляче, коли ти не станеш справжньою людиною.

В Живи і працюй так, щоб Батьківщина гордилась тобою.

Г Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою, а людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний.

Д Той, хто по-справжньому любить Батьківщину, у всіх відношеннях справжня людина.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

1 [, (хто),].

2 [], (коли).

3 [], (щоб).

4 [], (щоб), а[], (щоб).

11. Установіть відповідність між видом речень і прикладами

А Читання – це віконце в світ, найважливіший інструмент навчання, воно має бути вільним, швидким – лише тоді цей інструмент буде готовий до дії.

Б Усі діти не можуть мати однакові здібності, і найважливіше завдання школи – виховання здібностей.

В Працюй так, щоб ти почував себе творцем, майстром, господарем в улюбленому ділі.

Г Справжня людина та, яка не робить гидоти, непристой-

ності, підлості на самоті.

Д Розуміння і відчуття краси – могутнє джерело самовиховання.

1 складносурядне;

2 складнопідрядне обставинне;

3 безсполучникове;

4 складнопідрядне означальне.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

12. Установіть відповідність між складнопідрядними реченнями й видами вжитих у них підрядних частин:

А Якщо дитина виростає в обстановці безсердечності, вона стає байдужою до добра і краси.

Б Той, хто не знає меж своїм бажанням, ніколи не стане справжньою людиною.

В Найголовніше багатство нашого життя – дружба, вірність і відданість ідеалам, які об'єднують юні душі таким міцним, непорушним зв'язком, що розрив цієї духовної спілки переживається як величезне горе.

Г Ти маєш право говорити про зло в рідному домі тільки тоді, коли ти зробив щось хороше.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

Д Людина залишається непереможною в найважчих умовах головним чином тому, що вона відчуває плече соратника.

- 1 підрядне часу;
- 2 підрядне з'ясувальне;
- 3 підрядне означальне;
- 4 підрядне причини.

ВАРІАНТ II

Прочитайте речення. Виконайте завдання до них 1-3.

А) Слово – це (1)найтонший різець, (2)здатний доторкнутись до найніжнішої рисочки людського характеру.

Б) Вміти користуватись словом – велике мистецтво.

В) Словом можна створити красу душі.

Г) Тож оволодіймо цим різцем так, щоб (3)з-під наших рук виходила (4)тільки краса.

Д) Словом можна вбити й оживити, поранити й вилікувати, посяяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльози, породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скувати силу душі.

1. Визначте складне речення.

А	Б	В	Г	Д

2. Оберіть речення, ускладнене відокремленим означенням.

А	Б	В	Г	Д

3. Якою частиною мови є виділені слова в реченнях (цифра позначає наступне слово).

- а) прийменник;
- б) частка;
- в) дієприкметник;
- г) прикметник;
- д) прислівник.

Прочитайте текст, виконайте після нього завдання 4-7 (деякі розділові знаки пропущено)

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

А Відвернутися від друга в тяжку для нього хвилину значить морально готувати себе до зради.

Б Якщо бачиш, що у друга біда іди йому на допомогу.

В Дружба лише тоді могутня і облагороджується, коли вона є маленьким паростком, ідеалом, з якого виростає поросль життєвої мети.

Г Людина із зламаними поглядами і переконаннями стає жалюгідною, вона духовно спустошується.

Д Я бачу важливу виховну місію в тому, щоб навчити сина жаліти, оберігати серце матері, бо воно невичерпне й безмежне в своїй любові.

4. Позначте речення, яке відповідає поданій схемі: [], (коли), (з якого).

А	Б	В	Г	Д

5. Оберіть речення, ускладнене однорідними присудками.

А	Б	В	Г	Д

6. Укажіть речення, в якому потрібно доставити тире.

А	Б	В	Г	Д

7. Укажіть речення, в якому потрібно доставити кому.

А	Б	В	Г	Д

8. Укажіть складнопідрядне речення

А Розуміння і відчуття краси – могутнє джерело самовиховання. Той, хто живе в ім'я блага людей, – найбагатша, найщасливіша людина.

Б В основі людської чутливості вчителя лежить загальна інтелектуальна, моральна, естетична й емоційна культура в своїй органічній єдності, а ця єдність досягається і освіченістю, і суспільним досвідом моральних відносин у колективі.

В Постійно жити багатим розумовим життям, виховувати в собі прагнення до знань, утверджуватися в переконаннях – усе це вимагає великих внутрішніх сил.

Г Бути трудівником – честь, бути дармоїдом – безчестя.

Д Егоїзм – першопричина раку душі.

А	Б	В	Г	Д

9. З'ясуйте, яким членом речення є виділені слова (цифра позначає наступне слово)

Людина не може бути (1) щасливою, якщо в (2) роки отрочтва і ранньої юності не осягла власним досвідом, що найголовніше багатство нашого життя – дружба, вірність і відданість ідеалам, (3) які об'єднують юні душі таким міцним, непоруш-

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

ним зв'язком, що розрив (4)цієї духовної спілки переживається як величезне горе.

- А підмет
Б означення
В присудок
Г додаток
Д обставина

10. Позначте речення, яким відповідають подані схеми:

А Якщо ти в дитинстві зробив маленьку помилку й запам'ятав її на все життя, тобі не доведеться каятися у великих помилках, коли ти станеш дорослим.

Б Легко тільки тому, хто не примушує себе робити те, що треба.

В Моральна глухота й сліпота, здерев'яніння серця – одна з найогидніших вад.

Г Умій розуміти й відчувати, що в осуді твоїх поганих вчинків виявляється справедливість, без якої взагалі неможливе щастя.

Д Зроби для себе правило щоденно, прокинувшись, відразу зроби ранкову гімнастику.

- 1 [], (що), (якої).
2 [], [].
3 (якщо), [], (коли) .
4 [], (хто), (що)

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

11. Установіть відповідність між видом речень і прикладами

А Я кажу підліткам про жінку – матір: ніколи не забувай, сину, що вона – творець життя.

Б Вона дала тобі життя, вигодувала тебе, відкрила перед тобою красу світу і рідної мови, уклала в твоє серце перші поняття про добро і зло, честь і безчестя.

В Пам'ятайте, сини, в матері всі помисли, турботи і переживання – про дітей, про їх долю.

Г З того часу, як жінка стає матір'ю, її почуття набувають високого, нікому крім неї не доступного змісту.

Д Найбільше щастя для батька й матері – це твоє чесне життя, любов до праці, а в шкільні роки – старанність в навчанні.

- 1 складносурядне;
2 складнопідрядне;
3 безсполучникове;
4 складне речення з різними видами зв'язку.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

12. Установіть відповідність між складнопідрядними реченнями й видами вжитих у них підрядних частин:

А Батько – найрідніший, найдорожчий для дитини чоловік, в образі якого виявляється людська відповідальність за її прихід у світ, за кожний її крок і вчинок у житті.

Б Хочеться, щоб усі батьки розуміли: міра синівського підкорення, слухняності, дисципліни визначається мірою батьківської відповідальності.

В Батьківські заслуги, батьківська честь не повинні стати для сина капіталом.

Г На батьківському корені, якщо в сина не буде кореня власного, може вирости чортополох.

Д Людина лише тоді посправжньому дорожить життям, коли в неї є щось несумірно дорожче за власне життя.

- 1 підрядне часу;
2 підрядне з'ясувальне;
3 підрядне означальне;

4 підрядне умови.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

ВАРІАНТ III

Прочитайте речення. Виконайте завдання до них 1-3.

А Дехто думає, (1)що любити дітей - це найлегша справа, найпростіша.

Б Бути добрим, бути рідним своїй дитині, бажати добра, бути доброзичливим – це вже і є любов.

В (2)Насправді це не так: любити дітей – це, я б сказав, найтонша, найскладніша і наймудріша річ, (3)яка приходить з досвідом.

Г Справжня любов поєднує в собі відповідальність за дитину і бажання добра.

Д (4)Виховуючи свою дитину, ти виховуєш себе.

1. Визначте складне речення з різними видами зв'язку.

А	Б	В	Г	Д

2. Оберіть речення, ускладнене однорідними підметами.

А	Б	В	Г	Д

3. Якою частиною мови є виділені слова в реченнях (цифра позначає наступне слово).

- А займенник;
Б частка;
В дієприслівник;
Г сполучник;

Д прислівник.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

Прочитайте речення. Виконайте завдання до них 4-7 (деякі розділові знаки пропущено)

А Твоє дитинство – це квітучий сад, вирощений для тебе чудовий палац, збудований для тебе старшим поколінням.

Б Пам'ятай, що радості життя створюються працею.

В Не безтурботно зривати плоди в квітучому саду, а вирощувати все нові і нові дерева, примножувати багатства Вітчизни це твоє завдання в житті.

Г Тільки той має право на радість, хто знає що таке праця і піт хто в праці бачить радість.

Д Без подолання труднощів немає щастя.

4. Позначте речення, яке відповідає поданій схемі:) [], (хто), (що), (хто).

А	Б	В	Г	Д

5. Оберіть речення, ускладнене відокремленим означенням.

А	Б	В	Г	Д

6. Укажіть речення, в якому потрібно доставити тире.

А	Б	В	Г	Д

7. Укажіть речення, в якому потрібно доставити кому.

А	Б	В	Г	Д

8. Укажіть безсполучникове речення

А Розуміння і відчуття краси – могутнє джерело самовиховання. Той, хто живе в ім'я блага людей, – найбагатша, найщасливіша людина.

Б В основі людської чутливості вчителя лежить загальна інтелектуальна, моральна, естетична й емоційна культура в своїй органічній єдності, а ця єдність досягається і освіченістю, і суспільним досвідом моральних відносин у колективі.

В Постійно жити багатим розумовим життям, виховувати в собі прагнення до знань, утверджуватися в переконаннях – усе це вимагає великих внутрішніх сил.

Г Бути трудівником – честь, бути дармоїдом – безчестя.

Д Егоїзм – першопричина раку душі.

А	Б	В	Г	Д

9. З'ясуйте, яким членом речення є виділені слова (цифра позначає наступне слово)

1) Громадянин, воїн, мужня і непохитна людина, людина, (1) що ладна покласти голову за свої (2)переконання, починається з відданої безкорисливої і щедрої любові до матері.

2) Я вважаю, що виховав справжню людину, якщо виховав сина, якому потрібна мати не тільки тоді, коли важко, а в будь-яку мить життя.

3) Без матері – найдорожчої у світі людини – світ здається йому (3)убогим і мертвим.

4) Я бачу важливу виховну місію в тому, щоб навчити сина жаліти, оберігати серце матері, бо воно невичерпне й безмежне в (4)своїй любові.

А додаток
Б присудок
В підмет
Г обставина
Д означення

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

10. Позначте речення, яким відповідають подані схеми:

А Той, хто живе в ім'я блага людей, – найбагатша, найщасливіша людина.

Б Найголовніше багатство нашого життя – дружба, вірність і відданість ідеалам, які об'єднують юні душі таким міцним, непорушним зв'язком, що розрив цієї духовної спілки переживається як величезне горе.

В Хочеться порадити всім, хто стоїть на порозі трудового життя: не надійтесь на те, що покликання саме прийде до вас, впаде як манна небесна.

Г Мудре і добре слово дає радість, а нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду.

Д Хочеться, щоб усі батьки розуміли: міра синівського підкорення, слухняності, дисципліни визначається мірою батьківської відповідальності.

А	Б	В	Г	Д
1				
2				
3				
4				

1 [], (щоб): [].

2 [, (хто),].

3 [], а[].

4 [], (хто): [], (що).

11. Установіть відповідність між видом речень і прикладами

А Дружба – це могутня сила, що об'єднує, дорожить життям і підносить серця.

Б Людина лише тоді посправжньому дорожить життям, коли в неї є щось значно дорожче за власне життя, ідеал, в ім'я якого вона готова піти на смерть.

В Залишай себе в праці – і будеш щасливим.

Г Людина, з'явившись на світ, потребує пелюшок і, виростаючи, прагне якнайшвидше визволитись від своїх «пелюшок»: вона переживає щастя кохання, продовжує рід людський, повторює себе в своїх дітях.

Д Нікчемність – рідна сестра підлості.

1 складносурядне;

2 складнопідрядне;

3 безсполучникове;

4 складне речення з кількома підрядними.

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

12. Установіть відповідність між складнопідрядними реченнями й видами, вжитих у них підрядних частин

А Якщо ти звикнеш кидати почате і без кінця переходити від одного до іншого, ти станеш ледарем і неуком.

Б Радість праці, трудова творчість, пошуки самого себе – усе це можливе лише в тому разі, коли в праці розкривається індивідуальність.

В Пам'ятай, що без праці людина вироджується, перетворюється в огидну мерзенну істоту.

Г Горі і нещастя, сльози і страждання, в'язниці і злочини – все це існує великою мірою тому, що багато громадян нашого суспільства не вміє побудувати цей світ і берегти його чистоту, благородність, порядність.

Д Читання – це віконце в світ, найважливіший інструмент навчання, воно має бути вільним, швидким – лише тоді цей інструмент буде готовий до дії.

1 підрядне означальне;

2 підрядне з'ясувальне;

3 підрядне умови;

4 підрядне причини.

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 –ти т.– Київ : Радянська школа, 1976.

ШКОЛА ПІД БЛАКИТНИМ НЕБОМ

Школа під блакитним небом учила мене, як відкривати перед дітьми вікно в навколишній світ, і цю науку життя і пізнання я намагався донести до всіх учителів. Я радив їм: не обрушуйте на дитину лавину знань, не прагніть розповісти на уроці про предмет вивчення все, що ви знаєте, – під лавиною знань можуть бути поховані допитливість і любов до знань. Умійте відкрити перед дитиною в навколишньому світі щось одне, але відкрити так, щоб шматочок життя заграв усіма кольорами веселки. Залишайте завжди щось недовомлене, щоб дитині захотілося ще й ще раз повернутися до того, про що вона дізналася.

Досягнення людської думки безмежні. Людина, наприклад, створила безліч книжок. Покажіть дітям красу, мудрість, глибину думки однієї книжки, але покажіть так, щоб кожна дитина назавжди полюбила читання, була готова вийти в самостійне плавання по книжковому морю. Я ділився з учителями своїми думками про «подорожі» до першоджерел живого слова – так я надавав яскраві, короткі, емоційно насичені розповіді малюків про предмети і явища навколишнього світу, які вони бачать своїми очима.

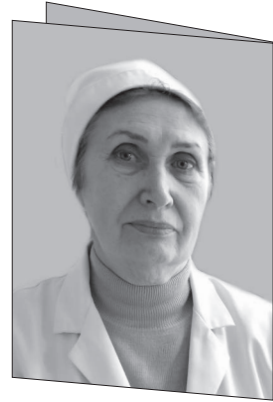
Часто в учительській, після уроків, збирались усі вчителі початкових класів і радились, як досягти того, щоб пізнання навколишнього світу, засвоєння знань про природу й суспільство ніколи не стало для дітей нудною, набридливою справою. В цій колективній творчості народжувалася нова думка – про пізнання дитиною сільськогосподарської праці і техніки, про поступове ознайомлення з творчістю кращих людей. Учителі початкових класів В. П. Новицька, Г. О. Нестеренко, М. М. Верховиніна, плануючи «подорожі» своїх учнів до першоджерел слова, за моєю порадою, визначали коло природних явищ і пов'язаних з ними видів сільськогосподарської праці, які найдоцільніше використати для розвитку мислення і мови навесні, влітку, восени, взимку.

Василь Сухомлинський. Вибрані твори в п'яти томах. Том третій. Київ, видавництво "Радянська школа", 1977 рік, стор. 42.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ЗАХОДІВ

Аліса Гадайчук, Тетяна Михаленко,
викладачі Київського міського коледжу

Розвиток інформаційного суспільства передбачає безперервне вдосконалення інформаційної компетентності кожного педагога.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується широким впровадженням в професійну педагогічну діяльність інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують вихід системи освіти на якісно новий рівень за рахунок ефективного використання принципів менеджменту. Разом з тим, розвиток інформаційного суспільства передбачає безперервне вдосконалення інформаційної компетентності кожного педагога. Співпраця викладачів і студентів з метою з'ясування та вдосконалення рівня знань студентів, спроможності їх орієнтуватися в клінічних умовах, використовуючи знання основних принципів етики та деонтології в своїй діяльності на сьогодні, є одним з головних напрямків формування професійної єдності сучасного лікаря.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення загально-суспільних заходів серед викладачів і студентів ВНЗ є одним з пріоритетів у загальній меті досягнення високого рівня професійної компетентності студентів та подальшого вирішення питання працювати чи продовжувати навчання далі.

Дослідження аспектів цього питання було здійснене під час

проведення загально-суспільних заходів серед викладачів і студентів стоматологічного факультету КиМУ та зуботехнічного відділення ВНЗ КММК.

На сьогодні, питання взаємодії викладачів і студентів є пріоритетним напрямком роботи будь-якого закладу освіти. Науковці різних рівнів розробляють методи та методики допомоги такої взаємодії.

А.Т. Щастний [1] дослідив предмет, основні принципи та проблеми біомедичної етики. Автор виклав суть і змістовні аспекти сучасної медичної деонтології. Розкрив своєрідність, організацію і способи комунікації в охороні здоров'я.

М.М. Філоненко [2] висвітлює теоретичні, методичні та методологічні основи дидактики викладання профільних дисциплін ВМ(Ф)НЗ в контексті запровадження нових стандартів освіти на засадах компетентнісного підходу.

У підручнику С.Д. Максименко висвітлюється система педагогічних знань, у яку входять теоретико-методологічні основи навчання і виховання студентів вищого медичного закладу освіти, закономірності, принципи, форми і методи організації педагогічного про-

цесу, дидактичні моделі та інноваційні методи навчання студентів, вимоги до педагогічної діяльності викладача вищого медичного закладу освіти і викладання профільних дисциплін [3].

У статті [4] розглядаються питання формування компетентності вчителя у галузі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах безперервної педагогічної освіти.

Низка досліджень присвячена інформаційним технологіям і науково-методичному забезпеченню інформатизації освіти (К.Є. Афанасьєв, В.П. Беспалько, В.Л. Матросов, Ф.Ф. Шаріпов), формуванню готовності учнів до професійного самовдосконалення в умовах сучасного інформаційно-освітнього середовища (Ю. Брановський, В.М. Вергасов, О.В. Данилова, І.Г. Лозицький, А.А. Семенов), методиці застосування комп'ютерних навчальних систем (М.Б. Булгаков, Е.О. Брицька О.Н. Гавришин, А.Р. Мирзоев, О.Штеймарк і ін.).

Однак, не зважаючи на масштабність наукових досліджень за темою роботи питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій

під час проведення загально-суспільних заходів серед викладачів і студентів стоматологічного факультету КиМУ та зуботехнічного відділення ВНЗ КММК залишається відкритим та потребує подальших вивчень.

Зараз йде становлення нової системи освіти. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці.

Перехід до інформаційного суспільства потребує від системи освіти вирішення принципово нової проблеми підготовки людей, пристосованих до швидкозмінних реалій нашої сучасності. Здатних не тільки сприймати, зберігати і відтворювати інформацію, але й продукувати нову, управляти інформаційними потоками і ефективно їх обробляти.

У процесі навчання важливо допомогти майбутньому фахівцю побудувати свою індивідуальну стратегію освіти з урахуванням здібностей і мотиваційно-ціннісної сфери особистості [5]. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес може стати основою для становлення принципово нової форми безперервної освіти, що спирається на детальну самооцінку, підтримувану технологічними засобами, і мотивовану результатами самооцінки самоосвітню активність людини.

На сучасному етапі розвитку педагогіки при визначенні методологічних вимог до застосування в освітньому процесі ІКТ мова має йти не про заміну традиційних методів навчання на нові, а про перегляд та наповнення їх змістом, яке дозволило б у змінених умовах використовувати їх конструктивно [6].

Традиційні способи передачі інформації поступаються місцем використанню інформаційно-комунікаційних технологій. У цих умовах викладачу необхідно орієнтуватися в широкому спектрі інноваційних технологій, ідей, шкіл, напрямків.

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед викладачем завдання підготовки випускників, здатних:

- орієнтуватися в мінливих життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідні знання, застосовуючи їх на практиці для вирішення різноманітних виникаючих проблем, щоб протягом усього життя мати можливість знайти в ній своє місце;
- самостійно критично мислити, бачити проблеми і шукати шляхи їх раціонального вирішення, використовуючи сучасні технології; чітко усвідомлювати, де і яким чином отримані ними знання можуть бути застосовані; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією (збирати необхідні для вирішення певної проблеми факти, аналізувати їх, робити необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання, встановлювати статистичні та логічні закономірності, робити аргументовані висновки, застосовувати отриманий досвід для виявлення і вирішення нових проблем);
- бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних галузях, різних обставинах, запобігаючи або вміло виходячи з будь-яких конфліктних ситуацій;
- самостійно працювати над розвитком власної мо-

ральності, інтелекту, культурного рівня.

Розвиток у студента здатності до активної діяльності і творчої професійної праці є в даний час необхідною умовою професіоналізму.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій стане більш ефективним, якщо будуть використані такі дидактичні умови:

1. Провідна роль теоретичних знань.

Ця умова вказує на доцільність такої організації дидактичного процесу із застосуванням ІКТ, за якої вивчення досить великої смислової дози навчального матеріалу, наприклад, теми, йшло таким чином, щоб на перших етапах студенти отримали уявлення про теоретичний зміст теми в цілому, потім на проміжних етапах за своїми окремими видами змісту кожного навчального питання, а на заключних етапах довели вивчення всієї теми, всіх видів її змісту до необхідного рівня засвоєння.

2. Єдність освітньої, виховної і розвивальної функцій навчання.

Умова відображає реально існуючі закономірні зв'язки між усіма зазначеними в його назві функціями навчання. У ньому йдеться про необхідність такого застосування ІКТ, щоб навчання як дидактичний процес виконувало не тільки освітню, але й виховну, а також розвивальну функції.

3. Стимулювання і мотивація позитивного ставлення до навчання.

Умова відображає закономірний зв'язок між успішністю навчально-пізнавальної діяльності та порушенням інтересу до неї. Воно вказує на необхідність безперервного спонукання до оволодіння змістом навчання.

4. Проблемність.

Умова проблемності відображає закономірність, що відноситься до засвоєння досвіду творчої діяльності, а також творчому засвоєнню знань і способів діяльності. Сутність закономірності полягає в тому, що оволодіння досвідом як одним з видів змісту навчання і творчого засвоєння неможливе без включення суб'єкта в рішення спеціально розробленої системи проблем і проблемних завдань, що дозволяють створювати проблемні ситуації, що вимагають від студента творчої діяльності на доступному йому рівні. Цей принцип вимагає від викладача при використанні ІКТ спочатку ініціювати створення проблемних ситуацій і тим самим активізувати вчення, надаючи йому рис творчої, пошукової діяльності.

5. Поєднання колективної навчальної роботи з індивідуальним підходом у навчанні.

Ця умова вимагає від викладача доцільного поєднання відповідних форм навчання. Вона орієнтує проектувати інформаційно-технологічне забезпечення освітнього процесу таким чином, щоб була можливість використовувати його як під час проведення планових занять під керівництвом викладача, де останній буде грати роль провідного керуючого суб'єкта, так і в частині самостійної підготовки студентів без участі викладача [7].

Інформаційно-комунікаційне середовище, в яке поміщений кожен сучасний студент, створює всі умови для активного використання комп'ютерних засобів і технологій в освітньому процесі, підвищуючи при цьому значимість і ефективність самостійної роботи.

6. Орієнтованість навчання на активність особистості.

Використання ІКТ у освітньому процесі спочатку має бути спрямоване на розвиток особистості, виявлення особливостей учня як суб'єкта, визнання його суб'єктивного досвіду як самобутності й самоцінності, побудова педагогічних впливів з максимальною опорою на цей досвід, розкриття своєрідності індивідуального отримання знань через аналіз способів навчальної роботи.

7. Відповідність навчально-інформаційної бази змісту навчання.

Головна вимога цієї умови сформульована в самій його назві, а її суть полягає в тому, щоб інфраструктура відповідала б специфіці праці, що визначається змістом навчання і характером дидактичного процесу. Практична реалізація вимог цієї умови можлива лише в тому випадку, якщо створення навчально-інформаційної бази буде здійснюватися на основі науково-педагогічних вимог, які розробляються викладачами.

Передача знань студентам і розвиток професійно-особистісних якостей мають проводитися різними педагогічними інструментами, відповідно: педагогічними технологіями і творчими прийомами [7]. При цьому інтенсивність впливу педагогічної технології можна регулювати зміною виду технології, а творчих прийомів – зміною рівня. З іншого боку, педагогічні інструменти зазвичай розраховані на деякого середнього студента в групі і тому не гарантують успішності навчання всіх студентів.

Не останню роль у процесі пошуку навчальних взаємодій займають адміністрація факультету (деканати), кафедри, що працюють в безпосеред-

ньому контакті зі студентами: виявлення активних, використання заходів заохочення – нагородження грамотами, дипломами тощо, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, проведення загальноосвітніх заходів.

На базі Київського міжнародного університету (КиМУ) викладачами стоматологічного факультету цього закладу та викладачами зуботехнічного відділення Київського міського медичного коледжу (КММК) було проведено відкритий полідисциплінарний регіональний колоквиум. Колоквиум – це співбесіда між викладачем і студентами з метою з'ясування та підвищення рівня їх знань. Колоквиум охоплював п'ять дисциплін (анатомія, знімне протезування, ортодонція, психологія і навчальна практика в зубопротезній лабораторії) і тривав протягом одного робочого дня студента. Структура колоквиуму: лекція з анатомії, клінічні заняття з ортодонції та знімного протезування, практичне заняття в зубопротезній лабораторії.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій, як менеджменту, під час підготовки студентів середньої ланки, було направлено на вирішення питання, працювати чи продовжувати навчатися.

Формування інформаційно-комунікативних компетентностей було умовно розділено на 5 етапів:

1. Адаптаційно-орієнтувальний етап. Відбувається усвідомлення і осмислення вибору діяльності, корекція ціннісних пріоритетів, формування навичок і вмінь, прогноз подальшого професійного зростання. На цьому етапі студенти знайомляться з новими умовами навчання (аудиторії, клінічні бази, зубопротезна лабора-

торія, методика проведення практик та лекцій), відбувається комунікація з колегами та викладачами. Студент виходить на новий рівень освітнього процесу, здійснюється діагностика рівня сформованості знань, умінь і навичок у галузі інформаційно-комунікаційних технологій і етико-деонтологічної підготовки.

2. Змістовно-рефлексивний етап. Відбувається оволодіння системою фахових знань та умінь, їх осмислення і розвиток. На цій базі формується професійно значима особистість. На цьому етапі студенти структурують отримані знання, здійснюється формування здатності до адекватного сприйняття, розуміння й оцінки викладацьких методик, доцільності їх використання, уміння співвідносити можливості викладацького засобу з можливими ситуаціями його використання, знаходити зв'язки між можливостями інформаційно-комунікаційних технологій та матеріалом з різних дисциплін. Застосування клінічних тренажерів при роботі в малих конкурентних групах з демонстрацією і використанням інтерактивних муляжів, різноманітних приладів, устаткування дозволяє сформувати відповідні здатності до виконання професійних функцій.

3. Практико-рефлексивний етап. Передбачається гармонійне інтегрування в професійне середовище. Набувається початковий професійний досвід. Робота в клінічному кабінеті дала змогу студентам зрозуміти важливість формування інформаційно-комунікативних компетентностей, які визначають здатність до взаємодії всіх учасників процесу, оперувати профільними знаннями в умовах трудової діяльності, працювати в команді, здатність

до взаєморозуміння, обміну інформацією, самостійного і швидкого ухвалення професійних рішень.

4. Етап професійного зростання. Відбувається самооцінка готовності до професійної діяльності. Прогнозується подальше професійне зростання за умови безперервної інформаційно-комунікативної підготовки. На цьому етапі студент самостійно визначає, чого він навчився, з'ясовує для себе, над чим ще треба попрацювати, які практичні навички необхідно вдосконалити. Колоквіум указав на необхідність звернути більше уваги студентів на етико-деонтологічні аспекти роботи в клініці і з повагою ставитись до роботи лікаря.

5. Рефлексивно-оцінювальний етап. Визначається доцільність опанування та використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі, формуються потреби в їх освоєнні. Рефлексія майбутнього фахівця, як і його внутрішня діяльність, спрямована на самопізнання й осмислення ним свого духовного світу, власних дій і станів, ролі і місця у праці. Рефлексивне ставлення людини до власної діяльності є однією з найважливіших умов глибшого її усвідомлення критичного аналізу і конструктивного вдосконалення. На цьому етапі студенти приймають рішення чи продовжувати навчання, чи пов'язати своє майбутнє з роботою за фахом – технік зубний.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, як менеджменту, при підготовці студентів середньої ланки показало, що 9 (з найвищим балом успішності) з близько 30 осіб, які були присутніми на колоквіумі, поступили на навчання в тому ж навчальному році. Колоквіум показав, що

взаємодія між викладачами стоматологічного факультету Київського міжнародного університету (КиМУ) та викладачами зуботехнічного відділення Київського міського медичного коледжу (КММК), де діяльність кожного направлена на забезпечення ринкових потреб і має за мету отримання прибутку, а це в нашій галузі ймовірно лише за умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій і отримання продукту високої якості, можлива і корисна.

Для підвищення ефективності застосування ІКТ можна виділити основні вимоги, до інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу:

- чітке визначення ролі, місця, призначення і часу використання навчальних програм;
- провідна роль викладача у проведенні занять;
- забезпечення високого ступеня індивідуалізації навчання;
- забезпечення стійкого зворотного зв'язку.

Застосування комплексу дидактичних умов і реалізація означених вимог будуть сприяти підвищенню якості підготовки фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, такого, що вільно володіє своєю професією і орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Висновки. Інформаційно-комунікаційні технології концентрують у собі всю сукупність якісно нових засобів щодо інтегрування інформації комунікації та їх виключного значення у створенні умов

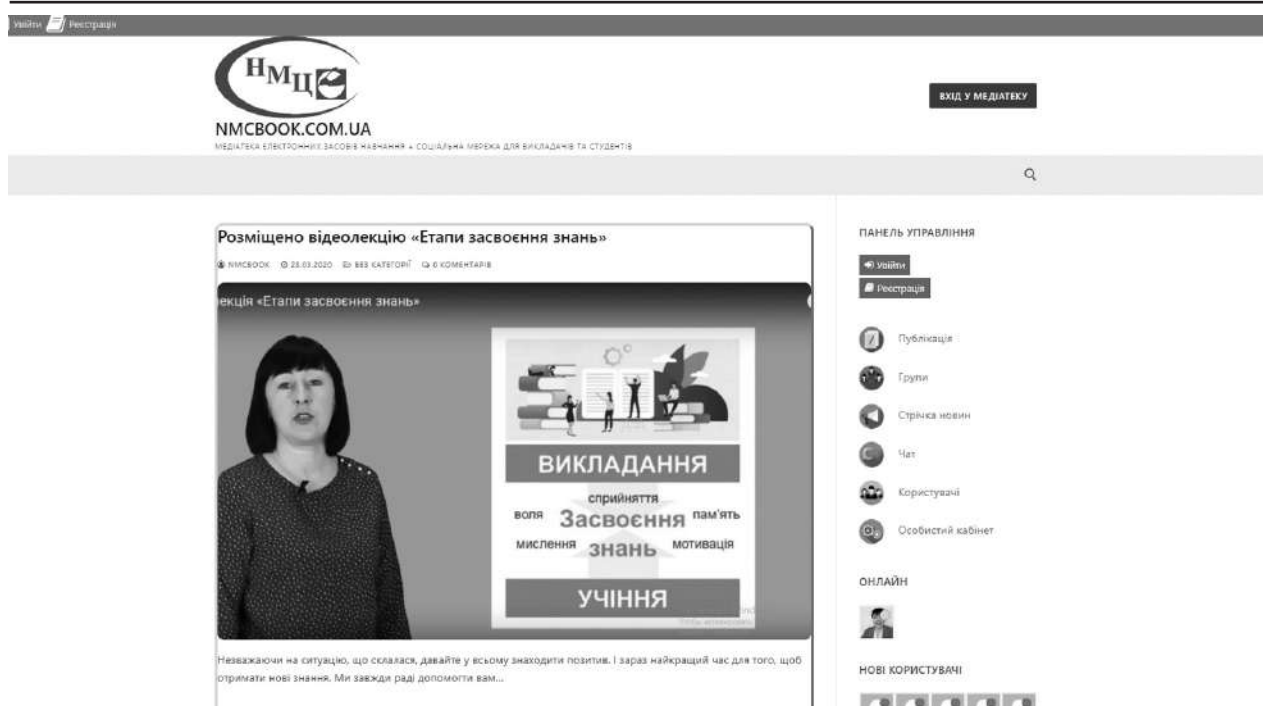
професійної діяльності викладачів і студентів стоматологічного факультету КиМУ та зуботехнічного відділення ВНЗ КММК. Співпраця викладачів та студентів на заняттях від

лекційного матеріалу до впровадження практичних здобутків показала відмінні комунікаційні результати та якість впровадження професійних навичок у практичну діяльність. Застосу-

вання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє якісній комунікації студентів та їх подальшому навчанню.

Список використаних джерел

1. Биомедицинская этика и коммуникации в здравоохранении : учебно-методическое пособие / А.Т. Щастный [и др.] ; под ред. А.Т. Щастного. – Витебск : ВГМУ, 2018. – 310 с.
2. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) ВМ (Ф) НЗ України / М. М. Філоненко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2016. – 88 с.
3. Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти [текст]: підручник П 24 / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко – Київ : Центр навчальної літератури, 2014. – 288 с.
4. Лавина Т. А. Развитие компетентности учителя в области информационно-коммуникационных технологий в условиях непрерывного педагогического образования / Т. А. Лавина // Информатика и образование. – 2012. – №1(203). – С. 72–74.
5. Бездухов А.В. О целеполагании в деятельности учителя. Проблемы инновационности, конкурентоспособности и саморазвития личности в условиях модернизации педагогического образования // Сборник трудов Международной научной конференции. – Казань, 2012. – С. 41–46.
6. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря / М.М. Філоненко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2015.
7. Ахмедьянова Г.Ф. Агент-ориентированная координация творческого и технологического инструментов обучения // Вестник Оренбургского университета, 2014. – № 2. – С. 13–16.

Розпочала роботу перша в Україні соціальна освітньо-інформаційна мережа для викладачів та студентів, вчителів та учнів NMCBOOK, яка складається із Медіатеки електронних засобів навчання та соціального блоку.

РЕЄСТРУЙТЕСЬ! ПРАЦЮЙТЕ! НАВЧАЙТЕСЬ! КОМЕНТУЙТЕ! СТВОРЮЙТЕ ОСВІТНІЙ КОНТЕНТ!

ЯК ВИКЛАДАЧАМ ПОРОЗУМІТИСЯ З «ЦИФРОВИМ» ПОКОПІННЯМ СТУДЕНТІВ

Надія Оберська,
викладач ВП НУБІП України
«Бережанський агротехнічний коледж»

Для переважної більшості студентів характерні відхилення у поведінці, бо в них не повною мірою сформований соціальний досвід.

Ефективність заняття як педагогічного дійства залежить не тільки від педагога а і від студентів, від їхньої організованості, дисциплінованості. Тому важливо знати й уміти застосовувати технологію і техніку підтримання належної дисципліни й організованості вихованців на занятті.

Кожен студент – це особистість з усіма її позитивними і негативними виявами характеру, які не завжди можна передбачити. Кожен педагог знає, що частина студентів так чи інакше схильна порушувати дисципліну на заняттях. І не тому, що вони розбещені. Є така педагогічна мудрість: для переважної більшості студентів характерні відхилення у поведінці, бо в них не повною мірою сформований соціальний досвід.

Досвідчені педагоги знають, що в процесі заняття часто виникають ситуації, які можуть зруйнувати навіть добре сплановану режисуру заняття.

Подібні випадки можуть виникати часто. Не варто чекати якихось порад-рецептів. Треба розглядати кожен випадок окремо й окремо створити для нього специфічний метод чи прийом. Методи і прийоми підтримання порядку, дисципліни на занятті мають застосовуватися не без розбору, а відпо-

відно до тих закономірностей поведінки, які встановлені для студентів. Дехто з вольових педагогів намагається сповідувати надто жорстку дисципліну. Це призводить до того, що психологічно студенти витрачають свої зусилля на те, щоб утримувати себе у визначених учителем рамках, бо будь-яке відхилення відразу помічає викладач. На заняттях у таких викладачів завжди "залізна дисципліна", але низький рівень інтелектуальної праці.

Усі правила і прийоми підтримання належного порядку на занятті мають бути спрямовані на усунення причин, які ведуть до порушення дисципліни. Звідси перша вимога: знати ці причини, їх може бути багато. Розглянемо лише деякі.

Ситуація № 1

Ви розкриваєте дошку, щоб написати тему уроку, – а там великими буквами написані образливі слова про студентку Оксану. Що робити?

Варіанти розв'язання

1. Негайно ліквідую напис і розпочну урок, не з'ясовуючи, хто це написав. На перерві запитаю Оксану, хто б міг таке вчинити. Наступного разу почну коротким монологом з на-

тяком (продумаю заздалегідь).

2. Знаєте, анонімки, на мій погляд, шкодять перш за все людині, яка їх пише. Те, що робиться таємно, рано чи пізно стає очевидним. Отож нам не варто гаяти час, щоб з'ясувати, хто забруднив дошку.

3. Витираючи написане, скажу: «З дошки ці слова легко витерти, але вони залишаться на обличчі автора, доки він не зізнається. Якщо йому подобається ходити з такою візиткою, то мені його шкода...»

Ситуація № 2

Перевірка домашнього завдання пройшла нормально. В гарному настрої вчитель назвав нову тему. Але коли відвернувся до дошки, щоб її записати, хтось з раптом різко і голосно свиснув за його спиною. Як вчинити вчителю?

Варіанти розв'язання

1. Дуже прикро, що серед вас, таких дорослих і солідних студентів, сидить «свистун». Я навіть не запитую, хто це зробив: той, хто свистить у спину, на мою увагу не заслуговує.

2. З презирством запитаю: «Хто?!» Витримавши психологічну паузу, продовжу: «Розумію. Тільки жалюгідний боягуз може ховатись за спинами

інших. Бійтесь таких людей, на них не можна покластися...» І продовжу заняття.

3. Повернувшись до класу, промовлю з іронією: «З виду, напевно, орел, а цвірінькає...»

Ситуація № 3

Молода викладачка на занятті пояснює новий матеріал. Раптом помічає, що двоє хлопців грають у карти. Як їй реагувати?

Варіанти розв'язання

1. Зробити паузу, підійти до них і сказати: «Ну, що? Вже визначили, хто з вас найрозумніший? Нічого-нічого, можете продовжувати. Коли визначите, скажете мені. Тоді я по-своєму перевірю рівень вашого інтелекту. Пробачте, що потурбувала...»

2. Підійти до них і спокійно сказати: «Хлопці, вибачте, що відволікаю. Так можна залишитись у дурнях на все життя. Але чи варто?...»

3. Написати на дошці: «... – дурень». Потім підійти до хлопців і тихенько сказати: «Мені б дуже не хотілось, щоб замість трьох крапок на дошці було б вписане ім'я когось із вас».

Ситуація № 4

Молодий викладач приходить на своє перше заняття і бачить, що на столі лежить порнографічна картинка. Група затихла – очікує реакції. Що йому робити?

Варіанти розв'язання

1. Подивитися, а потім з інтонацією байдужості і відповідним виразом обличчя сказати: «І це все, чим ви хотіли мене здивувати?»

2. На що ви чекаєте? В кого проблеми – зверніться до спеціаліста, і він порадить, як упоратись з відповідним комплексом. Бажаю здоров'я!

3. Хотілося сьогодні провести тестування, щоб ознайомитись з вашими особис-

тими проблемами. Тепер все зрозуміло. Дякую, що допомогли зекономити час.

Ситуація № 5

Перед початком заняття підходять двоє студентів і хочуть з Вами поговорити. З перших питань Ви здогадались про їхній задум: виявити Ваше особисте ставлення до інших учителів – Ваших колег. Ваші стосунки з учнями до цього часу були відвертими. Що робити далі?

Варіанти розв'язання

1. Професійна етика забороняє офіцерам обговорювати інших офіцерів у присутності солдатів. Я також керуюсь цим принципом і не можу ним поступитись.

2. Цих людей тут немає. А обговорювати когось поза очі непристойно. Це мій принцип, і раджу вам також ним керуватись.

3. У кожної людини є свої недоліки, є вони й у мене. Мені б не хотілося додавати до них ще один – обговорювати інших людей за їх відсутності. Навіть у тому випадку, коли я не всі їхні погляди поділяю і не з усім погоджуюсь.

Ситуація № 6

Студент погано вчиться, і вкотре не виконав домашнього завдання, Іван Семенович

докоряє йому: «Олеже, як ти допускаєш, щоб тобі весь час ставили двійки?» Хлопець відповідає: «А я стану великим футболістом і гратиму в зарубіжних клубах. Мені платимуть там великі гроші без вашої освіти!» Як вчините на місці Івана Семеновича?

Варіанти розв'язання

1. Один також мріяв стати великим футболістом. При цьому дуже боявся щонайменших розумових зусиль. Напруження мозку здавалось йому справою такою ж важкою і неімовірною, як підйом вантажу вагою в тонну голіруч. Він мріє й досі, а діяти не наважується, бо впевненість у життєвих ситуаціях людині дають знання та розум.

2. Так, ти обов'язково станеш великим футболістом. Але мені буде соромно, коли я по телебаченню буду дивитись твоє інтерв'ю і замість змістовних відповідей почую самі «туалетні звуки», бо тобі не вистачило знань і загального кругозору. Адже шлях до великого футболу треба пройти не тільки ногами.

3 Якщо ти на заняттях постійно пропускаєш м'яч у свої ворота, то і на футбольному полі не зможеш успішно боротись.

Ситуація №7

Викладач організував та налаштував студентів на заняття. Раптом відчиняються двері і заходять ще три студенти. Користуючись демократичністю викладача, вони дозволяють собі це не вперше. Як поводитись учителю?

Варіанти розв'язання

1. Заздалегідь попередити, що в разі запізнення буде ставити в журналі відповідну позначку, а на наступному занятті обов'язково запитувати тих, що запізнилися.

2. Поставити їм такі питання, які б загнали їх у глухий кут. Це б відбило в них бажання запізнюватися.

3. Сказати, назвавши прізвища тих, що запізнились: «Залишіться, будь ласка, на перерві. Я з вами хочу перекинутись "незлим, тихим словом"...»

Ситуація № 8

На занятті вивчається нова тема. Студенти зацікавлено слухають викладача В аудиторії стоїть тиша. Але раптом її порушує різкий дзвінок мобільного телефону. Всі студенти мимоволі переключають увагу на Дениса, який, схилившись до парти, розмовляє по телефону. Студенти чекають на реакцію вчителя. Якою вона має бути?

Варіанти розв'язання

1. Я зупиню пояснення і звернусь до студентів з іронією: «Давайте закриємо вуха, щоб не підслуховувати чужу розмову. А ви, Денисе, скажете нам, коли можна буде про-

довжувати далі...»

2. Не перериваючи пояснення, я жестом попрошу у Дениса телефон і продовжу говорити в трубку, тільки дещо гучніше, давши зрозуміти, таким чином, що студент на парі.

3. Я запитаю, чи не заважаємо йому я та його одногрупники і чи не вийти нам у коридор, поки він не закінчить розмову?

Ситуація № 9

Йде заняття. Всі уважно слухають, крім Мишка. Його сонний погляд, нарешті, переростає у справжній сон, хлопець починає тихенько хропіти. Студенти переключають увагу на нього. Вас вже перестали слухати – чекають реакції. Якою ж вона буде?

Варіанти розв'язання

1. Я тихенько звернусь до одного з студентів і попрошу включити будильник.

2. Підійду до Мишка, погладжу його по голові, промовляючи: «А як він, бідолашний, бажав сьогодні відповідати. Усю ж ніч готувався. Не будіть його, прошу вас, нехай поспить...»

3. Тихенько розбудити Мишка і сказати; «Якщо ти в такий спосіб засвоюєш матеріал, я нічого не матиму проти і дозволю це й надалі, коли ти коротко повториш те, про що йшла мова в останні п'ять хвилин. Прошу...»

Ситуація № 10

Під час заняття Ви помічаєте, що Дмитро трохи напідпитку. Ваші подальші дії?

Варіанти розв'язання

1. Якщо студент не заважає

на занятті – не потрібно витрачати час, а на перерві можна залишити його в аудиторії і дати індивідуальне завдання: підготувати десятихвилинний виступ про шкідливість алкоголю до наступного заняття.

2. Дати Дмитрові індивідуальне завдання на занятті, щоб не заважав. Наступного дня провести індивідуальну бесіду, заздалегідь продумавши її зміст.

3. Не підвищуючи голосу, ввічливо, тактовно попрошу його віднести в кабінет директора записку «не в службу, а в дружбу». Якщо нічого не зрозуміє він, то все зрозуміє директор.

Щоб аудиторія була керована, необхідно насамперед захопити студентів зацікавити їх, використовуючи додатковий матеріал. При цьому діти мають чітко дотримуватися вимог, які вчитель висуває на занятті.

Ю. Б. Зотов сформулював чотири критерії, які є необхідною умовою того, щоб у вчителя загалом не було проблем з дисципліною на уроці:

- по-перше, учитель має бути вимогливим, але доброзичливим;
- по-друге, педагог має любити дітей просто за те, що вони діти;
- по-третє, учитель має глибоко знати свій предмет, бути захопленим ним;
- по-четверте, педагог має досконало володіти організаційною складовою процесу навчання.

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІКТ

Микола Бондарєв,
викладач КЗ «Бердянський медичний коледж»
Запорізької обласної ради

Застосування інтерактивних методів при вивченні хірургії сприяє ефективному опануванню теоретичного матеріалу та формуванню практичних навичок.

Сьогодні одним із найефективніших методів організації освітнього процесу є впровадження інтерактивних методів, під час яких взаємозалежна спільна діяльність учасників освітнього процесу сприяє поринанню в реальну атмосферу співпраці для спільного вирішення проблем.

Інтерактивні методи підвищують мотивацію та зацікавленість вивченням відповідної дисципліни. Застосування інтерактивних методів при вивченні хірургії сприяє ефективному опануванню теоретичного матеріалу та формуванню практичних навичок.

На сьогодні рівень професійної компетентності майбутніх фахівців усе більше залежить від їх здатності самостійно аналізувати власний освітній рівень, виявляти недоліки, набувати нових знань, формувати вміння та навички, що дозволить у майбутньому швидко адаптувати свої знання до сучасних технологій, які постійно розвиваються та вдосконалюються.

Треба зазначити, що лише свідоме, критичне та ініціативне ставлення студентів до власних навчальних результатів, розуміння цілей свого професійного розвитку, аналітичний підхід до вивчення відповідної дисципліни збільшить

результативність освітньої діяльності.

Завдяки явищу глобальної інформатизації середовища й соціуму, постійного, швидкого зростання обсягу інформації щодо удосконалення відповідних професійних галузей, стрімкий розвиток технологій сприяють реформуванню навчально-пізнавального процесу, зокрема в аспекті відносин між викладачем і студентом. Головним елементом у цьому процесі є збільшення самостійної роботи, яку виконують студенти. Вищезазначене сприяє масовому застосуванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, і вони стають невід'ємною частиною освітнього процесу¹.

Під час процесу навчання студенти мають робити більше, ніж тільки слухати, намагатися запам'ятовувати й нотувати готові думки вчителя. Вони мають можливість генерувати інформацію самостійно, суб'єктивно зосереджуватися на проблемах, знаходити методи їх розв'язання через спостереження та планування.

Отже, питання впровадження інформаційних технологій в освітній процес є пріоритетною невід'ємною складовою

сучасної глобалізації й «інформаційної течії».

Як відомо, у сучасних умовах інформатизації використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання здійснюється під час викладання майже всіх навчальних дисциплін².

Спостерігаючи за цією тенденцією, можна ствердити, що впроваджені в освітній процес інтерактивні форми й методи навчання сприяють збільшенню потенціалу студента, здобуттю професійних знань, формуванню вмінь та розвитку індивідуальних якостей.

Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям студенти мають змогу: «аналізувати інформацію та розвивати творчий підхід до засвоєння навчального матеріалу; навчитися розуміти предмет та висловлювати власну думку, формулювати власну позицію, уміти аргументувати й дискутувати; навчитися поважати альтернативну думку іншої людини; розвивати уяву, моделювати різні соціальні ситуації, виникнення проблеми та її превенційне професійне вирішення; урешті вчитися будувати діалог у групі, уникати конфліктів, шукати компромі-

си, прагнути консенсусу»³.

Аналізуючи аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у контексті оцінювання результатів навчальної діяльності студентів з дисципліни "Хірургія", можемо дійти висновку, що активізація навчальної діяльності студентів у цьому випадку призводить до зміни й функцій сучасної лекції, яка все більше орієнтується на стимулювання студентів до подальшої самостійної роботи.

Перед сучасним викладачем постають завдання не тільки надати інформацію, але й мотивувати студентів до самостійного вивчення матеріалу, формувати індивідуальне ставлення до специфіки дисципліни, стимулювати студентів до подальшої самостійної праці та пошуку джерел додаткової інформації⁴.

Проаналізуємо особливості сучасної лекції з дисципліни «Хірургія».

Використання мультимедійних презентацій забезпечує наочність подання навчального матеріалу й сприяє

його кращому розумінню та запам'ятовуванню. Перевагою презентації є використання не тільки текстового матеріалу, але й фотографій, малюнків, схем, графіків тощо за логічною схемою. Статична картинка при цьому може бути перетворена в динамічну демонстрацію, темп і послідовність наведення елементів якої контролюються викладачем.

Ще однією перевагою мультимедійних лекцій є можливість використання аудіофайлів. Аудіальний навчальний матеріал підкріплюється зоровими образами та сприймається органами чуття людини, що забезпечує підвищення ефективності сприйняття інформації. Таким чином нова інформація міцно закріплюється на інтуїтивному рівні.

Іншою перевагою мультимедійних презентацій є зручність та швидкість відтворення тез, фотографій, малюнків, графіків, таблиць, схем тощо, що суттєво поліпшує концентрацію студентів та економить час викладача.

Також презентація дає можливість структурувати заняття. Викладач на слайдах має наводити всі ключові слова, визначення та нові терміни. Ця методика полегшує сприймання та засвоєння студентами матеріалу. Отже, перевагою мультимедійних презентацій є наочність, зручність та швидкість викладення нового матеріалу.

Потрібно підкреслити також, що тільки під час мультимедійних лекцій професійним викладачем створюються умови для швидкого й максимально якісного контролю рівня сприйняття студентами навчання предмету. Для досягнення цього ефекту після пояснення чергового інформаційного блоку студентам пропонуються невеликі за обсягом рольові завдання для знаходження властивого розв'язання⁵.

Після невеликого відрізка часу, протягом якого викладач спостерігає за роботою кожного студента, демонструється слайд із еталоном властивого рішення. Після цього студенти самостійно порівнюють результати з еталоном рішення на екрані та виправляють власні помилки.

Завдяки результатам постійного оцінювання рівня розуміння студентами матеріалу можна вносити невеликі корективи в процес викладання лекції, а саме повернутися до складних питань або скоротити пояснення у випадку розуміння матеріалу студентами. Така методика створює для лектора можливість контролювати діяльність всіх учасників

¹Мілерян В.Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах: метод. посібник / В.Є. Мілерян. – К.: Хрещатик, 2006. – 80 с. 6; Пометун, О. І. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посіб./ О. І. Пометун; авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136-137 с.

²Скрипник, М. Вступ до теорії інтерактивних технологій післядипломного навчання / М. Скрипник // Післядипломна освіта в Україні. - 2012. - N 2. - С. 88-90.

освітнього процесу та заохочувати їх до активізації навчальної діяльності⁶.

Ключовим моментом є розміщення навчальних матеріалів напередодні проведення лекції в інтернеті. Цей захід дає змогу студентам попередньо ознайомитися з навчальним матеріалом, який буде розглядатися напередодні, що збільшує якість та продуктивність лекції. Усі матеріали з дисципліни доступні протягом усього циклу вивчення навчальної дисципліни для кожного студента, незалежно від присутності на лекції.

Необхідно зазначити, що завдяки подібній практиці виявлено високу ефективність виконання студентами завдань для самостійного опрацювання після прослуховування лекції напередодні практичного заняття.

Під час проведення практичних занять застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє використовувати завдання, які розроблені на основі само-

оцінювання, інтерактивності, креативності, логіки, що позитивно впливає на розвиток професійних та індивідуальних якостей майбутніх фахівців – медсестер та фельдшерів.

У завданнях представлений кінцевий результат роботи, тому студенти мають виконати аналітичну діяльність: виявити ті чи інші навчальні блоки в завданні, відібрати та використати відповідний інструментарій для знаходження правильної відповіді, тобто «реконструювати» попередньо заданий кінцевий результат.

Важливо, що за такого процесу засвоєння матеріалу та набуття професійних навичок здійснюється завдяки активній самостійній діяльності студентів, процес сприяє розвитку їх особистісних якостей (відповідальність, ініціативність, креативність), формується самооцінка, збільшується мотивація до досягнення цілей і результатів.

Викладач дисципліни "Хірургія" при цьому має можли-

вість спостерігати за роботою кожного зі студентів, надавати консультацію та іншу допомогу, направляти майбутнього фахівця до знаходження правильної відповіді.

На відміну від традиційної форми проведення практичних занять, коли студент не мотивований на самостійне вирішення проблем та втрачає інтерес, очікуючи вказівок лектора щодо знаходження та виправлення помилок під час розв'язання навчальної задачі, запропоновані навчальні завдання вміщують елементи самоконтролю, і студенти можуть самостійно оцінити, правильність результату.

Таким чином, одним із основних переваг інтерактивних методів навчання є наближення процесу навчання до реальної практичної діяльності майбутніх медсестер і фельдшерів. Творчий пошук викладача, його невпинна самоосвіта та вміння адаптувати ці методи до своєї дисципліни дають незаперечний освітній ефект.

³Джерело: Огляд інтерактивних методів, http://lt.multycourse.com.ua/ua/print_page/theme/67, 01.09.2019

⁴Ермоленко, Т. И. Методика подготовки и проведения лекции как одной из ведущих форм обучения / Т. И. Ермоленко // Эксперим. і клініч. медицина. - 2015. - N 2. - С. 163-164.

⁵Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / НАПН України, Педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

⁶Пометун, О. І. Інтерактивні технології навчання..., 137 с.

Список використаних джерел

1. Ермоленко, Т. И. Методика подготовки и проведения лекции как одной из ведущих форм обучения / Т. И. Ермоленко // Эксперим. і клініч. медицина. – 2015.
2. Мілерян В.Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах : метод. посібник / В.Є. Мілерян. – Київ : Хрещатик, 2006.
3. Пометун, О. І. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посіб./ О. І. Пометун; авт.-уклад : О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ : А.П.Н., 2002.
4. Скрипник М. Вступ до теорії інтерактивних технологій післядипломного навчання // Післядипломна освіта в Україні. – 2012.
5. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник / НАПН України, педагогічної освіти і освіти дорослих. – Київ : ВД «ЕКМО», 2011.

Інтернет-сторінка:

http://lt.multycourse.com.ua/ua/print_page/theme/67

ВИКОРИСТАННЯ 3D-ТЕХНОЛОГІЙ У МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

**Леся Галич, заступник директора
з навчально-виробничої роботи
Олена Водяницька, голова циклової комісії
вузьких клінічних дисциплін
ВНЗ «Перший Київський медичний коледж»**

Сучасним трендом в освітніх технологіях, що відповідає всім вимогам і володіє величезним потенціалом є 3D-технології.

На думку П. Друкера, американського вченого, «інноваційна діяльність – це гарно організована, раціональна і систематична робота», а XXI століття – століття інновацій. Високі технології з кожним роком проникають все глибше і глибше в повсякденне життя суспільства. Мультимедійні, інтерактивні, мобільні, 3D-, 4D- та 5D-технології створили Digital (цифровий) світ з новими видами комунікацій і для сучасних дітей цифрове середовище стало «рідним» і звичним.

Довідково:

3D-технології – відтворення довжини, ширини і глибини об'єкта.

4D-технології – пам'ять форми: деталь складається, розтягується, скручується або згинається, «активується» під впливом води, тепла або механічного тиску.

5D-технології – Eternal 5D або Superman memory crystal – технологія оптичного запису інформації з дуже високою щільністю і довговічністю. Основний принцип – оптичний запис інформації на прозорий матеріал, що не володіє особливою світлочутливістю, але довговічний – наприклад, кварцове скло. Для модуляції використовуються інтенсивність, поляри-

зація і довжина хвилі лазерного випромінювання. Записані дані розташовуються в тривимірному об'ємі. Самозібрана наноструктура взаємодіє з оптичним випромінюванням як кристал із властивістю променезаломлення. Кожна крапка, зроблена лазером, крім положення в тривимірному просторі має ще свої напрямки оптичної осі і ступінь непрозорості. Таким чином, до трьох геометричних просторових вимірів додаються ще два «оптичних вимірювання», і запис даних стає «п'ятивимірним» – тому технологія і була названа Eternal (вічний) 5D.

Понад 95% підлітків мають сучасні високотехнологічні «гаджети»: комп'ютери, планшети, мобільні телефони з цілодобовим доступом до інтернету. Чи могла залишитися осторонь система освіти? Відповідь очевидна. У освітньому процесі зараз повсюдно використовується мультимедійне обладнання та телекомунікаційні технології.

Але ми часто зустрічаємося з проблемою в осередках студентів-медиків, коли студенти скаржаться на відсутність новітньої літератури та новітніх технологій у медичній освіті.

Зрозуміло, що в багатьох країнах ці інновації вже давно інтегровані у процес навчання. Проте в Україні вікові генерації викладачів не завжди здатні коректно і належно розцінювати роль інноваційних технологій у медичній освіті і не є настільки лабільними і гнучкими у освоєнні таких технологій, наскільки молоде покоління студентів.

З метою удосконалення правових і організаційних основ розвитку освіти в Україні була схвалена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, яка конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти. Національна доктрина розвитку освіти передбачає реформу освіти, підвищення її якості, доступність і конкурентоздатність, модернізацію змісту і удосконалення організації всіх ланок освіти.

Разом з тим, висока швидкість розвитку технологій і відповідно короткий цикл життя обладнання ставлять перед освітою нові виклики в боротьбі за залучення і утримання уваги студентів до процесу навчання.

Сучасним трендом в освітніх технологіях, що відповідає всім вимогам і володіє величезним потенціалом, є 3D-технології (3 dimensions – тривимірність). Тривимірна графіка – це зображення, що відображається в трьох вимірах. Тобто це зображення на площині, яке відрізняється від двовимірного тим, що складається з побудови геометричної проекції тривимірної моделі сцени на площині.

Існує такий метод, як анаглів, який дозволяє отримати стереоефект (3D) для стереопари звичайних зображень з допомогою кольорового кодування зображення, призначених для лівого та правого ока. Для отримання ефекту необхідно використовувати спеціальні окуляри, в яких замість діоптрійних скелець встановлено спеціальні світлофільтри: для лівого ока – червоний, для правого – блакитний або синій. Стереозображення є комбінацією зображення стереопари, в якому в червоному каналі – зображення для лівого ока, а в синьому – для правого.

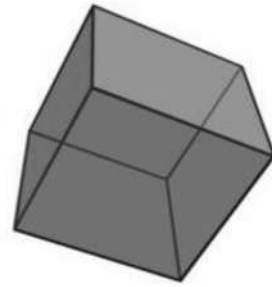
Червоно-сині анаглівні окуляри дозволяють «обманути» мозок, і створюють ілюзію тривимірності зображення за рахунок кольорового кодування.

3D-технології в медичній освіті дозволяють урізноманітнити практичні заняття та лекції, зробити освітній процес ефективним і візуально-об'ємним. Застосування 3D-контенту в аудиторії дає можливість наочно пояснювати студентам матеріал, сприяє «зануренню» в тему протягом заняття і дозволяє мобільно переходити від цілої структури до окремих її елементів, від складного до простого і навпаки.

Навчальний інтерактивний контент складається з поєд-

□ 2D-зображення

□ 3D-зображення

нання:

- тестів;
- інтерактивних завдань;
- інтерактивних ігор;
- 3D-зображень, текстів, і гіперпосилань (3D-атласи для iOS, Android; програми для ПК; ресурси з відеоматеріалами);
- 3D-відео;
- 3D-моделювання;
- віртуальних симуляторів;
- доповнених реальностей;
- інтерактивних панелей.

Широке поширення отримали тривимірні навчальні атласи.

Використовуючи тривимірні атласи, можна візуально переглядати в тривимірній проекції і обертати 3D-об'єкти органів, кісток, зубів тощо в реальному масштабі часу на персональному комп'ютері. Такий матеріал може бути корисний всім студентам медичних закладів освіти.

3D-відео – анімаційний ролик, що може бути як простим схематичним відображенням процесів, так і фотореалістичною картиною, що демонструє такі деталі, які не можна побачити ніяким іншим способом, навіть під мікроскопом. 3D-графіка і 3D-анімація (створення рухомих зображень), спочатку придумані для розваги, здатні також зімітувати будь-які явища – від скорочення серцевого м'яза до роз-

множення живих клітин.

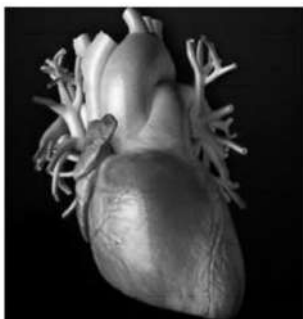
В останні роки в провідних медичних клініках світу з'явилося правило – демонструвати принцип проведення операцій за допомогою технологій 3D-графіки і анімації. Подібні відео ролики створюють для того, щоб пояснити людині з поверхневим уявленням про медицину, як пройде операція, переконати його в тому, що вона безпечна для життя і здоров'я. Сучасні технології 3D-графіки і анімації здатні наочно і умовно (без зображення крові і інших моментів, що викликають у більшості людей неприязнь) показати пацієнтові процес лікування.

3D-моделювання – це процес створення об'ємної моделі будь-якого предмета. Мета тривимірного моделювання полягає в тому, щоб створювати візуальний тривимірний образ потрібного вам об'єкта. Це дозволяє створювати не лише нові об'єкти, а й точні копії вже існуючих.

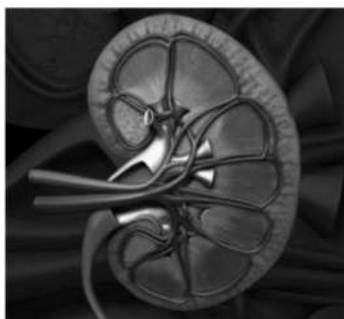
Віртуальна симуляція – це імітація виконання реального процесу або роботи системи протягом певного часу.

Симуляційне навчання у медицині передбачає використання декількох інструментів. Їх можна розподілити на три основні категорії:

1. Стандартизований пацієнт: людина, навчена грати

□ Тривимірна модель серця

□ Тривимірна модель нирки

роль пацієнта з певним анамнезом захворювання і з певними патологічними станами; використовується головним чином для практики зі збору анамнезу і спілкування з пацієнтами; також використовується для проведення практичної частини іспиту – цей тип проведення іспиту називається ОСКІ (об'єктивний структурований клінічний іспит).

2. Моделі: статичні симуляційні інструменти, розроблені для опанування конкретних маніпуляцій і методів; як правило, це моделі конкретних частин тіла (наприклад, руки, голови, тазу та ін.).

3. Симулятори (тренажери): подібні до описаних вище, але додатково можуть надавати зворотний зв'язок користувачу; як правило, з'єднані з комп'ютерами, і мають інтерфейси, які дозволяють змінювати конфігурацію, моделювати сценарії і отримувати різні види зворотного зв'язку від пацієнта, наприклад, життєві показники – частоту серцевих скорочень, артеріальний тиск, насичення крові киснем – і клінічні ознаки, такі як розширення грудної клітки або кардіореспіраторна аускультация.

Доповнена реальність працює із простором, у якому перебуває людина, наприклад, домальовує нові об'єкти на столі, за яким вона сидить, чи

у книзі (її можуть зчитувати спеціальні шоломи із прозорими моніторами або спеціальні програми у планшеті чи смартфоні – так звичайна книга стає цікавою грою).

Інтерактивна панель – великий екран із вбудованим комп'ютером, що може переміщуватися залежно від потреб, що дозволяє візуалізовувати тему через інтерактивні вправи, 3D-моделі, і не вимагає наявності приладів для кожного студента.

Використання 3D-технологій в освітньому процесі дозволяє суттєво підвищити його ефективність завдяки наближенню віртуального комп'ютерного середовища до реального тривимірного світу.

Переваги використання 3D-технологій:

▼ озброює викладача високоякісними навчальними матеріалами, заощаджує час на пояснення складних понять;

▼ візуалізує «складні» теми, сприяє кращому розумінню та засвоєнню навчального матеріалу;

▼ вносить інновацію в «рутинний» процес навчання, підвищує мотивацію до навчання;

▼ сприяє систематизації знань;

▼ сприяє засвоєнню більшого обсягу інформації, що позитивно позначається на результатах тестів і іспитів.

Інтерактивність є важливим методом навчання, так як біологічні об'єкти дуже важко візуалізувати. Користувачі 3D мають можливість для детального вивчення як зовнішніх, так і внутрішніх характеристик стереоскопічних моделей, крім того, є можливість подорожувати нервовою або травною системами, роз'єднувати м'язи по шарах або проникати всередину клітини, прибирати зовнішні оболонки для детального вивчення нутрощів об'єкта, а також ставити власні мітки на окремі частини для більш глибокого розуміння об'єкта.

Однак тривимірна графіка – це не лише «об'ємні» зображення на площині. Також під цю категорію потрапляють технології тривимірного друку і сканування. Іншими словами, вже сьогодні існують 3D-пристрої, які дозволяють сканувати та друкувати об'ємні предмети, створювати віртуальні моделі за допомогою спеціального програмного забезпечення.

У сфері медицини особливе місце займає технологія 3D-друку, адже саме тут в повній мірі розкриваються її унікальні можливості. 3D-друк є однією з найбільш захоплюючих новітніх технологій, доступних сьогодні.

3D-друк дозволяє створити тривимірну модель деякого виробу на комп'ютері та за короткий час отримати повноцінний фізичний об'єкт, що відповідає заданим параметрам.

Крім неймовірних перспектив в області 3D біодруку методика може виявитися надзвичайно корисною для створення хірургічних інструментів нового покоління, а також функціональних моделей для навчання майбутніх медичних працівників.

Останнім часом прототипування в сфері медицини стало

вельми поширеною практикою і повсюдно застосовується в процесі діагностики і терапії різних захворювань. Органи і елементи скелета, надруковані на 3D-принтері, допомагають працівникам підготуватися до складних процедур і краще зрозуміти природу деяких захворювань.

Унікальна інноваційна методика 3D-друку призначена для виготовлення кольорових моделей з силікону – гнучкого і приємного на дотик матеріалу, який може імітувати шкіру та інші органічні тканини. Ця властивість дозволяє із зручністю застосовувати його в навчальних цілях для студентів-медиків, пацієнтів тощо.

Систему розробили засновники компанії San Draw Гері Чанг і Майкл Лу, двоє випускників Стенфордського університету. Як пояснюють розробники, «медична освіта часто залежить від різних теоретичних матеріалів і малюнків в підручниках. Однак студенти і пацієнти потребують чогось більш відчутного, того, що вони самі зможуть тримати в руках, щоб по-справжньому зрозуміти форму і функції».

Викладачі медичних закладів освіти можуть використувати 3D-моделювання в навчальних методах навчання для демонстрації медичних при-

ладів, технічних установок, а також всіляких фізіологічних процесів, таких, як рух крові по судинах, формування холестеринових бляшок, розмноження вірусів, процес народження дитини та ін. Все це дозволяє створювати барвисті, цікаві заняття, які добре запам'ятовуються. Таким чином, студенти можуть в динаміці побачити багато процесів, які раніше могли засвоювати за статичними зображеннями в підручниках.

На сьогоднішній день можна знайти велику кількість 3D-моделей. Багато моделей продаються з високоякісними текстурами, створеними на основі цифрових фотографій справжніх органів.

Ціна помилки в медицині – завдання шкоди здоров'ю

людини і навіть загроза його життю. Медичні працівники мають потребу у висококласній теоретичній підготовці та постійному вдосконаленні своїх знань і вмінь. Щодня професіонали працюють зі складним дорогим медичним обладнанням, яке також вимагає спеціальних знань і навичок роботи з ним.

Проводячи заняття з використанням 3D-технологій, ми робимо процес навчання надзвичайно захопливим, що покращує засвоєння матеріалу та допомагає студентам постійно відпрацьовувати ключові навички успішної людини: лідерство, комунікабельність, командна та самостійна робота, самопрезентація, відповідальність, цілеспрямованість, нестандартне мислення тощо.

Список використаних джерел

1. Медична тримірна анімація (Електронний ресурс) – 2012 р., URL: <http://www.medicine3d.com>.
2. Медичний новинний портал про здоров'я та медицину MEDdoc [Електронний ресурс] URL: <http://www.youtube.com/channel/UCC83oQ3Mx-8zy-NtD--t6Zg/videos>.
3. Комп'ютерні технології в освіті: навчальний посібник / Ю. С. Жарких, С. В. Лисоченко, Б. Б. Сусь, О. В. Третяк. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 239 с.
4. Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів : матеріали навчально-методичної конференції, присвяченої 212-й річниці від дня заснування ХНМУ / кол. авт. – Харків : ХНМУ, 2016. – 188 с.

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Тамара Веремій,
Олена Головач,
Катерина Головач, викладачі
Житомирського агротехнічного коледжу

На сучасному етапі формування освітнього процесу методика викладання економічних дисциплін досліджує сукупність взаємопов'язаних засобів, методів та форм навчання, основною метою яких є здобуття знань економічної термінології, законів економічного розвитку, а також розуміння механізмів роботи ринкової економіки, економічних принципів. Відмінною рисою при цьому є взаємозв'язок навчання з економічним життям держави, суспільства, сім'ї, а також кожної людини зокрема.

Для того, щоб студенти пізнавали не тільки теоретичну сторону економічних дисциплін, а й їх прикладний характер, необхідне використання поряд з традиційними формами і методами навчання (лекції, семінарські заняття, практичні роботи тощо) – активних та інтерактивних, таких як рольові та ділові ігри, проекти, тренінги, мозковий штурм, дискусії, проблемні ситуації, метод «шести капелюхів мислення» тощо.

Розглядаючи значення наведених вище методів навчання, слід відзначити, що активні застосовуються тільки за допомогою зацікавленості та активності студентів як на заняттях, так і у позааудиторний час – при вивченні матеріалу самостійно. Інтерактивні ж методи відрізняються тим, що навчають студентів спілку-

ванню та взаємодії між собою, тобто підвищують проектну та групову діяльність між ними та між викладачем і аудиторією відповідно. В свою чергу, традиційні методи навчання пропонують розгляд матеріалу шляхом безпосередньої передачі інформації та знань від викладача. Узагальнюючи, можна зробити висновок про те, що саме активні та інтерактивні методи навчання розширюють спектр знань студентів за допомогою отримання знань і навичок студентів при взаємодії між собою, між викладачем і студентами, а також при самостійній роботі.

Дослідження дає підстави стверджувати, що збалансоване використання методів є важливою умовою ефективності методики викладання економічних дисциплін. Особливістю методики викладання економічних дисциплін є також широке залучення даних статистики, фактів і цифр, що дозволяють розкрити не тільки окремі сторони економічних процесів і явищ, а й виробити для студентів правила поведінки в умовах ринкової економіки. Представлені факти мають бути перевірені, доказові, але при цьому вони можуть

викликати сумніви у студентів, що дозволить використовувати проблемні методи навчання, такі як мозковий штурм, круглий стіл, дискусії та ін.

Зупинимось на декількох із методів більш детально. Передумовою появи методу Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» стало переконання автора, що людське мислення в процесі життєдіяльності поступово стає однобоким, набуває стереотипів. Це обумовлено багатьма факторами: культурним і соціальним середовищем, релігією, освітою, стандартними уявленнями про логіку, мораль тощо. Крім того, розумові процеси пов'язані ще і з настроєм самої людини, її емоціями, інтуїцією. Виходячи з усього перерахованого вище, Едвард де Боно запропонував 6 шляхів, здатних порушити звичний для мозку стан мислення і прийняття рішень. Вони ґрунтуються на розгляді будь-якої проблеми з різних ракурсів. Метод «Шість капелюхів мислення» – це психологічна рольова гра. Капелюх певного кольору означає окремий режим мислення, і, надаючи його, людина включає цей режим. Він необхідний для складання цілісної думки про

Без нестандартного мислення і нових концепцій рух уперед неможливий.

Едвард де Боно

проблему. Коротко розшифруємо значення кожного з «капельок мислення» [1].

Одним із найбільш ефективних і сучасних методів економічної освіти є використання проектної діяльності. Метод проектів спрямований на самостійну діяльність студентів та вирішення ними поставлених проблем за допомогою інтеграції групового методу, дослідних, пошукових, презентаційних методик. Для економічної освіти основною із видів роботи, яка проводиться за допомогою цього методу є написання й презентування бізнес-планів або віртуальних підприємств студентами, а також проведення різноманітних економічних досліджень.

Актуалізуючи значення економічної освіти, далі пропонується розглянути впровадження комп'ютерних технологій у новітній процес навчання для забезпечення зацікавленості, ефективнішого сприйняття та становлення сту-

дента як професіонала свого напрямку. Підвищення ефективності освітнього процесу вбачається можливим у сучасному суспільстві за рахунок поєднання методів традиційних, активних, інтерактивних з систематичним використанням інформаційних технологій. Із збільшенням ролі інформаційних технологій у житті людини суспільство увійшло в процес інформатизації, який поєднує у собі доступність до джерел отримання інформації та проникнення інформаційних технологій в усі сфери життя.

В процесі здійснення інформатизації суспільства прискорюється науково-технічний прогрес, інтелектуалізація всіх видів людської діяльності та створення якісно нового інформаційного середовища для соціуму, яке забезпечує розвиток творчого потенціалу людини. Доцільно відзначити, що пріоритетним напрямом у інформатизації сучасного суспільства є саме інформати-

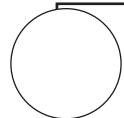
зація освіти, яка ґрунтується на системі методів, процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, зберігання, поширення і використання інформації в інтересах її споживачів. Мета інформатизації полягає в глобальній інтенсифікації інтелектуальної діяльності за рахунок використання нових інформаційних технологій: комп'ютерних і телекомунікаційних.

Особливого характеру набуває цінність інформаційних технологій в розробці та створенні інтерактивного середовища навчання з майже необмеженими потенційними можливостями. Говорячи про особливості інформаційних технологій, визначається їх доступність до інформації, яка дозволяє наситити студентів знаннями, розвинути їх творчі та інтелектуальні здібності, а також вміння самостійно здобувати нові знання, працювати з різними джерелами інформації.

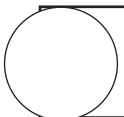
Впровадження новітніх комп'ютерних технологій у освітній процес передбачає використання набутих знань та навичок як студентами, так і викладачем, наприклад, для:

- обробки текстової, цифрової, графічної і звукової інформації за допомогою відповідних процесорів і редакторів для підготовки дидактичних матеріалів (тести, таблиці, схеми, креслення, малюнки тощо);

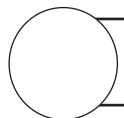
- створення презентацій у вигляді проектів з окремої обраної тематики (бізнес-план свого підприємства, фінансовий стан різних країн світу, тощо), використовуючи ре-

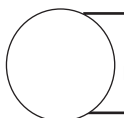
Червоний капелюх «Емоції»: інтуїція, почуття і передчуття, які виникають у студентів при думці про обговорювану проблему.

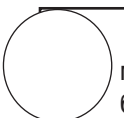
Білий капелюх «Інформація»: якою ми володіємо інформацією з проблеми? Яка нам потрібна інформація для вирішення проблеми?

Чорний капелюх «Обережність»: судження, оцінка. Чи спрацює це? У чому недоліки? Що тут неправильно?

Синій капелюх «Організація мислення»: чого ми досягли? Що потрібно зробити далі? Яка робота нас чекає?

Зелений капелюх «Творчість»: різні ідеї, пропозиції. Які можливі рішення проблеми? Які альтернативи? Що може бути запропоновано для збільшення ефективності?

Жовтий капелюх «Переваги»: чому це варто зробити? Які переваги? Чому це спрацює? Навіщо це потрібно?

Рис. 1. Основна характеристика «капельок мислення» Едварда де Боно

дактор MS Power Point, та їх захист на заняттях-дискусіях;

- використання наявних програмних засобів та додатків з економічних дисципліни (MS Excel, програмне забезпечення статистика, фінансист, 1С підприємство, сімейний бюджет, AceMoney Lite тощо);

- організації роботи з електронним підручником;

- застосування навчальних програмних засобів для розробки тестів, кросвордів, перевірки знань студентів (My test, «Кроссворд» тощо);

- здійснення актуального, наочного та цілеспрямованого пошуку необхідної інформації в інтернеті в процесі підготовки до занять.

Важко уявити галузь економічної діяльності, де б не застосовувалися комп'ютерні технології аналізу процесів і технології їх моделювання. Комп'ютерне моделювання широко проникло практично в усі сфери наукових досліджень. На відміну від багатьох інших, досліджувати економіч-

ні процеси на практичному експерименті неможливо. Тому найбільш доцільним і ефективним способом дослідження практично будь-якого економічного процесу є комп'ютерне моделювання. Вихідні дані для комп'ютерних моделей економічних процесів залежно від їх виду можуть представлятися аналітично, таблично, графічно та ін.

Спосіб побудови комп'ютерної моделі визначається використанням для цієї мети програмним забезпеченням. Найбільш поширеним і доступним засобом є табличний процесор, що входить в пакет офісних додатків Microsoft Windows.

Проте можливості, якими володіють інформаційні технології, сучасна комп'ютерна техніка та її математичне забезпечення використовуються недостатньо широко. Практичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій ще не досягло такого рівня, за якого еконо-

місти, фінансисти, керівники підприємств і організацій могли б виконати за допомогою комп'ютера аналіз, необхідний для прийняття рішень; опрацювати великий обсяг інформації; провести складні аналітичні розрахунки; імітувати діяльність свого підприємства з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів; проаналізувати можливості вирішення конфліктних ситуацій.

Отже, інформаційно-комп'ютерні технології та обчислювальна техніка останніх поколінь дозволяють на практиці застосувати безліч методів, описаних раніше лише теоретично або на простих прикладах. До того ж, розвиток інформаційних систем комп'ютерної обробки, накопичення і зберігання інформації створює нову, досить велику інформаційну базу, яка, можливо, стане поштовхом до створення нових, раніше невідомих методів пошуку і прийняття рішень в економіці.

Список використаних джерел

1. Bono, Edward. Six thinking hats. Boston: Little, Brown, 1985. 207 p.
2. Романюк А. А. Використання інтерактивних технологій при викладанні економічних дисциплін. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна", 2010. – № 2. – С. 34-36. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_11.
3. Гай О. М. Інтерактивні методи викладання економічних дисциплін у вищих навчальних закладах в контексті забезпечення якості підготовки вітчизняних фахівців. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2015. – Вип. 27. – С. 36–42. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2015_27_6.
4. Попова Г. Ю. Удосконалення викладання економічних дисциплін : практичне опрацювання креативної ідеї на підставі міждисциплінарних компетентнісних зв'язків. Научный вестник Донбасской государственной машиностроительной академии, 2017. – № 1. – С. 182-187. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdgma_2017_1_28.
5. Коновалова Л. Тенденції модернізації освітнього процесу викладання економічних дисциплін та вдосконалення методики навчання фармакоекономіки майбутніх провізорів. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології, 2018. – № 5. С. 112-119. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2018_5_13.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЇ

Тетяна Білонога,
викладач хірургії
Генічеського медичного училища

В процесі вирішення проблемних завдань формуються професійні компетенції раціонально, логічно і швидко мислити, вміння актуалізувати раніше отримані знання, відрізнити головне від другорядного.

Вивчення медичних дисциплін, зокрема хірургії, вимагає від студентів досить складної аналітичної діяльності мислення, потрібної для засвоєння багатьох абстрактних понять.

У процесі планування педагогічної роботи необхідно завжди пам'ятати про те, що між педагогом і студентами має встановитися тісний зв'язок, який забезпечує творчу активну діяльність групи.

Викладач так будує свою роботу, щоб працездатність групи була максимальною, бо тільки активна пізнавальна діяльність може забезпечити тверді і міцні знання. Однією з таких умов є створення на заняттях проблемної ситуації.

Суть її полягає в тому, що перед студентами ставиться певне завдання, яке вони мають вирішити самі або за допомогою викладача.

Під проблемними ми розуміємо такі питання і завдання, відповідь на які не міститься в готовому вигляді в здобутих знаннях, які вимагають не простого відтворення раніше отриманої інформації, а творчого оперування ними, пошуку нових знань і прийомів дій.

Так, під час викладання теми «Пошкодження і хірургічні захворювання грудної клітки та її органів, при яких можливе виникнення симптому підшкірної емфіземи», ставимо про-

блемне питання: «Чому вона виникає, які потрібні умови для її виникнення?»

Для того, щоб відповісти на це запитання, студенти повинні мати опорні знання з дисципліни «Анатомія і фізіологія». Активізувати їх розумову діяльність можна допоміжними запитаннями:

- Звідки взялося повітря під шкірою?
- Чи може виникнути такий стан при пошкодженні тільки легені?
- Чи є повітря в плевральній порожнині за нормальних умов?
- Чи може повітря потрапити під шкіру, якщо не пошкоджена плевра?

За допомогою таких додаткових запитань вони приходять до висновку, що підшкірна емфізема — ускладнення переломів ребер, що виникає внаслідок пошкодження плеври і легенів відламками ребра.

Не завжди на поставлене проблемне запитання студенти можуть відповісти. У такому випадку викладач має допомогти їм актуалізувати раніше отримані знання, установити нові зв'язки між засвоєним матеріалом, що і впливає на відповідні висновки і кінцеву від-

повідь на задані питання.

Існує багато різновидів проблемних завдань, кожне з яких має свою міру складності. Для ефективного розвитку мислення студентів потрібно давати їм для рішення не випадкові проблемні завдання, а ті, які належним чином забезпечують поглиблення знань.

Дуже важливо, щоб методи і прийоми проблемного навчання використовувалися із самого початку вивчення дисципліни. При цьому обов'язково треба враховувати базовий запас знань студентів та використовувати дисциплінарні внутрішньодисциплінарні зв'язки.

Завдання:

Людина, що йде вулицею попереду вас, впала. Оглянувши її, ви виявили рану передньої поверхні правого передпліччя. З рани помірним струменем витікає темна кров. Спеціальних пристосувань для зупинки кровотечі немає. Є чиста носова хустинка, 3% перексид водню, вата.

Яка послідовність дій під час надання першої допомоги?

Виконуючи завдання, студенти мають осмислити ситуацію і вирішити її в такий спо-

сіб: в екстрених випадках за відсутності стерильної марлі, перев'язувального матеріалу, можуть бути використані шматки тканини, змочені гемостатиком. У виняткових випадках може бути накладена пов'язка, що давить на рану.

Під час вирішення проблемних завдань формуються професійні компетенції раціонально, логічно і швидко мислити, вміння актуалізувати раніше отримані знання, відрізняти головне від другорядного, висловлювати припущення, визначати оптимальний напрямок вирішення задач.

Необхідною умовою розвитку дій та умінь є організація рішення проблемних завдань у певній послідовності. Завдяки цьому забезпечується поступове оволодіння студентами новими, узагальненими способами дій, що сприяє більш високому рівню їх виконання.

Наприклад:

У хворого в результаті множинного перелому ребер виникла кровотеча в плевральну порожнину (гемоторакс).

- Чому? Яка клінічна картина?
- Особливості надання першої допомоги?

Студенти відповідають, що клінічні ознаки пошкодження судин ділянки грудної клітки і легень схожі з ознаками гострої крововтрати будь-якого походження. Постраждалі скаржаться на різку слабкість, утруднення дихання і біль у грудях. Загальний стан хворого важкий. Відзначається різка блідість шкірних покривів і видимих слизових оболонок. Пульс частий, слабкого наповнення, виражена гіпотезія.

Використовуючи міждисциплінарні зв'язки, знання з терапії з теми «Плеврити», підводимо студентів до висновку: «Якщо в плевральній порожнині знаходиться кров, то

при перкусії буде притуплення перкуторного звуку, що відповідає рівню крові в плевральній порожнині, ослаблення і відсутність дихальних шумів та голосового тремтіння на боці ушкодження.

Під керівництвом викладача студенти надають першу допомогу.

Задаємо такі питання:

♦ Враховуючи тяжкість стану, чи підлягають постраждалі з пошкодженням грудей госпіталізації в стаціонар?

♦ Як їх транспортують? (На ношах).

♦ У якому положенні? (У положенні напівсидячи).

♦ За чим постійно потрібно стежити під час транспортування хворого? (За частотою і глибиною дихання, пульсом і рівнем артеріального тиску).

♦ Хворого турбує біль. Ваші дії? (Введення анальгетиків 2-4 мл 50% розчину анальгину в/в, 1 мл 1-2% розчину промедолу на ізотонічному розчині в/в).

♦ Чи можна хворому ввести дроперидол? (Ні).

♦ Чому? (Пригнічує дихання).

♦ Якщо у хворого крововтрата, зменшення ОЦК, яке лікування потрібно призначити? (Інфузійну терапію).

Під час такого викладу матеріалу – частково-пошукового, проблемного – викладач так організовує пізнавальну діяльність студентів, що вони тільки частково використовують творчий пошук у вирішенні завдання. Він спрямовує їх від однієї розумової операції до іншої.

Проблемні завдання можна використовувати для самостійної роботи студентів під час вивчення нового матеріалу на етапі постановки проблеми. Під час викладу теми «Пошкодження тазу» можна запропонувати учням вирішити задачу:

Хворий П., 25 років, доставлений через 2 години після травми із забиттям тазу. Під час роботи в шахті здавлено між вагонетками.

Скарги на біль в ділянці тазу, затримку сечовипускання, виділення крові з уретри. Загальний стан середньої тяжкості. Шкірні покриви бліді. Пульс 76 в хвилину, задовільного наповнення і напруги. АТ–110/70 мм. рт. ст. Деформації тазу немає. В ділянці симфізу і лонних кісток є припухлість і виражена болючість, особливо при здавленні крил поздовжніх кісток. Позитивний симптом «прилиплої п'яти» з обох сторін. Живіт при паль-

пації м'який, помірно болючий в нижніх відділах. Симптоми подразнення очеревини не виражені в нижніх відділах. Який вид пошкодження?

У результаті рішення задачі студенти приходять до висновку про те, що в цьому випадку є поєднане ушкодження (перелом тазу і розрив уретри).

Викладач має звернути увагу на те, що медичні працівники середньої ланки допускають помилки в діагностиці поєднаних травм тазу, сечового міхура і уретри. Успіх лікування будь-яких травм, зокрема і в цьому випадку, залежить від правильної і своєчасної діагностики та надання першої допомоги.

Для кращого запам'ятовування випадку викладач демонструє рентгенограми тазу, уретрографії, слайди, таблиці. Виходячи з клініки додаткового обстеження хворого, студенти творчо підходять до висновку про методи лікування: надлобковий перетин сечового міхура і ретроградне проведення катетера, укладання хворого в положення по Волковичу.

Проблемні завдання можна скласти для колективного й індивідуального опитування з проведенням диференціальної діагностики захворювань, виконанням самостійних письмових робіт, переглядом кадрів діа- і кінофільмів, показових мультимедійних слайдів, прикладів з особистого досвіду роботи викладача – лікаря. Для цього використовуються проблемні завдання різного рівня складності.

Завдання:

Хворий М., 12 років, поступив у хірургічне відділення зі скаргами на болі в правій повздошній ділянці, нудотою, підвищенням температури тіла до 38°C. Захворів 10 годин тому, коли раптово ви-

никли болі по всьому животу і через деякий час локалізувалися у правій повздошній області. Була дворазова блювота. Обґрунтовано: стан середньої тяжкості. Язик покритий білим нальотом. Пульс 98 в хвилину. Оглядом виявлено що, права половина живота відстає в акті дихання. При пальпації відзначається напруження м'язів, болючість в правій повздошній ділянці, позитивні симптоми Щоткіна-Блюмберга, Ровзинга, Сітковського. Аналіз крові: лейкоцити 12х10⁹ / л, ШОЕ – 25 мм / год.

Залежно від складності постановки питання викладач може визначити різні рівні знань студентів (від I до IV).

Наприклад:

1. Чи є у хворого ознаки гострого апендициту?
2. Поставте діагноз. (Обґрунтувати).
3. Надайте долікарську допомогу. Проведіть диференціальну діагностику.
4. Поставте діагноз. Визначте тактику фельдшера.

У практичній роботі використовуємо проблемний метод викладу матеріалу у вигляді евристичної бесіди (так називають творчу діяльність учнів у процесі вирішення нестандартних проблемних завдань). У формі діалогу викладач здійснює керівництво пізнавальною діяльністю студентів, ставить у певній послідовності питання, які спонукають до самостійного пошуку знань.

Завдання:

На прийом до фельдшера привели дитину 10 років з клінікою скарлатини.

Під час огляду Ви виявили у ділянці гомілок і стоп буль-

башки, заповнені прозорою рідиною.

- Що з хворим?
- Чому виник такий стан?
- Яка має бути тактика фельдшера?
- Подальше лікування дитини?

З огляду на складність нестандартної задачі, основна роль в її вирішенні належить викладачеві, який має навчити послідовності, розумінню основних ланок правомірності кожного наступного етапу рішення, посиляючись на знання клінічної картини бешихового запалення з дисципліни «Інфекційні хвороби».

• Який збудник викликає скарлатину? (Стрептокок)

• Які основні клінічні симптоми? (Гарячкова реакція, ангіна, збільшення лімфатичних вузлів, дрібноточковий висип на шкірі).

• Чи бувають бульбашки при скарлатині? (Ні).

• Які збудники викликають гострі хірургічні інфекції? (Стафілококи, стрептококи, пневмококи та ін.)

• Які захворювання, викликають стрептококи? (Ангіна,

ревматизм, скарлатина, сепсис).

- Яке захворювання гострої хірургічної інфекції викликають тільки стрептококи? (Бешихове запалення).

- Чому виникло бешихове запалення у хворого? (У результаті ослаблення імунітету важкою хворобою).

- Чи потрібні вхідні ворота для проникнення інфекції? (Так. Порушення цілісності шкірного покриву).

- Чи можна дитину лікувати вдома? (Ні).

- У який стаціонар потрібно госпіталізувати хворого? (У інфекційну лікарню).

Проблемне навчання можна успішно застосовувати під час вивчення хірургії як на теоретичних, так і на практичних заняттях під час викладання нового матеріалу, з метою контролю знань, самостійної роботи.

Медицина – наука практична, тому величезну увагу приділяємо практичним заняттям, де зустрічаємося з різними проблемними ситуаціями.

Проблемна ситуація характеризує такий тип навчальної або професійної діяльності, коли у людини виявляється потреба в засвоєнні (відкритті) нового знання. Психологічною основою усвідомлення проблемної ситуації, як ситуації більш складної, є своєрідне протиріччя між раніше отриманими і новими знаннями.

Під ситуацією мається на увазі поєднання умов і обставин, що виникають у якийсь певний момент часу. Ситуація в процесі її вирішення переходить в ситуаційну задачу, розв'язання якої вимагає певних знань, умінь, практичного досвіду.

У ситуацію не закладена інформація для постановки діагнозу і затвердження необ-

хідних заходів. Ситуаційна задача, на відміну від ситуації, містить інформацію, що розкриває обставини, причини пошкодження чи захворювань. Разом з тим, вихідна інформація, яка розкриває зміст завдання, як правило, не дозволяє знайти вирішення. Така постановка завдання змушує студентів аналізувати певну ситуацію, шукати творчий підхід до її вирішення.

Ситуація №1:

Хворого з носовою кровотечею доставили в приймальне відділення. Для того, щоб встановити остаточний діагноз і лікувати хворого, необхідна інформація (з'ясувати причини носової кровотечі, обстежити хворого, дізнатися стан пульсу; артеріального тиску, результат аналізу крові).

Відповідно до стану хворого надати першу допомогу. Визначивши причини носової кровотечі, призначити лікування.

Ситуація №2:

Фельдшеру на пункт охорони здоров'я доставили потерпілого, який випив невідому рідину, після чого відчув різкий біль у роті, за грудиною і в животі. Для вирішення такої ситуації Вам потрібен огляд хворого. Якщо під час його обстеження виявлено, що він неспокійний, кидається від болю, повторна блювота з домішкою крові, на слизовій оболонці губ, язичі, порожнині рота є наліт жовто-зеленого кольору, дихання утруднене, ми відповімо на питання.

◇ Чим отруївся хворий? (Соляною кислотою).

Відповідно до його стану фельдшер має надати першу допомогу і госпіталізувати хворого в стаціонар.

Використання ситуаційних завдань дозволяє зміцнити зв'язок навчання з життям на практичних заняттях.

Практичні заняття, які є продовженням вивчення теоретичного матеріалу, служать не тільки для закріплення знань, отриманих на заняттях з хірургії, а й для формування клінічного мислення, орієнтують студентів на пошук рішення в умовах самостійної роботи.

Ці заняття – для перетворення знань в уміння, а умінь – у навички. Адже навичка – автоматизована дія, яка необхідна майбутнім медсестрам, фельдшерам, масажистам у практичній діяльності.

Під час вивчення конкретної теми на практичних заняттях необхідно створювати проблемні ситуації, що вимагають роботи думки, вибору способів дії в нестандартних умовах, виконання маніпуляцій відповідно до ситуації.

Під час практичного заняття учням пропонується вирішити кілька задач, проблемних питань, найбільш складних з практичною спрямованістю за тактикою медсестри, фельдшера, масажиста у процесі надання хворому невідкладної допомоги, лікування, догляду за хворими, використовуючи вивчений матеріал.

До нових методів, засобів і прийомів проблемного навчання, які сприяють ефективному засвоєнню практичних навичок, відносять ДІЛОВІ ІГРИ.

Застосування їх виправдано у зв'язку з необхідністю вироблення чітких навичок надання першої медичної допомоги, прагнення максимально наблизити теоретичні знання до практики. Основний методичний аспект ділових ігор – створення проблемних ситуацій, близьких до тих, з якими медпрацівники можуть зустрітися в практичній діяльності.

Використання такого методу вимагає від викладача високої професійної майстерності творчого підходу до вирішення педагогічних проблем.

Пошук і творчість мають стати основою діяльності педагога.

Принцип ділової гри – від простого до складного, використовуючи ситуаційні задачі. У міру накопичення знань учнями з визначеного розділу можна перейти до складнішого методу навчання – створення ситуацій, заснованих на взаємодії між студентами.

Ситуація:

У хворого відкритий перелом правого стегна. Надайте допомогу. При цьому вирішується проста ситуація: одному студенту доручають роль фельдшера, іншому – хворого. Хворий, відповідно до ситуації, розповідає на що скаржитися, фельдшер має орієнтуватися в ситуації і надати кваліфіковану допомогу хворому на долікарському етапі.

На старших курсах з'являється можливість для створення більш складних ділових ігор. Ділові ігри на практичних заняттях (клінічних і доклінічних) можна використовувати для вивчення захворювань, які у порівнянні рідко зустрічаються, і в тих випадках, коли немає можливості продемонструвати тематичних хворих, наприклад: хворих з кістково-суглобовим тубер-

кульозом, анаеробною гангrenoю, правцем та ін.

Створюючи сценарій гри, слід визначити її призначення і мету, а потім підібрати ділову ситуацію, розробити правила гри і склад її учасників, оформити методичні вказівки і оснащення, які необхідні для успішного її проведення. При цьому необхідно враховувати психологічні особливості, можливості і успішність студентів.

У процесі проблемного навчання формується потреба в нових знаннях, оптимізм, віра в свої можливості. Завдяки цьому відбувається розвиток особистості.

Використовуючи різні типи проблемних ситуацій різного рівня складності, можна вивчити результативність навчання, рівень розумового розвитку кожного студента. Таким чином, проблемне навчання є для викладача засобом виявлення індивідуальних можливостей учнів.

Систематичне рішення теоретичних і практичних проблемних завдань сприяє отриманню студентами глибоких і міцних професійних знань.

Щоб успішно формувати у майбутніх фахівців професійну компетентність, високу відповідальність, творчий

потенціал і відповідну якість засвоєння знань, вмінь та навичок, необхідних для майбутньої професії, слід постійно удосконалювати освітній процес, шукати і впроваджувати нові шляхи вдосконалення навчальних програм, розробляти нові посібники та підручники, методичні поради тощо, використовувати інноваційні технології викладання, зокрема проблемне навчання.

Таким чином забезпечується якісна професійна освіта, наше з вами якісне майбутнє!

Шановні колеги! Творіть, вдосконалюйтесь, навчайте навчаючись!

Список використаних джерел

1. Оконь В. Введение в общую дидактику / В.Оконь; пер. с польск. Л.Г. Кашкуревича, Н.Г. Горина – Москва : Высш. шк., 1990. – 382 с.
2. Педагогика : учеб. пособие / под. ред. П.И. Пидкасистого. – 3-е изд. доп. и перераб. – Москва : пед. общество России, 1998. – 640 с.
3. С.А. Смирнов, И.Б. Котова, Е.М. Шия : Педагогика : педагогические теории, системы, технологии : учеб. пособие. 1999.
4. Алексюк А.М. Методи навчання і методи учіння/ А.М. Алексюк – Київ : Знання, 1980. – 48 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ЦИКЛУ «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»

Олександра Ващенко,
викладач Лубенського фінансово-економічного
коледжу Полтавської державної аграрної академії

Навчаючи інших, теж навчаєшся.

М. Гоголь

Актуальність використання інноваційних технологій у вивченні дисциплін природничого циклу обумовлено тим, що в ній закладені невичерпні можливості для навчання студентів на якісному рівні. Виходячи з досвіду роботи на посаді викладача циклової комісії загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін Лубенського фінансово-економічного коледжу Полтавської державної аграрної академії, хочу поділитися досвідом застосування інноваційних технологій на заняттях з дисциплін – географія, хімія, екологія.

Ефективність навчання знаходиться в прямій залежності від рівня активності студентів, тому одне з основних завдань – не лише надання студентам суми знань, але й розвиток пізнавальних інтересів, прагнення до самостійного поповнення знань, уміння застосовувати їх в практичній діяльності. У педагогічній літературі описано чимало типів організації навчання (за рівнем активності студентів, рівнем залучення їх до продуктивної діяльності, за дидактичною метою, за способами організації). Я. Голант у 60-х рр. XX ст. поділив типи і методи навчан-

ня на активні та пасивні залежно від участі учнів, студентів у навчальній діяльності. Звісно, термін «пасивний» є умовним. У своїй класифікації Я. Голант використовує «пасивність» як визначення низького рівня активності, переважно репродукційної діяльності за майже цілковитої відсутності самостійності й творчості.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що на-

вчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів.

Під час інтерактивного навчання студенти активно спілкуються, сперечаються, не погоджуються з співрозмовником, відбувається забезпечення демократичного, рівноправного партнерства між педагогом і студентами і серед студентського колективу. Організація інтерактивного

навчання передбачає використання методів, які створюють ситуацію пошуку, сумніву, ризику, успіху, аналізу та самооцінки своїх дій. Проте активізації лише зорової або слухової пам'яті недостатньо.

Понад 2 400 років тому Конфуцій наголошував:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу, я пам'ятаю.

Те, що я роблю, я розумію.

Ці прості твердження обґрунтовують необхідність використання ак-

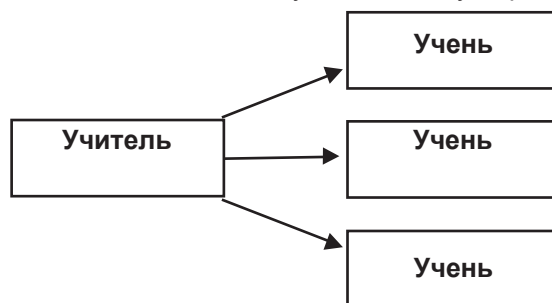

Рис. 1. Пасивний тип навчання

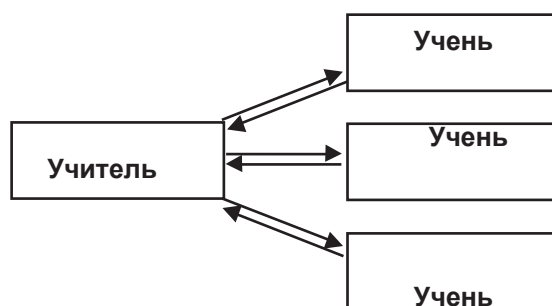

Рис. 2. Активний тип навчання

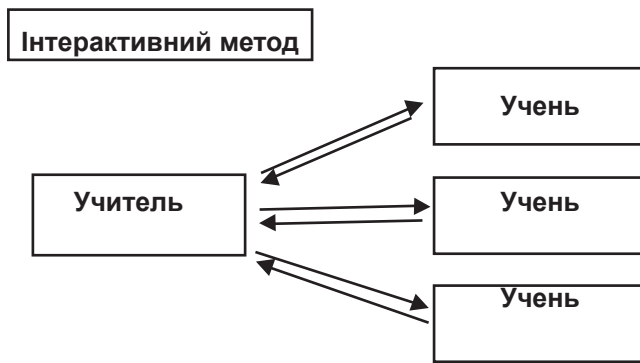

Рис. 3. Інтерактивний метод навчання

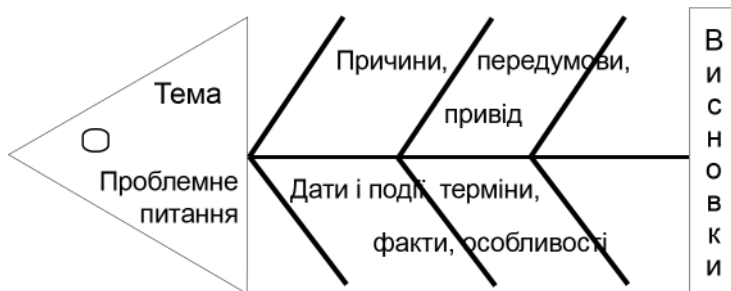

Рис. 4. Метод «Fishbone»

тивних методів навчання. Дещо перефразувавши слова видатного китайського філософа, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання так:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю – я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю – я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, стаю майстром.

Інтерактивну технологію розраховано на слух, пам'ять, зір, активність і енергію студента. У своїй роботі я прагну використовувати активні і інтерактивні методи на різних етапах заняття :

- актуалізації опорних знань;
- вивчення нового матеріалу;
- закріплення, узагальнення

матеріалу.

На цих етапах заняття використовую наступні інтерактивні технології : « Ділова гра », « Мозковий штурм », « Коло », « Мікрофон », метод « Прес », « Спільний проект », « Синтез думок », « Навчаючи – вчуся ». Особливо на етапі закріплення, узагальнення матеріалу доцільно використовувати метод « Фішбоун ».

Фішбоун (діаграма « риб'ячої кістки » (англ. Fishbone Diagram) – один з найбільш ефективних прийомів, який можна використовувати тоді, коли необхідно встановити причинно-наслідкові зв'язки, здійснити обґрунтований вибір, розвинути навички роботи з інформацією, навчити вирішувати проблеми тощо.

Діаграма фішбоун має також назву « Діаграма Ішікави » – графічний спосіб дослідження та визначення найбільш суттєвих причинно-наслідкових

взаємозв'язків між чинниками (факторами) та наслідками у досліджуваній ситуації чи проблемі. Діаграма названа на честь одного з найбільших японських теоретиків менеджменту професора Ішікави Каору, який запропонував її 1952 року як доповнення до існуючих методик логічного аналізу та покращення якості процесів в промисловості Японії.

Сьогодні метод « риб'ячої кістки » або « риб'ячого скелету » використовують всі – і в бізнесі, і в освіті.

Метод Fishbone можна використовувати як окремо для здійснення аналізу певної ситуації, так і зробити його стратегією цілого заняття. При цьому найбільшого ефекту можна досягти під час занять узагальнення та систематизації знань, коли тема вже вивчена.

Схема включає в себе чотири основні блоки, представлені у вигляді голови, кісток та хвоста риби.

Кожна з них відповідає за конкретні складові:

- голова – тема, питання або проблема, що підлягає аналізу;

- верхні кістки (або ті, що розміщені з правого боку за вертикального розміщення схеми) – основні поняття теми та причини виникнення проблеми;

- нижні кістки (або ті, що розміщені з лівого боку за вертикального розміщення схеми) – факти, що є підтвердженням певних причин чи понять, вказаних у схемі;

- хвіст – відповідь на поставлене питання, висновки.

Важливо! Найважливіші поняття треба розміщувати ближче до голови.

Fishbone буде доречним як під час індивідуальної, так і в процесі роботи в групах. В останньому випадку учасники групи зможуть обговорити проблемне питання та поглянути на нього з різних точок зору.

Як правило, прийом фішбоун виконується в декілька етапів:

- Формування групи для аналізу проблемного питання. Оптимальна кількість учнів – 5.
- Кожна група отримує зображення реб'ячого скелету (або малює його самостійно), а потім заповнює основні кістки, вказуючи проблему, причини та факти. Заповнювати схему можна лише після тривалого обговорення всією групою, яке має займати приблизно 10 хвилин.

• Якщо проблем та фактів, які заслуговують на увагу, багато, то до основної схеми можна додавати відгалуження.

• Коли схема повністю заповнена, настає час детального аналізу причин та наявних фактів.

Після обговорення в групах студенти презентують результати роботи, аргументуючи свої висновки та відповідаючи на питання. Потім можна запропонувати студентам подумати про те, що нового вони дізналися, яких висновків дійшли та наскільки успішною була дискусія.

Окреме місце у моїй педагогічній діяльності займають інформаційні технології.

У процесі навчання використовую наступні інформаційні технології: створення презентацій (Power Point), програмні засоби Assist-2, Googl+, Е-диск, CS Chem 3D

Рис. 5. Використання інформаційних технологій на різних етапах заняття

Ultra, віртуальні лабораторії та інші. Застосування нових інформаційних технологій дозволяє направити інтелектуальний потенціал студентів на позитивний розвиток, інакше спрага пізнань висохне в запалі ігрових баталій або під час безцільного проведення часу в інтернеті.

Застосування презентацій та слайд-фільмів під час лекцій забезпечує динамічність, наочність, більш високий рівень і обсяг інформації порівняно з традиційними методами.

Комп'ютерні презентації – ефективний метод вивчення будь-якого матеріалу. Під час презентації матеріалу в графіках, картинках, таблицях, тезах, віртуальних моделях включаються механізми не тільки звукової, але й зорової й асоціативної пам'яті. Можливість поєднувати в презентації будь-які об'єкти робить її осо-

бливо привабливою у вивченні складних тем, якщо необхідно показати моделі (молекули, будова атома, будова кристалічних ґраток), процеси (механізми реакції, хід реакції, розчинення речовин, явище гібридизації тощо). У разі використання комп'ютерних технологій будь-який об'єкт може бути представлений не тільки в суворо визначеній, зафіксованій формі на площині. Його можна переміщати в просторі й розглядати під різними кутами.

Застосування засобів мультимедіа вирішує проблему пошуку інших форм наочного представлення хімічного експерименту і інтерпретації його даних, особливо у випадках, коли безпечна постановка дослідів в умовах навчального закладу неможлива.

Завдяки інтерактивності – характеристиці, яку не можуть забезпечити інші засоби на-

вчання – електронні джерела інформації дозволяють розглядати той або інший процес в динаміці, зрозуміти суть явища.

Перевагою впровадження інформаційних технологій в освітній процес є можливість демонстрації експериментів, які не можна здійснити в хімічній лабораторії навчального закладу. Віртуальний світ дає можливість проводити хімічний експеримент без ризику для здоров'я студентів під час вивчення токсичних речовин. З цієї метою під час проведення занять з хімічних дисциплін пропоную застосовувати програмований засіб «Віртуальна хімічна лабораторія» або програмований засіб «Досліди з хімії». Відсутність необхідного обладнання перекривається використанням комп'ютера.

Використання комп'ютера на занятті має бути доцільно і методично обґрунтовано, а не слугувати даниною часу. Не варто використовувати комп'ютер там, де більш ефективні інші засоби навчання.

Метою застосування відеоматеріалів та інших мультимедійних засобів є ліквідація прогалин у наочності викладання.

Отже, застосування мультимедійних засобів навчання під час вивчення природничих дисциплін надає заняттю специфічної новизни, яка за змістом і формою викладення має можливість відтворити за короткий час великий за обсягом матеріал, а також подати його в незвичному аспекті, викликати у студентів нові образи, деталізувати нечітко сформовані уявлення, поглибити здобуті знання.

Нові інформаційні технології навчання – це потужні й універсальні засоби отримання, опрацювання, зберігання, передавання, подання різноманітної інформації, які полегшують виконання рутинних, технічних, нетворчих операцій, пов'язаних із дослідженням різних процесів і явищ або їх моделей, розкривають широкі можливості щодо істотного зменшення навантаження під час навчально-пізнавальної діяльності.

Таким чином, використання на заняттях інтерактивних методів навчання та інформаційних технологій, зокрема технологій мультимедіа, сприяє розвитку пізнавального інтересу студентів, підвищує якість засвоєння навчального матеріалу і якість фахової підготовки.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОЛІТИКИ «ЦИФРОВІЗАЦІЇ» УКРАЇНИ

«Цифровізацію» варто розглядати як інструмент, а не як самоціль. За системного державного підходу «цифрові» технології будуть значно стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних факторів розвитку демократії в Україні, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя громадян України. «Цифровізація» України має потребувати нових форм солідарності, партнерства і співробітництва. На підставі проаналізованих документів щодо створення «цифрових» просторів в Європі та світі нижче сформульовано основні принципи «цифровізації» України. Дотримання цих принципів буде визначальним для створення, реалізації та користування перевагами, що надають «цифрові технології».

Принцип №1. «Цифровізація» України має забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Принцип №2. «Цифровізація» має бути спрямована на створення переваг (вигід) у різноманітних аспектах повсякденного життя.

Принцип №3. «Цифровізація» – це механізм (платформа) економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій.

Принцип №4. «Цифровізація» України має сприяти розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку тощо.

Принцип №5. «Цифровізація» України має орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності і т. д., співробітництво та взаємодію на регіональних ринках.

Принцип №6. Стандартизація – основа «цифровізації» України, один з ключових факторів її успішної реалізації. Стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни.

Принцип №7. «Цифровізація» України має супроводжуватися підвищенням довіри і безпеки в процесі використання ІКТ.

Принцип №8. «Цифровізація» має стати об'єктом фокусного та комплексного державного управління.

Цифрова адженда України – 2020

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРИЙОМУ «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ»

Наталія Недільська, Василь Дутік,
викладачі ЦМК хірургічних дисциплін
Ківерцівського медичного коледжу

Використання методу «шести капелюхів» добре поєднується з кейс-методом навчання. Студенти легко його сприймають, емоційно розкриваються в дискусії, з повагою ставляться до думки кожного, шукають оптимальне рішення.

Викладачі медичних коледжів для підвищення фахового рівня проходять курси підвищення кваліфікації при ННЦНПО НМУ імені О.О.Богомольця і зорієнтовані на впровадження інтерактивних технологій навчання. Цьогоріч пропонувалося засвоїти навчальну технологію «Шість капелюхів», яка відома з 1985 року. Її було запроваджено британським психологом та спеціалістом з творчого мислення Едвардом де Боно.

При вивченні хірургічних дисциплін ми з успіхом використовуємо кейс-метод навчання, що максимально наближає студентів до реальних медичних та життєвих проблем, які виникнуть у майбутній професійній діяльності. Студенти працюють в групі і опиняються в такій ситуації, коли їм необхідно буде самостійно аналізувати, приймати рішення за ходом розв'язування клінічної задачі. Для цього використовується цілий комплекс знань з суміжних дисциплін (анатомія, медична психологія, внутрішня медицина, реаніматологія тощо). Викладач виступає об'єднуючою ланкою, спрямовує процес дискусії, вчасно проводить узагальнення.

Використання методу «шести капелюхів» добре по-

єднується з кейс-методом навчання. Студенти легко його сприймають, емоційно розкриваються в дискусії, з повагою ставляться до думки кожного, шукають оптимальне рішення. В основу методу закладена концепція паралельного мислення. Все як в реальному житті, де різні підходи до розв'язування проблеми не стикаються, а співіснують. Точку зору кожного з учасників дискусії можна зрозуміти, оцінити її переваги або недоліки.

Викладач-клініцист привчає студентів до педагогічної методики «шести капелюхів» ще на початку вивчення дисципліни, використовуючи скорочені кейсові завдання, проводить тренінги. Але найбільш ефективним є використання прийому «Шість капелюхів» на випускному курсі з задіяванням об'ємних, багаторівневих кейсових завдань. Протягом роботи над кейсом студенти вдосконалюють професійні знання і вміння через призму емоцій.

Кожен викладач формує тематичні пакети кейсових завдань за різним рівнем складності. Студенти ж в ході дис-

кусії «приміряють» різні за кольором капелюхи.

- Білий – це відома інформація, симптоми, результати обстеження (можна запитувати і про відсутню інформацію).

- Чорний – це загрози, ризики, недоліки.

- Жовтий – дослідження шляхів покращення, переваги, оптимістичний прогноз.

- Червоний – емоції, відчуття, інтуїція, здогадки, можлива розгубленість, плутанина.

- Зелений – пошук альтернатив, ідей, власні напрацювання і вміння придивитися до чужих напрацювань.

- Синій – обговорення користі, ефективності управління процесом дискусії, підбиття підсумків.

Протягом всього відведеного часу під час вирішення кейсової ситуації презентується яскравий слайд за призначенням кожного капелюха. Послідовність виступу «капелюхів» іншого кольору підказує зміст кейса. Клінічні завдання найчастіше структуруємо наступним чином: на початку білий капелюх, чорний капелюх, за ним – жовтий капелюх, чер-

воний капелюх, зелений (капелюхи можуть вклинюватися в різних місцях задачі), синій капелюх (викладач-модератор) – при введенні в проблему, на підсумку конкретного етапу розв'язання і в кінці.

За допомогою шести капелюхів встановлюється певний психологічний підхід: виступає особа, яка в цю мить саме так думає і діє саме так.

Опис кейсу (гострий апендицит)

♦ Викладач визначає, над якою проблемою буде працювати група.

♦ На ФАП с. Прилуцьке, 15 грудня 2018 року о 8 годині 30 хвилин звернувся чоловік С., 62 років, в супроводі дружини. Розповів, що відчув біль в епігастрії ввечері, 14 грудня, після вечері. До фельдшера не звернувся, бо ФАП далеко від дому. Думав, що отруївся оселедцем. Вночі була одноразова блювота, біль став сильнішим, ниючим.

♦ Прийняв но-шпу, 2 таблетки анальгін. Біль трохи вгамувався. Під ранок стало знову боліти внизу з правого боку живота, піднялася температура тіла. Виміряв – $t - 37,6^{\circ}$, стало сушити в роті.

♦ При обстеженні: фельдшер з'ясував, що від моменту захворювання пройшло 12 годин. Біль в животі посилювався. Язик сухий, пульс – 96 уд./хв. На животі ніяких післяопераційних рубців нема. Живіт слабо бере участь в акті дихання. Виникла повторна блювота. При пальпації фельдшер відчув напруження передньої стінки живота, більше справа. Позитивний симптом Щоткіна-Блюмберга по всьому животу, позитивний симптом Воскресенського («сорочки»). Симптом Пастернацького сумнівний. Дізуричних явищ не виявлено. Проносу нема.

♦ Запідозрено діагноз: гострий апендицит, перитоніт.

♦ Фельдшер поклав на життєво важливий пакет і викликав швидку допомогу.

Лікарка швидкої, оглянувши пацієнта, надала йому інформацію про стан здоров'я, наголосивши про пізнє звернення, оформила Супровідний листок, талон до Супровідного листка (форма 114/о) і доставила пацієнта в приймальне відділення Луцької міської клінічної лікарні.

♦ Дорогою дружина заспокоювала свого чоловіка, казала, що все буде добре. Чоловік нервував, боявся лікарні.

♦ Пацієнт оглянутий ургентним хірургом міської лікарні, анестезіологом, визначено лейкоцитоз крові, який становив – $18 \cdot 10^9/\text{л}$, ШОЕ – 20 мм/год. Швидко підготували хворого до операції і провели ургентну апендектомію.

♦ Хірург виявив багато гнійних виділень в черевній порожнині. Апендикс був перфорований. Після зашивання рани довелося зробити додаткові розрізи на стінці живота і вивести дренажні трубки через усі розрізи для кращого відтоку з черевної порожнини.

♦ Протягом перших післяопераційних днів стан пацієн-

та був важким, прогностично суперечливим.

♦ Для вирішення питання зняття токсичних ускладнень збирали консиліум провідних спеціалістів області, антибактеріальну терапію проводили сучасними антибіотиками. Шість днів хворий перебував на лікуванні у відділенні детоксикації.

♦ Родина щодня відвідувала хворого, внуки підбадьорювали дідуса, підіймали йому настрій, просили, щоб швидше

повертався додому і читав їм казки.

♦ На час виписки зі стаціонару, виділень з додаткових розрізів вже не було. Дренажі з ран видалили. Основна рана на стадії загоювання з незначними гнійними виділеннями.

♦ Пацієнт наполягав на виписці додому. Хоча медперсонал і надавав йому багато уваги, проте лікувався стаціонарно майже місяць. Чоловікові хотілося Різдвяні свята зустріти в колі сім'ї, йому не вистачало теплої родинної обстановки. Виписаний 6 січня.

♦ Фельдшер села Прилуцьке робив перев'язки гнійної рани. Загальний стан пацієнта поступово покращився. Рани загоїлися.

♦ Викладач ставить запи-

тання відповідно до «капельюха».

1. Які дані дають підставу запідозрити гострий апендицит?

2. На основі яких даних можна думати про розвиток ускладнення (перитоніту) на догоспітальному етапі, а також в лікарні?

3. Чи правильні дії самого пацієнта до звернення в сімейну амбулаторію? Яким міг бути прогноз?

4. Чи правильна тактика фельдшера та лікаря швидкої на догоспітальному етапі?

5. Чому було прийнято рішення зібрати консилиум в післяопераційному періоді?

6. Як Ви вважаєте, чому було прийнято рішення про переведення хворого після операції у відділення детоксикації?

7. Чому вважаєте доцільним застосування детоксикації організму?

8. Які сучасні методи детоксикації могли застосовувати для цього пацієнта?

9. Чи правильні дії членів родини стосовно до хворого на догоспітальному етапі і під час відвідування в лікарні?

10. Чи оправдана поведінка пацієнта на час виписки зі стаціонару?

Після обговорення викладач підводить підсумки.

Висновок

Використання інтерактивної технології «Шість капелюхів» на основі кейс-методу викладання хірургічних дисциплін дозволяє викладачеві розглядати програмний матеріал максимально наближено до життєвих ситуацій, які будуть виникати в майбутньому професійному житті.

У простий спосіб самовираження студенти навчаються використовувати інтуїтивне мислення як пріоритетне; засвоюють способи самостійного пошуку вирішення проблеми (аналіз, синтез, оцінка власних можливостей); вчаться встановлювати логічні зв'язки між дисциплінами, які вивчають; виробляють модель професійної і моральної поведінки з формуванням власної думки; переборюють невпевненість в собі, формують здатність пропонувати ідеї, робити висновки.

Для викладача головним при використанні методики «шести капелюхів» є формування у студентів, різних за рейтингом, «повноколірного мислення», активізуючи емоції, знання, критичне мислення в потрібний момент.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І.М. Дичківська – Київ : Академвидав, 2015. – 307 с.
2. Максименко С.Д. Педагогіка вищої медичної освіти : підручник / С.Д. Максименко, М.М. Філоненко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2014. – 288 с.
3. Філоненко М.М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу : метод. рекомендації / М.М. Філоненко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2016. – 87 с.
4. Богданова І.М. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх соціальних працівників // Вісник Національної академії Державної прикорд. служби України. Педагогічні науки. – 2011. – № 11. – С. 15–20.
5. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник. – Київ : Таксон, 2006. – 88 с.
6. Боно Э. Метод инструментов и уроки мышления [Електронний ресурс] / Боно Эдвард. – Режим доступу: <http://www.edwdebono.com/russian/overview/obzor3.htm>. – Загол. з екрану.
7. Шесть Шляп Мышления [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kolesnik.ru/2005/de-bono-six-hats/>. – Загол. з екрану.
8. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес : проблеми і технології : Кол. моногр. – Київ : МАУП, 2005.
9. Солодовник О. В. Основні аспекти концепції фахової підготовки молодшого медичного спеціаліста, його самовдосконалення / О. В. Солодовник // Медична освіта. – 2016. – №3. – С.21-25.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Олена Мамаєва,
викладач-методист
ДВНЗ «Київський енергетичний коледж»

Використання ігрових технологій навчання дає можливість зацікавити студентів під час вивчення спеціальних дисциплін, пов'язаних з їх майбутньою професією.

Мета цієї статті: поділитися досвідом впро-

вадження інноваційних технологій в освітній процес коледжу на прикладі застосування ігрових технологій як особливо-го методу навчання.

Сучасна освіта характеризується зміною якості навчання з метою підвищення ефективності на основі застосування інноваційних технологій. Основна задача викладання – це застосування сучасних підходів до освітнього процесу, створення та впровадження сучасних методик та технологій навчання. Процес освіти має бути активним і мислетворчим, викликати зацікавленість студентів.

Формами інноваційних технологій (евристичних методів) є імітаційні та інтерактивні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика. Ділові ігри – це імітаційне моделювання реальних ситуацій, для виконання якого кожний учасник одержує відповідну роль, тобто учасники гри поводять себе таким чином, ніби вони дійсно виконують доручену їм роль при цьому реальна ситуація замінюється відповідною моделлю. Отже, гра – це діяльність суб'єктів в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння досвіду, в якому складається й удосконалюється самокерування поведінкою. Як нестандартна форма навчання, гра розвиває творчий потенціал фахівця. Ігровий метод навчання передбачає ви-

значення мети, спрямованої на засвоєння змісту освіти, вибір навчально-пізнавальної діяльності і форми взаємодії викладача і студентів.

У кожній діловій грі закладено ігрові та педагогічні цілі: для учасників – це успішне виконання ролі, отримання максимальної кількості балів, прийняття відповідних рішень тощо. Педагогічна ціль – розвиток професійного теоретичного і практичного мислення, формування стосунків з іншими гравцями, розвиток загальних і професійних здібностей тощо.

У рамках курсу "Теоретичні основи електротехніки" (для електричних спеціальностей) розроблена і проводиться імітаційна ділова гра «Режими роботи трифазних ланцюгів»:

- мета заняття: одержання навичок і вмінь у професійній діяльності, відпрацювання колективного рішення, а також застосування активних форм в освітньому процесі;

- тривалість гри: 2 академічних години;

- учасники гри: академічна група (25-30 осіб розподіляється на п'ять команд по 5-6 осіб);

- арбітраж: дві-три особи (викладачі, лаборанти);

- функції учасників гри: граючі команди формують варіанти рішень ситуаційних задач, при цьому самотійно визна-

чають черговість подачі готових варіантів, порядок роботи над завданнями, подають бланки відповідей до арбітражу тощо;

- арбітраж забезпечує активну діяльність гравців, видає набори ситуаційних завдань та бланки для відповідей, хронометрує час роботи, контролює режим гри, проводить облік напрацьованих балів, вирішує суперечки, перевіряє та аналізує результати.

Забезпечення: набори з п'яти ситуаційних завдань різної складності, які оцінюються в 8, 16 та 20 балів (набори в п'яти конвертах та бланки для відповідей п'ять штук).

Наприклад:

Завдання 1 (максимальна оцінка 20 балів):

Три однакові котушки (наприклад, три фази асинхронного двигуна), які мають активний опір $R = 16 \text{ Ом}$ та індуктивний опір $X_L = 12 \text{ Ом}$, ви маєте можливість ввімкнути в трифазну мережу з лінійною напругою $U_L = 380 \text{ В}$ за схемами «трикутник» або «зірка».

Як ви вважаєте, чи будуть однаковими активна та повна потужності в обох схемах?

Що відбудеться з коефіцієнтом потужності $\cos \phi$, якщо змінити схему «трикутник» на схему «зірка» для цих котушок?

Відповіді бажано підтвердити розрахунками.

Завдання 2 (максимальна оцінка 16 балів):

Чи можете ви визначити, якою має бути схема з'єднання електричних ламп в трифазній мережі, якщо номінальна (робоча) напруга лампи 127 В, а лінійна напруга трифазної системи $U_L = 220$ В?

Для обраної схеми вам потрібно визначити величину фазного струму I_ϕ , якщо лінійний струм $I_L = 0,8$ А.

Дайте відповіді на такі питання:

а) скільки проводів буде в обраній схемі?

б) як треба ввімкнути вольтметр для вимірювання фазної напруги в трифазній системі?

Завдання 3 (максимальна оцінка 16 балів):

Ви розрахували, що трифазний симетричний споживач споживає 800 Вт активної потужності.

Ваші завдання:

а) знайдіть коефіцієнт потужності для заданого режиму, якщо при $\cos \varphi = 1$ цей споживач споживає 1 000 Вт;

б) відповісти на питання: за яких умов в електричній схемі можливо одержати $\cos \varphi = 1$ і що станеться з реактивною потужністю в цьому випадку?

Завдання 4 (максимальна оцінка 8 балів):

Дайте відповіді на такі питання:

а) чому дорівнює струм в нейтральному проводі I_N в чотирипровідній трифазній системі при симетричному навантаженні фаз споживача?

б) яким чином можливо визначити величину струму нейтрального проводу I_N ?

Завдання 5 (максимальна оцінка 8 балів):

Дайте відповіді на такі питання:

а) за якою схемою треба з'єднати обмотки трифазного генератора, щоб одержати від нього два рівні (два класи) напруги? Як називаються ці напруги?

б) як утворюється ця схема (пункт а), скільки в ній проводів?

Імітаційна ділова гра має дві головні частини: комплекс математичних моделей, які забезпечують розрахунок основних кількісних параметрів, та інструкції і правила поведінки учасників гри. Ці інструкції регламентують та стимулюють діяльність учасників гри, визначають оцінки рішень, які приймаються, встановлюють умови вирішення конфліктів якщо такі виникають.

Основні етапи імітаційної гри:

1. Підготовчий етап (10 хвилин). Дати пояснення про зміст, правила гри, організаційні моменти та чітко роз'яснити систему стимулювання в балах за таблицями «Час» та «Якість».

2. Розв'язання ситуаційних завдань (45 хвилин).

3. Додатковий заробіток балів (15-20 хвилин за наявності часу).

4. Підсумки ділової гри (10 хвилин).

Підсумки роботи команд фіксуються в таблицях «Час» (фіксується черговість подачі готових відповідей) та «Якість» (зараховується сума балів за правильні відповіді).

Арбітраж працює з таблицею «Еталон», за якою визначає кількість зарахованих балів відповідно правильним відповідям по кожному завданню.

Система стимулювання роботи студентів.

За підсумком зароблених балів визначаються:

- I місце. Учасники цієї команди обирають собі приз. Як варіанти, можливо запропонувати: додати бал до екзаменаційної оцінки або семестровий залік з лабораторних робіт тощо (узгоджується зі студентами);

- II місце. Як варіанти, можливо запропонувати: додати до екзаменаційної оцінки 0,2 бали, або залік двох лабораторних робіт, або додати два бали до поточних оцінок тощо;

- III місце. Як варіанти, можливо запропонувати: додати до екзаменаційної оцінки 0,1 бали, або залік з однієї лабораторної роботи, або додати один бал до поточної оцінки, тощо.

Після проведення гри було проведено опитування серед студентів груп про доцільність ділової гри. Студенти одностайно зазначили, що це цікаво, пізнавально, динамічно, а також є можливість корегувати підсумкові оцінки з навчальної дисципліни.

Таким чином, застосування ділових ігор як інноваційного методу навчання дає можливість засвоювати знання в ненав'язливій формі, покращує запам'ятовування інформації, розвиває індивідуальні здібності студентів, стимулює розумове нестандартне мислення, збагачує педагогічну практику.

Список використаних джерел

1. Венгер Л.А. Гра як вид діяльності /Зап.псих. – № 3. – 2008.
2. Вербицька А.А., Борисова Н.В. Методологічні рекомендації з проведення ділових ігор.– Москва, 2004.
3. Ніколаєнко С.М. Якість вищої освіти в Україні: погляд в майбутнє. – Вища школа. – 2006
4. Ігри-навчання, тренінг, дозвілля / Під ред.. В.В. Петрусінського – Москва, 1995.
5. Рибальський В.І. Ділові ігри в навчальному процесі. – Київ, 1980.
6. Гречановська О.В.Ігрові технології як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ – Вінницький національний технічний університет.

АКТУАЛЬНІСТЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У НАВЧАННІ

Олена Стичинська, викладач-методист
Тетяна Курган, викладач
ДВНЗ «Київський транспортно-
економічний коледж» Національного
транспортного університету

Пізнавальний досвід, обмежений вузькопредметними рамками, заважає побачити добре відоме в новому, незвичайному аспекті, необхідному для творчого вирішення міждисциплінарного завдання.

Актуальність міждисциплінарних зв'язків у навчанні зумовлена сучасним рівнем розвитку науки, на якому яскраво виражена інтеграція суспільних, природничих і технічних знань. Людині вже недостатньо знань лише в одній галузі науки. Неможливо вивчати одне, не торкаючись іншого. Інтеграція наукових знань ставить нові вимоги до фахівців. Зростає роль знань людини у сферах, суміжних зі спеціальністю, й умінь комплексно застосовувати їх під час вирішення різних завдань.

Відсутність стійких предметних інтересів і знань позбавляє студента основ міждисциплінарної діяльності, спричиняючи часом негативне ставлення до неї.

В одних студентів під впливом міждисциплінарних зв'язків підвищується інтерес до навчальних дисциплін, які раніше не цікавили їх, а рівень знань та умінь ще залишається невисоким. В інших, навпаки, значно зростають уміння міждисциплінарного перенесення, проте помітних змін у розвитку предметних інтересів не спостерігають. Це пояснюють тим, що міждисциплінарні зв'язки не є єдиним чинником, що формує пізнавальні інтереси студентів. Пізнавальний досвід, обмежений вузькопредметними рамками, зава-

жає побачити добре відоме в новому, незвичайному аспекті, необхідному для творчого вирішення міждисциплінарного завдання. У таких ситуаціях заважає звичка мислити по-старому, що виникає на перших етапах пізнавальної діяльності на підставі міждисциплінарних зв'язків. Неузгодженість між раніше сформованими вміннями та інтересами студентів надалі нівелюється, відбувається посилення взаємозв'язків умінь та інтересу на якісно новій узагальненій змістовій основі. Приєднані в зміст заняття міждисциплінарні зв'язки підсилюють його новизну. Зумовлюють оновлення вже відомого матеріалу, об'єднують нові та раніше набуті знання в систему. Зв'язки суміжних курсів дають змогу глибше проникнути в сутність предметів, розкрити, наприклад, причинно-наслідкові зв'язки. Міждисциплінарні зв'язки посилюють узагальнювальний характер змісту навчального матеріалу, який вимагає зміни методів навчання. Виникає потреба в колективних формах організації навчальної роботи, які найліпше забезпечують вирішення міждисциплінарних проблем, створюючи умови для прояву

знань та інтересів студентів з інших дисциплін. Водночас можливий успіх для кожного.

Міждисциплінарні зв'язки можна приєднувати в заняття у вигляді фрагмента, окремого етапу, на якому певна пізнавальна задача вимагає залучення знань з інших дисциплін. Навчальний матеріал окремих тем занять певного курсу виявляється настільки тісно пов'язаним з навчальним матеріалом іншої дисципліни, що виникає потреба в здійсненні міждисциплінарних зв'язків протягом усього заняття. Таке заняття, усі основні пізнавальні завдання якого вимагають застосування знань з інших дисциплін, має бути назване міждисциплінарним, або інтегрованим. Міждисциплінарні, або інтегровані, заняття можуть проводитися в процесі вивчення навчальної теми. Використання зв'язків між дисциплінами в їхніх різних видах показує, як можна гнучко варіювати зміст і методи предметного навчання, зберігаючи водночас специфіку окремих навчальних дисциплін. Міждисциплінарні зв'язки допомагають виокремити загальні ідейні основи науки загалом.

Реалізація міждисциплінарних зв'язків сприяє систематизації, а отже, глибині й міцності знань, допомагає дати студентам цілісну картину світу. Водночас підвищується ефективність навчання і виховання, забезпечується можливість наскрізного застосування знань, умінь, навичок, набутих на заняттях з різних дисциплін. Навчальні дисципліни певним чином починають "допомагати" одна одній. У послідовному принципі міждисциплінарних зв'язків містяться важливі резерви подальшого вдосконалення освітнього процесу. Розвиток пізнавальних інтересів залежить від оволодіння студентами узагальненими вміннями пошукової діяльності та вміннями здійснювати міждисциплінарні зв'язки. Розвиток пізнавальної самостійності в діяльності на основі міждисциплінарних зв'язків відбувається в тісному взаємозв'язку з формуванням світоглядних, ціннісних орієнтацій особистості, що регулюють її соціальну активність. Інтеграція в процесі навчання сприяє розвитку творчого ставлення до праці, інтересу до обраної професії, вихованню самостійності, ініціативності, активності, допитливості у вирішенні різноманітних виробничих проблем.

Реалізацію міждисциплінарних зв'язків в ДВНЗ «КТЕК» НТУ ми хотіли б показати на прикладі заняття на тему «Піфагор – математик і філософ». Для цього ми залучили студентів першого та четвертого курсів, де викладаються математика та філософія відповідно.

Мета: збагатити і розширити знання студентів про Піфагора, викликати інтерес до його яскравої особистості, його творів, думок, розвивати вміння ораторського мистецтва, навички вільного володіння словом, формувати морально-етичні

ідеали, розвивати творчість, виховувати впевненість у своїх силах, знаннях, самостійність, наполегливість у розв'язуванні задач, позитивне ставлення до навчання.

Обладнання: газети про Піфагора; комп'ютер з проектором для показу фільмів про Піфагора, презентацій – фотографій, висловів, задач та іншої інформації про мислителя; костюми; папки з доповідями; гітара; фотоапарат.

Хід заняття:

(Заняття розпочинається з показу фільму «Фотографії Піфагора і його школи»)

Студент 1: Доброго дня!

(Дивимось презентацію: слайд 1 – епіграф)

Студент 2: Наше заняття присвячується видатному математику і філософу Піфагору... Будь ласка, увага на екран.

(Дивимось фільм-біографію «Думки великих людей»)

Студент 1: Піфагор (580 до н. е. — 500 до н. е.) — давньогрецький філософ, релігійний та політичний діяч, засновник піфагореїзму, який став легендою і джерелом дискусій уже в стародавні часи. У 306 р. до н. е. йому, як найрозумнішому з греків, поставили пам'ятник у римському форумі. З тих часів мало що прояснилося в біографії Піфагора та в історичній ролі організованого ним союзу, клубу чи ордену піфагорійців. І досі висувуються нові гіпотези, тлумачення діяльності стародавнього мудреця та його послідовників. Введення терміну «філософ» приписують Піфагору, який назвав себе не мудрецем, а «тим, хто любить мудрість». Філософи належать до особливого типу людей, які замість того, щоб турбуватися про славу чи визнання, гроші чи прибуток, все життя присвячують вивченню природи речей.

Студент 2: У своєму прагненні досягнути вічної Істини Піфагор звертався до математики, вважаючи цю священну науку найкращим методом для досягнення й висловлення першопринципів, об'єднувальної сили космосу. З цієї точки зору, усе створене прив'язане до числових правил і пропорцій, які синтезовані числу десять — досконалому числу. До заслуг Піфагора (швидше, членів його ордену, оскільки в більшості випадків винаходи останніх за звичаєм приписувалися Піфагору) належить відкриття та доведення теореми Піфагора — однієї із ґрунтовних теорем евклідової геометрії.

(Дивимось презентацію: слайд 2 — Піфагор-великий математик та філософ)

Студент 1: Піфагор жив у 6 столітті до нашої ери. Він народився у Греції, на острові Самос у сім'ї золотих справ майстра Мнесарха. За легендою оракул пророчив йому та його дружині Парфенісі народження сина, який буде славитися віками своєю мудрістю, справами та красою. Пророцтво збулося, і тоді Парфеніса приймає ім'я Піфіада, на честь Аполлона Піфійського, а сина називає Піфагором, на честь пророцтва Піфії. У легенді нічого не сказано про рік народження Піфагора, історичні дослідження датують його появу на світ приблизно 580 роком до нашої ери.

(Дивимось презентацію: слайд 3 — освіта Піфагора)

Студент 2: Можливості дати сину гарну освіту та виховання у Мнесарха були. Як і будь-який батько, Мнесарх мріяв, що син буде продовжувати його справу — ремесло золотих справ майстра. Життя вирішило інакше. Майбутній математик та філософ вже в дитинстві виявив великі зді-

бності до наук. У свого першого вчителя Гермодамаса Піфагор отримав знання основ музики та живопису. Для покращення пам'яті Гермодамас примушував його вчити пісні з «Іліади» та «Одіссеї». Перший вчитель навчив Піфагора любити природу та вивчати її таємниці. Прошло кілька років, і за порадою свого вчителя Піфагор вирішує продовжити навчання в Єгипті, у жерців. Потрапити до Єгипту у той час було дуже важко, тому що країну практично закрили для греків. За допомогою вчителя Піфагору вдається залишити острів Самос. Але до Єгипту далеко, і Піфагор поки що живе на острові Лесбос. Там відбувається знайомство Піфагора з філософом Ферекидом – другом Фалеса. У Ферекида Піфагор навчається астрології, таємницям чисел, медицині та іншим обов'язковим на той час наукам. Піфагор прожив на Лесбосі кілька років. Звідти шлях Піфагора лежить у Мілет до відомого Фалеса, засновника першої в історії філософської школи. Навчання Піфагора в Єгипті сприяє тому, що він стає одним із найбільш освічених людей свого часу. Волею долі 12 років прожив Піфагор у Вавилоні, де прилучився до східної астрології та

містики. І тільки в 60 років Піфагору вдалося повернутися на Батьківщину.

(Дивимось презентацію: слайд 4 – повернення на Батьківщину)

Студент 1: Після повернення додому Піфагор переселився до Південної Італії, яку тоді називали великою Грецією. Тут, на острові Сицилія в Кротоні, у нього народжується власна філософська школа. Це був одночасно і релігійний союз, і політичний клуб, і наукове товариство. Учні цієї школи зобов'язувались вести так званий піфагорійський спосіб життя. Статут піфагорійського союзу був дуже суворим. Кожний, хто вступав до нього, відмовлявся від особистої власності на користь союзу, зобов'язувався не проливати крові, не вживати м'ясної їжі, берегти таємницю вчення свого вчителя. Членам школи заборонялося навчати інших за винагороду. Всі учні Піфагора і він сам були працелюбні. Досконало володіючи методами єгипетських жерців, Піфагор «очищував душі своїх слухачів, виганяв вади з серця та наповнював уми світлою правдою». В «Золотих віршах» Піфагор показав ті моральні правила, суворе виконання яких призводить до ідеалу. Ось

декілька з них: роби тільки те, що не засмутить тебе і не примусить розкаюватись; навчись тому, що слід знати; не нехтуй здоров'ям свого тіла; привчайся жити просто і без розкоші; не закривай очей тоді, коли хочеш спати, не розібравши всіх своїх вчинків за минулий день.

(Дивимось презентацію: слайд 5 – символ піфагорійців)

Студент 2: Щоб продовжити наше заняття, треба ще дочекатися гостей з минулого – великого математика і філософа Піфагора та його учня.

Ось вони, здається прибувають...

(Входять два студенти в костюмах античних героїв)

Учень. Скажи мені, Піфагоре, чому всі твої учні носять зображення піфагорійської зірки?

Піфагор. Ця пентаграма – символ здоров'я та наш знак, за яким піфагорійці пізнають один одного.

Учень. Я приймаю твій погляд на світ, Піфагоре, і наслідую твої правила: «Біжи від усіляких хитрощів, в довільний спосіб відсікай від тіла хворобу, від душі – невігластво, від утроб – розкіш, від сім'ї – суперечку, від всього, що є, – непомірність».

Піфагор. Я радий, що ти досяг початку істини. І кожний день, перш ніж встати від солов'ячих снів, думкою розкинь, які справи тобі день готує.

Учень. Кожний ранок сонце приносить нову добу. В чому сенс кожної доби, сенс всього життя?

Піфагор. Сенс життя в розгадці світової гармонії. Ключ до цієї розгадки я бачу в математиці, в пізнанні кількісних відношень.

Учень. Піфагоре, вигляд твій такий звеличений, що мені іноді здається, ніби сам бог Аполлон говорить зі мною. Що є початок всього, вчителю?

Піфагор. Початок начал – число. Всі речі – суть числа.

Учень. Наукою математика стала тільки у давніх греків. Це був талановитий народ, у якого навіть зараз, тисячі років потому, можна чомусь навчитися.

Піфагор. Вони не просто заучували, а шукали причини: чому правильно зробити так, а не інакше. Кожне правило грецької математики намагалися пояснити, довести, що воно дійсно істинне. Для цього вони сперечалися один з одним, роздумували, намагалися знайти помилки в доведеннях.

Учень. З правил склалися закони, з законів – наука математика.

Студент 1: А в мене є одне запитання. Даруйте, але нам цікаво знати, що це за вінок Ви маєте на голові?

Піфагор. Це вінок з лаврового листя. Мені одягли його 25 століть тому. Тоді я брав участь в Олімпійських іграх в Афінах і став чемпіоном з кулачного бою.

Учень. Піфагор був переможцем на 58-х Олімпійських іграх, які проходили в 548 році до нашої ери, а потім переміг ще на декількох Олімпіадах.

Студент 2: Вам вистачало часу, волі і сили на все. Ви – чудовий приклад для нас. Ми вчимося у Вас не тільки безсмертної теореми про гіпотенузу і катети, а й уміння плекати думку, добиватися поставленої мети, розвивати в собі різнобічні інтереси... А зараз, увага на екран.

(Дивимось фільм «Вчення Піфагора»)

Студент 1: Він зібрав навколо себе невелику групу відданих учнів, яких посвятив у глибоку мудрість, йому відкрито, а також в основі окультної математики, музики, астрономії, які розглядалися

ним як трикутна підстава для всіх мистецтв і наук. У віці 60 років Піфагор одружився на своїй учениці Феано, дівчині дивовижної краси, яка підкорила серце мудрого філософа своєю чистою і полум'яною любов'ю, безмежною відданістю і вірою.

(Дивимось презентацію: слайд 6 – жінка Піфагора)

Злиття цих двох життів виявилось досконалим. Феано перейнялася ідеями чоловіка з такою повнотою, що після його смерті вона стала центром піфагорійського ордена, і один з грецьких авторів призводить, як авторитет, її думки стосовно вчення Чисел. Сім'я Піфагора була справжнім зразком для всього ордена, його будинок називали храмом Церери, а двір – храмом Муз. Феано народила Піфагору двох синів і дочку, всі вони були вірними послідовниками свого Великого батька. Один з синів Піфагора став згодом вчителем Емпідокла і посвятив його в таємниці піфагорійського навчання. Дочці своїй Дано Піфагор довірив зберігання своїх рукописів. Після смерті батька і розпаду союзу Дано жила в найбільшій бідності, їй пропонували великі суми за манускрипти, але вірна волі батька, вона відмовилася віддати їх в сторонні руки.

Студент 2: А тепер розглянемо його ідеї в математиці і філософії.

(Дивимось презентацію: слайд 7 – усе впорядковується відносно чисел)

Піфагорійці вважали, що всі тіла складаються з найменших частинок, «одиниць буття», які в різних сполученнях відповідають різним геометричним фігурам. Число для Піфагора було і матерією, і формою всього світу. З цього уявлення виходила і основна теза піфагорійців: «Усе впорядковується

відносно чисел». Тому пояснювати природні явища належало лише з їхньою допомогою. Числам надавали містичних властивостей. Одні числа приносять добро, інші зло, успіх тощо. Піфагор вважав, що душа – теж число, вона безсмертна і передається від однієї людини до іншої. Числова містика Піфагора та його учнів нанесла великої шкоди розвитку математики. Сучасна церква визнає числову містику. Так, у Біблії число 666 є числом звіра, 12 несе щастя, а 13 – нещастя. Піфагор вважав, що число 5 символізує колір, 6 – холод, 7 – розум, здоров'я та світло, 8 – кохання та дружбу, 9 – постійність. Особливо невідомими піфагорійцям були числа 13 та 17.

(Дивимось фільм «Велика мудрість тисячоліть»)

(Входять два студенти в костюмах античних мислителів)

Філософ 1. Античну філософію важко уявити без Піфагора і піфагорійців.

Піфагорійці вважали, що в природі існують дух і матерія, і надавали числам містичного значення. Вони гадали, що речі – це відображення чисел, число – це закон і зв'язок світу, це сила, яка керує богами і смертними. В геометрії вони шукали підтверджень своїх філософських ідеалістичних поглядів і відповідно пояснювали геометричні істини.

Філософ 2. Цікавим є спосіб життя, який сповідували піфагорійці. Він спирався на ієрархію цінностей. На перше місце ставилося прекрасне і благопристойне, на друге – вигідне і корисне, на третє – приємне. Наука належала до прекрасного і благопристойного. До союзу приймалися жінки й чоловіки, які витримали багатолітню перевірку своїх розумових і моральних якостей.

Власність була спільною. У школі було два ступені. Акустики (послушники) засвоювали знання догматично, звідси походить легенда, що в школі Піфагора учень повинен перші п'ять років мовчати. Другий ступінь – математичний – посідали вчені, які займалися обґрунтуванням складних проблем. Піфагорійський союз був закритою організацією, а його вчення – таємним. Розповідають, що сам Піфагор викладав основи свого вчення за ширмою, щоб учні лише чули його голос, а самого не могли бачити. В основі піфагорійської етики лежало вчення про «належне», яке означало перемогу над почуттями, підкорення молодших старшим, культ дружби і товарищескості, шанування Піфагора. Велика увага приділялась медитації, психотерапії, проблемі дітиродіння. Розроблялися приййоми поліпшення розумових здібностей, вміння слухати і спостерігати. Найбільш цінувався споглядальний спосіб життя мудреця. Перед сном обов'язковим був звіт перед собою за прожитий день: «Як я його прожив? Що я зробив? Який мій обов'язок залишився невиконаним?» Спосіб життя піфагорійців мав світоглядні основи: він брав початок в уявленні про космос як упорядковане і симетричне ціле, краса якого доступна лише тим, хто веде правильний спосіб життя.

Філософ 1. Йому приписують конструювання слова «філософ». У вченні Піфагора знайшов відображення складний, суперечливий процес народження філософської думки, що пробивалася через пережитки міфології, магії, інші культурні напластування зовсім іншого, ніж філософія, рівня. На відміну від іонійських філософів-одинаків, Піфагор у спілці однодумців виступив

першим пропагандистом філософії, і для успіху в слухачів, які звикли до старих цінностей, легенди про золоту ногу і тому подібне були не зайвими. Сам Піфагор вважав, що світ є розумним, тобто керується розумом. Знання він ототожнював з добром, вважав, що людина може знайти гармонію. Піфагор був першим, хто філософію вважав способом життя. У філософській теорії тип благородного зберігався досить довго, тому що цей тип був пов'язаний з грецьким генієм, тому що чеснота споглядальності отримала теологічне схвалення, тому що ідеал пізнання неупередженої істини ототожнювався з академічним життям. Шляхетний мав бути визначений як член суспільства рівних, які живуть плодами рабської праці або, в усякому разі, плодами праці людей, чиє більш низьке положення не викликає сумнівів. Необхідно зауважити, що під це визначення підпадають і святий, і мудрець, оскільки ці люди живуть радше споглядальним, ніж активним життям. Ідеал споглядального життя, оскільки він вів до створення чистої математики, виявився джерелом корисної діяльності. Ця обставина збільшила престиж самого цього ідеалу, вона принесла йому успіх в області теології, етики та філософії, успіх, якого в іншому випадку могло б і не бути. На основі математики було зроблено припущення, що думка вище почуття, інтуїція вище спостереження.

Філософ 2. Піфагор був теж зайнятий вирішенням проблеми: "З чого усе?", але інакше, ніж мілетці. "Усе є число" – ось його вихідна позиція. Він, що перший назвав філософію цим ім'ям, працював не самостійно, а в організованій ним школі. У своєму союзі

Піфагор користувався харизматичною силою влади. Його вказівки піфагорійці називали словами бога, а про його авторитет говорить вираз: "Сам сказав"! Саме у числах піфагорійці вбачали властивості і стосунки, властиві різним гармонійним поєднанням сущого. Піфагорійці бачили в числі і математичних стосунках пояснення прихованого змісту явищ, законів природи. Піфагор успішно розробляв різного роду математичні докази, що сприяло розвитку точного раціонального типу мислення. Гармонія Всесвіту обумовлена мірою і числом, математичною пропорційністю. Піфагор учив, що душа безсмертна. Йому належить ідея перевтілення душ. Він вважав, що усе відбувається у світі знову і знову, повторюється через певні періоди часу, а душі померлих через якийсь час знову вселяються в живих.

Філософ 1. Як і Сократ, Піфагор практично нічого не записував. Його погляди відомі за свідченнями учнів, які, поза всяким сумнівом, викладали свої думки, аніж міркування вчителя. Значна частина роздумів Піфагора була присвячена традиційним для тих часів питанням – пишномовству, дослідженню душі, переселенню душ тощо. За свідченнями, Піфагор був майже чаклуном. Він міг передбачати майбутнє, розмовляв із тваринами, пам'ятав минулі переселення душ. Він претендував на надприродний статус і одночасно займався наукою і філософією. Введення в філософію таких базових понять, як «філософія» і «космос», «антична культурно-наукова традиція» також пов'язується з іменем Піфагора.

Філософ 2. За свідченнями Аристотеля, значну увагу Піфагор приділяв вивченню

людини. Згідно з його вченням, людина створена Богом для пізнання, споглядання світу («космосу»), роздумів про нього («філософствування»). У своєму житті, повчав Піфагор, людина керується, скоріш, усвідомленими, аніж трансцендентними цінностями. Повага до богів і батьків, виховання дітей, вірність дружбі, поміркований спосіб життя, моральна і тілесна чистота, відданість «батьківським законам» – ось головні настанови, які узагальнив і систематизував Піфагор, освятив їх своїм велетенським авторитетом. Він ввів у філософію ідею «порядку» (влада аристократів), яку протиставляв «демократії» як «порушенню цього порядку».

Філософ 1. Піфагор стверджував, по-перше, що «число володіє речами», зокрема і моральними, а справедливість – є число, помножене саме на себе. По-друге, душа є гармонія, а гармонія – не числове співвідношення, душа безсмертна і може переселятися, тобто Піфагор дотримувався дуалізму душі й тіла. По-третє, філософ поклав в основу Космосу число, наділив старе слово новим змістом: число співвідноситься з єдиним, єдине ж служить початком визначеності, що єдине підлягає пізнанню. Число – це впорядкований числом Всесвіт. Пройшовши довгий шлях випробувань і вчень, він приходить до висновку, що в силах людини лише любити мудрість і безкорисливо прагнути до неї. Розум не може обчислити шлях, який безпомилково приведе до мудрості. Вона – дар, який дається людині як розташування богів або, навпаки, вислизає, незважаючи на усі зусилля. Єдине, що може кожен, – сподіватися здобути мудрість і жити цією надією.

Філософ 2. Саме Піфагор вводить в обіг слово "філософія", позначаючи ним любов до мудрості. Вчення ж Піфагора – одного з найвеличніших з Великих філософів – залишилось в історії філософської думки і загальнолюдської культури навічно.

Студент 1: І в продовження, вірш «Філософ Піфагор».

Піфагор – давньогрецький мислитель,

Він шукав за речами числа.

Піфагор був відомий містик,

Він робив свою справу чисто.

«Все існуюче має кількісний вимір», –

Так філософ пояснював суще.

Він учив, що душа є безсмертною,

Та і думка від почуттів вище.

В основі етики було вчення про «належне»,

Піфагор вчив спостерігати і слухати,

Приділяв увагу вивченню людини,

Бо від Бога люди повинні бути мудрими.

В природі існують дух і матерія,

Число має містичне значення,

В житті головне – ієрархія цінностей –

Ось таке було Піфагора бачення.

Студент 2: Найпопулярнішою з усіх теорем планіметрії є теорема Піфагора.

(Дивимось презентацію: слайд 8 – теорема Піфагора)

Причинами такої популярності є простота, краса і значення. Про теорему Піфагора так сказав німецький вчений Йоганн Кеплер: «У геометрії є два скарби: перший – теорема Піфагора, другий – золотий поділ. Перший можна порівняти з мірою золота, другий – із коштовним каменем».

(Дивимось презентацію: слайд 9 – нові доведення теореми Піфагора)

Справді, теорема Піфагора проста, але не очевидна. Це поєднання двох суперечностей і надає їй особливої привабливості. Окрім цього, теорема Піфагора має велике значення: вона використовується на кожному кроці, той факт, що існує близько 500 різних доказів цієї теореми доводить велику кількість її реальних реалізацій. Відкриття теореми Піфагором оточене ореолом красивих легенд. Прокл, коментуючи останнє продовження першої книги "Начал" Евкліда, пише: «Якщо послухати тих, хто повторює давні легенди, то доводиться сказати, що ця теорема

походить від Піфагора; розповідають, що він у честь цього відкриття приніс у жертву бика». Дехто розповідає, що він приніс у жертву не одного бика, а цілу сотню.

Студент 1: І хоча ще Цицерон помітив, що будь-яке кровопролиття було проти закону піфагорійського ордену, легенда ця зрослася з теоремою Піфагора і через більш ніж 2000 років продовжувала викликати гарячі відгуки. Сьогодні теорема Піфагора виявлена у різних часткових задачах та кресленнях: і в єгипетському трикутнику в папірусі часів фараона Аменемхета першого (біля 2000р. до н. е.), і у вавилонських клинописних табличках епохи царя Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.), і в давньоіндійському трактаті VII-V ст. до н. е. "Сутьва сутра". У найдавнішому китайському трактаті "Чжоу-бі суань цзинь", час створення якого точно не відомий, стверджується, що в XII ст. до н. е. китайці знали властивості єгипетського трикутника, а до VI ст. до н. е. – й загальний вигляд теореми. Не дивлячись на це, ім'я Піфагора щільно злилося з теоремою Піфагора. Сьогодні прийнято вважати, що Піфагор першим довів теорему, яка носить його ім'я.

Студент 2: Чи знаєте Ви, що у Франції та Німеччині в епоху середньовіччя теорему Піфагора називали «Віслючим мостом»?

(Дивимось презентацію: слайд 10 – віслючий міст)

Учнів, що запам'ятовували теорему без розуміння, називали віслюками, оскільки вони не могли перейти через міст – теорему Піфагора.

Студент 1: Студенти підготували цікаві старовинні задачі... Увага на екран.

(Дивимось презентацію: студенти коментують слайди 11-16 – старовинні задачі)

Студент 2: Дякуємо студентам за цікаві задачі.

(Дивимось презентацію: студент коментує слайд 17 – магістр математики)

Студент 1: (Дивимось презентацію: студент коментує слайд 18 – хто такі гарпедонапти?)

Студент 2: І в продовженні, вірш «Пам'ятати будемо Піфагора»

Життя – театр, а всі ми в нім актори,

Ми знаємо багато різних див,

Та пам'ятати будемо Піфагора,

Що теорему «золоту» створив.

Вивчай в житті ще й інші теореми,

Щоб звався ти ученим джентльменом,

То й з розумом не матимеш проблеми

І виростеш культурним бізнесменом.

(Дивимось презентацію: слайд 19 – вислів Піфагора)

Студент 1: А зараз музичний дарунок, пісня „Острів математики"

(Входить студент з гітарою для виконання пісні)

Весь покритий цифрами, абсолютно весь,

Острів математики в коледжі в нас є!

Острів математики в коледжі в нас є!

Весь покритий цифрами, абсолютно весь!

Там живуть нещасні – першокурсники,

Самі завантажені в коледжі вони,

Самі завантажені в коледжі вони,

Там живуть нещасні – першокурсники!

Ніби і не ледарі, і могли би жити,

От би математику взяли і скоротили,

Ім би математику взяли і скоротили,

І тоді у коледжі легше стало б жити!

Формули забулися, графік не росте,

Плачуть, Богу моляться, математика їх жде!

Плачуть, Богу моляться, математика їх жде,

Може на контрольній цій раптом пронесе!

І хоча системи ці зовсім не страшні,

Проте мусять вони вчити ночі та і дні,

Мусять математику вчити ночі й дні,

Щоб 12 балів мати навесні!

Ось така судилася доленька важка,

Найбіднесеньким – першокурсникам,

Найбіднесеньким – першокурсникам,

Все це треба витримати, доля в них така!

Студент 2: І, насамкінець, переглянемо фільм, який дозволить подивитись на Піфагора з іншого боку.

(Дивимось фільм «Дослідження сакральної математики і містичної філософії видатного античного мислителя Піфагора»)

Студент 1: Сьогодні подорож здійснили у царство логіки, краси і сили.

І авторські вірші читали, співали, грали, говорили.

Студент 2: Ви з математикою знайтесь, Ви філософію любіть!

Що ж, до побачення! Хай Вам в житті щастить!

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ В ЛЕКЦІЙНО-СЕМІНАРСЬКІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ

Діана Палій,
викладач Житомирського
агротехнічного коледжу

У сучасній освіті лекції посідають суттєве місце, тому від викладача вимагається наблизити освітній процес до умов професійної діяльності, сприяти обмінові знаннями, досвідом, щоб не утверджувалася думка, що лекція привчає до пасивного, некритичного сприйняття чужих.

Якщо акцентувати увагу на методах навчання у ЗВО, то їх визначають, як «засоби взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямованої на вирішення завдань навчання, виховання і розвитку». Засоби навчання формують матеріальну та інформаційну складові навчального середовища, впливають на діяльність суб'єктів навчання та організацію дидактичного процесу, створюють умови для забезпечення можливості досягнення конкретних, заздалегідь сформульованих, цілей навчання, які можуть характеризувати якість дидактичного процесу. Засобам навчання завжди притаманна різноманітність форм реалізації та методик їх використання. Відтак актуалізується проблема визначення тих інтерактивних методів, які доцільно використовувати в традиційній лекційно-семінарській формі навчання студентів у закладах вищої освіти на різних видах лекцій та семінарських занять.

У сучасній освіті лекції посідають суттєве місце, тому від викладача вимагається наблизити освітній процес до умов професійної діяльності, сприяти обмінові знаннями, досвідом, щоб не утверджувалася думка, що лекція привчає до пасивного, некритичного сприйняття чужих думок. У більшості дисциплін теоретичного змісту лекції охоплюють 70-80% усього курсу, в практичних дисци-

плінах – до 40% матеріалу.

Використання інтерактивних методів під час лекції є ефективним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, спрямованих на розвиток у майбутніх фахівців самостійного мислення, формування творчих умінь нестандартного розв'язання певних професійних проблем з метою вдосконалення навичок професійного спілкування. У процесі підготовки майбутніх спеціалістів на лекціях ми використовуємо такі методичні засоби інтерактивних технологій, які дають змогу проводити наступні види лекційних занять.

Лекції-бесіди («діалог з аудиторією») є найбільш поширеною і простою формою активного залучення студентів до процесу навчання за допомогою постановки запитань, що носять не контролюючий, а інформаційний характер, тобто спрямовуються на визначення рівня поінформованості студентів з матеріалом лекції, готовності до сприйняття нового матеріалу, актуалізації знань, необхідних для його розуміння.

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на початку лекції-бесіди використовують такі інтерактивні методи, як інтелектуальна розминка у формі обміну дум-

ками, експрес-опитування, що дає змогу виявити певні прогалини у знаннях студентів.

Проблемна лекція. Актуальність використання проблемних лекцій ґрунтується на тому, що основними умовами успішного навчання є проблемність навчального матеріалу, активність студента, зв'язок навчання з життям, працею. У проблемній лекції, зважаючи на високий рівень підготовленості студентів, використовуються проблемні запитання, тому такі лекції часто наближаються до дослідницької діяльності. Проблемність лекції досягається послідовним створенням проблемної ситуації певної складності, яку студенти не в змозі подолати за допомогою наявних знань, а тому мотивується посиленна навчально-пізнавальна активність і діяльність у напрямку отримання нових знань, що вивчаються на лекції і становлять інтерес для майбутньої професійної діяльності.

Методичними особливостями проблемної лекції є проблемний виклад матеріалу, проблемні демонстрації, проблемний експеримент, проблемні завдання та їх вирішення тощо.

Такі лекції ґрунтуються на основі різних видів діалогу: внутрішнього (самостійне обмірко-

ування студентом навчальної проблеми), який спонукає для переходу після завершення лекції до так званого «діалогу культур» (аналізу та порівняння шляхів вирішення визначеної проблеми різними вченими, авторами монографій, підручників, дисертаційних досліджень і власного бачення розв'язання проблемних задач) і зовнішнього діалогу, який є основою лекції-дискусії.

Лекція-дискусія передбачає активний обмін думками в інтервалах між логічними розділами лекції. Оскільки лекції-дискусії, дебати є вищим рівнем проблемних лекцій, то вони, зазвичай, доповнюються системою проблемних семінарів, ділових ігор, самостійної роботи, що також є методичними засобами інтерактивних технологій навчання.

Лекція-аналіз конкретної ситуації передбачає використання дискусійної діалогічної взаємодії, але предметом обговорення є не окреме питання, а певні ситуації (професійна, соціальна, ділова тощо). Створення проблемної ситуації на основі фактів із реального життя – особливість навчання за допомогою аналізу конкретних ситуацій – кейс-стаді (case-study) – методу, розробленого в Гарвардському університеті. Основними засобами використання цього методу на лекціях є банк кейсів, що ілюструють проблему, шляхи її вирішення або концепцію в цілому, відеокліпи, методичні рекомендації з їх використання, питання для обговорення, завдання студентам для подальшої самостійної роботи, дидактичні матеріали в допомогу викладачу тощо. Кейс-метод дає змогу встано-

вити оптимальне співвідношення теоретичного і практичного аспектів навчання, тому його доцільно використовувати як під час лекції, так і на семінарських заняттях.

Лекція-консультація доречна під час вивчення теми суто практичного характеру або на підсумкових заняттях, коли викладач майже половину часу лекції може приділити відповідям на запитання студентів.

Лекцію-прес-конференцію здебільшого проводять разом з фахівцями за наперед визначеними проблемами для обговорення. Студенти заздалегідь готують запитання, що стосуються теми лекційного матеріалу і профілю роботи запрошених фахівців.

Лекція із заздалегідь запланованими помилками передбачає закладання в її зміст певної кількості помилок змістового, методичного і поведінкового характеру. Завдання студентів полягає в тому, щоб під час лекції виявити ці помилки, занотувати їх і оголосити в кінці заняття. Такі лекції носять емоційний характер, сприяють створенню атмосфери довірливості та співробітництва викладача і студентів, значно підвищують інтерес останніх до дисципліни, яка вивчається.

Другою складовою лекційно-семінарської форми навчання є семінари, які спочатку були формою обговорення наукових проблем ученими певної галузі знань. У давньогрецьких та римських школах їх сутність полягала в поєднанні диспутів, повідомлень учнів, коментарів та висновків викладачів, що допомагало відпрацьовувати вміння доводити і переконувати.

Основна мета семінарських занять – це активізація студентів до самостійного набуття знань, умінь і навичок, оволодіння методами аналізу явищ і проблем, формування навичок самоосвіти студентів, сприяння поглибленому засвоєнню майбутніми фахівцями найбільш складних питань навчального курсу, спонукання студентів до колективного творчого обговорення матеріалу. Отже основою семінарських занять є інтерактивна діалогічна взаємодія, а не репродуктивне відтворення лекційного матеріалу.

Семінар-дискусія передбачає підтримання діалогічного спілкування студентів, під час якого відбувається формування практичного досвіду обговорення та розв'язання теоретичних проблем, теоретико-практичного мислення майбутнього фахівця.

Семінар-дослідження доцільно використовувати для аналізу актуальних теоретичних і практичних проблем з використанням ігрових методик, тренінгових вправ для формування методологічного мислення, вироблення навичок і вмінь продуктивної розумової діяльності.

Висвітлення окремих видів інтерактивних лекцій і семінарських занять дає змогу зазначити, що використання засобів інтерактивних технологій у підготовці фахівців у вищій школі відповідає таким принципам оновлення освіти, як інноваційність у поєднанні з традиційністю, особистісно орієнтований підхід до студента, варіативність форм і методів навчання тощо.

Список використаних джерел

1. П'ятакова Г.П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі : навч.-метод. посіб. для студентів та магістрантів вищої школи / Г.П.П'ятакова, Н.М.Заячківська. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55 с.
2. Інновації як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти / Укл. Н.В.Артикуца, О.М.Клоченок, Т.О.Лішук; НаУКМА. – Київ : Стило, 2006. – 630 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Надія Волошина,
Лебединське медичне училище
імені професора М.І. Сітенка

Залучення обдарованих студентів до позааудиторної роботи навчального характеру є одним із важливих завдань педагогічного колективу. Усі обдаровані діти мають потребу в знаннях, виражену зацікавленість до певної галузі знань. Немає потреби примушувати їх навчатися, вони самі шукають собі роботу, складну, інтелектуальну, із задоволенням її виконують. Я повністю погоджуюся з думкою американських науковців Ернеста Т. Паскарелла та Патріка Т. Терендіні: «Студенти, які активно займаються позааудиторним життям, мають вищі освітні амбіції, ніж незалучені студенти». Досліджуючи це питання, звернула увагу, що на Світовому економічному форумі у Давосі у 2016 році особливу увагу було приділено освіті. Саме тоді було визначено ключові компетенції на найближчі 5 років. Вказано, що до 2020 року домінуючими стануть такі компетенції, як «вирішення складних проблем». Компетенції «вміти критично мислити» перемістяться з 4-ї позиції на другу, порівнюючи з 2015 роком, а «творчість» з 10 перейде на 3-ю позицію. Важливими компетенціями стануть вміння управляти людьми, взаємодіяти з іншими, когнітивна гнучкість. І ось 2020 рік на порозі. Що маємо? Чи сформовані такі компетен-

У XXI столітті неписьменним вважається вже не той, хто не уміє читати і писати, а той, хто не уміє вчитися, доучуватися і переучуватися.

Елвін Тоффлер

ції у наших студентів? Якими методами та формами ми, викладачі, працюємо з нинішніми студентами? Продовжуючи цю тему, слід зазначити, що провідні економічні лідери Світового економічного форуму у Давосі у січні 2019 року вказували на якісно новий рівень інформаційних технологій (розвиток штучного інтелекту, машинне навчання), біотехнологій, а також нові способи виробництва, які приведуть до стрімких змін в усіх сферах людського життя. Тому, як було визначено на цьогорічному Світовому економічному форумі, система освіти XX століття, що базувалась на кількарічному теоретичному навчанні в університетах, втрачає свою актуальність. «Більшість давоських спікерів з академічного та бізнесового середовища переконані, що майбутнє навчання буде за гібридними системами, що гармонійно поєднуюватимуть навчання з роботою. В освіті відбуватиметься загальний зсув у бік практики, а навчальний процес нагадуватиме вкраплення прикладної теорії між великими проміжками стажування в компаніях, де спеціальні ментори шляхом живої комунікації

допомагатимуть студентам засвоювати певні навички», – зазначає Вікторія Войціцька, колишній народний депутат, що працювала в Комітеті ВРУ з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, яка відвідала форум цього року. Водночас було зазначено, що одним із аспектів освітніх змін є розвиток комунікаційних навичок, групової взаємодії та здатності до емпатії.

Отож, сьогодні на перший план виступають м'які універсальні навички, які: «корисні для будь-якого виду діяльності», «дозволяють швидко адаптуватися до нових умов», «допомагають вирішувати нестандартні завдання». На мою думку, у цьому аспекті саме науково-дослідницька робота дозволяє студентам набути цих навичок. І, крім того, вона є однією із умов успіху студента. Це впливає із основних завдань науково-дослідницької діяльності студентів, які ми знайдемо в будь-яких підручниках з педагогіки вищої школи:

- формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження;

- надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму;
- розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань;
- прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;
- розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики;
- необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань;
- розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця;
- створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах закладів вищої освіти резерву вчених, дослідників, викладачів.

Серед різних видів науково-дослідницької роботи студентів у межах та поза межами освітнього процесу (це і написання рефератів, виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, контрольних робіт, що містять елементи проблемного пошуку, виконання нетипових завдань дослідницького характеру, розробка методичних матеріалів з використанням дослідницьких методів (гlossаріїв, кросвордів, програм і методик соціологічних досліджень тощо), участь студентів у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій, лабораторій та ін., написання статей, тез доповідей, інших публікацій) я вважаю, що саме проєктна технологія видається такою, що дозволяє ефективно реалізовувати завдання роз-

витку творчої активності студентів, відповідає основним меседжам сьогодення. Основна ідея науково-дослідної роботи студентів: ця діяльність має логічно доповнювати освітній процес, виходячи за межі навчальних програм і планів – повністю відповідає ідеї проєктного навчання. Метод проєктів цікавий тим, що, з одного боку, дозволяє створити умови для розвитку інтелектуальних здібностей обдарованих студентів, а з іншого – проєкт дає можливість брати участь у цікавій і результативній роботі всім студентам. На думку Н.В. Морзе, за умови реалізації проєктної діяльності акцент переноситься на самостійну активну навчальну діяльність студентів. При цьому викладач здійснює лише «підтримку» цієї діяльності, тобто забезпечує матеріалами й опосередковано керує нею, ставлячи перед студентами проблеми.

На заняттях фармакології пропоную студентам готувати проєкти з різних тем. Це можуть бути індивідуальні або групові проєкти, короткотривалі або довготривалі, інформаційні або дослідницькі. Для реалізації мети та завдань проєктів я використовую технологію проблемного навчання, що

базується на проблемно-пошуковому методі. Вибираючи тему разом зі студентами, визначаємо на скільки вона є актуальною, дослідженою, новою, її зв'язок з клінічними дисциплінами, з майбутньою професійною діяльністю та ін. Для прикладу, завжди актуальним є проєкт «Сучасні серцево-судинні препарати», адже захворювання серцево-судинної системи набувають з кожним роком дедалі більшого розвитку, ця тема висвітлена в підручниках, не враховуючи сучасні накази МОЗ України, появу нових груп препаратів, нові підходи до лікування захворювань серцево-судинної системи. Для студентів 2 курсу пропонуються такі міні-проєкти: «Сучасні сечогінні засоби, що використовуються при гіпертонічній хворобі», «Роль β-адреноблокаторів при гіпертонічній хворобі», «Застосування блокаторів кальцієвих каналів», «Сучасні інгібітори АПФ», «Застосування інгібіторів рецепторів ангіотензину II», «Місце статинів у сучасній профілактиці серцево-судинних захворювань», «Аналіз статистичних даних щодо поширеності серцево-судинних захворювань в Україні, області, місті», «Серцево-судинні засоби, що найчастіше вико-

ристовуються в Лебединській центральній районній лікарні», «Рекомендації пацієнтам «Якщо лікар призначив...» про попередження побічних ефектів препаратів» та інші. При цьому методи групи чи студент, отримавши завдання різного змісту, висвітлюють проблему з усіх боків, формулюючи спільний проєкт. Групам дається завдання виконати інформаційний проєкт, що включає елементи дослідницького та практико орієнтованого. А саме: із різних джерел знайти інформацію про сучасні засоби, які використовуються при серцево-судинних захворюваннях, дослідити статистичні дані щодо поширеності серцево-судинних захворювань в Україні, області, місті, розробити рекомендації пацієнтам «Якщо лікар призначив...» про попередження побічних ефектів препаратів. Для пошуку інформації студенти використовують накази МОЗ України, офіційні сайти ВООЗ, МОЗ, його структурних підрозділів, матеріали з'їздів, медичних конференцій, симпозіумів тощо. Викладач пояснює хід реалізації проєкту, водночас стає одним з членів проєктно-дослідницького колективу і може брати на себе різноманітні ролі в малій групі: джерела ідей, інформації, порадника, рефері тощо. Саме роль викладача полягає у створенні в міні-групі умов для реалізації творчості кожного студента, забезпечення організаційної дисципліни й відповідальності в ході виконання проєкту для досягнення остаточного результату. Завдання передбачають індивідуальну, самостійну роботу студентів з додатковою літературою, спільну роботу по узагальненню інформації та підготовці презентації, вміння презентувати підготовлені проєкти перед студентами

своїєї групи або студентами 3 курсу перед початком вивчення теми з внутрішньої медицини «Захворювання серцево-судинної системи», що сприяє також міжпредметній інтеграції. Сучасні технології дають можливість оформити проєкти у вигляді мультимедійної презентації в режимі Power Point, Prezi, буклету, виконаного в програмі Publisher, зробити відеопроєкт, анімацію, подати у вигляді ментальної карти чи інфографіки, оформити пошуковий альбом анотацій до препаратів, підготувати стендову доповідь та інше.

Захист проєктів проходить на тематичних науково-практичних конференціях, студентських наукових семінарах, які проводяться в училищі до певних медичних дат, медичних турнірах. Обдаровані студенти представляють результати своєї діяльності, відповідають на запитання. Під час такого спілкування студентам для закріплення матеріалу пропонуються завдання у вигляді тестового контролю, ситуативних задач, заповнення ними граф, виписування рецептів та інше. У процесі роботи над проєктом студенти спільно з викладачем складають загальний план засвоєння матеріалу, визначають основні та додаткові інформаційні джерела, розробляють індивідуальну освітню траєкторію. Це дає змогу студентам розширити зміст освіти для себе, змінити ставлення до дисципліни, навчитися визначати проблеми, знаходити їх рішення. Таким чином, саме завдяки участі студентів у проєктній роботі, формуються такі ключові компетентності, як здатність працювати в команді, володіння комунікативною культурою, вміння визначати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й брати відповідальність на себе. Адже

все це дозволить студенту у майбутньому бути мобільним, конкурентоспроможним, гнучким, уміти презентувати себе на ринку праці, бути здатним до вибору численних альтернатив, що пропонує сучасне життя. Саме такі життєві та соціальні ролі визначив для випускника сучасної школи педагог, кандидат історичних наук Єрмаков І.Г.

У проєктному навчанні проявляється розумне поєднання теоретичних знань і практичних дій при вирішенні конкретної проблеми, використовуються сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи, за своєю сутністю завжди творчих. Пропоную своїм студентам під час вивчення фармакології готувати різноманітні проєкти за змістом, результатом проєктної діяльності, організацією роботи, використанням різних дослідницьких методів, аналізом даних і встановленням причинно-наслідкових зв'язків, висуванням гіпотез і нових проблем дослідження, проведення спостережень, експериментів. Але завжди орієнтую на те, яким вони бачать кінцевий продукт. Наприклад, вказую на те, що змістова частина проєкту має бути чітко структурована, алгоритмізована, бажано із вказівкою поетапних результатів. Звертаю увагу на робочі матеріали. Оформлення результатів, формулювання висновків, рекомендацій, захист-презентація роботи також проводяться в системі й відповідно до рекомендацій і прийнятих стандартів для написання, оформлення й захисту творчих робіт, що розроблені в училищі. Кожного року проєкти з однакових тем мають різну складову, різні робочі матеріали залежно від наявності сучасного матеріалу, протоколів МОЗ, нових досягнень з

висвітлюваного питання, різне оформлення, по-різному презентуються. На базі кабінету накопичуються такі проекти та активно використовується на заняттях з фармакології. Цікавими є інформаційні проекти: «Засоби, що впливають на систему травлення», «Сучасні противиразкові засоби», «Засоби, що впливають на систему крові», «Сучасні кровоспинні препарати», «Засоби, що впливають на дихальну систему», «Сучасні бронхолітичні засоби», «Сучасна антибіотикотерапія» та інші.

Для академічно обдарованих студентів пропонуємо дослідницькі проекти, практично орієнтовані. Починаючи з 2015 року, коли ВООЗ оголосила Всесвітній тиждень правильного використання антибіотиків «Обережно: антибіотикорезистентність», мої студенти щороку проводять різні дослідження з цього питання, анкетування серед студентів та жителів міста, ведуть роз'яснювальну роботу щодо правильного використання антибіотиків та що може зробити кожен для попередження антибіотикорезистентності, готують буклети, інфографіку, відеосюжети. Три дослідницькі проекти «Обережно: антибіотикорезистентність». Аналіз нормативно-правової бази в Україні», «Обережно: антибіо-

тикорезистентність. Що може зробити середній медичний персонал», «Обережно: антибіотикорезистентність. Що може зробити лікар» різних студентів були представлені на науково-практичних конференціях студентів «Перший крок у науку» на базі СумДУ та на медичних пікніках, курсах стендових доповідей в училищі. Цього року до Всесвітнього дня науки та Всесвітнього тижня правильного використання антибіотиків «Обережно: антибіотикорезистентність» запропонувала студентам науковий поєдинок на тему «Антибіотики чи бактеріофаги». У процесі роботи над проектом студенти можуть одержати необхідну консультацію, педагогічну, психологічну й інформаційну підтримку з боку викладачів, лікарів та інших спеціалістів, але заохочується їх активне самостійне використання різноманітних методів роботи з інформацією. Адже у наш час, який американський письменник, соціолог та футуролог, один з авторів концепції «Інформаційної цивілізації» Елвін Тоффлер, назвав «інформаційним суспільством», важливо не лише уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, а й застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення, що

власне і було заявлено у Давосі–2019 як основний освітній меседж. Його слова: «У ХХІ столітті неписьменним вважається вже не той, хто не уміє читати і писати, а той, хто не уміє вчитися, доучуватися і переучуватися» стали епіграфом до заходів, присвячених Дню науки, які щорічно відбуваються в училищі.

Отже, проаналізувавши використання проектної технології навчання на заняттях фармакології та в познавчальний час, можна зробити висновок, що вона дає студентам можливість виявляти проблеми, збирати й аналізувати інформацію, знаходити альтернативні рішення й обирати найбільш оптимальний шлях розв'язання задач у процесі як індивідуальної, так і групової роботи, розвиваючи, аналітичне, критичне, продуктивне, мислення, передбачення способів реалізації самостійної пізнавальної активності кожного з учасників навчального проекту, їх співпраці між собою та з організаторами проектної діяльності, стимулює студентів до самостійної навчально-пізнавальної активності, розвиває здатність до взаємодії, взаєморозуміння та толерантного підходу у вирішенні складних професійних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Анікіна Н.О. Педагогічна підтримка обдарованості. – Київ : Шкільний світ, 2015. – 128 с. (серія «Бібліотека шкільного віку»).
2. Калошин В.Ф. Пошукова активність – освіта творчості // Обдарована дитина 2011. – № 3 с.– 25.
3. Єрмаков І. Г. Феномен компетентнісно спрямованої освіти / І. Г. Єрмаков // Крок за кроком до життєвої компетентності та успіху. – Київ : Лат і К., 2003. – С. 68.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. – Київ : «Академвидав», 2006 – 351 с.
5. О. Козьменко Сучасні теоретичні погляди на успіх студентів. УДК 371.26.012-057.875 DOI Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/23.166298>
6. Тоффлер А. Третя хвиля / А. Тоффлер. – Київ : Всесвіт, 2000. – С. 14.
7. Вікторія Войціцька. Трансформація освіти : постскрипtum зустрічі в Давосі. Режим доступу: <https://biz.censor.net.ua/m3108835>

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Надія Німеровська,
викладач КЗ ЛОР "Самбірський педагогічний
коледж імені Івана Филипчика"

Ми повинні думати про те, що ми вкладаємо в душу людини...

Вірте в талант і сили кожного учня.

В. Сухомлинський

Законом «Про освіту» визначено основну мету освіти: всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Важлива роль у досягненні цієї мети належить загальній середній освіті, яка забезпечує всебічний розвиток молоді, формує здібності, таланти, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеною суспільними національно-культурними потребами обсягу знань про довкілля, людину і суспільство, морально-етичне та фізичне вдосконалення [1].

Реформування освіти України є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються у європейських країнах, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни торкнулися нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання. Цілеспрямоване набуття молоддю знань, умінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє особистісному культурному розвитку, економічному вихованню,

розвитку технологій, здатності швидко реагувати на запити часу. У зв'язку із цим і зростає роль та потреба у формуванні економічних компетентностей та підготовці фінансово грамотного майбутнього педагога як незмінного компонента всебічної освіти особистості.

Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його з сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх рівнів є орієнтація навчання та виховання на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних напрямків їх впровадження. Така умова вимагає від сучасного освітнього закладу особливо рішучих реформаційних та інноваційних підходів до оновлення змісту освіти та до застосування нових педагогічних підходів до навчання і виховання, впровадження інформаційних та комунікативних технологій, вивчення основ економіки та фінансової грамотності, які модернізують процеси розвитку суспільства.

Розвиток професійних, економічних компетентностей ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання і

виховання, на засадах громадської свідомості, гуманізму, демократії, взаємоповаги між народами в інтересах людини, родини, суспільства та держави [2].

Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особистості успішно здійснювати професійну та подальшу навчально-виховну діяльність і є результатом навчання на певному рівні освіти.

У процесі економічного виховання важливо формувати у молоді здорові матеріальні потреби. Однак, при цьому, вони мають гармонійно поєднуватися з духовними. В.О. Сухомлинський підкреслював, що надзвичайно важливим є спрямування духовно-практичних сил людини на досягнення тих особистісних цілей, задля яких вона готова працювати [3].

Економічне та фінансове виховання молоді в умовах сьогодення є прикладом нових технологій освітнього процесу. З метою застосування економічних знань в процесі праці, як головного чинника активізації молоді до розвитку

Реформування освіти України є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються у європейських країнах, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу.

інтелектуальних здібностей, інновацій, наукового і творчого підходу та вирішення поставлених завдань, готовності до змін сучасної ринкової економіки – одержати знання з основ економіки, які в майбутньому сприятимуть формуванню професійних компетенцій для кожної молодої особистості, а саме:

▼ презентувати себе як підприємця, вести переговори, переконувати, відстоювати власну точку зору, досліджувати ринок з метою просування товарів та послуг, пропонувати їх;

▼ вибирати та створювати власний бізнес-план, легалізувати його;

▼ користуватися новітніми технологіями та досягненнями науково-технічного прогресу, які створюють атмосферу уваги та зацікавленості;

▼ дотримуватися політичних, соціокультурних поглядів, що дозволяють толерантно ставитися до інших точок зору, мирним шляхом вирішувати будь-які конфліктні ситуації;

▼ прагнути до самоосвіти, активно самовдосконалюватися протягом усього життя.

Теоретико-методичне формування економічних здібностей у майбутніх педагогів в процесі навчання та виховання для успішного життя включає вміння:

- захищати та піклуватись про відповідальність, права, інтереси та потреби інших;

- складати та здійснювати плани, бізнес-плани та розробити особисті проекти;

- рішуче діяти та приймати економічно грамотні рішення;

- використовувати інформаційну грамотність та застосовувати інтерактивні технології;

- успішно взаємодіяти з іншими, співпрацювати;

- вирішувати проблеми та конфлікти;

- оцінювати новаторські дії інших, їхній підприємницький

потенціал;

- переконувати у користності своєї справи для суспільства;

- створювати команду однопідприємців і працювати з нею;

Це перші кроки підготовки молоді методами вивчення економічних дисциплін, що формують у майбутніх спеціалістів початки професійної компетенції.

Економічне виховання – організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічних здібностей особистості [4].

Економічна культура особистості означає гармонійне поєднання у ній економічних, фінансових, фізичних, розумових, організаторських здібностей, високого рівня освіти і кваліфікації, потреби у вільній, творчій праці, поліпшення її умов, зростання матеріальних і духовних потреб. Проблема економічної культури особистості пов'язана з усвідомленням її провідної сили суспільного виробництва.

Завдання та зміст економічного виховання:

- ознайомлення молоді із законами ринкової економіки, шляхами підвищення її ефективності, вдосконалення виробничих відносин, системою і методами управління виробництвом;

- формування здатності до економічного мислення, вміння оволодівати новими методами і прийомами праці;

- формування підприємницьких здібностей та лідерства, що полягають у здатності людини створювати новаторські ідеї та готовності організувати власний бізнес;

- розвиток здорових матеріальних економічних потреб, фінансової грамотності, вміння ефективно розпоряджатися власними грошима та швидко досягати нових рівнів матеріального добробуту;

- виховання почуття економічної спрямованості і рис ефективного господарювання,

аналітичних здібностей;

- виховання уважності, організованості, комунікабельності, самостійності, рішучості, самовдосконалення.

У сфері особистого життя економічна діяльність допомагає:

- ◊ приймати рішення у сфері особистих фінансів, планувати та організовувати особистий бюджет, доходи та витрати сім'ї;

- ◊ економічно обґрунтовувати та оцінювати потрібність товарів, які купуються для задоволення власних потреб, їх раціональне використання;

- ◊ уникати зайвої заборгованості;

- ◊ розпізнавати загрози і знижувати ризики шахрайства з боку потенційно недобросовісних учасників ринкових відносин;

- ◊ створювати фінансову "подушку власної безпеки";

- ◊ раціонально ставитись до свого здоров'я, режиму і способу життя.

Зміст економічного виховання у майбутніх педагогів визначають, орієнтуючись на формування моральних та професійних якостей, необхідних для майбутньої трудової діяльності. Це суспільна активність, підприємливість, фінансова грамотність, ініціативність, відповідальність, господарське ставлення до особистого та суспільного майна, економічно грамотне мислення. Важливе значення має розвиток здібностей, прагнення удосконалюватись і саморозвиватись, працювати застосовуючи інноваційні технології, досягати особистого успіху і добробуту.

Глибоке осмислення цього не може виникнути саме собою, воно зв'язане з рівнем економічної підготовки молоді, тому необхідно їх не тільки озброювати економічними знаннями, але й включати в активну творчу та економічну діяльність, розвиваючи та формуючи професійні компетенції.

Суб'єктом економічної ефективною діяльності людина виступає і як певний фахівець, і як приватна особа (в сім'ї).

Як майбутній педагог, вона має володіти такими економічними вміннями:

- планувати й організувати свою педагогічну працю, робочий час;
- виконувати свої професійні обов'язки, трудові завдання згідно зі встановленими економічними та іншими нормативами;
- оцінювати результати своєї праці за відповідними критеріями, шукати шляхи для підвищення її ефективності та самоудосконалюватися;
- підвищувати свій фаховий рівень;
- додержуватися гігієни праці;
- слідувати за дотриманням техніки безпеки.

Поліпшення формування економічних здібностей у майбутніх педагогів включає:

- ▼ вдосконалення загального підходу до виховання особистості в колективі;
- ▼ тісний зв'язок освітнього закладу, сім'ї і суспільства;
- ▼ умови навчання на всіх його етапах та види одержання інформації, глибина різнобічності зв'язків;
- ▼ дотримання санітарно-гігієнічних умов та техніки безпеки.

Економічно освічена особистість та майбутній педагог має бути компетентною майже у всіх сферах людської діяльності, адже важко уявити галузь, яка не пов'язана з економікою. Саме тому для економічно грамотного педагога важливо бути обізнаним з історією, культурою, географією, традиціями народів, іншими суспільними науками [5, 6].

Економічне виховання студентів покликане:

- формувати економічне мислення;
- розвивати фахові зді-

бності, дисциплінованість, створювати психологічну настанову та внутрішню мотивацію щодо вивчення матеріалу;

- озброювати методами економічного аналізу;
- прищеплювати вміння співвідносити свої потреби із матеріальними можливостями;
- приймати ефективні економічно-фінансові рішення;
- свідомо ставитися до обраної професії та знаходити своє місце в умовах сучасної ринкової економіки;
- виховувати раціональні потреби, аналітичне мислення, діловитість, спостережливість, зосередженість і уважність, самостійність, патріотизм.

Умовами ефективного економічного виховання та економічної підготовки майбутніх фахівців є:

- ◇ високий рівень економічної компетенції педагогів у закладах освіти та батьків;
- ◇ залучення молоді до суспільно корисної, продуктивної праці, яка супроводжується засвоєнням знань з економіки, на заняттях, факультативах, під час екскурсій і у творчих пошуках;
- ◇ прищеплення умінь раціонально вести домашнє господарство, економити та заощаджувати матеріальні цінності й час;
- ◇ дотримуватись економії

як у сфері матеріального виробництва, так і у торгівлі, і у сфері обслуговування.

Критеріями ефективності економічного виховання є висока економічна свідомість особистості, культура її економічного мислення та економічної поведінки, які реалізуються у знанні й розумінні економічних законів, закономірностей економічного буття суспільства, тенденції їх розвитку, свідомому виборі сфери застосування себе як продуктивної сили з максимальною користю для себе та суспільства.

На мою думку, ефективними формами і методами економічного виховання у майбутніх педагогів є: лекції, практичні і семінарські заняття, творчі завдання, написання рефератів, представлення презентаційних робіт та відео, ділові та рольові ігри, диспути та круглі столи, олімпіади та ін.

Формування економічних здібностей у майбутніх педагогів у КЗ ЛОР «Самбірський педагогічний коледж імені Івана Филипчака» здійснюють, залучаючи студентів до інформаційних та власних економічних спостережень, обговорюючи статті на економічну тематику, створюючи власні бізнес-проекти та бізнес-цитатники. Проводимо ділові ігри, розв'язуємо економічні задачі, виконуємо тестові завдання та аналізуємо ситуативні вправи під час

проведення занять з економіки. Організую зустрічі з успішними підприємцями та працівниками банку, проводжу навчально-пізнавальні екскурсії, прикладом якої є екскурсія на ТзОВ "Молокозавод "Самбірський".

Пропоную вашій увазі кілька цікавих завдань з економіки:

1. Гра «Ринок»

Учасниками гри є продавці, покупці та експерти.

Продавці пропонують товари чи послуги, покупці на конкретну (вказану мною) суму грошей мають придбати ці товари чи послуги, а експерти, в свою чергу, спостерігають та аналізують усі економічні процеси купівлі-продажі та підводять аналітичні підсумки.

2. Ситуативні вправи:

а) Якщо вода постійно капає з крана, то щодня даремно витікає багато води, а в місяць аж 340 л.

- Які фінансові витрати за воду будуть цього місяця?
- Що треба зробити, щоб вода даремно не витікала?
- Чи потрібно економити воду?

▪ Якими способами економите воду ви?

б) Ваш місячний дохід становить 6480 грн. Порахуйте свої місячні витрати на газ,

електроенергію, воду, сміття, квартплату.

▼ Яку суму ви сплачуєте щомісяця за комунальні послуги?

▼ Чи потрібно економити газ, електроенергію?

▼ Як ви ставитесь до збереження цих енергоносіїв?

▼ Чи відрізняється оплата комунальних послуг у зимовий та літній період?

Електроенергія – добро народне,

Марно витрачати – діло небагородне.

Що передбачає процес формування економічних здібностей у майбутніх педагогів?

Цей процес передбачає реалізацію наступних принципів:

- єдності навчальних та виховних процесів у діяльності майбутніх педагогів;
- активна життєва позиція та цілеспрямованість у власних цілях та інтересах, поставлених перед собою завдань;
- взаємозв'язок економічно-теоретичних знань з практикою;
- систематичності та послідовності;
- плідності та активності.

Я вважаю, що економічне виховання молоді не має завершуватись у закладах освіти, а вивчати економічні закономірності та особливості економічних процесів та явищ

потрібно впродовж усього свого подальшого життя.

Здатність людини до творчості, накопичення високих професійних компетенцій у процесі навчання стає вагомим на сучасному ринку, які виникають у процесі трудової діяльності. Це дає нам основу стверджувати, що економічно-соціальне життя особистості може бути сьогодні повноцінним лише за умови, якщо у нього розвинута зі шкільної парти здатність творчо мислити, розвивати економічні здібності та взаємодіяти з навколишнім середовищем, накопичувати відповідний рівень професійних компетенцій.

У наш час гострою й актуальною є проблема розвитку й підтримання творчо обдарованої молоді. Суспільству сьогодення потрібна компетентна, інтелектуальна, духовно розвинена, творча, спрямована на успіх особистість.

Отже, формування економічної компетентності у майбутніх педагогів – це складний, суперечливий і багатоетапний процес, який передбачає опанування особистістю економічних знань та становлення на цій основі цілеспрямованої свідомості, активної позиції та фінансової грамотності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» (23 травня 1991 р. № 1060-XII).
2. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції: монографія. – Київ : ВД «Професіонал», 2005. – 364 с.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – Київ : Радянська школа, 1973. – 244 с.
4. Ресурси мережі Internet:
https://subject.com.ua/psychology/psyho_pedagog/117.html
https://pidruchniki.com/1832032635032/pedagogika/ekonomichne_vihovannya
5. Мельничук В.Г. Економіка : піручник для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Київ : Навчальна книга, 2004. – 368 с.
6. Фіцула М.М. Економічне виховання у сім'ї// Початкова школа, 1986. – № 5. – с. 64-66.

З ДОСВІДУ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Оксана Білик, Людмила Заріцька,
викладачі КЗ ЛОР "Самбірський
педагогічний коледж
імені Івана Филипчика"

Основне завдання методики навчання образотворчого мистецтва – активувати внутрішні творчі резерви студентів, розкрити їх професійно-художні можливості, стимулювати фахове зростання.

Дитяча образотворчість – обов'язкова умова загального розвитку особистості. У процесі такої діяльності дитина формується інтелектуально й емоційно, визначає своє ставлення до життя, виражає власні почуття, набуває досвіду взаємовідносин, розвивається фантазія й креативність. Коли запитано дитину, чи вміє та малювати, почуємо впевнену схвальну відповідь. Безперечно, кожна з них народжується з природними творчими задатками, але лише відповідно організовані умови навчання й виховання дозволять вчасно виявити ці здібності, грамотно направити їх в русло накопичення досвіду та формування художніх навиків.

Саме урокам мистецтва як вагомих складових загальної середньої освіти відводиться ця важлива місія. Метою занять є: художньо-естетичний розвиток дитини, формування її ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для творчої самореалізації.

Головним «режисером» такого процесу хоч і залишається вчитель, проте умови сьогодення спонукають нас до переосмислення його функцій. Педагог переймає на себе роль консультанта, стимулятора та організатора дитячої художньої творчості. Вплив учителя на процес діяльності учня полягає в тому, що він виступає як джерело додаткової

інформації, тобто як фактор підтримки і як сила, що скеровує діяльність учня, надає йому необхідну допомогу й зберігає при цьому максимум його самостійності. Майстерність його полягає в тому, щоб організувати та вести процес навчання й водночас «стояти осторонь», залишаючи учневі роль інтелектуального лідера [1, с.67].

Самовираження дитини у творчості має стимулюватися компетентним спеціалістом, оскільки в результаті вільного малювання, особливо якщо воно наповнене негативними емоціями, досвід дитини скорочується чи нейтралізується, переходячи у блок повсякденної пам'яті, а там, без мистецтва, зникає в глибині несвідомого, керуючи звідти поведінкою людини. Тому художньо-творчу активність ми маємо розглядати як емоційно-чуттєву, інтелектуальну й духовно-творчу реакцію особистості на явища природи, дійсності та мистецтва. В її основі має бути не механічне передавання досвіду і знань, а саме пробудження уяви й фантазії дитини [2, с.14]. Місія педагога – створити таке навчальне середовище, яке забезпечить необхідний учням психологічний комфорт і спри-

ятиме вияву їх творчості.

Сучасні зміни в Новій українській школі дали значний поштовх до активних змін у мистецькій освіті. Але заявлені інновації, які прописані в Концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти, освітніх програмах, нових підручниках вимагають готовності педагогів втілювати ці реформи [6, с. 55]. Виходячи із вищезазначеної проблеми, дуже актуальним на сьогодні залишається питання підготовки високофахового вчителя образотворчого мистецтва, креативного, мобільного, гнучкого до змін. Традиційним є погляд на те, що він має володіти високим рівнем художньо-педагогічної компетентності, тобто бути здатним навчати учнів художньої грамоти та творчо підходити до організації навчально-виховного процесу [7, с. 22].

Формування фахових компетенцій майбутніх педагогів відбувається на відділенні образотворчого мистецтва КЗЛОР «Самбірський педагогічний коледж імені Івана Филипчика» і є основним завданням дисципліни «Методика навчання образотворчого мистецтва». Майбутній спеціаліст повинен мати фундаментальні знання відповідних форм, ме-

тодів, принципів та технологій навчання і виховання учнів загальноосвітньої школи з мистецької дисципліни, володіти необхідними професійними вміннями та навичками, сучасним креативним типом мислення.

Кардинальні зміни в освіті протягом останніх 5-10 років безперечно вимагають змін у підходах щодо організації та проведення уроків мистецтва, бо, як сказав у свій час Джон Дьюї, американський філософ: «Якщо ми будемо сьогодні навчати так, як навчали вчора, ми вкрадемо в наших дітей завтра».

Отже, окремі позиції, які ще вчора для вчителя мистецтва вважалися нормою, сьогодні стали стереотипними, що часто заважає подивитися на проблему чи її аспект по-новому, іншими очима. Тому пріоритетним питанням нашої педагогічної діяльності стає впровадження новітніх підходів до методики навчання мистецтва.

Аби «йти в ногу з часом», потрібно дати місце новим поглядам на добре знайомі речі, новим міркуванням і, зрештою, – новим прийомам, що допомагають зробити освітній процес цікавішим і ефективнішим для учнів, а отже, успішним для вчителя [3, с. 7].

Вважаємо, що демократизація – основна умова побудови процесу навчання дисципліни «Методика навчання образотворчого мистецтва».

Головне завдання викладача – не бути ретранслятором готової інформації, а стимулювати студентів до самостійного пошуку відповідей на поставлені перед ними питання. Вони мають усвідомити задачу, самі шукати шляхи її вирішення та критично оцінити досягнутий результат. У своїй роботі використовуємо не лише традиційні методи викладу навчального матеріалу (розповідь, пояснення, бесіда, диспут), але й методи самопізнання й професійного самовдоскона-

лення особистості. Наша стратегія полягає у створенні таких ситуацій, які б активували внутрішні творчі резерви студентів, тим самим сприяли розкриттю їх професійно-художніх можливостей, стимулювали фахове зростання.

Сучасні світові стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних інтегрувати теоретичні знання й практичні уміння в цілісну систему, володіти новими технологіями тощо. Для успішної реалізації особистісного потенціалу кожного студента мають бути створені умови для формування таких якостей особистості, як мобільність, уміння інтегруватись у динамічне суспільство, критичність мислення, уміння генерувати нові ідеї, здатність приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність, комунікативні уміння, уміння працювати в команді, уміння моделювати навчальні та виховні ситуації тощо. Вирішенню таких завдань сприяє застосування інтерактивних технологій навчання.

Слово «інтерактив» залучене з англійської мови («interact», де «inter» – взаємний і «act» – діяти). Таким чином, «інтерактивний» – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, його учасники змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння [5].

Особливе місце у своїй пе-

дагогічній практиці ми відводимо таким інтерактивним методам навчання: педагогічним спостереженням, груповим дискусіям з аналізом типових навчальних ситуацій, тренінгам, проектам, рольовим педагогічним іграм, майстер-класам, мультимедійним лекціям та практичним заняттям.

Вони дозволяють зорганізувати студентську групу, активувати й сконцентрувати їхню увагу на основних питаннях теми, що вивчається, спонукують учасників до активних пошуків шляхів та можливих варіантів вирішення поставлених перед ними завдань. На таких заняттях панує дружня атмосфера між учасниками освітнього процесу, студенти стають більш незалежними і впевненими в собі, отримують можливість перейняти ініціативу та беруть на себе відповідальність за наслідки прийнятих рішень. Інтерактивні методи виконують також діагностичну функцію. Використовуючи їх у практиці, ми маємо змогу ґрунтовно і якісно перевірити та узагальнити набуті знання студентів, розвинути та удосконалити необхідні фахові образотворчі вміння та навички.

Мета статті – продемонструвати варіанти використання інтерактивних методів навчання для формування професійно-художніх компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Метод педагогічного спостереження за навчальним процесом (пасивне спостереження показових уроків образотворчого мистецтва в 1-4 та 5-7 класах загальноосвітніх шкіл міста Самбора). Такий підхід до навчання дозволяє поглибити знання студентів щодо методики організації, планування та проведення основних типів уроків з різних видів художньої діяльності. Ми практикуємо показові заняття, які проводимо особисто. Це дозволяє зосередити

увагу студентів на ключових питаннях методики педагогічного керівництва учнівською роботою кожного структурного елемента уроку образотворчого мистецтва, акцентувати увагу на проблемних ситуаціях, що можуть виникнути в процесі навчальної діяльності, та одночасно наочно продемонструвати шляхи й варіанти їх подолання.

Значний вплив на формування фахових компетенцій студентів мають мультимедійні лекції та практичні заняття. Таким чином маємо змогу спостерігати перебіг уроків образотворчого мистецтва у відеозаписі, за необхідності зупинити фрагмент заняття (ми не регламентовані часовим проміжком уроку), зосередити увагу студентів на ключових питаннях особливостей педагогічного керівництва певною навчальною ситуацією. Студенти моделюють шляхи її вирішення по-своєму, через обговорення та дискусії формулюють власні рекомендації. Такий підхід у навчанні дозволяє розвинути в учасників вміння критично мислити, творчо підходити до вирішення ситуативних задач, більш усвідомлено засвоювати знання та вміння, тим самим стимулювати їх фахове зростання.

Метод проєктів – це система навчання, за якою здобувачі освіти набувають знань, умінь і навичок в процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів, які постійно ускладнюються. Таким чином ми активуємо творче нестереотипне мислення і бачення студентів, їх самостійність.

Приклад організації та проведення на основі методу проєкту уроку образотворчого мистецтва в 3 класі на тему

«Образ дитячого театру».

Ми пропонуємо студентам сформулювати мету уроку (ознайомити учнів з театром як видом мистецтва, атрибутами, пов'язаними з театром, особливостями роботи художника-декоратора, художника-костюмера, художника-конструктора та інших. Розвивати творчі здібності, креативність та емоційну чутливість. Виховувати любов до цього виду мистецтва). Студенти діляться на групи, метою кожної з яких є створити власний проєкт до теми заняття. Основні пункти: визначити форму проведення практичної учнівської роботи, вибрати художні техніки та матеріали для якнайкращого розкриття творчого задуму, розробити методичну послідовність педагогічного пояснення етапів виконання завдання, виготовити шаблони та основи-форми (за необхідності). Затверджено теми проєктів: «Художники-архітектори», «Художники-конструктори», «Художники-декоратори», «Художники-костюмери». Учасники приступають до збору інформації, викладач виконує функції консультанта. Розроблені проєкти були синхронізовані в загальну творчу роботу.

Особливості ведення уроку: діти діляться на групи (для розпланування посадкових місць в залі видрукуються вказівники, що кріпляться до крісел), з кожною з них працюють студенти (цех-майстри), відповідальні за свій проєкт.

Урок починається ілюстрованою презентацією про Львівський театр опери та балету, види та особливості театральних професій (матеріал підготувала студентка-третьокурсниця Фоменко Анастасія). Починається робота учнів у групах, кожна з яких очолює

«цех-майстер» (з підготовлених студентів 3 курсу). Він проводить дітям інструктаж, визначає обсяг і завдання практичної роботи та бере на себе керівництво творчим процесом.

Тема проєкту «Художники-архітектори». Завдання групи – виготовити макет театральної будівлі (конструювання з паперу, елементи оформлення будинку, виконані в техніці апплікації та витинанки).

Завдання проєкту «Художники-конструктори» полягало в розробці макетів стільців для глядачів, а сценічні костюми для балерин – завдання проєкту «Художники-костюмери».

На етапі узагальнення й систематизації набутих знань

і вмінь учасники колективної роботи завершують виконання своїх творчих завдань та звітують про роботу свого «цеху».

Третьюокласники розповідають, які вироби вони виготовили у своїх «цехах».

Педагогічний вплив мистецтва на особистість дитини значно посилюється за умови досягнення спільності між окремими видами художньої творчості, а колективна творча робота об'єднує дітей, адже кожен учень виконує частину спільного художньо-творчого завдання. Саме це й планувалось продемонструвати на показовому занятті.

На спостереженні були присутні студенти-третьокурсники інших навчальних груп. Завдяки трансляції в онлайн-режимі всі присутні в залі мали можливість слідкувати за роботою учнів, аналізувати й оцінювати фаховість дій своїх однолітків, що керували цим творчим процесом. Таке показове заняття наочно демонструє методику планування та проведення колективної творчої роботи на уроці образотворчого мистецтва, можливості поєднання різних видів художньої діяльності. Студенти здійснюють самоаналіз виконаних проєктів, оцінюють ефективність їх впровадження безпосередньо

на практиці, беруть на себе роль організатора й керівника навчально-творчою роботою дитячого колективу.

Майстер-класи передбачають демонстрацію оригінальних методик проведення уроків образотворчого мистецтва, передачу педагогічного досвіду від викладача до студента.

Естетичне виховання школярів на уроках значно посилюється завдяки поєднанню різних видів мистецтва. Студенти мають володіти методикою такої інтеграції та вміти майстерно впровадити її в структуру образотворчого заняття.

Мета уроку: формування понять «музичний тон» і «кольоровий тон»; розвиток асоціативного сприймання художнього образу в музиці та його відтворення образотворчими засобами.

Питання міжпредметних зв'язків та вплив майстерного їх поєднання на ефективність уроків образотворчого мистецтва розглядалось на заняттях з методики навчання. Основне завдання майстер-класу полягало в наочній демонстрації можливостей їх впровадження безпосередньо на практиці.

Прослухавши твір Е. Гріга «Ранок», діти аналізують, як музичною мовою композитор передав народження нового дня, підходять до розуміння того, що в допомогу йому прийшли засоби музичної виразності (темپ, тембр, динаміка, лад, мелодія). Надалі вчитель поєднує педагогічне пояснення послідовності виконання пейзажу з одночасним звучанням цього музичного твору, підбираючи кольорову палітру до його емоційного розгортання.

Студенти-асистенти з групи ПО-31 забезпечують необхідними художніми матеріалами другокласників та надають індивідуальну допомогу учням під час художньо-творчої роботи.

Креативність дитячих малюнків засвідчує ефективність

використання такого педагогічного прийому.

Ефективно організувати практичну роботу дітей на уроці образотворчого мистецтва можна шляхом формулювання творчого завдання. Цю методику ми розглядаємо на заняттях. Студенти пробують себе в ролі учнів, тому мають можливість визначити позитивні складові такого прийому і надалі у практиці методично грамотно використати його.

Зразок творчого завдання
Відтворення образу сприйнятої музики (Шопен «Мелодія осені»):

- прослухайте музичний твір;
- складіть усну рецензію на сприйняту музику (які асоціації викликав у вас твір);
- створіть художню композицію до музичного твору;
- презентуйте творчу роботу (мотивуйте вибір сюжету, кольорової гами малюнка, художніх матеріалів, прийомів та техніки його зображення).

- напишіть твір-роздум, близький за характером до музики.

Вслухавшись перші хвилини у мелодію, студенти групи ОМ-21 приступають до виконання асоціативної композиції

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [4]. У педагогічному закладі освіти майбутній вчитель має одержати певні навички навчатися самостійно, тому чим буде займатися все життя – засвоювати передовий педагогічний досвід, опрацьовувати педагогічну періодику, матеріали фахових і методичних нарад, конференцій, відвідувати уроки інших вчителів, час від часу повертатися і до класичних праць з педагогіки. Бо вчитель постійно творить – і себе, і учнів [1, с.25].

Список використаних джерел

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб.– 3-те вид., доопрац. і доп./ О. Вишневський.– Київ : Знання, 2008. – 566 с.
2. Кардашов В.М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.М.Кардашов. – Київ : Слово, 2007. – 296 с.
3. Моторна О.С. Руйнуємо стереотипи навчання мистецтва / О.С. Моторна //Мистецтво та освіта. – 2019. – №2(92).– С.6–12.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України.– Київ, 2016.
URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>.
5. Остапчук Д., Мирончук Н.М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13837/1/17.pdf>
6. Просіна О.В. Підготовка педагогів мистецьких дисциплін в умовах неформальної освіти /О.В. Просіна //Мистецтво та освіта. – 2019. – №3(93). – С.54–57.
7. Семенова О. В. Професіоналізм учителя образотворчого мистецтва у вимірах художньо-творчої компетентності / О. В. Семенова // Педагогічний пошук. – 2014. – № 2 (82). – С. 22-24.

ЕКОЛОГІЧНА ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАН- НЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Галина Бережницька,
викладач КЗЛОР «Самбірський педагогічний
коледж імені Івана Филипчика»

У сфері екологічної освіти молоді існує низка проблем: екологічно недоцільна поведінка, неусвідомлення особистої відповідальності за наслідки своїх дій у навколишньому середовищі, бездумне використання природних ресурсів.

*Природа – це вічне життя,
становлення і рух.
Природа не визнає жартів,
вона завжди правдива, завжди
серйозна, завжди сувора;
вона завжди права; помилки ж
і омани виходять від людей.
Природа – творець всіх
творців.
І. Гете*

Упродовж останніх років істотно погіршився екологічний стан довкілля. Екологічні проблеми сягнули планетарного масштабу. Нині вирішити ці проблеми можливо за умови підвищення рівня екологічної культури населення. Починати цю роботу доцільно змалечку. Видатний український педагог Василь Сухомлинський писав: "Школа майбутнього повинна найповніше використовувати для гармонійного розвитку людини все, що дає природа. Уже через це ми повинні берегти і поповнювати природні багатства, які маємо".

У Концепції «Нова українська школа» однією з ключових компетентностей є екологічна грамотність, тобто «уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини».

Нині у сфері екологічної освіти молоді існує низка про-

блем: екологічно недоцільна поведінка, неусвідомлення особистої відповідальності за наслідки своїх дій у навколишньому середовищі, бездумне використання природних ресурсів.

Ще однією проблемою, яка пов'язана з екологічною грамотністю і потребує нагального вирішення, є збереження молоддю власного здоров'я. Статистичні дані свідчать, що з кожним роком зростає не тільки сезонна захворюваність серед студентської молоді, але й кількість студентів з хронічними хворобами і хворобами, що потребують тривалого лікування.

Тому в сучасних умовах тотальної інформатизації суспільства, коли відбувається штучне відмежування людини від природи, украй необхідно зосередити увагу педагогів на поверненні молоді до першоджерел їхнього життя, формувати небайдуже і свідоме ставлення до природних багатств і власного здоров'я, розвивати екологічну свідомість.

Для створення об'єктивної картини щодо стану екологічної грамотності підростаючого покоління проведено моніто-

рингове дослідження «Екологічна грамотність і здоровий спосіб життя студентської молоді»

У дослідженні взяли участь студенти I і II курсів КЗЛОР «Самбірський педагогічний коледж імені Івана Филипчика» в загальній кількості 342 особи: 172 студенти I курсу, 188 студентів II курсу.

Метою дослідження було вивчити ставлення респондентів до екологічної ситуації, що склалася в країні і в їхньому рідному місті, дослідити рівень розвитку екологічної грамотності та чинники, що впливають на розвиток екологічної свідомості.

Завдання дослідження:

- з'ясувати розуміння студентською молоддю поняття екологічної культури;
- визначити, які екологічні проблеми найбільше турбують студентську молодь;
- дослідити, наскільки усвідомлено студенти дотримуються екологічних правил і норм поведінки в природному середовищі;
- з'ясувати, наскільки студенти розуміють причини екологічних проблем і можливі шляхи їх усунення;

- виявити чинники, що впливають на ефективність здорового способу життя студентської молоді;

- з'ясувати умови формування екологічної грамотності здорового способу життя та життєві пріоритети студентів.

Як метод дослідження було вибрано анкетне опитування студентів I та II курсів КЗЛОП «Самбірський педагогічний коледж імені Івана Филипчука».

Визначення поняття «екологічна культура» студенти розуміють по-різному. Частина з них говорить про те, що це ставлення людини до навколишнього середовища, до екології в країні, збереження чистоти довкілля. Інші пов'язують це поняття з доцільним використанням природних ресурсів, рівновагою природи й людини, дотриманням правил збереження довкілля. Проте більшість з них розуміє, що в першу чергу це людська діяльність, від якої залежить нормальне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток у майбутньому.

На думку студентської молоді, найбільшими екологічними проблемами в Україні є: збільшення кількості сміття та засмічення вулиць; забруднення водойм промисловими й побутовими відходами; винищення лісів, зелених насаджень; забруднення повітря шкідливими речовинами (газами, відходами від виробництва, транспорту, спалюванням листя).

Молодь висуває такі пропозиції щодо покращення екологічної ситуації в місті: збільшити кількість смітників, забезпечити місто контейнерами для сортування сміття (папір, пластик, скло, органіка), штрафувати за забруднення довкілля, встановити камери відеоспостереження в парко-

вих зонах міста, проводити громадські прибирання, проводити міські заходи, спрямовані на розвиток екологічної культури, будувати сміттєпереробні заводи та вчасно прибирати, вивозити сміття.

Студенти небадьдужі до екологічної ситуації, яка склалася в Україні. Їх турбують усі найбільш гострі екологічні проблеми. Частіше вони зважають на ті, з якими їм доводиться стикатися щодня: засміченість вулиць, забруднення повітря. Вони критично осмислюють причини погіршення екології і виокремлюють із них найбільш значимі: безвідповідальне ставлення людини до природи, що її оточує. Правильний погляд молоді на причини виникнення критичної ситуації в екологічній сфері визначив основний вектор усунення цих проблем, а саме: застосування радикальних і рішучих заходів до порушників балансу в природному середовищі. Так, більшість студентів пропонує штрафувати тих, хто забруднює довкілля. Натомість, на їхню думку, такий засіб впливу на свідомість громадян, як роз'яснення, недоцільний і малоефективний. Серед студентів практично немає тих, хто залишився байдужим до питань формування екологічної культури серед молоді. Цінним

є те, що вони виявили ініціативу й надали під час дослідження безліч цікавих і креативних пропозицій щодо покращення екологічної ситуації в регіоні.

Результати дослідження показали, що студенти не тільки добре знаються на проблемах довкілля і шляхах їх ліквідації, але й усвідомлюють особисту відповідальність за збереження природи. Наприклад, 80% студентів вважають, що можуть впливати на вирішення екологічних проблем. Як свідомі громадяни, вони беруть участь у природоохоронних заходах.

Результати вирішення студентами завдання на екологічну тематику показали, що вони добре розуміють причинно-наслідковий зв'язок між втручанням людини в природу й техногенними катастрофами.

Невід'ємною складовою екологічної грамотності є збереження власного здоров'я. Опитування показало, що для студентської молоді здоров'я є великою цінністю і в рейтингу життєвих пріоритетів воно посідає перше місце, піднявшись над матеріальною забезпеченістю і саморозвитком. При цьому такий вибір зробили як першокурсники, так другокурсники. Однак у рейтингу цінностей на останніх сходинках з великим відривом від першо-

го вибору опинилися не менш важливі чинники, від яких залежить здоров'я: повноцінне харчування й збереження природних ресурсів. Такий розподіл свідчить, що студенти не до кінця розуміють взаємозв'язок між цими кластерами. Студенти виокремили три значущі фактори, які шкодять здоров'ю молоді: шкідливі звички, неякісне харчування, погана екологія.

Резюмуючи зазначене вище, можемо стверджувати, що студентська молодь не байдуже й критично ставиться до питань природоохоронної діяльності, здатна знаходити раціональні, креативні рішення щодо збереження довкілля.

Екологічне виховання та формування ключових компетентностей є важливим завданням для студентів коледжу.

Одним з основних показників екологічної культури студентів є висока якість їхньої професійної підготовки. У сучасних умовах людина повинна сприймати величезний обсяг інформації, осмислювати її і на основі здобутих знань самостійно розв'язувати нові, складніші завдання. Якщо сьогоднішній студент – завтрашній випускник буде мати глибокі та міцні знання, вміти їх застосовувати в різних практичних ситуаціях з метою розв'язання екологічних проблем, оволодіє культурою екологічного мислення, то він зможе стати конкурентно спроможним на ринку праці, максимально реалізувати свої потенційні можливості. Як свідчить досвід, найбільш ефективними й виправданими у формуванні екологічної культури є застосування краєзнавчого принципу, а також науково-пошукові дослідження студентів.

Щороку проводиться обласна науково-пошукова конференція студентів технікумів та коледжів «Творчий пошук студентів – курс на ефективність та інновації». Студенти Самбірського педагогічного коледжу кожного року представляють науково-пошукові роботи, за які отримують нагороди та призові місця.

У Самбірському педагогічному коледжі відбулася студентська конференція, метою якої стали:

- популяризація наукових знань та пропаганда досвіду студентської дослідної роботи;
- залучення студентства до науково-пошукової діяльності;
- стимулювання творчої діяльності студентської молоді;
- обмін досвідом та ідеями між молодими науковцями.

«Сучасний світ та здорова нація» – такою була методична тема конференції.

У рамках конференції проводився конкурс робіт з вторинної сировини на тему «Світ навколо нас».

У роботі науково-пошукової конференції брали участь:

- Пелех М. Вплив умов навчання на здоров'я студентів Самбірського педагогічного коледжу імені Івана Филипчика.

Керівники: М.Дзюба, М. Нестер.

- Гнидин-Ружицька А. Людина і Всесвіт.

Керівники: Л. Звездяк, Н. Антонова.

Студенти Василів Ю., Качмар Я. за студентську науково-пошукову роботу на тему «Харчування як чинник збереження здоров'я студентів» були нагороджені грамотою за отримане II місце в номінації «Здорова нація – здорове суспільство» XI студентської конференції з біології, екології, хімії на тему «Світ навколо нас».

За методичне керівництво студентською науковою роботою викладач Бережницька Г.О. нагороджена грамотою Ради директорів.

Творчий колектив циклової комісії викладачів природничих дисциплін Самбірського педагогічного коледжу імені Івана Филипчика нагороджений грамотою за презентацію навчальної дисципліни «Біологія».

Матеріали науково-пошукових досліджень представлені в збірнику матеріалів студентських конференцій, що стало спільною роботою викладачів та студентів циклової комісії природничих дисциплін.

Екологічні знання мають переходити в переконання і в певні дії, тобто конкретну природоохоронну роботу. З метою забезпечення природоохоронного середовища коледжу директором Вантухом Володимиром Петровичем було запропоновано висадити алею садових гібіскусів «Тобі, рідний коледже». Алею висадили студенти-випускники.

Викладачами та студентами на території коледжу було посаджено плодове дерева.

Тісно переплітається з екологічною підготовкою студентів позааудиторна робота природоохоронної акції «Довкілля моє неповторне», під час якої викладачі та студенти впорядковують територію коледжу, парк міста Самбора, береги річки Дністер і річки Дубрівки.

Уже стало доброю традицією в Самбірському педагогічному коледжі проводити конкурс святкових композицій, присвячений Дню працівників освіти. Студенти вітають усіх

викладачів та працівників коледжу і бажають, щоб наша спільна оселя була зігріта теплом, миром, здоров'ям, щастям і любов'ю.

Квіти є ідеальними посередниками між людьми і Всевишнім, оскільки здатні передавати найрізноманітніші почуття: любов, ніжність, повагу, допомагають розрядити напруженість, повертають бадьорість, піднімають настрій.

Цей конкурс, присвячений Дню працівників освіти,

пов'язаний з виставкою квітів і захистом композицій сприяв тому, щоб прекрасний осінній день став радісним, святковим, для всіх працівників коледжу.

Почувши слова пісні «Чорнобривців насіяла мати...», у кожного забриніла душа любов'ю до матері, своєї мови, рідної землі – України.

У переддень Нового року і Різдва Христового в коледжі проводиться природоохоронна акція «Збережи ялинку».

Можна зробити висновок, що тільки єдність пізнання, переконання і дій студентів допомагає виховувати в майбутніх фахівців почуття відповідального ставлення до навколишнього середовища. Саме такі фахівці з глибокими екологічними знаннями, високим рівнем екологічної свідомості та екологічної культури будуть конкурентоспроможними на ринку праці та забезпечать будівництво екологічної держави.

Список використаних джерел

1. Бесєдіна О.А. Проблеми підвищення стану здоров'я дітей та підлітків в умовах навчального закладу / О.А. Бесєдіна, Т.М. Кошакова, Г.М.Даниленко.- Харків, 2007. – С.51-55
2. Валецька Р.О. Основи валеології: підручник. – Луцьк : Волинська книга, 2007.– 346 с.
3. Галівець О.М. Харчування для дітей // Біологія. – 2009.– №7. – С.23-26
4. Грибан Г. П. Аналіз стану здоров'я студентів вищих навчальних закладів / Г.П. Грибан Т.Б. Кутек // Спортивний вісник Придніпров'я: науково-теоретичний журнал Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту. – 2004.– №7.– С.130-132.
5. Грибан В.Г. Валеологія. – Київ : Центр навчальної літератури, 2008. – 214 с.
6. Григоренко О. М. Еволюція теорії та концепції харчування людини [Електронний ресурс] / О. М. Григоренко. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/tehn/2011_1/Grigor.pdf.
7. Пересічний М. І., Карпенко П.О., Пересічна С.М. Концепція організації харчування студентів. – Київ, 2011. – С.177-188.

КОЛИСКА УКРАЇНСЬКИХ ЗІРОК

Юрій Чумак, директор
Дрогобицького музичного коледжу
імені Василя Барвінського

**1 вересня 2020 року мистецька громадськість
Дрогобищини відзначатиме 75 річницю від засну-
вання Дрогобицького музичного коледжу.**

Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського має славні мистецькі й освітні традиції, сформовані плеядою галицьких педагогів, які передавали та продовжують передавати творчо обдарованому юнацтву секрети мистецького ремесла, прищеплюючи ідеали духовності.

«Музичний шлях, хоч часто буває вкритий квітами-ружками, проте й ружі мають колючки, які не раз ранять руки до крові. І тільки той є правдивим музикантом, хто любить це мистецтво і, незважаючи на невдачі, не полишає його». Цей натхненний вислів належить видатному галицькому композиторові Василю Барвінському, ім'я якого присвоїли навчальному закладу в 1995 році. А перших своїх студентів музичне училище зустріло ще в 1945-му.

У різні періоди його очолювали Олексій Рябоконь, Емма Поліванова, Анатолій Мішньов. Особливу ж роль для становлення закладу мала діяльність директорів Романа Гітліна, Романа Пукаса та Миколи Ластовецького, котрий очолював училище понад тридцять років.

Комунальний заклад Львівської обласної ради «Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського» підпорядковується Департа-

менту з питань культури, національностей та релігій Львівської ОДА та готує молодших спеціалістів із напрямку «Культура і мистецтво» за спеціальністю «Музичне мистецтво» та спеціалізаціями «Фортепіано» (голова ПЦК – Олена Денис), «Оркестрові струнні інструменти» (голова ПЦК – Галина Онуфрик), «Оркестрові духові та ударні інструменти» (голова ПЦК – Олег Соляр), «Народні інструменти» (голова ПЦК – Василь Гамар), «Хорове диригування» (голова ПЦК – Богдан Бондзяк), «Теорія музики» (голови ПЦК – Олександра Дмитрієва та Лариса Соловей), «Спів» (голова

ПЦК – Лідія Хороб). Розвитку мистецьких особистостей також сприяють циклові комісії «Загальне фортепіано» (Анжела Мішаніна), «Концклас та камерний ансамбль» (Дарія Павлик), «Концертмейстери» (Галина Гервасюк), «Соціально-економічні та гуманітарні дисципліни» (Оксана Летнянка).

Гордістю закладу є школа педагогічної практики під орудою Оксани Терлецької-Фиштик, що одночасно слугує і лабораторією для напрацювання студентами педагогічних навиків, і готує майбутніх абітурієнтів.

Сьогодні в коледжі здобува-

ють освіту майже 300 студентів денної форми навчання, понад сто студентів-заочників і ще майже 130 учнів школи педагогічної практики. У складі ж педагогічного колективу – понад 150 викладачів і концертмейстерів, серед яких є і фахівці з багаторічним досвідом викладання, і перспективна молодь.

Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського окрім денної має і заочну форму навчання. На стаціонарі студенти оволодівають професією за рахунок коштів обласного бюджету, а навчання заочників відбувається також за кошти фізичних і юридичних осіб. Термін навчання – чотири роки. Отримуючи двомовні дипломи, випускники закладу мають підстави продовжувати освіту та працювати за кордоном. Студенти стаціонару отримують ще й свідоцтво про повну загальну середню освіту.

Опанувавши мистецький фах і розвинувши свої музичні обдарування в коледжі, талановита молодь згодом вливається в творчі колективи народних домів, шкіл і дитячих садків, органів місцевого самоврядування в галузі культури... Тож, навчально-виховна діяльність закладу є вагомим

чинником формування цивілізованого простору на теренах України.

Сьогодні славні традиції коледжу продовжує розвивати та примножувати молоде покоління викладачів. Буквально кожний відділ пишається і своїми педагогами-корифеями, і своїми випускниками, котрі яскравими зірками сяють на мистецькій та освітній ниві. У стінах закладу склалися також професійні династії.

За свою понад сімдесятилітню історію Дрогобицьке музичне училище імені Василя Барвінського підготувало майже вісім тисяч(!) музикантів і солістів, учителів музичних шкіл і викладачів училищ, академій, консерваторій. Імена багатьох випускників закладу відомі за межами Батьківщини.

Насамперед, це лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України, засновник і керівник муніципального камерного хору «Київ» Микола Гобдич, доктори мистецтвознавства, професори Національної музичної академії імені Петра Чайковського Ольга Бенч, Володимир Качмарчик, Богдан Сjuta, лауреат премії імені Миколи Лисенка; професор Львівської національного університету ім. І.Франка

Юрій Медведик, народні артисти України, заслужені діячі мистецтв України, генеральний директор Національного заслуженого академічного народного хору України імені Григорія Верьовки Зеновій Корінець, генеральний директор – художній керівник Національної заслуженої капели бандуристів України імені Григорія Майбороди Юрій Курач, головний диригент Одеського національного та Харківського театру опери та балету Ярема Скибінський.

Серед випускників і заслужені діячі мистецтв України: лауреат премії імені Миколи Лисенка, генеральний директор Львівської обласної філармонії Володимир Сивохіп, професори Ярослав Горбаль і Василь Федоришин, диригент Академічної хорової капели України імені Левка Ревуцького Володимир Курач, заслужені артисти України – диригенти Львівського національного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької та симфонічного оркестру Львівської обласної філармонії Мирон Юсипович та Юрій Бервецький, концертмейстер Національного академічного театру опери та балету України імені Тараса Шевченка Світлана Орлюк, директор дирекції програм Львівської обласної державної телерадіокомпанії Петро Остапишин, диригент Львівської Національної опери Ірина Сташишин, головний диригент Львівського обласного академічного музично-драматичного театру імені Юрія Дрогобича Микола Михаць, художній керівник капели бандуристів «Карпати» Ярослав Мелех, а також видатні музиканти Сергій Орел, Наталія Панчишин, Володимир Сухін, Людмила Жилкіна, Богдан Гуран, професори Львівської національної музичної академії

імені Миколи Лисенка Ольга Катрич та Тетяна Молчанова.

В різних країнах світу дрогобицьку музичну «школу» гідно презентують: професор Мирослава Кисилевич-Тейлор у США, керівник капели бандуристів Андрій Дмитрович у Канаді, солісти симфонічних оркестрів Юрій Паньків у Португалії та Ярослав Долішній в Іспанії, солісти опери Григорій Смолій у Франції, Руслана Міняйлук у Чехії, Галина Гаванчак в Австрії, Іван Кіт та Володимир Паньків у Польщі.

Зазначимо, що саме Дрогобицьке музичне училище закінчували заслужені працівники культури України Юрій Корчинський і Надія Кос, засновник ансамблю *A cappella* Leopolis та Фестивалю давньої музики у Львові Роман Стельмашук, экс-міністр культури України Михайло Кулиняк та заступник міністра Олесь Журавчак. Перелік яскравих випускників музичного коледжу можна продовжувати...

Коледж розміщено в історичній будівлі в центральній частині Дрогобича. Тут створено всі умови для комфортного навчання та гармонійного розвитку музично обдарованої молоді. У головному корпусі – майже шістдесят аудиторій для індивідуальних і групових занять, малий і великий концертні зали, бібліотека з великим фондом наукової, музичної літератури та нот, комп'ютерний клас, лабораторія звукозапису та великий спортивний зал.

Аудиторії для індивідуальних занять – невеликі, зручні для роботи студентів із викладачем і концертмейстером. Кабінети обладнані музичними інструментами, де студенти мають можливість додатково займатися, відшліфовуючи свої навички. Майже всі приміщення відремонтовані й осна-

щені відповідно до вимог. Працює автономна котельня. В гуртожитку створено гарні умови для постійного проживання сорока п'яти осіб. Є їдальня.

Розповідь про Дрогобицький музичний коледж була б не повною, якщо не згадати про кімнату-музей Василя Барвінського, яким опікується викладач Любов Щурик. Тут зберігаються унікальні матеріали та експонати, пов'язані з життям і творчістю видатного українського композитора з Галичини. Частина зрілих і довершених його творів було цинічно знищено за сталінізму. Після повернення композитора з таборів ішлося не стільки про створення ним нових творів, скільки про відтворення втраченого. Так, більшу частину матеріалів – оригіналів і копій нот, що нині зберігаються в музеї, передав син одного з учнів композитора – Роман Савицький із США. А родина іншого учня з Москви – ноти солоспіву «Місяцю князю» з особистою посвятою Василя Барвінського, датованою 1962 роком. Є також копії листів композитора до батьків та його учениці – Галини Грабець.

Василь Барвінський у листі до Остапа Лисенка зізнавався: де знаходяться його тво-

ри, і що з них залишилось, а що пропало – йому не відомо. І далі: «Багато зникло з моєї пам'яті безповоротно, та дещо осталося. Ось так всі мої думки зведені туди, щоб віднайти все те, що збереглося з моєї творчості... по людях, у співачок та інших виконавців. Привіз я з собою дещо написане у важких умовах, без інструменту...».

Науковці з Дрогобиччини, насамперед, Микола Ластовецький, Володимир Грабовський і Людомир Філоненко, значну увагу продовжують приділяти вивченню творчої спадщини митця, видаючи віднайдені твори. А творчі колективи та виконавці краю, зокрема й студенти, активно пропагують музику Василя Барвінського.

Від 2016 року, за результатами прямих виборів, музичний коледж очолює кандидат мистецтвознавства, лауреат міжнародних і всеукраїнських конкурсів Юрій Чумак. Особливий наголос у діяльності мистецького колективу робиться на промоції різнопланових можливостей і творчого потенціалу коледжу. Такими прикладами є вдалі виступи студентського хору на фестивалях в Польщі (м. Соновець, м. Тарнув) навесні 2017-го та 2018-го. Виступати

дрогобицьким співакам довелося у великих костелах перед поважною аудиторією. Дрогобиччанам польська публіка аплодувала стоячи! Також у 2019-му році цей колектив став одним з переможців Всеукраїнського конкурсу хорових колективів ім. М.Леонтовича у м. Київ. Також хоровий колектив брав участь у фестивалі хорової музики «Східний камертон» у м. Северодонецьк, що відбувався за підтримки Українського культурного фонду та передбачав серію концертних та методичних заходів у кількох містах Луганщини. Загалом, хор відділу хорового диригування є одним із кращих студентських колективів в Україні.

Також у травні 2019 р. студентський камерний оркестр коледжу «Sinfonietta» гастролював містами України (Тернопіль, Львів, Бережани, Трускавець) і Польщі (Сосновець). Знаковими також стали поїздки творчих колективів коледжу (оркестр народних інструментів та Капела бандуристів) у місто Северодонецьк (грудень 2017-го), де презентувалась народна музика Західної України. У 2018-му році в рамках спільного проекту Львівщини та Луганщини «Змінімо країну разом» було втілено мистецькі заходи об'єднаним симфонічним оркестром Дрогобицького та Северодонецького музичних коледжів. Концерти відбулись у Северодонецьку, Кременній, Дрогобичі і Самборі. В 2019-му році в рамках цього ж проекту на Луганщині презентовано низку мистецьких заходів «Музична Франкіана».

У грудні 2019 р. симфонічний оркестр супроводжував II Міжнародний конкурс вокалістів ім. Мусліма Магомаєва, який відбувався у Трускавці.

Дрогобицький музичний ко-

ледж імені Василя Барвінського має низку яскравих творчих колективів. Це п'ять оркестрів: симфонічний (художній керівник Сергій Фендак), камерний (Роман Багрій), духових інструментів (Олег Соляр), народних інструментів (Юрій Чумак) та баяністів-акордеоністів (Сергій Максимов), а також капелу бандуристів (Ореста Пришляк), ансамбль скрипалів (Оксана Максимова), хори відділу хорового диригування (Богдан Бондзяк), відділів фортепіано, співу та теорії музики (Марія Гірняк), школи педагогічної практики під орудою Лілії Дзиндзюри.

Всі колективи активно беруть участь у культурно-мистецьких заходах не лише Дрогобича, а й інших міст Західного регіону. До знаменних дат, державних і народних свят викладачі спільно зі студентами готують концерти. Фактично, в стінах коледжу діє... справжня молодіжна філармонія – з оркестровою, фортепіанною, скрипковою, духовою та вокальною музикою! Для виступів і концертів найчастіше використовуються зали Дрогобицького музично-драматичного театру та Народних домів регіону. І всіма колективами керують талановиті, мис-

тецтвом одержимі фахівці.

Система індивідуального навчання, яка застосовується в мистецьких коледжах, гарантує високу якість знань і вмінь. Підтвердженням цього є те, що студенти коледжу регулярно займають призові місця та стають лауреатами різноманітних всеукраїнських та міжнародних мистецьких змагань. Контрольні заміри відбуваються у формі відкритих концертів. Кращі випускники коледжу продовжують здобувати вищу освіту в академіях та університетах України та Європейсько-го союзу.

Вважаємо, що ми надаємо молоді унікальну професію. Адже на майстерних музикантів у суспільстві є попит за будь-яких обставин! Цей фах був, є і завжди залишатиметься актуальним. Будучи за суттю своєю професійним закладом освіти, ми готуємо саме практикуючих артистів-виконавців та педагогів для початкових мистецьких навчальних закладів не тільки України а й близького зарубіжжя, де вони гідно презентують українське академічне музичне мистецтво. Переконані: освіту, яку ми надаємо молоді, варто вважати стратегічним напрямом культурного розвитку України.

ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ В 75 РОКІВ

**Валерій Бабак, директор
Віра Семешук,
заступник директора з виховної роботи
Дубенського коледжу Рівненського
державного гуманітарного університету**

В тому, що сьогодні Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету є одним із провідних закладів системи педагогічної освіти, – заслуга всіх поколінь викладачів, працівників, студентів. Це вони – творці історії. Історії, яка не закінчується.

Дубно ... Одне із найдавніших міст України. Розкинувшись понад Іквою, воно гордо нагадує про свій сивочолий вік високими мурами середньовічної твердині. В усі історичні часи місто перебувало на перехрестях географічних та історико-культурних шляхів, завжди було центром духовного життя краю, славилось своїми давніми пам'ятками та монастирями. Тому не випадково саме йому судилося стати кузницею справжніх майстрів педагогічної ниви нашої країни.

У нелегкий повоєнний час, коли країна ціною неймовірних зусиль відроджувалась із руїн, розпочало свою діяльність Дубенське педагогічне училище, нині Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету. Заклад засновано Постановою виконкому Рівненської обласної Ради депутатів трудящих №641 від 26 травня 1945 року для забезпечення потреб області в педагогічних кадрах.

Наказом першого директора училища Джулая Ф.П. від 26 серпня 1945 року до складу студентів педучилища було зараховано 42 особи. Незважаючи на серйозні кадрові проблеми в освіті, для забезпечення якісного навчального процесу добирались талановиті викладачі, справжні майстри своєї справи, зокрема 10 викладачів прибуло у новоство-

рений заклад з Києва. Перші випускники згадують про них з великою любов'ю і повагою, пам'ятають, що багато з них були фронтовиками. Саме на їх долю випала нелегка місія – розбудова нового навчального закладу.

Йшли роки, змінювались покоління студентів і викладачів. Незмінними залишалися високий творчий потенціал колективу, гордість за свій навчальний заклад, прагнення примножувати його добрі традиції.

Основними віхами розвитку одного з найстаріших коледжів нашої області є:

1945 р. – розпочата підготовка вчителів для початкової школи;

1954 р. – початок організації і проведення педагогічної

практики;

1960 р. – розпочата підготовка вихователів дошкільних закладів;

1993 р. – випускникам шкільного та дошкільного відділень стали присвоювати одну із додаткових кваліфікацій;

1998 р. – відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14 грудня 1998 року «Про створення Рівненського державного гуманітарного університету» училище реорганізовано у Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету;

2002 р. – вперше в області відкрито нову спеціальність «Соціальна педагогіка»;

2013 р. – Дубенський коледж РДГУ атестовано з від-

знакою з надання освітніх послуг у сфері загальної середньої освіти;

2015 р. – коледж відзначив 70-річний ювілей; відкрито Музей коледжу;

2018 р. – доповнено перелік додаткових кваліфікацій, зокрема: «Асистент вчителя ЗНЗ з інклюзивним та інтегрованим навчанням»; «Організатор спортивних секцій і клубів»; «Вихователь логопедичних груп»; «Асистент вихователя ДНЗ в інклюзивній групі».

Найважливішим фактором усіх досягнень і здобутків Дубенського коледжу РДГУ є високопрофесійний, творчий педагогічний колектив. На різних етапах розвитку саме завдяки самовідданій праці викладачів формувалася імідж навчального закладу.

Сьогодні в коледжі свої знання і свій досвід передають студентській молоді 63 викладачі. Суттєво змінився не лише кількісний, але і якісний склад педагогічного колективу. Серед наставників 6 кандидатів наук (з яких 2 доценти); обласною атестаційною комісією встановлено вищу кваліфікаційну категорію 49 викладачам, педагогічне звання «старший викладач» присвоєно 11 викладачам, «викладач-методист» – 13 викладачам. 9 викладачів закладу нагороджені нагрудним знаком «Відмінник освіти України», 7 – Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України та 3 – Подякою Міністерства освіти і науки України. Директор коледжу В.П.Бабак відзначений нагрудним знаком «Петро Могила». Педагогічний колектив постійно оновлюється молодими професійними фахівцями, серед яких 11 магістрів.

Сьогодні колектив закладу очолює Бабак Валерій Павлович, який працює директором коледжу з 1993 року. Під його керівництвом значно зміцнилася навчально-матеріальна

база, заклад відповідає сучасним вимогам щодо забезпечення комп'ютерами та оргтехнікою.

Змінено статус коледжу: на сьогодні – це заклад фахової передвищої освіти; збільшено ліцензований обсяг, введено додаткові кваліфікації на всіх відділеннях коледжу. За цей період:

- здійснено реконструкцію гуртожитку в навчальний корпус;

- ліквідовано проблему двозмінного навчання;

- ліцензовано та акредитовано спеціальності: «Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Соціальна робота»;

- ліцензовані спеціальності доповнені додатковими кваліфікаціями: «Вчитель іноземної мови в початкових класах»; «Організатор роботи з учнівськими об'єднаннями»; «Керівник дитячого художнього колективу»; «Вчитель інформатики в початкових класах»; «Організатор фізичного виховання в дошкільних закладах»; «Вихователь логопедичних груп»;

- введено в дію три кабінети інформатики;

- вдвічі збільшено книжковий фонд бібліотеки;

- усі спеціальності коледжу ліцензовані та акредитовані;

- проведені внутрішні ремонтні роботи в обох корпусах корпусу.

Ввійшовши до складу навчального науково-методичного комплексу Рівненського державного гуманітарного університету, коледж отримав нові перспективи розвитку та можливості інтеграції в структуру університету. Завдяки зусиллям викладачів коледжу та науковців університету якісно нового рівня набула науково-методична робота, розвивається плідна співпраця кафедр університету з предметно-методичними комісіями коледжу, яких сьогодні нараховується

дев'ять. Успішно вирішується питання участі викладачів у науковій роботі, навчання в аспірантурі.

Сучасне покоління студентства примножує кращі традиції своїх наставників. Коледж пишається студентами, які займають призові місця на всеукраїнських, обласних предметних олімпіадах, у всеукраїнських та регіональних конкурсах:

- Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді ім.Т.Шевченка;

- конкурсі знавців української мови імені Петра Яцика;

- Всеукраїнській олімпіаді з математики;

- Всеукраїнській олімпіаді з культурології;

- Всеукраїнській олімпіаді з української мови серед студентів педагогічних коледжів Західного регіону України.

Педагогічна практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців у коледжі і проводиться на базі закладів освіти міста, у соціальних службах. У коледжі діє інтегрована програма професійно-практичної підготовки студентів «Джерело», метою якої є впровадження в освітній процес інноваційних моделей особистісно-професійного становлення молодшого спеціаліста через реалізацію принципу наступності та формування соціальної компетентності в системі «Педагогічний коледж – заклад загальної середньої освіти та дошкільної освіти».

Постійно ведеться робота з відпрацювання інноваційних технологій пошуку та підтримки обдарованої студентської молоді, проведення заходів, що сприяють виявленню, розвитку й реалізації творчих здібностей студентів. Набула системності позааудиторна робота. У коледжі активно діє більше 40 гуртків, клубів, сек-

цій та об'єднань за інтересами. Коледж пишається здобутками студентів на творчій ниві. Багато колективів та сольних виконавців визнані кращими за оцінками фахівців високого рівня:

- ансамбль народної пісні «Погостини» – лауреат III премії Міжнародного фольклорного фестивалю «Надбужанські зустрічі» в Польщі, III премії Всеукраїнського фестивалю «Зустрічаємо Різдво», I премії VIII Всеукраїнського студентського фестивалю естрадної пісні «Пісня буде поміж нас»;
- на Всеукраїнському студентському фестивалі естрадної пісні «Пісня буде поміж нас» щороку наші студенти завойовують призові місця: квартет «Вишиванка» посів I місце, солістка студії естрадного співу Лілія Аврамчук – II місце, солістка-інструменталістка Софія Мельничук – I місце, дует «Біле і чорне» – I місце.

Творчі колективи коледжу презентували українське мистецтво на Днях української культури в м.Гіжицько (Польща), Днях міст-побратимів в м.Соколов-Подляській (Польща), відкритті туристичного сезону в м.Белградчик (Болгарія).

Високі досягнення студентів і в спортивному житті. За результатами змагань Спарта-

кіади студентської молоді Рівненської області Дубенський коледж РДГУ третій рік поспіль займає почесне III місце.

У грудні 2018 року у Вінниці відбулися фінальні змагання Спортивних ігор України з шахів. Студенти Рівненщини посіли почесне четверте місце. За високі спортивні результати студентку Аліну Усач та тренера Каленюка Б.Ф. нагороджено подяками Рівненського обласного відділення комітету з фізичного виховання та спорту МОН України.

Щороку під керівництвом викладачів комісії фізичного виховання студенти коледжу беруть участь у міських заходах з різних видів спорту, у яких стають переможцями та призерами змагань.

З 2012 року за ініціативи директора коледжу В.П.Бабака спільно з міською радою була підписана соціальна програма «Дубенський коледж РДГУ – дубенчанам». За 8 років реалізації програми студентами коледжу проведено понад 1100 заходів (концертів, вистав, тематичних вечорів, акцій, флеш-мобів, виставок, артфабрик) на міському та районному рівнях.

Аналіз соціального складу студентського колективу свідчить, що близько 68% студентів є вихідцями із сіл. І якщо

в далекому 1945 році учнями педагогічного училища стали 42 особи, то сьогодні в коледжі навчається 472 студенти на денній формі навчання. За 75 років підготовлено 12 914 спеціалістів: 8 545 учителів початкових класів, 3 968 вихователів дошкільних закладів, 30 учителів фізичної культури, 97 вчителів музики і співів, 274 соціальних педагогів. Саме ці студенти різних поколінь примножували і примножують славу свого навчального закладу.

Серед випускників коледжу – керівники органів управління освітою, вчені, публіцисти, літературознавці та громадські діячі. Імена Володимира Гайбонюка, Василя Галети, Миколи Жулинського, Ростислава Солоневського, Раїси Захарчук-Чугай, Олександра Ірванця, Олександра Дехтярчука відомі широким колам української громадськості. Нині майже в кожній школі області працюють наші випускники.

Історія нашого коледжу – це невеличка частинка історії країни. Разом із нею ми жили і працювали, долали труднощі і здобували перемоги. З покоління в покоління зміцнювалась навчально-матеріальна база, збагачувався досвід, примножувалися традиції. І в тому, що сьогодні Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету є одним із провідних навчальних закладів системи педагогічної освіти, – заслуга всіх поколінь викладачів, працівників, студентів. Саме вони підвищують престиж нашого коледжу завдяки науковим, культурним та спортивним досягненням. Це вони – творці історії. Історії, яка не закінчується.

ТВОРЧА РОБОТА ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ПРИ- РОДНИЧО-НАУКОВОГО ЦИКЛУ

Людмила Чайка,
викладач Ковельського промислово-економічного
коледжу Луцького НТУ

Робота викладача має бути спрямована на те, щоб студент йшов на заняття врівноважений, спокійний, мав психологічний комфорт та був впевнений, що викладач – його захисник.

Творчість – процес народження нового, який здійснюється у природі чи людині: у природі – зародження, зростання, визрівання; у людині – створення нових думок, почуттів чи образів – безпосередніх регуляторів творчих дій.

Механізм творчості не є приналежністю елітної людини. Механізм, здатний виконувати творчу роботу, закладений у кожного. Цей механізм починає діяти, коли стан душі гармонізується. Досить, щоб молоду людину випробували цікавими завданнями, щоб механізм творчості розвивався вільно, і душа сформулюється в найкращій пропорції.

Значний вплив на пробудження механізму творчості у студентів має викладач.

Педагогами, психологами доведено, що діяльність проходить більш ефективно і дає більш якісні результати, якщо в процесі спілкування викладач–студент, студент–викладач у студента виникають яскраві, глибокі мотиви, які викликають бажання діяти активно, перемагати труднощі, впевнено просуватись до поставленої мети.

У методиці викладання накопичено величезний арсенал засобів, спрямованих на формування позитивних мотивів здобуття знань. Основну роль у стимулюючих методах відіграють особисті відносини викладача і студента. Використання впливу цих відносин призводить до формування у студента по-

зитивного ставлення до процесу здобуття знань.

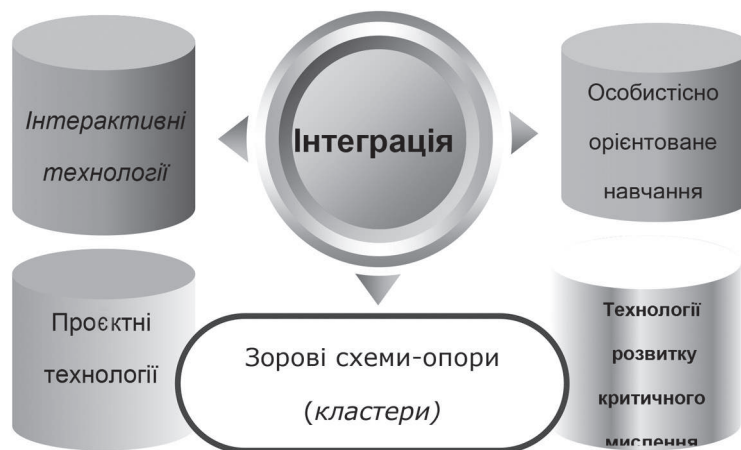
Працюючи зі студентами, необхідно використовувати надзвичайно широкую палітру методів та форм роботи.

У своїй науково-педагогічній практиці апробуюю спосіб інтеграції окремих елементів таких сучасних технологій навчання:

- метод проєктів;
- інтерактивні технології;
- особистісно зорієнтоване навчання.

полягає у тому, що безпосередньою основою розвитку студента в навчанні є його навчальна діяльність, яка виступає основною формою активності студента, що спрямована на зміну самого себе як суб'єкта навчання.

Сучасність вносить корективи в зміст навчального матеріалу: в ньому значне місце мають займати методичні знання, які дозволяють самостійно «відкривати» і вивчати невідомі до цього

Викладач має володіти та активно впроваджувати такі технології, в яких «зміст, методи і форми організації освітнього процесу зорієнтовані на закономірності розвитку особистості, її самореалізації та самовизначення» [3]. Суть цих технологій

го об'єкти, закономірності та ін.

Методами викладання, які сприяють розвитку мислення студентів, є:

- інтерактивний (інноваційний);
- частково-пошуковий;
- дослідницький,

- інтегрований.

Л.С. Виготський, В.В. Давидов та ін. сформулювали положення, завдяки яким навчання можна зробити розвиваючим. Найбільш важливі з них такі:

- освітній процес має викликати особисту зацікавленість студента в засвоєнні матеріалу і певного виду діяльності;

- навчання має будуватися так, щоб пропонувалися такі завдання, які студент не в змозі розв'язати на основі лише репродуктивних знань. Для розв'язку вимагаються роздуми, колективні обговорення, висування гіпотез і їх перевірка, звертання до додаткової літератури, спостереження, дослідження, консультації; для ефективного розвитку дуже важливо створити «ситуацію успіху» для кожного; тобто пропонувати такі завдання, з якими студент справиться, і відчує себе переможцем, подолавши «малі-великі» перешкоди;

- при поточному оцінюванні бали досягнень виставляються не за кінцевий результат, а за процес його досягнення. Студент порівнюється не з іншими, а з самим собою, але вчорашнім;

- важливо передбачити ланцюжок заходів, які дозволяють перевести знання «ззовні» в знання «всередині» та навпаки. Це колективні обговорення результатів, співставлення різних результатів, різних точок зору, диспути та ін.;

- навчання здійснювати в швидкому темпі. Адже відоме послаблює роботу мозку.

Отже, робота викладача як засіб розвитку мислення базується на самостійній діяльності студентів. На заняттях обов'язково має щось створюватись, а саме: знання, вміння, об'єкти. Складові цієї діяльності зв'язані між собою і утворюють таку схему:

Потреба —> Мотив —> Мета —> Умови досягнення мети —> Процес досягнення мети —> Результат.

Для розвитку мислення сту-

дентів необхідно формувати такі вміння, як аналіз, синтез, класифікація, індукція, дедукція, систематизація тощо. Ця робота має вестися свідомо і систематично. Лише за такої умови викладач зможе внести свою частку у формування здібностей молодих людей: вони мають бути не тільки знаючими і вмючими, але й ініціативними, самостійними.

Робота викладача має бути спрямована на те, щоб студент йшов на заняття врівноважений, спокійний, відчував психологічний комфорт та був впевнений, що викладач — його захисник. Студент має відчути, що саме йому на занятті приділено увагу. Студенти мають бути активними і самостійно думати, розуміти, що вони вчать для себе, що їх зусилля спрямовані на самовдосконалення, вчити один одного порівнювати свої думки з іншими, співпрацювати з товаришами та викладачем критично осмислювати інформацію. Викладачу слід категорично відмовитися від авторитаризму, будувати свою діяльність на основі базового пріоритету: студент — найбільша цінність. Цілеспрямованість спілкування в поєднанні з невимушеністю, щирістю, терплячістю, повагою до проблем студента, дозволить йому побачити в особі викладача делікатного і досвідченого друга, якому можна довіряти.

В основі розвитку мислення студентів — інтерактивне навчання (діалогові форми, дискусії, ділові і рольові ігри, проблемні ситуації, формування кластерів). Вказані методи, форми широко використовую на заняттях географії, розміщення продуктивних сил, екологічної етики. Технології розвитку критичного мислення ґрунтуються на трьох фазах:

I — виклику (актуалізація знань, пробудження інтересу до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу);

II — осмислення (осмислення нової інформації, критичне читання та картографування);

III — рефлексії (узагальнення й оцінка інформації, формування власної думки, окреслення напрямків подальшого засвоєння теми).

Власний досвід показує, що для студентів цікавим є такий вид діяльності, як переосмислення інформації через графічні схеми і таблиці. З-поміж різноманітних графічних способів опрацювання матеріалу студентів приваблюють кластери. Слово «кластер» походить з англійської мови (cluster — пучок, рій, скупчення).

Кластер — виділення смислових одиниць інформації та їх графічне оформлення у формі пучка. Кластер включає ключові слова, ідеї, подані у логічній послідовності текстових суб'єктів, котрі створюють цілісну і наочну картину. Метод «кластера» дозволяє представити на занятті великий обсяг інформації в структурованому і систематизованому вигляді, виявити ключові слова теми. Таким чином підвищується мотивація, адже самі ідеї студентами сприймаються легше. Вважаю, що людині потрібні графічні образи, тому що мозок краще запам'ятовує моделі. Представлення студентами інформації у формі кластера сприяє творчій обробці, а тому забезпечує засвоєння її на рівні розуміння. Кластери дозволяють розвивати мислення, робити його більш гнучким, позбавлятися стереотипів, догматичне мислення перетворювати в критичне. Через побудову кластерів виявляємо систему ключових слів, які можуть бути використані для пошуку інформації в інтернеті, а також для визначення головних напрямів студентських досліджень, вибору тем для проєктних робіт. Створення кластерів сприймається студентами як творча робота, у якій є можливою реалізація власного бачення проблеми, власний підхід, варіативність як засіб самореалізації, самоутвердження.

Можливість індивідуальної, парної, групової і колективної

роботи створює психологічний комфорт.

Кластери можуть мати багато розгалужень, тому важливо вчасно зупинитися на необхідному рівні деталізації.

Застосовую кластер на усіх етапах заняття: на стадії виклику – для систематизації того, що дітям відомо і визначення прогалин у знаннях; на стадії осмислення кластер дозволяє фіксувати фрагменти нової інформації; на стадії рефлексії поняття групуються і між ними встановлюються логічні зв'язки.

Основними етапами створення кластера вважаю:

1. Посередині чистого аркуша (класної дошки), документа Word, слайда Power Point записуємо ключове слово чи речення теми.

2. Навколо нього – слова чи речення, що доповнюють тему.

3. Довкола записаних слів з'являються «супутники» і встановлюються нові логічні зв'язки.

4. Записуємо стільки ідей, скільки їх називають студенти.

Внаслідок цього з'являється структура, яка графічно відображає послідовність процесу мислення, визначає інформаційне поле заданої теми. З-поміж великого розмаїття кластерів найбільш прийнятними на уроках географії, розміщення продуктивних сил, екологічної етики вважаю такі види кластера, як класичний зворотний, кластер-образ, предметний, мультимедійний кластер з візуальними, аудіо- та відеоефектами.

Вважаю метод кластера прийнятним і в якості домашнього

завдання, адже для кращого запам'ятовування і представлення домашньої роботи студенти мають можливість укласти опрацьований матеріал у певну схему. Окрім того, це пробуджує творчий потенціал школярів, бо схема може мати як найпростіший графічний вигляд, так і оригінальну форму представлення через певні предмети, елементи продуктивних сил.

Переконана, що складання кластерів студенти сприймають позитивно і при цьому показують вищий рівень засвоєння навчального матеріалу, аніж при вивченні тексту з використанням інших форм, зокрема, складання плану, тез, конспекту тощо.

Вважаю, що поділ навчального матеріалу на кластери формує вміння варіативно мислити, встановлювати логічні зв'язки між поняттями, допомагає вільно і відкрито висловлювати думки з будь-якої теми. Молодь з цікавістю береться за такий вид навчальної діяльності як створення кластера, який дає їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу та самостійність, вимагає розумового напруження, винахідливості та творчості. Участь кожного у трьох видах діяльності (думаю, пишу, проговорюю) забезпечує внутрішню обробку інформації. Ці фактори сприяють засвоєнню нового матеріалу на рівні розуміння і осмислення, розвитку навчально-пізнавальної мотивації і активності. І найголовніше – студенти набувають досвіду самостійного здобуття

знань, що є вкрай необхідним для подальшої самореалізації особистості.

Рекомендую активно застосовувати цей інноваційний метод на заняттях природничо-наукового циклу з метою формування всебічно розвиненої особистості, що вмє критично мислити, а отже, здатна мати і обґрунтовувати власну позицію.

До нас приходять студенти із різних шкіл, з різною підготовкою. З першої зустрічі намагаюся наблизити до себе студентів, не лякаю їх двійками, атестацією, а навпаки наголошую, що вони подорослішали, змінилися обставини, змінився зміст освіти, а значить і має змінитись і їх ставлення до освітнього процесу. З розумінням ставлюсь до того, що вони щось забули. Щоб пригадати ті знання, які необхідні, навожу чи пропоную низку завдань, на які студенти, помисливши, можуть дати відповідь. Основна функція викладача – навчити студентів вчитися. Необхідно, насамперед, озброїти студентів формами і методами самостійного поповнення знань, умінням "економічно" вчитися, тобто досягти високих результатів своєї діяльності, затрачаючи найменше енергії і часу. Необхідно вчити студентів шукати потрібні знання. Адже бути носієм всіх найновіших знань під силу тільки потужним комп'ютерним системам, які відкривають нові перспективи можливостей студентів. Головне – допомогти студенту побороти невпевненість в своїх силах, показати як багато він може досягти сам.

Список використаних джерел

1. Нові технології навчання. Наук.-метод. зб. – Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2017.
2. Нові технології навчання. Наук.-метод. зб. – Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2018.
3. В.О.Сухомлинський «Сто порад вчителів».
4. Пехота О.М. Освітні технології. – Київ: АСК, 2018.
5. Вукіна Н., Дементієвська Н. Критичне мислення : як цього навчати. – Харків : Основа, 2007.
6. Каптелова Н. Кластер как средство формирования информационно-коммуникативной компетентности школьников.
7. Терно С. Критичне мислення : чергова мода чи нагальна проблема? // Історія в школах України. – 2007. – №4.
8. Технології розвитку критичного мислення школярів / Кроуфорд А., Саул В., Метью С., Макінстер Д. – Київ : Плеяда, 2006.

РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ОСНОВНОГО ФАКТОРУ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Мар'яна Омелько,
викладач Могилів-Подільського
технологіко-економічного коледжу Вінницького
національного аграрного університету

Зміни, які відбуваються в суспільстві, сьогодні потребують від молодих фахівців не тільки глибоких знань, наукового підходу до виконання посадових обов'язків, але й неабияких творчих здібностей.

Провідна ідея досвіду полягає в обґрунтуванні впровадження та застосування інтерактивних методів навчання з реалізацією міждисциплінарної інтеграції, розвитку творчої самостійності студентів, формування важливих для майбутньої професійної діяльності якостей.

Всі ми знаємо та усвідомлюємо, що освітній процес сьогодні потребує модернізації та вдосконалення з метою підготовки висококваліфікованих фахівців, які адаптовані до сучасних реалій, мають необхідні знання та практичні навички облікової роботи.

Підготовка сучасного фахівця з обліку і оподаткування, як і загалом з інших спеціальностей, має будуватися на новітніх методах та підходах: запровадження інноваційних технологій навчання та перевірки знань студентів, пошуку нових форм і методів організації освітнього процесу з врахуванням особливостей як навчальної дисципліни, так і кожного студента тощо, що дасть змогу максимально розкрити потенціал студента, забезпечити якісну підготовку конкурентоспроможних фахівців з високим професійним рівнем знань, які будуть мобільними, ерудованими, здатними творчо мислити та вчасно зна-

ходити правильні рішення проблем та завдань.

Увесь досвід роботи з цього питання мною узагальнено за такими напрямками:

1. Міждисциплінарна інтеграція як ключовий напрям формування професіоналізму майбутнього фахівця.

2. Інтеграція в організації навчальних та виробничих практик зі спеціальності «Облік і оподаткування».

3. Підходи до навчання та виховання в інтеграційному просторі.

1. МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙ- БУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Проблема комплексної підготовки майбутніх спеціалістів, формування їх професіоналізму вирішується через реалізацію міждисциплінарних зв'язків в межах спеціальності.

Виконання завдань по встановленню та реалізації міждисциплінарних зв'язків потребує реалізації дидактичних принципів навчання: науковості, системності, зв'язку теорії з практикою, міцності засвоєння

знань і всебічного розвитку пізнавальних здібностей. Надаючи перевагу міждисциплінарним зв'язкам як фактору підвищення ефективності навчання, важливо відзначити те, що не можна розглядати що проблему тільки як співвідношення кількох навчальних дисциплін, які передбачають взаємне використання та збагачення загальних для них знань, умінь та навичок. Оскільки проблема міждисциплінарних зв'язків є різнобічною, тут має бути тісне співробітництво усіх викладачів, які готують майбутнього фахівця за конкретною спеціальністю.

Професійна підготовка спеціалістів ґрунтується на основі реалізації міждисциплінарних зв'язків:

1) застосування інтегрованих ділових ігор, виробничих задач, інтегрованих професійних ситуацій, що відтворюють виробничі умови, забезпечують ефективне формування функціональних професійних умінь майбутніх бухгалтерів;

2) вирішення завдання органічного поєднання нової теми з попередніми і наступними знаннями, визначення

логічних зв'язків між різними дисциплінами, розділами, темами, визначення місця та призначення різних дисциплін в майбутній професійній діяльності і об'єднання в одну систему. Шляхи вирішення цих завдань можуть бути найрізноманітнішими. Тому обираю такі форми і методи організації навчальних занять, які б сприяли різнобічному використанню міждисциплінарних зв'язків;

3) розробка інтегрованих програм, професійних завдань з фахових дисциплін, організація та проведення бінарних занять, засідань інтегрованих гуртків, підвищення рівня самоосвіти шляхом впровадження власних методик, вироблених на основі досвіду роботи.

На теоретичних заняттях слідкую за тим, щоб навчальна інформація, засвоєна під час вивчення певних дисциплін, не повторювалася та не дублювалася, а широко використовувалась у мотивації навчальної діяльності студентів, актуалізації опорних знань, умінь і навичок, імітації облікових процесів, з'ясуванні та обґрунтуванні фактів господарської діяльності підприємств.

Оскільки професійна діяльність передбачає цілий набір знань та умінь з різних дисциплін, то виникає необхідність впровадження на заняттях виконання майбутніми спеціалістами інтегрованих практичних завдань у вигляді професійних задач. Під час підготовки таких професійних завдань інтегрується робота викладачів з різних фахових дисциплін. З цією метою викладачами циклу розроблено комплекти інтегрованих завдань з практичного навчання.

Досвід свідчить про те, що роль інтеграції досить значна, застосування інтерактивних

методів навчання з реалізацією міждисциплінарних зв'язків сприяє розвитку творчої самостійності студентів, формуванню важливих для майбутньої професійної діяльності якостей.

2. ІНТЕГРАЦІЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ТА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИК ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

У процесі організації підготовки бухгалтерів вивчення теоретичних основ курсу та набуття практичних навичок мають бути взаємопов'язаними. Забезпечити таку єдність дозволяє проходження практики.

Базами навчальних практик для студентів бухгалтерського відділення є навчальна бухгалтерія, навчальні кабінети обліку і звітності, економіки, економічного аналізу, комп'ютерні класи. Для виробничої практики використовують підприємства різної форми власності, серед яких сільськогосподарські товариства, фермерські господарства, машинобудівні та інші промислові підприємства, сучасні підприємства галузі хлібопродуктів (елеватори, комбінати хлібопродуктів, млини,

крупозаводи та комбикормові заводи), які в своєму складі мають бухгалтерії з основними ділянками облікової роботи та оснащені сучасним технологічним обладнанням, впроваджують нові форми організації праці і управління.

Навчальна практика проводиться з метою закріплення і поглиблення теоретичних знань, одержаних під час вивчення спеціальних дисциплін; набуття необхідних навичок зі спеціальності, підготовки до проходження виробничої практики. Зміст завдань та інструкційно-методичного забезпечення навчальних практик носить виробничий професійний характер, оскільки вони дають можливість зімітувати роботу бухгалтера відповідної ділянки обліку, сформувати у студентів необхідні професійні вміння та навички відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста.

Керівництво навчальною практикою з фінансового обліку та обліку і звітності у бюджетних установах у майбутніх фахівців з бухгалтерського обліку має свої особливості. Такий вид практики має чіткий зв'язок з майбутньою професійною діяльністю, оскільки

чітко формує вміння молодшого спеціаліста за вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики. Ці вимоги передбачають вміння випускника, керуючись нормативними актами, приймати, перевіряти, обробляти бухгалтерські документи, проводити синтетичний і аналітичний облік різних ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства чи бюджетної організації. Такі вміння забезпечують формування наступних виробничих функцій: облікова, контрольно-аналітична, фінансово-економічна.

Постійно працюю над покращенням, удосконаленням завдань навчальної практики. На сьогоднішній день є звіти-щоденники з навчальних практик. Важливим етапом оформлення звіту-щоденника є самостійне формування наскрізного журналу реєстрації господарських операцій після опрацювання значної кількості реальних й віртуальних первинних та зведених бухгал-

терських документів базового підприємства та інших довідок різних державних органів. Ефективність запропонованої форми практичної підготовки спрямована на формування у студентів міцних професійних навиків, готовності в майбутньому вирішувати будь-які виробничі ситуації.

Всі наявні матеріали, а також завдання, які змінюються та удосконалюються в процесі занять, носять виробничий професійний характер, оскільки дають можливість зімітувати роботу бухгалтера відповідної ділянки обліку, сформувати у студентів необхідні професійні вміння та навички відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста. І тому, на мою думку, є корисними при формуванні професійних практичних компетенцій. Серед цікавих форм організації та проведення практики можна виділити ділову гру по формуванню професійних умінь і навиків на посадах бухгалтера з обліку касових, банківських та розрахункових операцій та вирішення професійних завдань з обліку виробничих запасів та операцій з хлібопродуктами. Крім того, для студентів є цікавим розв'язування інтегрованих професійних завдань, під час виконання яких вони виступають в ролі перевіряючого. Такі завдання розроблені з усіх тем.

Під час практики реалізуються наступні ефективні методи практичного навчання: встановлення та реалізація міждисциплінарних зв'язків;

виконання тренувальних вправ; розв'язування конкретних ситуацій; виконання наскрізного завдання; вирішення проблемних, інтегрованих завдань на основі реалізації міждисциплінарної інтеграції; усний захист виконаної роботи; письмове виконання індивідуальних професійних, інтегрованих завдань, робота зі схемами документоруху певної ділянки обліку, елементи рейтингової оцінки практичних навичок.

Такі методи навчання дозволяють узагальнити та сконцентрувати споріднений матеріал кількох фахових дисциплін; ущільнити окремі знання та вміння так, щоб їх засвоєння дозволяло сформувати певні професійні навички.

Ефективними методами контролю та оцінки сформованих професійних умінь є: усний захист виконаної роботи; письмове виконання індивідуальних професійних, інтегрованих завдань. Тільки за їх застосування можна якісно перевірити рівень практичної підготовки студентів.

Як підсумок або завершальний етап практичної підготовки майбутніх спеціалістів відбувається проходження виробничої практики. Для ефективної роботи студентів по виконанню програми практики розроблено звіт. У звіті подані безпосередні завдання, які студент має виконати відповідно до програми виробничої практики, що сприяють формуванню професійної компетентності майбутнього фахівця.

Крім вивчення особливостей діяльності підприємства, формування облікової політики, організації роботи бухгалтерської служби, студенти вивчають порядок ведення обліку та документування опера-

цій з активами, розрахункових операцій, доходів і витрат, капіталу, склад й порядок формування фінансової звітності.

Звіт з виробничої практики містить додатки у вигляді первинних документів, облікових реєстрів та форм звітності, що налаштовує практиканта на цілеспрямовану діяльність з матеріалами підприємства.

Досвід педагогічної діяльності показує, що практичне навчання має велике значення в підготовці фахівців для підприємств та організацій різних форм власності в умовах ринкових відносин, є ефективною формою професійної підготовки майбутнього спеціаліста.

3. ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Сучасний бухгалтер має бути високоосвіченою, компетентною людиною, з кваліфікацією, яка відповідає вимогам професії, суспільства, часу; бути яскравою, неординарною і всебічно розвиненою особистістю, що постійно удосконалює свій професійний рівень; сучасний бухгалтер – це комунікбельний, здатний до продуктивного ділового спілкування спеціаліст, який водночас має бути спокійною, розсудливою, виваженою людиною. Вимоги, висунуті до облікової професії, досить високі.

Таким чином, все це зумовлює необхідність вдосконалення освітньої та кваліфікаційної підготовки сучасних бухгалтерів.

Професійно-масові заходи проводяться впродовж навчального року та переважно під час декади обліково-економічних дисциплін. Серед них варто відмітити: конкурси професійної майстерності; олімпіади з фахових дисциплін; студентські конференції, презентації спеціальності, тематичні вечори, екскурсії професійного спрямування, зустрічі з фахівцями-спеціалістами, конференції за підсумками виробничої практики тощо.

Маю досвід організації та проведення екскурсій до Управління Державної казначейської служби України міста Могилева-Подільського та району, Державної податкової інспекції, засідань, бухгалтерії бюджетної установи, круглих столів із випускниками, роботодавцями міста. Саме роботодавці, наші випускники минулих років допомагають з'ясувати, якими є сучасні вимоги до теоретичної та практичної підготовки спеціалістів; якими знаннями та вміннями, крім професійних, має володіти сучасний спеціаліст; на що варто більше звертати увагу нам, викладачам коледжу під час вивчення спецдисциплін. Вони можуть співставити, порівняти і підказати напрямок удосконалення організації освітньої діяльності в процесі формування майбутнього фахівців.

Досвід роботи викладачів показує, що аналогічні позааудиторні навчально-виховні заходи сприяють професійному, інтелектуальному і культурному розвитку молодого спеціаліста.

Таким чином, зміни, які відбуваються в суспільстві, сьогодні потребують від молодих фахівців не тільки глибоких знань, наукового підходу до виконання посадових обов'язків, але й неабияких творчих здібностей. Перед викладачем стоїть завдання – забезпечити студентів ґрунтовною базою знань, умінь і навиків з дисципліни, надихнути їх на роботу в постійному творчому пошуку, на самовдосконалення.

ВИСНОВКИ

Впровадження інтеграції в освітній процес є актуальним, тому що дає змогу:

- систематизувати споріднений матеріал з декількох дисциплін навколо однієї теми, усувати дублювання у вивченні низки питань;
- ущільнити знання, тобто реконструювати засвоєння знань таким чином, щоб це вимагало менше часу, проте породжувало еквівалентні загальнонавчальні та професійні вміння;
- опанувати студентам значний за обсягом навчальний матеріал, досягти цілісності знань;
- залучати студентів до процесу здобуття професійних знань, вмінь та навичок;
- формувати творчу особистість майбутнього бухгалтера, його здібності;
- дати можливість студентам практично застосовувати набуті знання з навчальних дисциплін у майбутній професійній діяльності.

ЛІСОВЕ БАГАТОБОРСТВО У ЛУБЕНЬСЬКОМУ ЛІСОТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Роман Сендзюк, канд. с.-г. наук,
заслужений лісівник України, директор
Олександр Литвиненко, викладач
Лубенського лісотехнічного
коледжу

У 60-х роках ХХ століття були поширені змагання серед студентів (а на той час учнів) лісових та лісотехнічних технікумів України та колишнього СРСР із лісового багатоборства. Проведення таких змагань сягає своїм історичним корінням ще у 1968 рік, коли вперше було проведено Всеукраїнські лісові багатоборства серед учнів технікумів. Ця традиція періодично то зникала, то знову відроджувалася. Команди технікуму неодноразово виходили переможцями республіканських змагань.

У програму змагань входив весь комплекс фахових дисциплін, що вивчався, а саме:

- потрібно було правильно, дотримуючись вимог з техніки безпеки, звалити в заданому напрямку дерево, обрізати гілля і раціонально розкрязувати хлист;
- визначити за гербарними зразками деревні і чагарникові породи, насіння, хвороби та шкідників лісу, представників ґрунтового покриву;
- визначити за допомогою бусолі азимут і румб;
- кинути в ціль гранату;
- влучити з гвинтівки у мішень.

І все це на заданому маршруті за найменший час.

Команди Лубенського лісового технікуму неодноразово брали участь у таких змаганнях і за кордоном. Традиційно, наприкінці 60-х років ХХ ст. від колишнього СРСР в міжнарод-

Традиція проведення Всеукраїнських лісових багатоборств періодично то зникала, то знову відроджувалась.

Радянські команди Лубенського та Лісінського лісових технікумів на змаганнях у Чехословаччині (1967 р.)

них змаганнях брали участь команди Лубенського і Лісінського (Ленінградська область) лісових технікумів [1]. Їх суперниками були команди переважно країн «соціалістичного табору» – Угорщини, Болгарії, Польщі, Румунії, Чехословаччини та на той час двох окремих німецьких держав – Німецької Демократичної Республіки (НДР) та Федеративної Республіки Німеччина (ФРН).

Слід зазначити, що під час міжнародних змагань, окрім традиційних етапів, були пункти, де необхідно було виконати такі завдання:

- рубка сокирою на ціль (заруб сокирою на точність);

- визначення відстані до макету козулі;
- визначення несправності у бензопилі;
- підготовка деревного хлиста до трелювання.

Так, у вересні 1967 року такі змагання були проведені в м. Трутнов (Trutnov) (Чехословаччина). Наша команда у складі Івана Дягеля, Василя Небелиці і Анатолія Даниленка виборола 5 місце.

Вже у вересні 1968 р. наші юнаки змагалися в місті Рабелтельдольт (НДР) на базі Шверінського лісового навчального закладу, де наші учні Петро Цікал, Микола Охріменко та Микола Удовиченко посіли по-

чесне 3 місце. Це був найбільш вдалий виступ нашої команди на міжнародних змаганнях.

Більш детально в архіві коледжу збереглася інформація про змагання 1969 року, які відбулися в угорському місті Сегед (Szeged). Тоді команда нашого навчального закладу у складі Миколи Білика, Миколи Новіка і Григорія Юрченка подарувала технікуму 7 місце. Керівником команди був Каяюк Яків Хрисанфович, а загалом керував радянською делегацією, директор Лубенського лісового технікуму Єсіпов Іван Кірсанович.

У таблиці наведено перелік 16 команд із різних країн та результати змагань в Угорщині.

У нашому навчальному закладі теж проводилися внутрішньотехнікумівські змагання із лісового багатоборства, а з 1987 року лісове багатоборство проводиться як навчальна практика з метою контролю професійної підготовки студентів. Вона передбачає виявлення ступеня готовності студентів спеціальності «Лісове господарство» комплексно використовувати отримані теоретичні знання та показ практичних вмінь і навичок.

До початку практики з лісового багатоборства викладачі фахових дисциплін підбирають відповідні об'єкти, оформляють їх, складають детальні лісорослинні, лісівничо-таксаційні та інші необхідні характеристики. Ця робота проводиться під час проведення навчальних практик із фахових дисциплін. Кількість лісових ділянок (об'єктів) відповідає кількості учасників, які охоплені під час перевірки знань. Як правило, група поділяється на дві рівні частини.

Підготовка студентів до такої практики проводиться як самостійно, так і колективно –

Результати змагань, 1969 року, м. Сегед			
№ з/п	Назва команди або місто, де знаходиться технікум	Країна, яку представляє команда	Зайняте місце
1	Шопронь	Угорщина	I
2	Сегед	Угорщина	II
3	Шварцбург	Німецька Демократична Республіка	III
4	Брінек	Польща	IV
5	Рабен-Штейнфельд	Німецька Демократична Республіка	V
6	Бєловєж	Польща	VI
7	Лубни	СРСР	VII
8	Лісіно	СРСР	VIII
9	Трутнов	Чехословаччина	IX
10	Пісек	Чехословаччина	X
11	Банска-Штаавніца	Чехословаччина	XI
12	Болгарія – «А»	Болгарія	XII
13	Міліч	Польща	XIII
14	Жепень	Польща	XIV
15	Болгарія – «В»	Болгарія	XV
16	Сегед-II	Угорщина	поза конкурсом

Радянська делегація у м. Сегед біля історичного музею

під час проведення навчальних практик, туристичних походів, екскурсій і консультацій.

На території одного або двох-трьох суміжних лісових кварталів підбирається не менше 15 (на половину групи) ділянок лісонасаджень, з різними лісорослинними умовами, віковими категоріями, складом та іншими таксаційними ознаками. На кожній ділянці до початку практики нумеруються дерева. Викладачем проводиться контрольне обстеження і опис згідно з бланками відповідей, що будуть запропоновані студентам. Межі ділянок визначаються в радіусі 25-30 метрів навколо пронумерованих дерев.

Перед початком практики студенти проходять інструктаж з техніки безпеки. Знайомляться з послідовністю проведення змагання. Кожного дня проводиться практика з двох навчальних дисциплін. Студенти отримують бланки для записів обстеження по цих пунктах, необхідні інструменти та посібники. Шляхом жеребкування визначається завдання, яке видається студентові для роботи.

Визначається місце знаходження викладачів, яке забезпечується «польовими меблями» та необхідною кількістю довідників та посібників, гербарними зразками.

Після цього студенти рушають на свої ділянки і приступають до виконання завдань. В

цей час викладачі контролюють роботу студентів (2 суміжні пункти на викладача).

У міру готовності окремих студентів, викладачі повертаються на основне місце збору, де перевіряють бланки відповідей, ведуть опитування по гербаріях та колекційних зразках (якщо це передбачено з відповідної дисципліни), оцінюють роботу студентів.

Відомості з оцінками з кожної дисципліни надходять до голови циклової комісії. Наступного дня проводиться практика із двох наступних навчальних дисциплін. По завершенню практики виводиться комплексна оцінка (як середнє арифметичне з 5 оцінок).

Для студентів, що отримали найвищі оцінки з лісового багатоборства, застосовуються різноманітні форми заохочення.

До програми практики з лісового багатоборства включено матеріал п'яти навчальних дисциплін: ботаніки, дендрології, лісівництва, лісозахисту та лісових культур і лісомеліорації.

Зміст роботи кожного студента по обстеженню своєї ділянки логічно витікає зі змісту форм бланків обстеження (дендрологічного, ботанічного, лісівничого, лісокультурного та ентомологічного і фітопатологічного).

При виконанні ботанічного обстеження насаджень проводиться збір рослин – інди-

каторів ґрунтового покриття – та опис трьох рослин, вказавши їх назву, умови місцезростання. Описується їхнє господарське використання (харчове, кормове, лікарська цінність, визначається чи отруйна рослина та вказуються, за необхідності, заходи щодо її охорони). За видами рослин студенти дають оцінку стану ґрунтів.

Так, із дисципліни «Дендрологія» учасникам лісового багатоборства необхідно виконати дендрологічне обстеження, а саме: зібрати і визначити зразки деревних та чагарникових порід та описати дві деревні і одну чагарникову породи.

З навчальної ж дисципліни «Лісівництво» студенти проводять лісівниче обстеження лісового насадження, визначають його склад, форму, повноту, бонітет, густоту деревостану, визначають головну та панівну породи, тип лісорослинних умов та тип лісу. Описують складові частини лісостану: підгін, підлісок, підріст та проєктують необхідні господарські заходи.

«Лісозахист» – виконується ентомологічне і фітопатологічне обстеження та проводиться загальний нагляд за можливими хворобами і шкідниками на ділянці (з їх визначенням), заповнюється відповідна документація і плануються профілактичні або винищувальні заходи.

Лісокультурне обстеження лісового насадження, окрім визначення строків заготівлі насіння наявних порід у лісостані, передбачає також визначення можливості природного поновлення після лісозаготівлі, а за його неможливості – підбір асортименту, схеми змішування та густоти майбутніх лісових культур, планування заходів по їхньому догляду.

З 2018 року було відновлено традицію змагань з лісового багатоборства – Всеукраїнські спортивно-інтелектуальні змагання професійного спрямування серед студентів коледжів

Команда коледжу після змагань «Forestry quest» у 2018 році

Команда «Lubny foresters» на II змаганнях «Forestry quest» у 2019 році

та університетів, що навчаються за спеціальністю «Лісове господарство», під назвою «FORESTRY QUEST» [2, 4]. Ініціатива належить студентському науковому гуртку «Київ-

ська асоціація студентів-лісівників» та її керівникові, доценту кафедри відтворення лісів та лісових меліорацій НУБіП України Ганні Олександрівні Лобченко.

Цього ж року наш коледж на змаганнях завоював I місце серед 9 команд з 3 університетів та 4 коледжів. За умовами змагань команда мала складатися з чотирьох учасників, серед яких одна дівчина. Наш коледж представляли студенти IV курсу: Ігор Макаревич, Валентин Черня, Анна Здоровик та Олексій Костенок.

Вдруге змагання пройшли у 2019 році [3, 5, 6]. У них взяли участь вже 15 команд з 10 областей України, серед яких команди 8 університетів та 7 коледжів. Нашій команді «Lubny foresters», в складі якої були студенти IV курсу спеціальності «Лісове господарство» Віталій Коваленко, Євген Ткаченко, Каріна Дончик та Ігор Яременко, вдалося вибороти високе друге місце!

Участь студентів у подібних змаганнях надає їм можливість показати впевненість у своїх знаннях і свою майстерність та безпосередньо поспілкуватися зі студентами-лісівниками з інших закладів освіти України й обмінятися цікавинками студентського життя.

Список використаних джерел

1. Курдибаха І.О. Лубенський лісовий технікум : віхи історії. – Лубни: ЛЛТ, самвидав, 2000. – 160 с.
2. Олександр Литвиненко. Вперше на «Forestry quest» – і перемога наша! [Електронний ресурс] / О. Литвиненко. Оpubл. 13:01 29.11.2018. Лубни, 2018. URL: <https://www.lltk.edu.ua/index.php/news/2018-2019-n-r/989-vpershe-na-forestry-quest-2018-i-peremoha-nasha>.
3. Олександр Литвиненко. Високий клас підтверджено : вдалий виступ наших студентів на Всеукраїнських змаганнях [Електронний ресурс] / О. Литвиненко. Оpubл. 21:16 23.10.2019. Лубни, 2019. URL: <https://www.lltk.edu.ua/index.php/news/2019-2020-n-r/1197-vdalyi-vystup-lubenskykh-lisivnykiv>.
4. Ганна Лобченко. Forestry Quest зібрав у стінах університету 9 команд студентів-лісівників зі всієї України. [Електронний ресурс] / Г.Лобченко. Оpubл. 30.10.2018. Київ, 2018. URL: <https://nubip.edu.ua/node/52211>.
5. Олена Дуда. Forestry Quest розпочато! [Електронний ресурс] / О.Дуда. Оpubл. 18.10.2019. Київ, 2019. URL: <https://nubip.edu.ua/node/65654>.
6. Ганна Лобченко. Forestry Quest: відновлюємо лісівничі традиції та збираємо в своїх стінах всю Україну! [Електронний ресурс] / Г.Лобченко. Оpubл. 11:35 24.10.2019. Київ, 2019. URL: <https://nubip.edu.ua/node/66007>.

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС МЕДСЕСТРИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Ольга Рогозіна,
викладач Генічеського медичного училища
Херсонського державного університету

Філософія сестринської справи – це система поглядів на взаємовідносини між сестрою, пацієнтом, суспільством та навколишнім середовищем. Філософія сестринської справи дає визначення сестринських обов'язків, цілей і особистих якостей медичної сестри.

Однією зі складових частин філософії є етичний кодекс сестер – це етичні принципи, сформульовані представниками сестринської професії для своїх колег у кожній із країн. Кодекс включає основні принципи поведінки й оцінки дій сестри, відображає основні цілі, обов'язки і цінності в професії медичної сестри. Він складає систему світоглядів, усередині якої сестра може приймати рішення, що відповідають етичним нормам, і виконувати обов'язки перед суспільством, перед колегами і перед своєю професією.

Перш за все, на що пропоную звернути увагу:

Частина 2. Медична сестра і пацієнт

Стаття 1. Медична сестра як особистість

Особистість медичної сестри – це органічний сплав високих моральних якостей, загальної освіченості, професійної ерудиції та майстерності. Медична сестра оберігає людське життя, починаючи з зачаття і ніколи, навіть під загрозою, не повинна використо-

Здобувайте знання, теоретичне й практичне, гартуйте свою волю, виробляйте себе на серйозних, свідомих і статечних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею.

І. Я. Франко

вувати медичні знання в збиток нормам гуманності. Етичною основою медичної сестри є гуманізм та милосердя, повага до невід'ємних прав людини і громадянина. Відновлення і покращання здоров'я пацієнта є для медичної сестри найвищою винагородою за її працю. У своїй діяльності медичні сестри України мають керуватися міжнародними деклараціями про права людини, Конституцією і законами України, загальнолюдськими моральними цінностями, принципами і нормами професійної етики та духовними надбаннями нашої національної культури.

На практичному занятті ми разом зі студентами вивчаємо, розбираємо і обговорюємо етичний кодекс медсестри.

Отже, почнемо з таких визначень, як: найважливіша особливість медичної професії – гуманізм. Він впливає із самої суті цієї професії і глибокого відчуття людяності. Стати хорошим медичним працівником без поваги до своєї праці, до хворої людини неможливо.

Гуманність (лат. *humanus* – **людський**) – любов, увага до людини, повага до людської особистості; до всього живого; людяність, людинолюбство.

Милосердя – діяльне прагнення допомогти кожному, хто має в цьому потребу.

Милосердя ґрунтується на таких якостях, як чуйність, уважність, доброзичливість і несумісне з пихою, байдужістю, брутальністю. Цей термін вживається для опису м'якості, поблажливості або співчуття, виявленого однією особою стосовно іншої.

Мораль – сукупність принципів, цінностей і норм, яких люди дотримуються в своїй повсякденній поведінці та житті.

Етика – вивчення суспільних принципів, цінностей і норм, тому етика є ніби розмірковуванням про мораль.

Принципи – внутрішні переконання, погляд на речі, які зумовлюють норми поведінки.

Цінності – погляди відносно того, що є добре і справедливе.

Обов'язок – це основа усвідомлених моральних принципів поведінки перед людьми і суспільством.

Поняття обов'язку медичної сестри включає в себе такі етичні елементи, як знання, людяність, терпіння, чесність, віру, надію, сміливість. Відчуженість і необізнаність не

сумісні із щирими стосунками, які виникають у процесі догляду між медичним працівником і пацієнтом.

Належний догляд можна здійснити тільки з позиції людяності, у поважній і стриманій манері. Виявляючи терпеливість, медичний працівник засвідчує повагу до пацієнта. За більш глибоких взаємин, пов'язаних із доглядом, дуже важлива чесність. Необхідно прийняти пацієнта таким, яким він є, а не таким, яким би вам хотілось його бачити.

Медична етика вивчає особливості виникнення й розвитку професійної моралі медичного працівника, розкриває моральну цінність медичної праці, значення гуманності у виконанні професійного обов'язку, в боротьбі за здоров'я людини. Все це визначає обсяг вимог, які висуваються до моралі медичного

працівника. Моральний образ медичного працівника формується в процесі виховання основних моральних і ділових якостей: гуманне ставлення до людей, справедливість і чесність, моральна чистота, простота й скромність у громадському та особистому житті, глибоке усвідомлення громадського обов'язку, добросовісність і самовідданість у праці, терпіння й витримка, любов до своєї професії, до хворої людини, патріотизм, любов до своєї Батьківщини.

Медична етика включає в себе сукупність норм поведінки та моралі, визначає почуття професійного обов'язку, честі, совісті й гідності медичних працівників.

Деонтологія – це сукупність етичних норм, необхідних медичним працівникам для виконання своїх професійних обов'язків. Це практич-

не втілення морально-етичних принципів у діяльність лікарів, молодшого медичного персоналу, спрямована на створення максимально сприятливих умов для ефективного лікування хворих.

Це наука, яка визначає принципи поведінки медичного персоналу, спрямовані винятково на максимальне підвищення ефективності лікування і усунення шкідливих наслідків неповноцінної медичної роботи.

Взаємовідносини медичних працівників між собою є найважливішою складовою ланкою медичної деонтології. Взаємовідносини в колективі медичних працівників визначаються чітким знанням і добросовісним виконанням своїх посадових обов'язків кожним його членом, правильною організацією праці й упорядкованою виробничою дисципліною, дотриманням всіма медичними працівниками ділової субординації. Етична сторона субординації обумовлена такими морально-етичними підходами, як доброзичливість, взаємоповага, тактовність і почуття товариської взаємодопомоги між старшими та молодшими посадовими особами.

Етико-деонтологічні аспекти є невід'ємною частиною професійної діяльності медичної сестри, вони спрямовані на створення сприятливих умов для ефективного лікування пацієнтів.

Список використаних джерел

1. Касевич Н. М. Практикум із сестринської справи. – Київ : Здоров'я, 2005.
2. Смирнова З.М. Посібник з медсестринського процесу. – Київ : Здоров'я, 2002.
3. Лісовий В.М., Ольховська Л.П., Капустник В.А. Основи медсестринства. – Медицина, 2018.
4. Гаврилук О.Ф., Л.С. Залюбівська Основи медсестринства. – ВСВ Медицина, 2012.
5. Касевич Н.М., Петряшев І.О., Сліпченко В.В. Сестринська справа. – ВСВ Медицина, 2017.
6. Губенко І.Я., Шевченко О.Т., Бразалій Л.П., Апшай В.Г. Медсестринський процес, основи сестринської справи та клінічного медсестринства. – Здоров'я, 2001.

ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ, ЙОГО ПЕДАГОГІЧНА ОСНОВА

**Віталій Палій,
викладач Будівельного коледжу
Житомирського НАЕУ**

У роботі фахівця велике значення має вміння використовувати знання в умовах, що постійно змінюються, в практичній діяльності.

Основне завдання закладів фахової передвищої освіти – підготовка студентів до практичної діяльності на виробництві. Підготовка до праці включає в себе, з одного боку, озброєння основами знань, необхідних в роботі, з іншої – формування професійних умінь і навичок. У роботі фахівця велике значення має вміння використовувати знання в умовах, що постійно змінюються, в практичній діяльності. Фахівець повинен вміти планувати свою роботу, робити розрахунки, приймати оперативні рішення на основі аналізу тих ситуацій, що склалися, контролювати хід і результати своєї праці. Кожна професія потребує оволодіння специфічними вміннями. І вміння, і навички формуються в процесі діяльності. Щоб виробити той чи інший навик, необхідне багаторазове повторення дії, вправи, тренування. Формування умінь проходить у процесі виконання студентами відповідних завдань: задач, розрахунків, аналізу ситуацій та ін. Трудова діяльність потребує інтеграції знань, одержаних з різних навчальних дисциплін, об'єднання їх в конкретній праці. На це і має бути спрямоване послідовно організоване практичне навчання, яке здійснюється на міждисциплінарних практичних заняттях, у курсовому проектуванні, в процесі виробничої практики. Практичне навчання залежно від ступеня самостійності при виконанні завдань і

змісту навчання складається з кількох типів: початкового оволодіння вміннями на практичних заняттях і під час навчальної практики, наближеної до виробничих умов, і удосконалення професійних умінь у процесі технологічної і переддипломної практик. Практичне навчання необхідно розглядати як найважливіший засіб підготовки всебічно розвинутих людей, в результаті якого проходить органічне поєднання навчання з продуктивною працею студентів, їх фізичний і розумовий розвиток, формування світогляду, моральне і естетичне виховання. В процесі практичного навчання студенти беруть безпосередню участь у матеріальному виробництві і тим самим вони є учасниками розвитку продуктивних сил. Вони сприймають те, від чого залежить ріст продуктивності праці. Теоретичне

і практичне навчання студентів забезпечує участь одночасно в розумовій і фізичній праці. В результаті фізичної праці забезпечується більш конкретний прояв взаємодії людини з природою, пізнання і перетворення її в нову розумову діяльність. Молода людина має поєднувати в собі високий рівень інтелекту, моральну чистоту і фізичне удосконалення. Ставлення до праці, що формується в процесі практичного навчання, може проявлятися як життєва необхідність і як внутрішня потреба людини. Зміст праці і правильно організовані форми і методи практичного навчання мають бути спрямовані також на фізичний розвиток студентів, підвищення загальної працездатності і витривалості організму. Праця студентів у процесі практичного навчання є критерієм достовірності знань, перевірки їх

якості і кількості. Така праця сприяє більш змістовному вивченню теоретичної частини навчальних дисциплін, поглибленню і розширенню знань. Взаємозв'язок практичного і теоретичного навчання студентів створює передумови вироблення у них здатності швидко орієнтуватись у різних виробничих умовах, застосовувати одержані знання на практиці, використовувати професійні уміння і навички. Трудова діяльність студентів у процесі практичного навчання спрямована на формування переконань, тобто виконання виховних функцій. Одне з головних завдань практичного навчання – формування професійних навичок у студентів, тобто якостей людини, які є основою успішного здійснення певного виду діяльності. В

процесі практичного навчання формуються такі здібності, як спостережливість, творча уява, швидкість і точність виконання певної операції, зосередженість, активність, удосконалення мислення. Саме те, що в процесі конкретної праці студент може перевірити правильність, достовірність знань, сприяє розвитку мислення. Для ефективного виконання всіх практичних завдань необхідно, щоб вони мали конкретний зміст, тобто будувались на основі врахування конкретного виробництва. Практичне навчання – це складовий елемент підготовки студентів нашого коледжу до роботи в будівельній галузі народного господарства. Фахівець, який буде працювати в галузі будівництва та архітектури, має бути добре під-

готовлений, знати економічні основи розвитку виробництва, вміти застосовувати одержані знання на практиці, володіти професійними навичками. Випускники нашого коледжу є безпосередніми організаторами технологічного процесу будівельного виробництва. Вони повинні вміти постійно вдосконалювати його. Оскільки процес практичного навчання можна розглядати як особливий вид діяльності, яка має зовнішню, організаційну і внутрішню, недоступну безпосередньому спостереженню, але визначальну складову ефективності і якості діяльності особистості, то можна з впевненістю зробити висновок, що це особливий процес, який забезпечує необхідний розвиток навичок самоосвіти, самостійного мислення.

ЯК У ШВЕЙЦАРІЇ ВЧАТЬ ДІТЕЙ ОСНОВАМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Швейцарські чиновники, які займаються питаннями захисту даних, впевнені, що дітей вже у віці чотирьох років слід вчити інформаційної безпеки і конфіденційності даних – ще до того, як вони почнуть користуватися інтернетом.

Нещодавно кантон Цюрих випустив перший в світі набір навчальних матеріалів з безпеки і конфіденційності особистих даних для дитячих садків та школярів молодших класів. Проєкт хоче навчити дітей відрізняти секрети, якими можна ділитися з іншими, від тих, які краще зберегти в таємниці. Головна мета програми – прищепити маленьким дітям розуміння їх права на недоторканність приватного життя.

Для авторів цей проєкт – перший крок в питанні про захист демократії, якій загрожують такі проблеми, пов'язані з доступністю персональних даних, як стеження і дезінформація.

Педагогам необхідно зробити так, щоб ці вкрай складні питання були зрозумілі вже дітям молодшого віку. «Для початку ми маємо подумати про те, які секрети можуть бути у дітей в цьому віці. Можливо, хтось закоханий, а у когось проблеми вдома, все може бути!», – каже Юрг Фрейфель, директор Центру цифрового навчання при Цюрихському педагогічному університеті (PHZH).

Щоб розробити навчальний посібник з безпеки даних і конфіденційності, разом зібралися ілюстратори, дизайнери, звукоінженери, сценаристи і представники інших професій. Ключовим моментом і основним завданням фахівців було створення такого посібника, який міг би навчити малюків розуміти сам сенс інформаційної конфіденційності і викликати у них інтерес до цього предмету. Результат – посібник «Секрети допускаються», орієнтований на дітей віком від чотирьох до дев'яти років, тобто цільова аудиторія – це діти з дитячих садків і учні початкової школи. Під «секретами» розуміються особисті дані, які в наше століття інтернету повсюдно збираються смартфонами та іншими пристроями і осідають в соціальних мережах.

«Зараз діти починають використовувати Instagram вже у віці до дванадцяти років, що в загальному суперечить офіційним, призначеним для користувача, угодам цих соціальних мереж», – зазначає Юрг Фрейфель. За його словами, навіть якщо діти не мають прямого доступу до інтернету, то вони все одно наражаються на небезпеку, адже їх «секрети» все одно, не так, так по-іншому, можуть потрапити в мережу. Юрг Фрейфель стверджує, що ще до того, як інтернет і онлайн-діяльність стануть частиною звичайного життя дітей і підлітків, вихователі мають допомогти їм засвоїти правила користування інтернетом.

Потреба в такій ранній освіті в галузі цифрової конфіденційності носить глобальний характер. Згідно з дослідженням Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), третина користувачів інтернету в світі складають діти, а в Південній півкулі ця частка ще вище.

Збір персональних даних з усіх аспектів життя користувачів забезпечує бізнес-компаніям як політичні, так і чисто комерційні переваги. Технології інтелектуального аналізу особистої інформації активно використовуються рекламодавцями, розробниками, маркетологами. Особиста конфіденційність стає розкішшю і прерогативою насамперед країн «першого», розвиненого світу.

За матеріалами сайту : <https://www.swisswind.ch>

ОСОБЛИВОСТІ ФАРМАКОДИНАМІКИ ГЕРОПРОТЕКТОРНИХ ЗАСОБІВ У ПАЦІЄНТІВ СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП

Валентина Заєць,
Нікопольський медичний коледж

Геропротектори – це біологічно активні сполуки, які допомагають організму старіючої людини знизити темп природних інволюційних змін органів, тканин і всього організму в цілому, сповільнюють процеси старіння.

Впливаючи на активні процеси обміну на молекулярному, клітинному, тканиновому рівнях, вони нормалізують метаболізм, активують знижені функції організму. Геропротектор має сповільнювати настання біологічного віку, уповільнювати пригнічення залежних від віку функцій. У сучасній практиці в окрему групу можуть бути виділені лікарські засоби, що застосовують для лікування хвороб, які зумовлюють передчасне старіння, а також для його профілактики.

В інституті геронтології АМН України (1965-2000 р.), в результаті клінічних досліджень були запропоновані геропротекторні засоби, їх пропонують застосовувати у молодому віці (35 – 39 років), до наявності ознак передчасного старіння. Експериментально доведено, що ефективність дій геропротекторів з віком знижується (Обухова 1984 р., Анісімов 2000 р.)

Новокаїн – це гідрохлорид діетіламіноетілового ефіру параамінобензойної кислоти. За своєю дією прирівнюється до вітамінів. Параамінобензойна кислота (вітамін Н). Цей вітамін пов'язаний з гормонами статевих, щитоподібної і надниркових залоз, функції яких значно знижуються з віком.

У геріатричній практиці застосовується метод новока-

їнотерапії, запропонований румунським ученим А.Аслан. Цикл: 12 ін'єкцій 2% розчину по 5 мл через день. Перерва між першими трьома циклами – 10 днів. Між наступними – від 1 до 3 місяців (6 – 8 циклів на рік). За добу до ін'єкцій потрібно зробити пробу на визначення чутливості до новокаїну.

Новокаїнова терапія за цією методикою в багатьох пацієнтів тимчасово покращує самопочуття, підвищує працездатність. Зникає або зменшується біль у ділянці серця, задишка при фізичному навантаженні, головний біль, запаморочення, біль у попереку, кінцівках. Спостерігається бадьорість, іноді деяка ейфорія.

У багатьох пацієнтів новокаїн не дає позитивного ефекту, іноді спостерігається негативний ефект, що проявляється суб'єктивними відчуттями і в деяких випадках об'єктивними даними.

За відсутності позитивного ефекту, але без погіршення, терапію рекомендують продовжувати, оскільки позитивний ефект спостерігається після другого, іноді третього, курсу лікування. Лікування новокаїном проводиться з враху-

ванням самопочуття, а також під контролем частоти пульсу і даних електрокардіограми. Новокаїнова терапія може давати гіпотензивний ефект в I стадії гіпертонії; малоефективна в II і III стадії.

Потрібно пам'ятати про погану переносимість і алергізуючу дію новокаїну, можуть спостерігатись вазомоторні розлади, задишка, порушення вільного кровотоку, погіршення сну, занепокоєння, біль у суглобах, двоїння в очах.

Лікування у такому разі треба припинити. Можна застосовувати новокаїн в комбінації з вітамінами, ліпотропними засобами, гімнастикою, особливо дихальною.

В останні роки зарубіжні фармацевтичні фірми випустили комбінації новокаїну з вітамінним комплексом: геровітал, героптил. Можна застосовувати новокаїн в комбінації з квадевітом.

Метаболічні вітамінні комплекси. Для профілактики передчасного старіння вчені Інституту геронтології створили препарат «Рикавіт» з урахуванням фізіологічних особливостей старіючого організму. Склад рикавіту: піридоксину

гідрохлориду – 2 мг, рибофлавіну – 2 мг, нікотинаміду – 10 мг, аскорбінової кислоти – 20 мг, глютамінової кислоти – 100 мг, рибоксину – 100 мг, калію хлориду – 50 мг. Призначають пацієнтам похилого віку з ІХС, серцевою недостатністю, порушенням серцевого ритму, хронічним обструктивним бронхітом по 2 драже тричі на день протягом 4 тижнів. Доцільно повторювати місячні курси лікування щоквартально.

Одним із потужних антиоксидантних і метаболічних комплексів з доведеними геропротекторними властивостями є вітамінний комплекс декамевіт. В нього включено і магнію аспарагінат для корекції дефіциту його у старіючому організмі. Для посилення впливу декамевіту на енергетичний обмін в антиоксидантний комплекс уведено рибоксин і глютамінову кислоту. Антиоксиданти токоферол і ретинол. У ньому значно вищі добові дози аскорбінової кислоти (400 мг) і вітамінів групи В. Також цей метаболічний комплекс містить амінокислоту метіонін, фолієву кислоту, рутин і ціанокобаламін.

Лікування антиоксидантним метаболічним комплексом бажано повторювати кожні 3-4 місяці.

У старих людей навіть за нормального рівня вітамінів може виникнути відносна ендегенна недостатність. Часто це клінічно підтверджується наявністю симптомів гіповітамінозу.

Застосування комплексу вітамінів важливе, тому що вони діють на різні ланки обміну речовин і на функції, які змінюються в процесі старіння. На сучасному етапі розвиток атеросклерозу пов'язують не лише зі змінами функціонального стану центральної

нервової системи і функцій ендокринних залоз, але також зі змінами функцій печінки, яка не здатна виділити із організму залишки холестерину.

Для профілактики і терапії атеросклерозу у геронтологічних пацієнтів застосовують вітаміни С, Р, В-6, В-9, В-12, РР, Е, а також ліпотропні речовини – метіонін, лецитин, холін.

Вивчено різнобічний вплив нікотинової кислоти на судинну систему: розширює просвіт капілярів і дрібних артерій. Нікотинову кислоту доцільно призначать при стенокардії, ішемічних станах нижніх кінцівок, причиною яких є атеросклероз, тромбартеріїт. Для отримання ефекту від призначення вітамінотерапії і попередження розвитку гіпервітамінозу, потрібно враховувати чітко відзначені показання в кожному індивідуальному випадку.

В Україні, в останній час, з'явилося багато полівітамінних препаратів зарубіжного виробництва: антиоксидантні комплекси триовіт, тривіплус, вітамінно-мінеральні комплекси серії вітрум, мультитабс та ін. Їх особливість в тому, що вони містять збалансовані фізіологічні дози вітамінів і мікроелементів і можуть застосовуватись як профілактика

вітамінної недостатності, протягом багатьох місяців.

Тканинна терапія. Механізм дії тканинних препаратів на молекулярному рівні полягає у підвищенні активності багатьох ферментів. У геронтології широко застосовують екстракт алое, екстракт плаценти, спленін, рідше скляне тіло, ФІБс. До тканинних препаратів близькі фармакологічні засоби, такі як церебролізін, актове гін, солкосеріл, плазмол.

В клініці Інституту геронтології АМН України всебічно вивчено суспензію і екстракт плаценти, спленін, антиретікулярну цитотоксичну сироватку Богомольця.

Екстракт плаценти вводиться людям похилого віку для стимуляції функцій організму підшкірно 1 мл через 2 доби. На курс – 5 – 10 уведень. Всього 2 курси на рік.

Спленин покращує фізичну і розумову працездатність, знешкоджувальну функцію печінки, нормалізує показники ліпідного обміну. Вводиться внутрішньом'язово по 1 – 2 мл через день або щодня. Курс 10 ін'єкцій – двічі на рік.

Антиретікулярна цитотоксична сироватка (АЦС). Впливає на захисні реакції старіючого організму. Особам з вираженими симптомами пе-

редчасного старіння 1-2 курси на рік по 3 ін'єкції (0,1, 0,2, 0,3 мл) сироватки АЦ в розведенні 1:10, обов'язково після внутрішкірної проби (сироватка розведена 1:100 у дозі 0,1 мл)

Пептидні препарати загрузинної (тимус) і шишкоподібної залоз.

Епіталамін і тімалін мають різний вплив на імунну систему, нейроендокринну регуляцію, обмін речовин, функціональний стан центральної нервової і серцево-судинної систем.

Для профілактики прискореного старіння і лікування атеросклерозу, ІХС, остеопорозу, дисфункцій імунної системи призначаються тімалін по 10 мг – 5 внутрішньом'язових ін'єкцій через 2-3 доби. Повторний курс через 5-6 місяців протягом 3 років.

Показання: порушення ліпідного складу крові, зниження функціонального стану печінки, рентгенологічні ознаки остеопорозу. Ефективність посилюється за одночасного застосування тканинних препаратів + антиоксидантного метаболічного комплексу.

Адаптогени. Це біологічно активні речовини, які підтримують стан неспецифічної опірності організму. До адаптогенів належать препарати женьшеню, елеутерококу, дібазол у дозі не більше 10 мг на добу. Близькими за дією до препаратів женьшеню є лікарські засоби з насіння лимонника китайського, кореня заманихи, левзеї, аралії маньчжурської.

Під впливом дії адаптогенів покращується загальне самопочуття, працездатність, настрій, опірність різним патогенним впливам, стійкість до стресових ситуацій.

Продукти бджільництва. Апілактотерапія. Мед є природним адаптогеном широко-

го спектра дії. До складу меду входять залізо, мідь, марганець, двоокис кремнію, хлор, калій, кальцій, натрій, фосфор, алюміній, магній, також органічні кислоти – яблучна, лимонна, молочна, щавелева, мурашина, оцтова, бурштинова тощо; багато бактерицидних речовин, основою яких є лізоцим; амінокислоти, фінтоциди, ефірні олії і смолясті речовини, пігменти. Завдяки цим речовинам мед широко застосовується в геронтології.

Із продуктів бджільництва застосовують квітковий пилок, він проявляє протизапальну, радіопротекторну дію, жовчогінну, сечогінну, протипухлинну дію, сприяє регенерації пошкоджених тканин, успішно застосовується при гіпохромній анемії. Із препаратів бджільництва застосовують апілак, його аналог вітапілол, по 0,01 гр 2 рази на добу під язик 20 днів. У геріатричній практиці проти показань немає.

Ентеросорбенти. Істотна роль у розвитку прискореного старіння належить токсичним органічним сполукам, значна частина яких утворюється в товстій кишці внаслідок гниття нерозщеплених речовин на тлі ферментативної вікової недостатності травних залоз і дисбактеріозу. Основним механізмом лікувальної дії ентеросорбції є очищення організму від токсичних речовин фенолів, аміаку тощо. Найкраще ентеросорбенти приймати 3-4 рази на добу – зранку до сніданку, між споживанням їжі (за 2 години до їди або 2 години після і перед сном). Для більшості сорбентів добова доза становить 0,3 – 1 г на 1 кг маси тіла. Затримка сорбенту в кишках на тривалий час не бажана, оскільки з'являються неприємні відчуття важкості у животі і створюється додаткове навантаження на орга-

ни травлення. У разі потреби призначають очисні клізми або слабкі проносні засоби. На завершальному етапі потрібно знижувати дозу сорбенту за 2-3 дні. Перерва між курсами – 2-3 місяці.

Ентеросорбція ефективна для людей з прискореним темпом старіння і утрудненнями ліпідного обміну.

Для корекції дефіциту вітамінів та мікроелементів при використанні ентеросорбентів доцільно рекомендувати декамевіт, ундевіт або квадевіт по 2 драже 3 рази на день 3-4 тижні. Наряду з вищевказаною терапією доцільно приймати поліферментні препарати: фестал, панзинорм, мезим-форте.

Нейропротектори. Для профілактики передчасного старіння можна застосовувати препарати, які одночасно покращують мозковий кровообіг і метаболічні процеси в головному мозку. Доведена ефективність кавінтону.

Висновки. Геропротекторні засоби показано:

1. Практично здоровим особам різного віку за наявності чинників ризику прискореного старіння (нераціональне харчування, гіподинамія, хронічні стреси, проживання у хімічно або радіаційно забруднених регіонах).

2. Умовно здоровим особам різного віку з прискореним темпом старіння з метою первинної профілактики вікових патологій (атеросклерозу, ІХС, артеріальної гіпертензії, цукрового діабету, остеопорозу, деменції та ін.)

3. Пацієнтам похилого віку для підвищення ефективності медикаментозної терапії, профілактики ускладнень, уповільнення прискореного старіння.

ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНИХ НАПОЇВ НА ОРГАНІЗМ ПІДЛІТКІВ

Оксана Кондрашина,
Юлія Копйова,
викладачі ВНЗ «Перший київський
медичний коледж»

Враховуючи негативний вплив енергетичних напоїв на організм підлітків, необхідно заборонити продаж енергетичних напоїв дітям і вказувати на етикетці великими літерами наслідки вживання цих напоїв.

Людство тисячоліттями використовує природні стимулятори. Вони покращують самопочуття, підіймають настрій, допомагають підвищити фізичний та інтелектуальний потенціал. Серед традиційних енергетиків – зелений чай, кава, горіхи кола, мате, кока, женьшень, елеутерокок.

У кожного шанованого лікаря Стародавнього Світу були свої унікальні збори трав, які вдосконалювалися монахами, але процес їх приготування та склад були надійно засекречені та передавалися лише окремим учням із покоління в покоління.

Сучасні енергетичні напої нерозривно пов'язані з ім'ям австрійця Дітріха Матешича, який у 1982 році після повернення з Гонконгу створив свій власний рецепт «підбадьорливого напою».

У розумних дозах енергетики – досить ефективний засіб для приборкання втоми. Вони мають антиседативну дію, підвищують працездатність, розумову діяльність, тонізують, активують приховані резерви організму.

Всі енергетичні напої, які представлені на ринку України, знаходяться у вільному продажі без вікових обмежень. Більшість з них містять кофеїн, гуаранін, таурин, глюкозу у значних концентраціях [3].

Кофеїн – це алкалоїд метилксантин. Найбільш високі

концентрації кофеїну виявлені в чаї, мате, горіхах кола, какао, ягодах гуарани. Головний фармакологічний ефект кофеїну – це стимуляція центральної нервової системи, вплив на серцево-судинну систему у вигляді підвищення артеріального тиску (як систолічного, так і діастолічного), прискорення частоти серцевих скорочень. Також кофеїн стимулює викид адреналіну, норадреналіну, реніну, стимулює дихальний центр довгастого мозку, посилює сечовиділення, секрецію в шлунку соляної кислоти та пепсину [2, с. 252]. У більшості енергетичних напоїв, що представлені в Україні, вміст кофеїну становить в середньому 32 мг/100 мл.

Гуаранін отримують з рослини гуарана, яка росте в Південній Америці. Її насіння містить значну кількість кофеїну: 1 г гуараніну еквівалентний близько 40 мг кофеїну. Кофеїн, який отримують з гуарани, виводиться повільніше у порівнянні з чистим кофеїном, що призводить до пролонгованого стимулюючого ефекту.

Таурин – амінокислота, яка зустрічається в організмі людини і більшості тварин, горіхах, бобових. Таурин бере участь в

обмінних процесах, терморегуляції, стимулює нервову систему. Завдяки цій амінокислоті підвищуються опірність і больовий поріг організму. Аналіз складу багатьох енергетичних напоїв показав вміст таурину в середньому 400 мг/100мл. Якщо з їжею людина щодня отримує близько 100 мг таурину, то із вживанням лише однієї пляшки енергетичного напою – в рази більше. На жаль, вплив такої значної дози таурину на організм людини досі не досліджений і спрогнозувати віддалені наслідки неможливо [5].

У жовтні 2009 року в м.Пенза (Російська Федерація) було зафіксовано смертельний випадок студентки одного з навчальних закладів внаслідок передозування енергетичним напоєм. І такий випадок – не єдиний. У Швеції троє людей померли на дискотеці, у 2010 році у Флориді зупинилося серце 19-річного хлопця, а 18-річний ірландський баскетболіст Росс Куні після вживання трьох банок «енергетика» перед грою помер прямо на майданчику [4] [6].

Протягом останнього року зросла кількість студентів, які вимушені вживати енергетичні

напої, що пов'язано з поєднанням навчання та роботи.

Серед опитаних 100 студентів нашого коледжу віком 17-19 років 82% постійно вживають енергетичні напої. Безпосередньо серед них: 30% – 1 раз на місяць, 45% – 1 раз на тиждень, 7% – 1 раз на день (рис.1).

ків, а саме серцево-судинну систему (шляхом визначення показників артеріального тиску, пульсу, ритмічності серцевої діяльності), нервову систему (шляхом суб'єктивного обстеження, зокрема збудження чи гальмування нервової діяльності, відчуття занепокоєння тощо, а також об'єктивного

рівня глікемії). Аналізуючи дію складників енергетичних напоїв, можна спрогнозувати негативні прояви при їх вживанні у вигляді підйому артеріального тиску, тахікардії, збудження, підвищення рівня глюкози крові.

В дослідженні брали участь 10 студентів віком 17 – 18 років, з них 2 – чоловічої статі, 8 – жіночої. Ніхто з досліджуваних не мав хронічних захворювань серцево-судинної, нервової та ендокринної систем.

Серед досліджуваних двоє ніколи не вживали енергетичні напої раніше. Вимірювання показників артеріального тиску, пульсу, глікемії (капілярна кров) та запис ЕКГ здійснювалися натще та через 30 хвилин після вживання 500 мл енергетичного напою.

Результати дослідження з детальним описом подані в таблиці 1

Частота вживання енергетичних напоїв

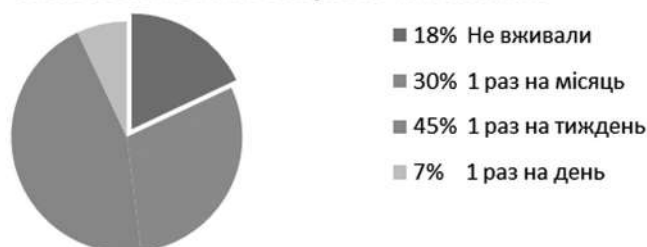

Рис.1. Частота вживання енергетичних напоїв студентами ПКМК

Метою нашого дослідження було виявлення дії енергетичних напоїв на організм підліт-

обстеження – наявність чи відсутність ністагму), ендокринну систему (шляхом визначення

Таблиця 1.

Таблиця 1.		
Досліджуваний №1		
Ім'я студента: Артем	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	110/80	140/75
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	79	94
Вживає енергетичні напої протягом 2-х років, 1 раз на тиждень	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	4,6	7,0
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчув серцебиття, незначне занепокоєння, через 60 хв – сонливість, пригнічення уваги		

Досліджуваний №2		
Ім'я студента: Аліна	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	120/65	140/85
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	57	96
Вживає енергетичні напої протягом 1 року, 1 раз на тиждень	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	4,7	7,9
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
синусова брадикардія	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула підвищення працездатності, серцебиття, через 60 хв – слабкість, різке зниження активності		

Досліджуваний №3		
Ім'я студента: Тетяна	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	125/65	130/50
Вік: 18 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	65	94
Вживає енергетичні напої протягом 1 року, 1 раз на місяць	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	5,8	15,8
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула тремтіння кінцівок, значне занепокоєння, серцебиття. При об'єктивному обстеженні був виявлений горизонтальний ністагм. Через 60 хв виникли сонливість, відчуття загальмованості		

Досліджуваний №4		
Ім'я студента: Аліна	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	110/70	135/85
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	64	98
Ніколи раніше не вживала енергетичні напої	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	5,2	8,2
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія, синусова аритмія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула прилив енергії, підвищення розумової активності, серцебиття. При об'єктивному обстеженні був виявлений горизонтальний ністагм. Через 60 хв виникло відчуття сильного виснаження, значна слабкість		

Досліджуваний №5		
Ім'я студента: Дмитро	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	110/65	140/85
Вік: 18 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	78	94
Вживає енергетичні напої протягом 2 років, 1 раз на день останні 4 місяці	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	3,9	7,7
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчув серцебиття, підвищення настрою, через 60 хв виникла загальна слабкість, сонливість		

Досліджуваний №6		
Ім'я студента: Олена	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	105/70	135/80
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	68	90
Вживає енергетичні напої протягом 1 року, 1 раз на тиждень	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	3,7	7,2
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв.	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула підвищення працездатності, розумової активності, через 60 хв – слабкість, відчуття голоду		

Досліджуваний №7		
Ім'я студента: Дарина	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	115/70	125/70
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	72	96
Вживала енергетичні напої лише 1 раз	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	4,7	8,1
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула прилив енергії, поліпшення настрою, серцебиття, через 60 хв – пригнічення емоційної сфери		

Досліджуваний №8		
Ім'я студента: Тетяна	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	110/65	135/75
Вік: 18 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	64	96
Вживала енергетичні напої лише 1 раз	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	4,9	14,6
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула пітливість, серцебиття, тремтіння кінцівок. Загальний стан був порушений, не знаходила собі місця, рухи були хаотичні. Через 60 хв відчула слабкість, різке зниження працездатності, сонливість		

Досліджуваний №9		
Ім'я студента: Євгенія	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	115/70	130/80
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	62	92
Вживає енергетичні напої протягом 1 року, 1 раз на тиждень	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	4,7	6,9
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою відчула підвищення працездатності, серцебиття, через 60 хв – слабкість, сонливість		

Досліджуваний №10		
Ім'я студента: Марія	АТ натще, мм рт.ст.	АТ через 30 хв, мм рт. ст.
	105/65	125/70
Вік: 17 років	Пульс натще, за хвилину	Пульс через 30 хв, за хвилину
	73	92
Вживає енергетичні напої протягом 2 років, 1 раз на місяць	Глікемія натще, ммоль/ л	Глікемія через 30 хв, ммоль/ л
	5,2	7.2
ЕКГ натще	ЕКГ через 30 хв	
N	синусова тахікардія	
Через 30 хв після вживання енергетичного напою ніяких змін не відчувала, тільки прилив енергії, через 60 хв відчула різку слабкість, сонливість		

Таблиця 2.

Результати дослідження впливу енергетичних напоїв на організм підлітків за досліджуваними показниками подані в таблиці 2.

	АТ, мм рт.ст.		Пульс, за хв.		Глікемія ммоль/л		Сину-сова аритмія	Ністагм
	Натще	Через 30 хв	Натще	Через 30 хв	Натще	Через 30 хв	Через 30 хв	Через 30 хв
1	110/80	140/75	79	94	4,6	7,0	—	—
2	120/65	140/85	57	96	4,7	7,9	—	—
3	125/65	130/50	65	94	5,8	15,8	—	+
4	110/70	135/85	64	98	5,2	8,2	+	+
5	110/65	140/85	78	94	3,9	7,7	—	—
6	105/70	135/80	68	90	3,7	7,2	—	—
7	115/80	125/70	72	96	4,7	8,1	—	—
8	110/65	135/75	64	96	4,9	14,6	—	—
9	115/70	130/85	62	92	4,7	6,9	—	—
10	105/65	125/70	73	92	5,2	7,2	—	—

Висновки. У 100% досліджуваних після вживання енергетичного напою визначалися тахікардія, підвищення артеріального тиску, гіперглікемія. У 20% (2 особи) виникла неконтрольована гіперглікемія (підвищення рівня глюкози в 3 рази в порівнянні з рівнем глюкози крові натще). У 10% (1 особа) виникла синусова аритмія з відновленням серцевого ритму через 2 години. У 100% досліджуваних визначалося збудження, яке через годину

змінювалося на загальмованість. У 20% (2 особи) відмічався горизонтальний ністагм.

Отримані результати дослідження свідчать про негативний вплив енергетичних напоїв на організм підлітків в цілому. Неможливо через відсутність довготривалих досліджень виключити негативну роль вживання енергетичних напоїв у розвитку небезпечних та розповсюджених захворювань і станів XXI ст., таких як метаболічний синдром, депре-

сивний синдром, цукровий діабет, артеріальна гіпертензія, атеросклероз, онкологічні захворювання тощо. Систематичне вживання енергетичних напоїв може викликати залежність.

Враховуючи негативний вплив цих напоїв на організм підлітків, необхідно заборонити продаж енергетичних напоїв дітям і вказувати на етикетці великими літерами наслідки вживання цих напоїв [1].

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо сприяння здоровому способу життя дітей та підлітків №10117 від 01.03.2019.
2. Фармакологія : підручник / І.В. Нековаль, Т.В. Казанюк. – 4-е вид., виправл. – Київ : ВСВ «Медицина», 2011. – 520 с.
3. Рейтинг шкідливих продуктів. Газета «Споживач-інфо» № 7(7) травень 2009.
4. http://sd.net.ua/2009/10/27/rossijanka_umerla_ot_peredozirovki_jenergeticheskikh_napitkov.html.
5. <http://medblog.in.ua/enerhetychni-napoji-vsi-za-ta-proty>.
6. <https://vn.20minut.ua/Zdorovya/energetichniy-napiy---zvир-u-plyashtsi-175988.html>.

ДУМКА ВЧЕНОГО

Статті та навіть книги про хвороби і здоров'я дуже люблять.

Рекомендації: фізкультура, дієти, аутотренінг... Наукові, а часом і псевдонаукові обґрунтування, що моржування, біг підтюпцем або вміння розслабитися здатні ошчасливити людину. Може бути, я занадто вимогливий, але ось мої рекомендації:

1. У більшості хвороб винна не природа, не суспільство, а тільки сама людина. Найчастіше ми хворіємо від ліні і жадібності, але іноді й від нерозумності.

2. Не розраховуйте на медицину. Вона непогано лікує багато хвороб, але не може зробити людину здоровою. Поки вона навіть не може навчити людину, як стати здоровою. Більше того: бійтеся потрапити в полон до лікарів! Часом вони схильні перебільшувати слабкості людини і могутність своєї науки, створюють у людей уявні хвороби і видають векселя, які не можуть оплатити.

3. Щоб стати здоровим, потрібні власні зусилля, постійні й значні. Замінити їх не можна нічим. Людина, на щастя, настільки досконала, що повернути здоров'я можна майже завжди. Тільки необхідні зусилля зростають через старість і поглиблення хвороб.

4. Величина будь-яких зусиль визначається стимулами, стимули – значимістю мети, часом і ймовірністю її досягнення. І дуже шкода, але ще характером! На жаль, здоров'я, як важлива мета, постає перед людиною, коли смерть стає близькою реальністю. Однак слабку людину навіть смерть не може надовго налякати.

5. Для здоров'я однаково потрібні чотири умови: фізичні навантаження, обмеження в харчуванні, загартування, час і вміння відпочивати. І ще п'яте – щасливе життя! На жаль, без перших умов воно здоров'я не забезпечує. Але якщо немає щастя в житті, то де знайти стимули для зусиль, щоб напружуватися й голодувати? На жаль!

6. Достатньо 20–30 хвилин фізкультури на день, але такої, щоб задихнутися, спітніти і щоб пульс почастишав удвічі. Якщо цей час подвоїти, то буде взагалі чудово.

7. Потрібно обмежувати себе в їжі. Підтримуйте вагу (як мінімум зріст (у сантиметрах) мінус 100).

8. Уміти розслабитися – наука, але до неї потрібен ще й характер. Якби він був!

9. Про щасливе життя. Кажуть, що здоров'я – щастя вже саме по собі. Це невірно: до здоров'я так легко звикнути і перестати його помічати. Однак воно допомагає домогтися щастя в сім'ї і в роботі. Допомогає, але не визначає. Правда, хвороба – вона вже точно – нещастя. То чи варто битися за здоров'я? Подумайте!

Микола Амосов

ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Наталія Кошляцька,
старший викладач
ВКНЗ «Володимир-Волинський
педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського»

За одну ніч не можна змінити своє життя. Але за одну ніч можна змінити свої думки, які назавжди змінять наше життя. Не можна повернутися в минуле і змінити свій старт. Але можна стартувати зараз і змінити свій фініш.

Загальне духовне оновлення сучасного суспільства неможливе без відповідного оновлення освітньої галузі. Проблема духовного розвитку особистості майбутнього педагога в умовах оновлення сучасної системи освіти є надзвичайно гострою та актуальною, оскільки саме від рівня духовного розвитку майбутнього фахівця залежить й рівень духовного розвитку підростаючого покоління.

Проблема духовності завжди займала розуми вчених різних поколінь. Вона залишається в центрі уваги представників науки і сьогодні. Тему духовності можна віднести до однієї із найактуальніших тем у всі часи, оскільки в ній розглядаються сутнісні основи людини. Інтерес до проблеми духовності в останні роки викликаний, з одного боку, збільшенням значення «людського фактору», а з іншого – великими соціальними змінами, зміною стереотипів життя, активним проявом життєвого прагматизму людей, зниженням соціальної значущості праці у великої кількості молоді, наростанням індивідуалістичних орієнтацій, кризою ідентичності тощо.

У зв'язку з цим значно підвищуються вимоги до освіти, зокрема до педагога як носія духовності, який формує у

підростаючого покоління готовність до самостійного, активного й творчого життя, реалізації свого призначення.

Майбутній педагог, що має присвятити себе роботі з дітьми, має оволодіти не тільки професійними знаннями, але і вміннями та навичками з духовного самовдосконалення, оскільки тільки високодуховний творчий педагог може виховати ідентичну особистість.

Отож, що ж таке духовність, дух, духовна віра?

У релігійному контексті духовність пов'язується з такими категоріями, як Віра (у спасіння, вічне життя тощо), Надія (на Бога, на перемогу добра), Любов (до ближніх, Бога). У світському розумінні зміст духовності становлять філософські категорії – ідеали людяності, краси, добра, правди.

За визначенням Павла Євдокимова (богослов, громадський діяч) справжня духовність – це пошук Бога у власній душі, це життя з Богом, любов до Бога і несення божественного світла любові людям... І я повністю з цим погоджуюся.

Духовність – це живе став-

лення до Бога, це встановлення зв'язку між Богом і людиною. Духовність – це не продукт культури, традицій, нав'язаний людині. Духовність – це істинне єство людини, що знаходиться в глибинах її духу, її надсвідомого. Духовне начало людини засноване на християнській моралі, любові до ближнього. Найсуттєвіше в духовності людині – дія в ній Бога через Духа Святого, який знаходиться у глибинах, основі душі. Дух – абсолютне ціле, істинне, нескінченне й водночас справжнє у внутрішньому світі людини, якого не можна до кінця збагнути.

Духовна віра – це пізнання істини, слідування духовним законам, розуміння яких допомагає розв'язувати нескінченні життєві проблеми, осмислювати свої вчинки, долати відчай, страх, депресії, переосмислювати страждання.

Моя позиція співзвучна з трактуванням М. Боришевського, що духовно досконала особистість не тільки усвідомлює вирішальне значення моральності у людських стосунках, у розвитку та функціонуванні суспільства на гума-

ністичних засадах, а й активно утверджує моральне начало у повсякденному житті – у ставленні до інших людей, до себе самої. Пробудження духовності дає особистості більшу незалежність від оточення, спрямовує її до ідеальної мети – до вдосконалення, досягнення душевної гармонії, щастя, справжньої радості життя, до спасіння.

Не варто думати, що дух – це поняття містичне чи теологічне. Дух – це неосяжна сутність, яка проникає крізь простір та час, рухає живим світом і спричинює його розвиток. До прикладу, вітер. Ми знаємо, що він є, і ніхто цього не заперечує. Ми його не бачимо, не можемо торкнутися руками, але ми бачимо його дію, наслідки. У Біблії [Івана 3:8] сказано, що «Дух дихає, де хоче, і його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває і з кожним, хто від Духа народжений».

У народі говорять, що очі – дзеркало душі, а серце є органом, який відображає духовне здоров'я людини. Недаремно сказано, що із серця виходять лихі думки, розпуста, крадіж, душогубство, перелюби, вбивства, лукавства, підступ, без-

соромність, завидующе око, богозневага, гордощі, безум... «Послухайте, діти, напучення батькового, і прислухайтеся, щоб навчитися розуму, бо даю я вам добру науку: закона мого не кидайте... Нехай держиться серце твоє моїх слів, стережи мої заповіді та й живи! Здобудь мудрість, здобудь собі розум, не забудь, і не цурайся слів моїх уст...». [Біблія. Приповіді 4:1-5]

Термін «духовний» в широкому значенні пов'язаний з внутрішнім станом людини. У цьому контексті «духовне» відображає не тільки ті переживання, які традиційно вважаються релігійними, а те, що торкається сприйняття та пізнання, всю людську активність та всі функції, у яких загальний підсумок – володіння цінностями, більш високими, ніж загальноприйняті – такі, як: етичні, естетичні, героїчні, гуманістичні та альтруїстичні.

Духовність надає сенс життя окремій людині, в ній людина шукає і знаходить відповіді на питання: навіщо вона живе, яке її призначення в житті, що є добро і зло, істина і омана, красиве і потворне тощо. Як спосіб, як образ буття в цілому, духовність відкриває людині доступ до любові, совісті

та почуття обов'язку, до права, правосвідомості і державності, до мистецтва і художньої краси, до очевидності і науки. Тільки духовність може вказати людині, що є насправді головне і найцінніше в її житті, дати їй щось таке, за що варто жити, за що варто нести жертви.

Як зараз поняття духовності розуміє сучасна молодь? Чи потрібна вона людині та яким чином ми можемо підвищити свій духовний рівень? Найчастіше ми зіставляємо духовність із рисою характеру людини у протизагальному, аморальному, низькому та злочинному. Але чи можна розкрити силу свого духа, чи можна розвинути духовність?

Духовно-моральне виховання молоді – це велика відповідальність і джерело зміцнення нації. Духовно-моральний потенціал складають загальнолюдські та християнські цінності, моральні норми, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві.

Дуже важливо формувати особистість з раннього дитинства, так як нахили і якості, набуті людиною в дитинстві, більшою мірою залишаються в ньому на все життя. «Мій сину, прислухайся до моїх слів, до речей моїх уху своє нахили! Нехай не відійдуть вони від очей твоїх, бережи їх в середині серця свого! Бо життя вони тим, хто їх знайде, а для тіла усього його лікування. Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього походить життя. Відкинь ти від себе лукавство уст, віддали ти від себе крутість губ. Нехай дивляться очі твої уперед, а повіки твої нехай перед тобою простують. Стежку ніг своїх вирівняй, і стануть міцні всі дороги твої: не вступайся ні вправо, ні вліво, усунь свою

ногу від зла!» [Біблія. Приповісті 4:20-27].

У чому ж полягає сутність духовно-морального виховання? Існують різні точки зору стосовно цього. Одна з них полягає в тому, що в їх об'єднанні проявляється прагнення з'єднати релігійне і світське розуміння духовності: духовність – поняття релігійне, моральність – світське.

Але оскільки людина – істота соціальна, вона має розвиватися, зростати духовно, пізнавати світ і себе у ньому, реалізуватись як творець, а не тільки задовольняти суто фізіологічні потреби, то стає очевидністю те, що формування духовності молоді повністю має здійснюватись за допомогою педагогічного організованого процесу. І тому заклад освіти – це той осередок, який зможе вплинути на студента духовно. Саме у ньому відбувається процес залучення молоді до загальнолюдських моральних та естетичних цінностей, таких як добро, краса, істина, любов, гармонія, духовність.

Юність – це пора вільної активної волі, яка вчиться відрізняти добро від зла: послух від свавілля, любов від пожадливості, совісне від безсовісного. Це вміння розрізняти маємо підтримати ми, – педагоги, куратори, – бо якщо цього не відбувається, то студенти втрачають природне чуття духовного, справедливого, правдивого. Слід допомогти їм зберегти його, показати, що зло дуже часто вибирає свої підступи, сіє у барвисті привабливі шати. Потрібно пояснювати юнакам і дівчатам, що зло несе лише руйнування, біль, страждання.

Життя ставить чимало випробувань, які дуже складно подолати, особливо у молодому, юначому віці. Це період

поривів і наснаги, ризику і небезпечності. У цей час молодь вдається до вчинків, які стають фатальними. Таким чином, молода людина губить сама себе. Для того, щоб попередити такий хід подій, ми маємо виховувати духовно здорових студентів. І саме духовність, що в своїй основі несе Добро та Любов, є одним з найефективніших засобів попередження негативної поведінки неповнолітніх, яка нас, педагогів, хвилює найбільше.

Вирішення задач духовно-морального виховання сучасною системою освіти пов'язане з роздільною здатністю цілої низки проблем. Проблема перша пов'язана з підготовкою вчителя, здатного стати духовним наставником особистості. Існує філософський принцип: подібне створюється подібним – моральність вихованця формується моральністю вихователя, духовність – духовністю. Чи в змозі сучасний вчитель з його достатньо прагматичним світосприйняттям і мисленням виконати ту високу місію, яка на нього покладена?

Мудрий філософ Григорій Сковорода, писав, що людина народжується двічі: фізично і духовно. Біля духовної коліски стоїть духовний наставник – вчитель, який стає людиною другим батьком, матір'ю, бо прищеплює її душі моральні якості віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого роду, держави.

Але щоб закласти в душі студента високі моральні принципи, викладачу потрібні не тільки теоретичні знання. Саме його життя має бути побудоване на тих же принципах. Духовна людина – це та, яка прагне духовного зросту, духовної зрілості, чистоти, доско-

налості, і тому уникає всього того, що могло б перешкодити цьому росту.

Вироблення нових стратегій освіти та виховання, що враховують необхідність перебудови системи цінностей – це сьогодні, мабуть, найбільш складне, але і найбільш важливе завдання. Вона не достатньо осмислена, і тому важлива сама її постановка, що вимагає критичного аналізу вже звичних та напрацьованих підходів.

Нові освітні реформи... Чи готові ми до таких кардинальних змін? Багато думок відносно цього: позитивних і негативних. І це природно. Адже все нове завжди сприймається з обережністю. «Не можна впливати на молоде вино у старі бурдюки, бо вони порвуться...», – говориться у Біблії. Людині зі старою закваскою важко змінити спосіб свого мислення, погляди, звичні дії і прийняти щось нове. Тому перед нами стоїть нагальне завдання – це оновлення нашого розуму.

Усякий прогрес здійснюється завдяки людям, які не задоволені тим, що в даний момент усім іншим здається нормальним, звичним. Завжди є якийсь шлях – і завжди є кращий шлях. Хтось із мудрих людей сказав: «Ніколи не задовільняйся хорошим, якщо є щось краще!».

Зараз уся увага зосереджена саме на різних технологіях, інноваціях, формах, засобах досягання перебудови освіти. На жаль, більше на «зовнішньому», ніж «внутрішньому». Але ми маємо пам'ятати, що нашим будівельним матеріалом є діти, за виховання яких ми несемо відповідальність. Це ті цеглинки, на яких буде збудований дім – наше суспільство. Що ми посіємо, те і пожнемо! Що ми вкладаємо в

дітей, такими вони і виростуть: чи розумними, але бездушними, чи розумними людьми, які будуть навчені добру, любові, співпереживанню, готовими на всяке добре діло, людьми, які будуть керуватися здоровим глуздом і духовними, моральними цінностями. Знання надихають, а любов будує! Тому знання і духовні цінності мають бути в єдності. І це одне з найважчих завдань. Педагог не може навчити того, що сам не знає. Педагог не може виховати здорову нову людину, якщо сам не здатний відчувати чужий біль, вміти прощати, дарувати тепло тим, хто є поряд, любити навколишнє, милуватися красою природи, творіннями людських рук.

«Люби свого ближнього, як самого себе...», – навчає нас Слово Боже. Чи здатні ми змінюватися сьогодні саме в цьому напрямку? Що є цінностями у нашому житті? Адже справжня «любов довготерпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестає!» [Біблія. 1 Коринтянам 13:4-8]. Це тест для нас – педагогів, вихователів, батьків, студентів.

...Чоловік, побачивши змію, яка звивалась серед хмизу у вогні, вирішив витягнути її з полум'я. Коли він зробив це, то змія вкусила його, викликавши нестерпний біль. Чоловік швидко відкинув змію, і вона знову впала у вогонь. Чоловік схопив металеву палицю, витягнув змію з полум'я і врятував їй життя. Хтось зі спостерігаючих наблизився до людини і

сказав: «Ця змія вкусила тебе. Чому ти як і раніше намагаєшся врятувати її?». Чоловік відповів: «Природа рептилій – кусати, але це ніяк не повинно змінювати мою сутність – допомагати, навіть якщо мене боляче поранили».

Дефіцитом сьогоднішнього дня є брак любові, доброти, спілкування між дітьми, батьками і дітьми, вчителями і дітьми, між дорослими. Комп'ютери, смартфони, тести, зайнятість дорослих, відсутність друзів, проблеми, непорозуміння, небажання щось змінювати, лін'я... Це гарно замасковані злодії, які непомітно крадуть те, що неправильно лежить.

Часто ми маємо справу з емоційно невірноважними дітьми, замкнутими, дуже вразливими і чутливими, дітьми-«іжаками». Але водночас – дітьми, які здатні розрізняти щирість і лицемірство, доброту і притворство, правду і брехню. Говорять, що дитсадок, школа – це другий дім. Якщо так, то чому діти не хочуть йти в садочок, школу. Чому до одних вихователів, вчителів діти біжать з радістю, а до інших ідуть з плачем? Чому діти перестали вчитися? Чому у більшості дітей пропав інтерес до навчання? Відповідь однозначна: причина у нас самих!

Як ми збираємося будувати нову школу? Випускати робітників, які наповнені знаннями? Чому так мало уваги приділяється духовним цінностям? Чому «Християнські програми» в дошкільних закладах, школах здебільшого спрямовані на вивчення традицій і обрядів, а не на виховання принципів любові, розуміння сутності життя, шляхи вирішення тих чи інших проблем та ін. А як же чистота серця, зберігання себе в непо-

рочності? Хіба це можливо в час третього тисячоліття, яке несе з собою величезні технологічні, соціальні, психологічні, інтелектуальні, ментальні зміни? Можливо! Задумаймося, яке наше призначення? Якщо виховувати дітей, то давайте будемо це робити належним чином, проявляючи всю свою батьківську любов, турботу, мудрість і терпеливість.

Ми хочемо показати Європі високоморальних, розумних людей, товариських, сміливих, творчих, з великим потенціалом. Хто має готувати таких людей? Педагог! Отже, почнімо з себе!

За одну ніч не можна змінити своє життя. Але за одну ніч можна змінити свої думки, які назавжди змінять наше життя. Не можна повернутися в минуле і змінити свій старт. Але можна стартувати зараз і змінити свій фініш.

На мою думку, найперше, має бути переоцінка духовно-моральних цінностей кожного освітянина, батьків і усіх причетних до справи виховання дітей, молоді не залежно від закладу, де вони виховуються, навчаються, займаються гуртковою роботою тощо. Людина, яка думає, що вона все знає, просто перестала думати. Якщо ми думаємо, що досягли успіху, то нас обов'язково випередять.

Зазирнімо у своє серце: чим воно наповнене? «Немає доброго дерева, що родило б злий плід, ані дерева злого, що родило б плід добрий. Кожне ж дерево з плоду свого пізнається. Не збирають-бо фіг із тернини, винограду ж на глоду не рвуть. Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха із лихої виносить лихе. Бо чим серце наповнене, те говорять уста його!». [Біблія. Луки 6:43-45]

...Колись давно старий індіанець відкрив своєму онукові життєву істину. «В кожній людині йде боротьба, дуже схожа на боротьбу двох вовків. Один вовк втілює зло – заздрість, ревності, образу, егоїзм, амбіції, неправду... Інший вовк втілює добро – мир, любов, надію, істину, доброту, вірність...». Маленький хлопчик, зворушений до глибини душі словами діда, на якусь мить задумався, а потім запитав: «А який вовк в кінці перемагає?». Старий індіанець ледь помітно усміхнувся і відповів: «Перемагає той вовк, якого ти годуєш...».

Духовно здорова людина щаслива! Полюби життя і живи щасливо – ось секрет. Нам корисно інколи дивитися на тих, кому гірше, щоби протверезити, покаятися і дякувати Богу за те, що ми маємо.

...Біля дороги стояв вбогий і просив милостиню. Вершник, який проїздив поряд, вдарив бідного пліткою. Той, дивлячись услід вершнику, який віддалявся, сказав: «Будь щасливий!». Інший чоловік, який бачив все це, запитав: «Чому ти побажав йому щастя?». Вбогий відповів: «Якби вершник був щасливим, він не став би мене бити».

«Не будь переможений злом, а перемагай зло добром» [Біблія. Римлянам 12:21]

Нам, людям, властиво помилятися. Проте помилки набагато краще використовувати як можливість чогось навчитися, ніж як привід для ненависті до себе чи когось. Це може стати жахливою перешкодою для благополуччя і подальшого життя.

Висновок. Попри усю можливу критику і скептицизм тих людей, котрі далекі від християнської моралі, все ж хотілося б висловити дещо категоричне судження: найкращими умовами для засвоєння морально-духовних основ, а також християнських чеснот підрос-

таючих поколінь, вважатимуться умови, в яких домінуватиме атмосфера, спрямована на утвердження християнських цінностей.

Основи духовно-морального виховання закладають, передусім, батьки, родина, священнослужителі, педагоги, а тому його ефективність можлива лише за участі усіх виховних інституцій, що мають тісно співпрацювати між собою.

Отож, не занедбуймо того, що було подароване нам Богом – це життя, і що було доручено в наші руки – це душі наших дітей.

«Настав юнака на початку дороги його, і він не вступить з неї, навіть коли постаріє». [Біблія. Приповісті 22:6]

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Голос України. – 2017. – 27 верес. (№ 178-179). – С.10–22.
2. Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / переклад проф. Івана Огієнка. – Українське Біблійне Товариство, 2011. – 1376 с.
3. Боришевський М. Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія / М. Й. Боришевський. – Київ : Академвидав, 2010. – 416 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

Ганна Гуль,
викладач ВНЗ «Перший Київський
медичний коледж»

Нааявне на сьогоднішній час законодавство надає достатньо можливостей для організації волонтерської роботи в межах освітнього закладу, залишаючи широкий вибір серед форм та засобів її реалізації.

День волонтера (офіційна назва за відповідною резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 1985 року – Міжнародний день волонтерів в ім'я економічного і соціального розвитку, англ. International Volunteer Day for Economic and Social Development) відзначається щороку у грудні. Зазначена резолюція ООН містила високу оцінку ролі волонтерства в розвитку громадянського суспільства та заклик до держав-членів ООН всіляко сприяти діяльності волонтерів.

Минулий рік став ювілейним для волонтерського руху, оскільки свій початок він бере в далекому 1859 році, тобто в 2019 йому виповнилося аж 160 років. Звичайно, окремі прояви суспільної чи особистої поведінки, які мали характер волонтерської діяльності, зустрічалися і раніше. Але саме в 1859 році швейцарець за походженням Жан Анрі Дюнан, вражений наслідкам битви під Сольферіно, що відбулася в ході австро-італо-французької війни, видав у Женеві книгу «Спогади про Сольферіно». Ця битва визнана однією з найбільш кровопролитних у світовій історії, причому велика кількість поранених померла внаслідок відсутності медичної допомоги та навіть води. У книзі Дюнан запропонував створити добровільні громадські організації, які б могли надати необхідну до-

помогу постраждалим під час збройних конфліктів, а також встановити певні міжнародні домовленості для забезпечення їх функціонування. В майбутньому ці пропозиції стали базовими для міжнародного гуманітарного права, Жан Анрі Дюнан отримав першу Нобелівську премію миру (1901), а в Женеві почав діяти комітет з розгляду принципів Дюнана, який перетворився згодом на Міжнародний комітет Червоного Хреста.

Що ж таке волонтерство, хто саме може називатися волонтером? Відповіді на ці запитання надає Закон України «Про волонтерську діяльність», прийнятий 19 квітня 2011 року. Він відносить волонтерство до різновиду благодійної діяльності та визначає її як добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Відповідно, волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Не слід плутати волонтерство з проявами побутового альтруїзму, оскільки

ки безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю.

Важливими для роботи зі студентською молоддю є вікові обмеження, введені законом, а саме вимога щодо досягнення особою, яка має бажання бути волонтером, 14 років та необхідність одержання згоди батьків на залучення осіб віком від 14 до 18 років до волонтерської діяльності. Крім того, деякі напрями волонтерської діяльності взагалі заборонено здійснювати до досягнення 18 років, а саме надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру; надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної

агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; у медичних закладах.

Закон зазначає найважливіші напрями волонтерської діяльності, але волонтери діють і за іншими напрямками, не передбаченими законом, обмеженими лише загальними вимогами законодавства. Обов'язок держави щодо загальної координації та популяризації волонтерського руху покладено головним чином на Міністерство соціальної політики України.

На сьогоднішній день волонтерські організації як в світі, так і в Україні, дуже різнопланові за видами та формами діяльності. Це може бути і допомога постраждалим від збройних конфліктів, і адресна допомога представникам малозабезпечених верств населення, і опікування бездомними тваринами. Навіть написання статті для Вікіпедії є варіантом волонтерської роботи, оскільки здійснюється безоплатно і добровільно, спрямована на забезпечення соціальної потреби в отриманні необхідної інформації. Останнім часом, в умовах військових дій на сході України, бурхливого розвитку набула діяльність волонтерів, пов'язана з забезпеченням військових, їх родин, наданням допомоги у посттравматичній реабілітації та соціалізації ветеранам. Варто зазначити, що популярність волонтерства зростає в нашій країні з кожним роком. За даними загальнонаціонального соціологічного дослідження «Волонтерство в Україні», проведеного на замовлення ООН, тільки за 2014 рік кількість осіб, які займаються волонтерською діяльністю, зросла на 9%. Саме на допомогу армії чи пораненим припадає лівова частка волонтерської участі, а саме 70%, а до початку військових дій вона була спрямована здебільшого на

впорядкування громадського простору чи допомогу малозабезпеченим громадянам. Понад 80% українців вважають роботу волонтерів необхідною для досягнення та зміцнення миру, а також для побудови громадянського суспільства. Суспільні потреби, які потребують допомоги волонтерів, легше знаходять відгук серед представників молоді віком від 16 до 35 років (серед цієї категорії опитуваних волонтерством займалося 26%, при тому, що в загальній вибірці без вікової градації цей показник склав 23%).

Саме така вікова категорія і може бути залучена до волонтерської діяльності через заклад фахової передвищої освіти. Резолюція 56/38 Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 2001 року надає загальні рекомендації щодо розвитку волонтерського руху, зокрема наголошує на необхідності державного сприяння волонтерству в рамках навчальних закладів і молодіжних організацій, розглядаючи це як цінний вклад у розвиток людських ресурсів країни.

Для організації успішної системи залучення студентів до волонтерської діяльності освітній заклад має встановити чітку політику щодо цього питання. Доцільним є вироблення та затвердження локальних нормативних актів

щодо подібних питань, наприклад, положення про участь у волонтерській діяльності студентів та співробітників закладу, затверджене наказом керівника закладу. Такий документ має пройти широке обговорення серед студентського та педагогічного колективу, отримати погодження як органів студентського самоврядування, так і педагогічної ради, бути оприлюдненим на інтернет-сторінці закладу. На підставі такого положення буде простіше дотриматися єдиної організаційної системи участі в волонтерських заходах, зокрема призначити відповідальну особу, яка буде виконувати роль координатора, чітко регламентувати процедуру отримання згоди батьків на участь у таких заходах студентів віком від 14 до 18 років, передбачити можливість відсутності студента на занятті в зв'язку з виконанням волонтерської роботи, встановити систему заохочень тощо.

Однією із форм організації волонтерської допомоги можуть бути укладені відповідні договори про співпрацю, наприклад з лікувальними установами, геронтологічними центрами. Як неприбуткова організація, освітній заклад може також на договірній основі співпрацювати з волонтерськими організаціями, залучаючи їх до освітнього процесу.

Так, наприклад, на постійній основі можна організувати проведення майстер-класів чи мотиваційних бесід за участі фахівців громадських організацій волонтерського спрямування.

Іноді волонтерська діяльність освітнього закладу ініціюється органами державної чи місцевої влади. Студенти та викладачі ВНЗ «Перший Київський медичний коледж» часто беруть участь у заходах, які проводить Київська міська державна адміністрація, спрямованих на профілактику певних захворювань або популяризацію здорового способу життя.

Значення волонтерської роботи як засобу освітнього процесу важко переоцінити. Така діяльність відкриває широкі можливості для набуття практичного, життєвого досвіду у студентів, що є ґрунтовною базою для здобуття фахових компетентностей під час навчання. Особливо це актуально для студентів медичного профілю, які психологічно мають підготуватися до служіння людям як складової майбутньої професії. Надання студенту можливості проявити найкращі сторони своєї особистості шляхом допомоги іншому є однією з найефектив-

ніших форм виховного впливу. Крім того, волонтерська діяльність, яка організовується викладачем поза освітнім процесом, надає можливість особистісного контакту зовсім іншого, вищого рівня як між викладачем і студентами, так і всередині студентського колективу. Спільні цілі та інтереси, спільні спогади, здобутки, а іноді і поразки, спільне виконання навіть найпростіших волонтерських завдань (наприклад, висаджування дерев) значно покращує як саме міжособове спілкування, так і загальну атмосферу в колективі.

ВНЗ «Перший Київський медичний коледж» широко використовує можливості волонтерської діяльності в освітньому процесі. Так, у співпраці з ВО «Блукаючі волонтери» ми проводимо постійний збір сировини для вторинної переробки, кошти від реалізації якої спрямовуються на закупівлю речей, обладнання для потреб військових та поранених. Співпрацюючи з ГО «Українська ліга розвитку паліативної та хоспісної допомоги», відвідуємо хоспіси та лікарні, де перебувають пацієнти з важкими, іноді невиліковними формами захворювань, особи похилого віку. Окремим напрямом діяльності є робота з лікуваль-

ними установами, де медичну допомогу отримують поранені військові. Для популяризації волонтерської діяльності було організовано мотиваційну бесіду з представником Православної церкви України про можливі шляхи участі в наданні паліативної допомоги через релігійні організації.

Підсумовуючи викладену інформацію, варто зазначити, що формування у студентів необхідних компетентностей як особистого, так і професійного характеру, неможливе без роботи над активною громадянською позицією. Залучення студентів до волонтерської діяльності є, безперечно, одним з найкращих методів формування такої позиції. Наявне на сьогоднішній час законодавство надає достатньо можливостей для організації волонтерської роботи в межах освітнього закладу, залишаючи широкий вибір серед форм та засобів її реалізації. І пам'ятайте, що слова «волонтер», «волонтерство» походять від лат. *volō* (бажання, намір), тому жодним чином не можуть передбачати примусового залучення студентів чи викладачів, використання для мотивації службову чи академічну необхідність.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011р. № 3236-VI. Електронний ресурс - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
2. Порядок надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності, затв. постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» від 05.08.2015р. № 556. Електронний ресурс - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2015-%D0%BF>.
3. Лях Т. Л. (2010) Напрямки соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп // Соціальна робота і сучасність: теорія та практика. – С. 332–333.
4. Лях Т. Л. (2012) Проблеми нормативно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні // Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, «Вісник» (104). – С. 194–195.
5. Публікація «Загальнонаціональне дослідження «Волонтерство в Україні»». – Київ, 2015. – 32 с. Електронний ресурс - <http://www.un.org.ua/images/volunteer.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ПЕРШОГО КУРСУ В ГУРТОЖИТКУ

Наталія Стрільчук,
вихователь ВКНЗ «Володимир-Волинський
педагогічний коледж ім. А.Ю. Кримського»

Виховання – процес забезпечення формування особистості організованого та цілеспрямованого характеру, що має різні напрямки.

З давніх часів найважливішою функцією суспільства є виховання. Розвиток суспільства та його культури закономірно відбувається завдяки передаванню суспільно-історичного досвіду з покоління в покоління. Існування людської цивілізації не можемо уявити також без залучення молоді до відносин соціального та виробничого характеру, яке своєю чергою передбачає появу та розвиток виховання. Розвиток суспільства передбачає й зміни щодо виховання, зокрема його мети, змісту та засобів.

Виховання – процес забезпечення формування особистості організованого та цілеспрямованого характеру, що має різні напрямки. Суб'єктами виховного впливу є суспільство, громадські організації, освітні заклади тощо, тож людина повсякчас перебуває в умовах його впливу.

Процес виховної роботи у гуртожитку координує вихователь. Зазвичай на меті ця діяльність має сформувати у студентів моральні та естетичні категорії, як-от, доброзичливість, чесність, людяність, виховати національну свідомість та гідність, активність та відповідальність, підвищити культуру молодих людей, утвердити здоровий спосіб життя, виховати екологічну культуру.

Систематична виховна робота у гуртожитку уможливорює вихователем розвиток пізнавальних здібностей студентів, чинить вагомий вплив на професійну реалізацію особистостей.

Процес виховання у гуртожитку матиме успіх, якщо виконувати умови:

- здійснювати виховну роботу з мешканцями комплексно, тобто вона має бути складовою єдиного освітнього процесу в коледжі;
- залучати студентів до різноманітних активностей, враховуючи особливості їхньої індивідуальності;
- організувати життя студентського колективу з урахуванням принципів самоврядування та самообслуговування;
- створити позитивний морально-психологічний мікроклімат;
- допомагати студентам у процесі підготовки до занять, оволодіння ними обраним фахом;
- активно співпрацювати з батьками;
- сприяти формуванню у студентів здорового способу життя, організовувати дозвіл-

ля та змістовний відпочинок мешканців, провадити діяльність щодо покращення умов проживання, наближувати їх до домашніх.

Своєю діяльністю вихователь допомагає студентам особистісно зростати, належним чином засвоювати та приймати суспільні норми і цінності, дотримуватися засад моральності та духовності. Розвиток особистості забезпечується за умов використання основних способів взаємодії вихователя з вихованцями – форм та методів виховання.

Основними методами виховної роботи у гуртожитку є переконання, стимулювання, оцінка та самооцінка.

Метод переконання дає можливість вихователю формувати уявлення студентів, допомагає чітко виявити їхні погляди та основні поняття лише посередництвом обміну інформацією, а також враховує можливий вплив масової та соціальної культури на студентів.

Метод стимулювання використовуємо під час організування діяльності студентів щодо виконання доручень, а

також участі у різноманітних заходах.

Завдяки методу оцінки та самооцінки здійснюємо оцінювання вчинків студентів, що згодом стимулює їх до саморегулювання власної поведінки. Своєю чергою, це передбачає зауваження, заохочення, створення довірливої атмосфери, самоконтролю та об'єктивної критики своїх дій.

Виховна робота у гуртожитку також передбачає основні форми – організаційну, пізнавальну та моральну.

Завдяки належним умовам для проживання наш гуртожиток студенти вважають привабливим та затишним. Виховний потенціал у ньому передусім реалізовується посередництвом правильно організації життєдіяльності мешканців. Вихователі виконують важливі завдання, допомагаючи студентам у різних життєвих ситуаціях та побуті, організовуючи відпочинок, забезпечуючи заняття улюбленою справою, слідкуючи за дотриманням норм особистої гігієни тощо.

Тому з перших днів навчання особливу увагу приділяємо першокурсникам, процесу їхньої адаптації до нових умов життя.

Поселення студентів у гуртожиток завжди відбувається за участю вихователів. Таким чином вихователі краще пізнають першокурсників, знайомляться з їхніми батьками. Пізніше цінні знання про студентів, їхні захоплення, потреби допоможуть знайти розуміння та створити довірливі стосунки між суб'єктами взаємодії: студент адекватно та з користю сприйматиме поради і настанови вихователя. Розу-

міння соціально-психологічних особливостей студентів-підлітків дає змогу ефективніше провадити виховну роботу, яка передбачає взаємодію у вільний час, побутові втручання, знання про особисте життя, тому потребує максимально вмілого і тонкого підходу.

Для кращого пізнання студентів нового набору проводимо анкетування. Це дає можливість дізнатись про особистість, здібності, склад сім'ї, стан здоров'я першокурсників, рівень вихованості і культури.

Першочерговим завданням для вихователя у гуртожитку на початку навчального року є формування дружного колективу, а це довготривалий і складний процес, який вимагає постійної участі та цілеспрямованих дій. Відомий педагог Василь Сухомлинський зазначав, що колектив – це напрочуд чутливий інструмент. І він творить музику виховання, необхідну для впливу на душу кожного вихованця. Тому творити треба лише тоді, коли цей інструмент настроєний.

Для досягнення цієї мети проводимо бесіди, диспути щодо морально-етичних проблем, які цікавлять молодь або непокоять її. Комплексом

індивідуальних бесід досягаємо гармонійного розвитку особистості, під час виховного процесу здійснюємо корекцію поведінки, світогляду студентів без сім'ї. Такі заходи дають змогу пізнати себе і досягти спільних цілей попри різноманітні інтереси, смаки, звички кожного студента.

На особливому контролі перебувають студенти, які мають статус дитини, позбавленої батьківського піклування. Для них створюємо належні умови для комфортного і затишного проживання. Ці діти потребують особливої уваги. Тому їм надаємо індивідуальну допомогу у розв'язанні різних проблем, створюємо оптимальні соціально-педагогічні та психологічні умови адаптації у освітньому закладі, а також суспільстві.

Досвід життя у гуртожитку повинен бути корисним для студентів, сприяти щоденному формуванню відповідальності за себе та інших учасників колективу. Тільки за таких обставин можемо сподіватися, що випускники посядуть гідне місце у житті і принесуть якнайбільше користі родині, державі, суспільству.

ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ І СІМ'Ї ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Віталій Заворотинський,
викладач Ковельського промислово-економічного
коледжу Луцького НТУ

Нам здається недостатнім залишити тіло і душу дітей в такому стані, в якому вони дані природою, - ми піклуємось про їхнє виховання і навчання, щоб хороше стало набагато кращим, а погане змінилося і стало хорошим.

Лукіан

Вплив сім'ї є незамінним та специфічним соціальним інститутом розвитку особистості. Завжди родина є найважливішим компонентом мікросередовища, а для дитини, особливо в перші роки її життя, вплив сім'ї домінує над усіма іншими впливами, значною мірою визначаючи її життєвий шлях у майбутньому. Саме в сім'ї закладаються основи ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формується її характер.

Розвиток особистості залежить від складу сім'ї, морально-психологічного клімату, соціальної орієнтації, загальної та педагогічної культури батьків, часу і характеру спілкування кожного з них з дитиною, єдності чи суперечливості вимог до неї.

Взаємодія коледжу і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки: пріоритетності сімейного виховання, громадянськості, демократизму, гуманізації взаємин педагогів і батьків, ретроспективності, педагогізації батьків.

Принцип пріоритетності підкреслює величезне значення сім'ї у фізичному й духовному становленні особистості. Родинне виховання є природною і постійно діючою ланкою виховання. У сім'ї закладається основа особистості: її світогляд, національна свідомість,

моральність та інші важливі якості і властивості. Тому без докорінного поліпшення родинного виховання не можна домогтися значних змін у суспільному вихованні підростаючих поколінь.

Принцип громадянськості ґрунтується на усвідомленні педагогами і батьками місця кожної сім'ї у суспільно-державній системі. Родина, рід, родовід, народ – поняття, що розкривають природний шлях розвитку кожного підлітка, формують його національну свідомість й громадянську позицію.

Принцип демократизму означає встановлення партнерських взаємин між коледжем і сім'єю у вихованні підлітків. Сьогодні батьки можуть брати участь у вирішенні тих питань, до яких традиційно їх не допускали, – вибору дисципліни для навчання, вироблення внутрішньокілішських статутів, розробки системи заходів по забезпеченню дисципліни, праці, відпочинку, харчування, медичного обслуговування студентів, системи заохочень і покарань тощо.

Принцип гуманізації вза-

ємин педагогів і батьків. Він спрямовує класного керівника, викладача, на:

а) дії і заходи, які зміцнюють і підвищують авторитет батьків. Обмін досвідом, порада та спільне обговорення, єдине рішення задовольняють обидві сторони, розвивають у них почуття власної відповідальності, громадянського обов'язку;

б) прояв довіри до виховних можливостей родини, підвищення рівня її педагогічної культури і активності у вихованні;

в) педагогічний такт, неприпустимість грубого втручання в життя сім'ї;

г) життєстверджувальний, оптимістичний настрій у вирішенні проблем виховання, опору на позитивні якості студента, сильні сторони родинного виховання, орієнтацію на успішний розвиток особистості.

Принцип ретроспективності орієнтує на осмислення і використання історичного досвіду виховання в українській родині. Цей досвід використовується для виховання поваги і відданості своїм батькам,

сім'ї; для шанування традицій і звичаїв народу; розуміння і відчуття духовної єдності поколінь; формування національної гідності і честі, основ вселюдської і народної моралі, повноцінного естетичного, фізичного та інтелектуального розвитку.

Принцип педагогізації батьків передбачає, що одним із головних завдань освітнього закладу залишається організація і здійснення педагогічної всеобізнаності.

Особливе значення для розвитку особистості підлітка мають наступні умови:

- взаємна повага в сім'ї, довіра до підлітків. Моральний розвиток дитини можливий лише в сімейній атмосфері взаємної поваги і довіри. Діти, які емоційно залежать від батьків і відчувають до них велику прихильність, виростають більш совісними в порівнянні з тими, хто не знав таких відносин. Довірливі, щирі, сердечні стосунки сприяють тому, що діти поважають батьків, захоплюються ними і прагнуть бути схожими на них, що в кінцевому рахунку формує в них позитивні моральні якості. Діти, які відчувають турботу, любов і довіру батьків, вчать так само ставитися до інших. Підлітки, які живуть в атмос-

фері ворожості і нерозуміння, хоча й бояться своїх батьків, але переймають їхні негативні риси;

- те, в якій мірі підліток ідентифікує себе з одним із батьків, залежить від частоти, інтенсивності і близькості їхнього спілкування. Для сина, що проводить більше часу з батьком, вплив останнього буде вирішальним. Аналогічно, дівчинка, якій ближче товариство матері, скоріше ідентифікує себе саме з нею. Завдяки частому й інтенсивному спілкуванню з батьками, дитина переймає і засвоює батьківські цінності та норми. Однобічний авторитарний вплив батьків веде до більш слабких емоційних зв'язків з дітьми і знижує ефективність виховання;

- сімейна дисципліна, методи виховання, які використовують батьки. Сімейна дисципліна впливає на моральний розвиток дітей, коли провадиться в життя послідовно; коли підтримується за допомогою довірливого спілкування і переконання, а не зовнішнього контролю; коли між підлітками і батьками складаються демократичні стосунки, а не процвітає вседозволеність чи деспотизм.

Одним з найважливіших аспектів дисципліни є послі-

довність дій батьків та їхня взаємна узгодженість. Непослідовність вимог створює в сім'ї нестабільну, нервову атмосферу, що, природно, не сприяє моральному розвитку дітей, а іноді призводить до їх ворожості і навіть протиправних дій;

- наслідування батьків. Важливо, щоб батьки самі дотримувалися моральних норм, якщо вони прагнуть прищепити моральні норми і цінності своїм дітям. Багаторічні дослідження дорослих, які у підлітковому віці були засуджені за антигромадську поведінку, свідчать, що в період становлення на них найсильніше вплинула антисоціальна поведінка батьків.

На жаль, є родини, де складаються несприятливі умови для виховання дитини. До них належать сім'ї, де «процвітає» алкоголізм, з аморальною поведінкою батьків, низьким культурним та освітнім рівнем, поганими житловими умовами та недостатнім матеріальним забезпеченням, конфліктністю у взаєминах між членами родини. До неблагополучних зараховують і зовні благополучні родини, у яких систематично припускаються серйозних помилок в сімейному вихованні внаслідок несприятливих взаємин між членами родини, педагогічної неосвіченості. Діти з таких сімей, незважаючи на матеріальний достаток, виростають злісними, замкненими, з порушеною вольовою активністю.

У деяких сім'ях батьки цікавляться лише успішністю підлітків у коледжі. Питання морального виховання, поведінки підлітків, взаємин із товаришами, статусу їхньої дитини в груповому колективі таких батьків не хвилюють.

Ні про які контакти у стосун-

ках батьків і дітей не може бути і мови у сім'ях, де переважає надмірна суворість у ставленні до дитини, застосовуються антипедагогічні засоби впливу. Деякі батьки не враховують вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхніх інтересів, здібностей. Особливо гостро це відчувається, коли діти переходять у підлітковий вік. У таких родинах дитина почуває себе чужою, страждає від браку взаєморозуміння з батьками.

Основними помилками сімейного виховання є невміння батьків знаходити адекватні прийоми і методи виховання, неузгодженість виховного впливу дорослих членів сім'ї, а також впливу сім'ї і освітнього закладу, викладача. Ці помилки часто не усвідомлюються батьками, і тому виправлення їх вимагає від класного керівника високої професійної майстерності, такту і терпіння.

Процес налагодження взаємодії з батьками ефективний за дотримання педагогом психолого-педагогічних правил та вимог. До них належать:

- використання заходів, спрямованих на підвищення авторитету батьків. У спілкуванні з батьками слід уникати категоричного тону, який може спровокувати образи, роздратування. Нормою мають стати стосунки, засновані на взаємоповазі. Цінність їх полягає у розвитку почуття власної відповідальності, вимогливості, громадянського обов'язку;
- довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у вихованні. Навіть ті батьки, які не мають педагогічної підготовки й освіти, з розумінням і відповідальністю ставляться до виховання дітей;
- педагогічний такт, не-

припустимість необережного втручання в життя сім'ї. Класний керівник – особа офіційна, але за специфікою своєї роботи може стати свідком секретних стосунків. Якою б не здавалася йому сім'я, педагог повинен бути тактовним, ввічливим, інформацію про сім'ю використовувати лише для допомоги батькам у вихованні дитини;

- життєстверджувальний настрій при вирішенні проблем виховання, опора на позитивні риси підлітка, орієнтація на успішний розвиток особистості. Формування особистості підлітка передбачає подолання труднощів, протиріч у його житті.

Основні форми взаємодії коледжу з батьками:

- бесіди (індивідуальні, групові, колективні);
- конференції з проблем сімейного виховання;
- диспути, дискусії;
- відкриті заняття для батьків;
- семінари-практикуми;
- дні відкритих дверей;
- проведення вечорів на актуальні теми;
- створення інтерактивних груп батьків у соцмережах;
- телефон довіри.

Методичні рекомендації батькам:

- Якщо ви бажаєте бачити свою дитину працюючою, дотримуйтесь таких правил:
 - завжди намагайтесь залучити своїх дітей до суспільно корисної праці;
 - не виявляйте неповаги, не говоріть погано про наслідки діяльності будь-кого з членів сім'ї.
- В сім'ї має панувати здоровий спосіб життя:
 - починайте день з ранкової фіззарядки;
 - живіть у певному режимі праці і відпочинку;

- раціонально харчуйтеся;
- облиште шкідливі звички, доводячи підлітку, що куріння – ворог підлітка;

- обмежити та виключити вживання алкоголю;

- залишайте за порогом своєї домівки невдачі, поганий настрій, бо це все непомітно передається членам вашої родини.

• Якщо ви не бажаєте бачити своїх дітей безпринципними, цинічними, які отруюють життя собі, вам і оточуючим, ні в якому разі не дозволяйте собі пліткувати в присутності дітей, критикувати своїх знайомих, викладачів, ваших дітей.

• Будьте витриманими і спокійними у родинному колі, зберігайте доброзичливий тон спілкування, приділяйте своїм дітям максимальну увагу, цікавтеся усіма їхніми справами, співпереживайте разом з ними.

• Якщо ви бажаєте, щоб ваша дитина зростала доброю, уважною, милосердною, готовою підтримати вас у старості, необхідно приділяти максимум уваги вам самим до власних батьків, не залишати їх без турботи і допомоги.

Анкетування для виявлення інтересів батьків до проблеми виховання:

- Чи вважаєте, що правильно виховуєте своїх дітей?
 - Яку допомогу у вихованні Ви б хотіли отримати?
 - Які питання, доповіді Ви хотіли б почути і обговорити на батьківських зборах?
 - Якою є поведінка підлітка вдома?
 - Яке хоббі в підлітка?
 - На що найбільше треба звернути увагу у співпраці з Вашою дитиною?
 - Що ускладнює виховання вашого чада?
- Глибоке, систематичне ви-

вчення сім'ї дозволяє виявляти помилки у вихованні, давати поради, тому дуже важливо, щоб батьки радилися між собою, давали один одному корисні поради, пропозиції щодо виховання своїх дітей.

Тест «Чи зможете Ви...?»

На кожне запитання відповідайте «так», «ні» або «не знаю».

Запитання

1. ...у будь-який момент залишити усі свої справи і зайнятися дитиною?
2. ...порадитися з дитиною, незважаючи на її вік?
3. ...зізнатися дитині в помилці, яку ви допустили стосовно неї?
4. ...вибачитися перед дитиною у випадку своєї непрацює?
5. ...стримати себе, якщо вчинок дитини розлютив вас?
6. ...поставити себе на місце дитини?
7. ...повірити хоча б на хвилину, що ви добра фея?
8. ...розповісти дитині про випадок зі свого дитинства, що показує вас у невідгданому світлі?
9. ...завжди утримуватися від слів, здатних боляче вразити дитину?
10. ...пообіцяти дитині, що виконаєте її бажання за гарну поведінку?
11. ...надати один день, коли б вона робила все, що їй захочеться і поводити б себе так, як захоче, а ви ні в що не будете втручатися?

12. ...не відреагувати, коли ваша дитина вдарила, брутально штовхнула або просто незаслужено скривдила іншу дитину?

13. ...устояти проти дитячих прохань і сліз, якщо впевнені, що це – примха, швидкоплинне бажання?

Підрахунок результатів

Підрахуйте бали. Відповідь «так» оцінюється у 3 бали, відповідь «не знаю» – у 2 бали, відповідь «ні» – 1 бал.

Якщо ви набрали від 30 до 39 балів, це означає, що дитина – найбільша цінність у вашому житті. Ви прагнете не тільки зрозуміти, але й пізнати її, поважаєте її, дотримуетесь найбільш прогресивних принципів виховання. Інакше кажучи, ви дієте правильно і можете сподіватися на відповідні результати.

Сума від 16 до 30 балів: турбота про дитину для вас питання першорядне. Ви маєте здібності вихователя, але

не завжди застосовуєте їх послідовно і цілеспрямовано. Часом ви занадто суворі, в інших випадках – надмірно м'які, крім того, ви схильні до компромісів, що послаблюють виховний ефект. Вам потрібно серйозно задуматися над своїми підходами до виховання дитини.

Менше 16 балів свідчить про те, що перед вами постали серйозні проблеми щодо виховання дитини. Вам бракує або знань, або бажання і прагнення виховувати дитину як особистість, а, можливо, і того, й іншого. Бажано порадитися із фахівцями – педагогами і психологами, ознайомитися з літературою з питань сімейного виховання. Не забувайте, що формування особистості дитини – складний і відповідальний процес. Ось чому успішне виконання батьківського обов'язку приносить людині моральне задоволення.

Список використаних джерел

1. Батьківські збори / Т. В. Виноградова. – Харків : Вид. група «Основа», 2006.
2. Сухомлинський В.О. Духовний світ дитини / Вибр. твори. – Київ : Рад. школа. –1976.
3. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини / О. І. Дворук; Відп. ред. Г. В. Луценко // Педагогіка та конкретні методики. – Черкаси : «Родзинка», 2006.
4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї : стратегії, технології і моделі. – Харків : Видавництво «Точка», 2007.
5. Стальмахович М.Г. Українська родинна педагогіка : навч. посібник. – Київ : ІСДО, 1996.

А СВІТ ЧЕКАЄ НА ДОБРО

**Наталія Малюжко, Анатолій Вітряк,
викладачі Хорольського
агропромислового коледжу Полтавської ДАА**

Мета виховної години: формувати в студентів кращі моральні якості – доброту, людяність, порядність

Вступне слово куратора

Предметом нашої розмови сьогодні стануть поняття, нерозуміння яких спричинить те, що ми просто перестанемо бути людьми. Ми будемо людською подобою, а не людиною. Про таких істот Ліна Костенко сказала:

"Вже наче все в тобі людське,

Але душа із дерева не злізла".

- А з чого, власне, починається Людина ?

Студенка читає вірш "Людина починається з добра".

Людина починається з добра.

Із ласки і великої любові,
Із батьківської хати і двора,
З поваги, що звучить у кожнім слові.

Людина починається з добра,

З умінь співчувати, захистити.

Це розуміти всім давно пора.

Бо ми прийшли у світ добро творити.

Людина починається з добра,

Із світла, що серця переповняє, –

Ця істина, як світ, така стара,
А й досі не добро нас надиhaє.

Куратор:

Отож, сьогодні поговоримо про ті складові, які творять із нас людину: а це любов, доброта, душевна щедрість, альтруїзм.

Невипадково і тема нашої виховної години звучить: "А світ чекає на добро". Епіграфом до нього я взяла слова:

"Світ прекрасний навколо тебе:

сонце ясне і синє небо,
птахи і звірі, гори і ріки,

нехай він буде таким навіки.
Нехай людина добро приносить,

Бо світ навколо любові просить".

Я хочу, щоб сьогодні нікого не лишилося байдужого і якщо після нашої розмови ви станете трішки добрішими, то це значить, що час ми не згаяли даремно.

- Отож, як ви вважаєте, чи існують якісь загальні правила поведінки, дотримуючись яких, усім нам було б значно приємніше і затишніше жити. ("Поводьтеся з людьми так, як би ви хотіли, щоб поводитись з вами")

- А як ви розумієте ці слова?

А чи багато треба докласти зусиль, щоб жити за цим правилом?

(Звичайно, ні, тільки треба побороти в собі егоїзм, амбітність, самолюбство, прислухатися до думок інших).

- А що таке егоїзм?

(Студенти заздалегідь готували значення окремих слів)

Студент: Егоїзм – моральний принцип, негативна риса характеру, що полягає в нехтуванні інтересами суспільства й інших людей заради особистих інтересів.

- А що є антонімом до цього поняття?

Альтруїзм – безкорисливе прагнення до діяльності на благо інших, готовність заради цього зректися власних інтересів.

Душевна щедрість – внутрішній стан людини, яка радо подає допомогу, нічого не шкодуючи для інших і нічого не чекаючи взамін.

Толерантність – вміння прислухатися до чужих думок.

- А чи можете ви поділитися власним досвідом, коли доводилося вам зустрічатись у житті з егоїзмом і душевною щедрістю.

(Студенти діляться власними думками).

- А зараз я б хотіла, щоб кожен з вас виявив, наскільки він душевно добрий, а наскільки егоїстичний. Пам'ятайте, діти, що зло подібне до бумерангу, який обов'язково повертається до того, ким був кинутий.

Спробуйте подивитися на себе збоку. Чи завжди ви уважні до оточуючих? Чи готові допомогти їм у бідах? І взагалі, чи добра ви людина? На питання відповідайте тільки "так" або "ні".

1. У вас з'явилися гроші. Чи змогли б ви потратити всі гроші на подарунки друзям?

2. Приятель розповідає про свої невдачі. Ви дасте йому зрозуміти, що його невдачі вас мало хвилюють, навіть якщо це й справді так.

3. Чи часто ви говорите людям приємне, щоб підняти їм настрій?

4. Якщо ваш товариш погано грає в шахи чи в іншу гру, будете ви йому хоч інколи "піддаватися", щоб не засмучувати друга?

5. Ви любите злі жарти чи розіграші?

6. Ви злопам'ятні?

7. Ви можете терпляче вислухати навіть те, що вас зовсім не цікавить?

8. Чи вдається вам реалізувати свої таланти?

9. Ви кидаєте гру, коли починаєте програвати?

10. Чи відмовляєтесь ви вислухати докази свого співрозмовника, якщо впевнені в своїй правоті?

11. Ви охоче виконуєте прохання інших?

12. Чи станете ви насміхатись над кимсь, щоб розвеселити інших?

Зарахуйте собі по 1 балу за відповідь "так" на питання 1, 3, 4, 11 і за відповідь "ні" на питання 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12.

Більше 8 балів. Ви люб'язні, вмієте спілкуватися з оточуючими і подобається їм. У вас, напевно, багато друзів.

Від 4 до 8 балів. Ваша доброта – питання випадку. Ви добрі не до всіх. Для одних ви можете піти на все, але тих, хто вам не подобається, не жалієте.

Менше 4 балів. Схоже, що спілкування з вами – мука, навіть для близьких людей. Будьте доброзичливими і у вас буде більше справжніх, відданих друзів.

Куратор: Часто так трапляється в житті, що люди не знають, як виявити свою доброту.

Студенка читає вірш "До-

брі слова частіше говоріть".

Добрі слова частіше говоріть

Вони потрібні, так потрібні людям.

Коли з душі вивірюють вітри

Тепло останнє, аж холодне в грудях.

Добрі слова, мов дощик весняний,

Що впав на землю, висушену рясно.

Від них в людей прибавляється сили,

Які ж бо люди в щедрості прекрасні!

Добрі слова частіше говоріть

Коли ж сама згина печаль затаєта,

Ви уявляйте – мама із воріт виходить вас зустріти – наче свято.

Куратор: - А чи завжди ми відповідаємо добром на батьківське тепло?

- Що зробили ви приємного своїм батькам?

- Діти, а як вважаєте ви, чи завжди можна словом підтримати людину.

Студент читає вірш.

Доброта, не тільки те,

Що обіймає тепле слово.

В цій почутті така основа,

Яка з глибин душі росте.

Коли її не маєш ти,

То раниш людяне в людині

Немає вищої святині,

Ніж чисте сяйво доброти,

Не говори про доброту,

Коли ти нею сам не сяєш,

Коли у радощах витаєш, зачувши про чужу біду.

- А як ви зрозуміли останні рядки вірша?

Куратор: - Яке призначення наше на цій землі?

Студент читає вірш М. Луківа.

Щоночі сад приходить до вікна

І житнє поле шелестить щоночі,

І жінка та, що на землі одна
Стоїть за крок і не відводить очі.

"Скажи, – питає, – як ти день прожив,

І що зробив, і чи зробив, як треба?

Чи добру пам'ять в людях залишив,

Чи з осудом подумав про тебе".

Людське життя складається не з літ,

А нашу долю творять наші справи.

Не тільки день, а навіть кожна мить,

То крок до честі, слави чи неслави...

Бо тільки так прожиті дні й літа,

Де кожна мить високим змістом світить,

Дають підстави називать життя

Потрібним людям, Батьківщині, Світу.

-Повірте мені, діти, дуже важливо відчувати себе потрібним людям.

Відомий письменник Лев Кассіль писав:

Багато чув я різних суперечок про щастя. Деякі говорили, що щастя – це багатство і гроші. Але ж справжнє щастя, дружбу за гроші не купиш.

На мою думку, щасливий той, хто готує щастя не тільки для себе, а для всіх...

Хто любить людей, того і вони поважають і люблять. Бо щастя – це не тільки мати, брати, одержувати.

Хіба ти, наприклад, не радієш, коли можеш що-небудь дарувати батькові з матір'ю, товаришеві чи подрузі, чимось допомагати їм.

Студенка читає вірш М. Бойко.

Годинник стука рівно-рівно й тихо,

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

МЕДІАТЕКА ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

nmcbook.com.ua

Електронний підручник "МАШИНИ І ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ТВАРИНИЦТВА"	Навчальні відеофільми із спеціальності "Ветеринарна медицина"	Електронний підручник "ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІСЛІДИПЛОМНОМУ НАВЧАННІ"	Електронний підручник "ТЕХНОЛОГІЯ ЗБЕРІГАННЯ ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИНИЦТВА"	Електронний підручник "ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ СОБАК І КОТІВ"	Електронний підручник "СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МЕЛІОРАЦІЇ"	Навчальні відеофільми із спеціальності "Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва"
Електронний підручник "ЕПІЗООТОЛОГІЯ З МІКРОБІОЛОГІЄЮ І ЧАСТИНА"		Науково-методичний центр "Агроосвіта" Методичний посібник "ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ"		Науково-методичний центр "Агроосвіта" Електронний підручник "АГРОХІМІЯ"		Науково-методичний центр "Агроосвіта" Електронний довідник "ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: КРОК ЗА КРОКОМ"
Електронний підручник "РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ"		Електронний підручник "ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН З ОСНОВАМИ МІКРОБІОЛОГІЇ"		Науково-методичний центр "Агроосвіта" Електронний підручник "ХІРУРГІЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ"		Науково-методичний центр "Агроосвіта" Навчальні відеофільми із спеціальності "Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва"
Електронний підручник "БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ"		Електронний підручник "ХІРУРГІЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ"		Науково-методичний центр "Агроосвіта" Електронний підручник "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР"		